

22—27 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 22 mars

	Sid.
Anslag till högre utbildning och forskning samt vuxenutbildning (forts.):	
Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar	8
Decentraliserad akademisk utbildning m. m.	11
Viss utbildning via radio och television m. m.	12
Arvsbeskattningen	25
Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.	31
Lokaliseringpolitikens framtida utformning	38
Straff för försök till frihetskränkande otukt och till våldförande	43
Ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invalidi- tetsersättning	44
Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande	48
Höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.	56
Fri sjukhusvård under obegränsad tid för folkpensionärer m. fl.	60
Förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling	61
Vissa åtgärder i samband med grustäkt	66
Taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna	66
Tillgodoseende av jämlikhets- och grundtrygghetsprincipen vid ut- formningen av socialpolitiken m. m.	68
Samhällsplaneringen m. m.	69
Interpellation av herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. omskolningsverk- samheten	70
Utsträckt motionstid	73
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Skantz (s) ang. angivande av varans pris på medicinetiketter . . .	73
fru Skantz (s) ang. tillsynen av arbetarskyddslagens efterlevnad på mindre arbetsplatser	73
fru Kristensson (h) ang. tidpunkten för påbörjande av viss arbets- terapeututbildning	73
herr Antonsson (cp) ang. en återuppbyggnadsplan för Vietnam . . .	73

	Sid.
Tisdagen den 26 mars	
Interpellationer av:	
herr Hedlund (cp) ang. åtgärder för att stimulera konjunkturutvecklingen och öka sysselsättningsmöjligheterna	74
herr Hedin (h) ang. friställningen av lotsar	75
Utsträckt motionstid	78
Onsdagen den 27 mars fm.	
Svar på interpellationer av:	
herr Gomér (cp) ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Östergötlands skärgård, m. m.	80
herr Wennerfors (h) ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård	82
fru Kristensson (h) ang. utfärdande av besiktningsinstrument för motorfordon i två exemplar	85
herr Tobé (fp) ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta	87
Granskning av statsrådsprotokollen	108
Utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde:	
Försvarsdepartementet	119
Bidrag till sjövärnsskåren	121
Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.	122
Lottaorganisationen	133
Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig	134
Frivilliga skytteväsendet	135
Meddelande ang. bordläggningsplenium fredagen den 5 april	135
Anslag till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete:	
Förvärv av konst för statens byggnader	136
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.	137
Bidrag till de kungl. teatrarna	143
Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar	143
Bidrag till särskilda kulturella ändamål	148
Nationalmuseet: Avlöningar	151
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet	153
Onsdagen den 27 mars em.	
Anslag till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete (forts.):	
Utbildning av ungdomsledare	162

	Sid.
Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	170
Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor	174
Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.	175
Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder	176
Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.	180
Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet	181
Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.	185
Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag	186
Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande	189
Nordiskt institut för samhällsplanering	190
Beskattningen av totalisatorvinster	200
Skatt på utlandsresor	201
Rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen	203
Värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse	207
Rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet	209
Frivillig särbeskattning	211
Beskattningen av företagsvinster	213
Ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt	215
Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.	220
Effektivisering av statliga företag, m. m.	228
Utsträckt motionstid	231

Samtliga avgjorda ärenden Fredagen den 22 mars

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 41, om anslag till högre utbildning och forskning samt vuxenutbildning (punkterna 8—26).	8
— nr 42, ang. de statliga företagsnämndernas verksamhet och riksdagens revisorers berättelse i vad avser förslagsverksamheten inom statsförvaltningen	24
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 19, ang. arvsbeskattningen	25
— nr 22, ang. resultatutjämning vid beskattningen m. m.	31
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. lokaliseringpolitikens framtida utformning	38
— nr 15, ang. den regionala planeringen och den samhällsekonomiska målsättningen	43
— nr 16, ang. tjänsteorganisationen vid riksdagens ombudsmannaexpedition	43
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. preskriptionstiden för talan om äktenskaplig börd	43
— nr 19, ang. straff för försök till frihetskränkande otukt och till våldförande	43

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 12, om ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning	44
— nr 13, ang. barnpensionen inom den allmänna försäkringen	48
— nr 14, ang. behovsprövningen av studiemedel för gift studerande	48
— nr 15, om höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.	56
— nr 16, om fri sjukhusvård under obegränsad tid för folkpensionärer m. fl.	60
— nr 17, ang. sjukpenningklass vid arbetslöshet m. m.	61
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. dels slopande av obligatoriskt läkarintyg för körkort, dels förnyelse av läkarintyg för körkorts- innehavare och dels periodisk hälsokontroll av körkortsinnehavare	61
— nr 14, ang. utbetalningen av belopp som enligt naturvårdslagen nedsatts hos länsstyrelse	61
— nr 19, ang. nedläggning och avlysning av flottled	61
— nr 20, om vissa åtgärder mot djurplågeri	61
— nr 21, om inrättande av ett överorgan för bekämpandet av djurplå- geri	61
— nr 22, om förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling	61
— nr 23, ang. grustäkt	65
— nr 24, om vissa åtgärder i samband med grustäkt	66
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 3, rörande utgifterna på kapitalbudge- ten inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde	66
— nr 8, ang. taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnäm- nderna	66
— nr 9, ang. stödfartyg för vinterfisket utanför den norska kusten	68
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 11, om tillgodoseende av jämlikhets- och grundtrygghetsprincipen vid utformningen av socialpolitiken m. m.	68
— nr 12, ang. samhällsplaneringen m. m. och om åtgärder för att lösa trafikproblemen inom större tätorter	69

Onsdagen den 27 mars fm.

Val av riksdagens ombudsmän och ställföreträdare	78
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 52, om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen	108
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 2, om upptagande av diplomatiska för- bindelser med Vatikanstaten	108
— nr 3, om avskaffande av främlingslegionerna	108
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 15, i anledning av granskning av statsrådsprotokollen	108
— nr 16, ang. ändring i riksdagsstadgan m. m.	119
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, rörande utgifterna inom försvarsdepar- tementets verksamhetsområde	119
— nr 43, om anslag till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete (punkterna 1—19)	135

Onsdagen den 27 mars em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 43, om anslag till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete (punkterna 20—31)	162
--	-----

	Sid.
— nr 44, ang. anslag till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål ...	185
— nr 45, om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.....	185
— nr 46, om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.....	186
— nr 47, om anslag till studiesociala ändamål.....	189
— nr 48, ang. nordiskt institut för samhällsplanering.....	190
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 11, ang. beskattningen av totalisatorvinster.....	200
— nr 13, om skatt på utlandsresor.....	201
— nr 14, ang. beskattningen av handikappades motorfordon, m. m.	203
— nr 26, om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen.....	203
— nr 15, ang. värdeminskningssavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse.....	207
— nr 21, beträffande missbruk av teknisk sprit.....	209
— nr 23, ang. rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet.....	209
— nr 25, ang. frivillig särbeskattning.....	211
— nr 28, ang. beskattningen av företagsvinster.....	213
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt.....	215
— nr 18, om ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m....	220
— nr 19, om effektivisering av statliga företag, m. m.....	228

Fredagen den 22 mars

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Keijer, som vid kammarens sammanträde den 12 innevarande mars med läkarintyg styrkt sig från och med den 11 mars tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 45, angående rikskonserter m. m.,

nr 46, angående bidrag till stiftelsen Skansen,

nr 61, angående riktlinjer för företagareföreningarnas organisation och verksamhet, m. m.,

nr 62, angående organisationen av den statliga publiceringsverksamheten,

nr 63, angående organisation av ett läromedelsförlag,

nr 66, angående vidareutbildning av sjuksköterskor m. m.,

nr 67, angående undervisning för utlandssvenska barn samt för vissa minoriteter i Sverige, och

nr 69, angående anslag för budgetåret 1968/69 till atomenergiverksamhet samt teknisk provning och standardisering;

till lagutskottet propositionen nr 70, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 13 maj 1966 (nr 158)

angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg;

till statsutskottet propositionerna:

nr 71, angående fortsatt utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala m. m., och

nr 72, angående godkännande av avtal om vissa markbyten och fastighetsförvärv i Stockholm m. m.;

till lagutskottet propositionen nr 74, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 6 §§ lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp; samt

till statsutskottet propositionen nr 75, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom socialdepartementets verksamhetsområde.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 80, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69, hänvisades propositionen, såvitt avsåg jordbruksdepartementets verksamhetsområde, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 105, angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68, hänvisades propositionen, såvitt avsåg jordbruksdepartementets

Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar

verksamhetsområde, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 107, angående organisation m. m. av försvarets materielförvaltning i central instans m. m., samt

nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret.

§ 4

Föredrogs den av herr Göransson (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhängan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justiedepartementet angående apotekares tystnadsplikt.

Kammaren biföll denna anhängan.

§ 5

**Anslag till högre utbildning och forskning samt vuxenutbildning
(forts.)**

Herr talmannen meddelade, att den från kammarens sammanträde på eftermiddagen den 20 innevarande mars uppskjutna överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverksproposition gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till högre utbildning och forskning samt vuxenutbildning jämte motioner, nu komme att fortsättas.

Punkten 8

**Odontologiska fakulteterna m. m.:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt E 11, s. 269—273) föreslagit riksdagen att till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 24 504 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat motionen II: 279 av fru *Mark-*

lund m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t förordade initiativ till komplettering av utbildningen vid tandläkarhögskolorna med undervisning i rationell arbetsorganisation m. m. enligt i motionen II: 289 angivna riktlinjer.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 24 504 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionen II: 279.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Under denna punkt i statsutskottets utlåtande behandlas vår motion II: 279. Det är en följdmotion till den motion om ungdomstandvården som tidigare behandlats.

Vi har i vår motion tagit upp frågan om en rationell arbetsorganisation och ett väl fungerande lagarbete vid tandvårdsklinikerna och framhållit att det skulle öka folktandvårdens kapacitet. En undervisning i praktikadministration eller rationell arbetsorganisation har starkt motiverats i motionen och såsom vi tror också av de faktiska förhållandena på området.

Utskottet anser sig kunna förutsätta att utbildningsmyndigheterna uppmärksammar även denna detalj i tandläkarutbildningen, men jag vågar för min del inte dela optimismen i detta avseende. I de tandläkarstuderandes utbildning ingår för närvarande inte någon som helst sådan undervisning, trots att önskemål därom framförts inte bara från tandläkarhåll utan veterligen också från studerande vid högskolorna. Detta önskemål har också fått stöd i varje fall av yngre lärare vid tandläkarhögskolan i Stockholm. Inte heller i tandsköterskornas utbildning ägnas för närvarande tillräcklig uppmärksamhet

Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar

åt undervisning som syftar till ett välorganiserat samarbete med tandläkaren.

Dessa frågor togs upp i en kommunistisk motion redan år 1964 i anslutning till en proposition angående tandläkarutbildning m. m. i Göteborg. I denna motion anfördes bl. a.: »Allt talar för att tandläkarna bör erhålla effektiv undervisning *i konsten att bli assisterad*, tandsköterskorna i konsten att assistera, detta i ordet rätta bemärkelse, och ej blott i konsten att diska, sterilisera och röra amalgam.»

Vi har tidigare i anslutning till behandlingen av motionen om ungdomstandvården berört ungdomens tandvårdssituation. Till den bilden hör också att väntetiderna inom folktandvården med hänsyn till ungdomens farliga situation i karieshänseende måste leda till att stora skador uppstår. En utredning som gjorts av Sveriges tandläkarförbund angående folktandvårdens köllistor visar att väntetiden i kön efter den för ungdomsgrupperna subventionerade vården utgör två år. Ungefär var femte patient tillhörande 16—19 år hade under väntetiden besökt privatpraktiserande tandläkare. Med god organisation och ett rationellt arbetssätt skulle en betydelsefull reserv av tandläkarnas kapacitet kunna tas till vara. Vad en sådan ökning av kapaciteten skulle betyda i dagens läge för att minska väntetiderna behöver inte närmare diskuteras.

Det måste alltså anses angeläget att få till stånd en undervisning där man tar hänsyn till alla tänkbara faktorer som bidrar till att åstadkomma mer och bättre arbete på kortare tid och med mindre ansträngning. I USA ingår enligt uppgift i tandläkarutbildningen för närvarande 48 timmars undervisning i praktikadministration och organisation. I denna undervisning har specialister från berörda områden kopplats in, såsom arkitekter, belysningsexperter m. fl. Man ägnar i det sammanhanget också uppmärksamhet åt

frågor som hygien och arbetsställning och tar då hänsyn inte bara till tandläkaren utan också till assistentpersonal och patient. Enligt uppgifter från tandläkarhåll ägnas endast 40—60 procent av tandläkarens arbetstid åt sådant arbete som han egentligen är utbildad för. Vi har ju det förhållandet också på många andra områden inom sjukvården. Resten av tiden går åt till göromål som kunde skötas av mindre kvalificerad personal. Enskilda tandläkare har lyckats nå vissa resultat i rationaliserande syfte, men problemet är så omfattande att det måste vara en samhällets angelägenhet att verkligen komma fram till resultat.

Jag har så sent som i dag fått i min hand ett betänkande av en inom universitetskanslersämbetet tillsatt kommitté för utredning av odontologisk utbildning i Stockholm. Jag beklagar att jag inte har hunnit studera det. Det är möjligt att man i detta betänkande tillmötesgått de synpunkter som framhävts i vår motion och som jag har motiverat i detta korta inlägg.

Enligt vår mening kan mycket nås genom en effektivare undervisning på det sätt som vi har förordat i motionen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 279.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! De problem som herr Jansson har tagit upp i anslutning till en kommunistisk motion är givetvis av betydelse och har, såvitt jag förstår, en stor räckvidd. Utskottet har samma uppfattning, och den hänvisning som gjorts till vederbörande myndigheter att ha sin uppmärksamhet riktad på frågan får betraktas som ett positivt ställningstagande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Det var ett par ord av herr Jansson som fick mig att begära

Odontologiska fakulteterna m. m.: Avlöningar

ordet. Det är klart att de långa väntetiderna inom folktandvården och tendensen till att effektiviteten inte alltid är vad den borde vara är ett bekymmer. Vad gäller bedömningen av effektivitetsgraden har vi ett bra jämförelse-material i de privata tandläkarna.

När herr Jansson säger att det synes som om de privata tandläkarna har lyckats ordna samarbetsfrågan på ett bättre sätt än man gjort inom folktandvården, ligger däri ett erkännande av att det kanske inte är något fel på utbildningen. Det är självklart att tandläkarutbildningen omfattar moment som belyser samarbets- och organisationsfrågorna. Utskottet har också utgått ifrån att berörda myndigheter skall ha sin uppmärksamhet riktad på att dessa moment blir effektiva och moderna.

Jag anser emellertid att orsakerna till den skillnad i effektivitet mellan allmän och enskild vårdform, som man lätt kan bilda sig en uppfattning om exempelvis när man som landstingsman studerar den årligen upprättade statistiken över folktandvårdspoliklinikernas inkomster respektive kostnader, skall sökas i en helt annan omständighet än den som behandlas i den aktuella motionen. Jag tror att orsakerna skall sökas i lönesättningen, i förhållandet mellan fast lön och tantiem. Lönesättningen är enligt min mening — och den meningen har jag haft i många år — inte avvägd så att den stimulerar till de merinsatser som skulle medföra att vi fick en högre effektivitet inom folktandvården.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Turesson begagnar påpassligt tillfället att uppvärdera den privata företagsamheten på detta område. Och jag är övertygad om att det finns områden där privat företagsamhet t. o. m. är överlägsen samhällelig företagsamhet i effektivitet, eftersom den är knuten till ett privat vinstin-

tesse. Jag skall emellertid inte ta upp en diskussion om detta utan vill endast framhålla, att eftersom vi i princip är för att folktandvården skall finnas — och några yrkanden i motsatt riktning har, såvitt jag vet, heller inte rests i denna kammare — är vi också för att folktandvården effektiviseras. Det är anledningen till att den motion väckts som jag talat för.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag har varken nu eller vid något tidigare tillfälle haft någon annan åsikt än att folktandvården skall finnas. Jag tror dock det är ytterst angeläget att man just som jämförelse-material har också en privat tandvård. Utvecklingen på folktandvårdens område har väl visat att tandvården i vårt land skulle ha befunnit sig i ett fruktansvärt dåligt läge om vi inte haft den privata tandvården.

Herr Jansson reagerade alldeles riktigt på mitt inlägg. Jag tror att den privata formen är överlägsen den samhällseliga, men att den samhällseliga måste finnas vid sidan om den privata. Den stimulansfaktor som finns inom den privata tandvården skulle man kunna föra in i folktandvården genom ett annat förhållande mellan fast lön och tantiem. Jag tror att det är den viktigaste faktorn för att öka effektiviteten.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Turessons påstående att situationen på tandvårdens område hade varit mycket besvärlig om vi inte hade haft de privata tandläkarna grundar sig på ett rent hypotetiskt resonemang. Det behöver inte föras. Det är naturligtvis på grund av att vi har en ganska väl utbyggd organisation av privata tandläkare som samhället slagit sig till ro med en folktandvård som uppvisar så pass stora brister som den faktiskt gör. Det är givetvis i förvissningen att tandvården fungerar med hjälp av privata tandläkare som

Decentraliserad akademisk utbildning m. m.

samhället låter mycket försummas inom folk tandvården.

Jag bestrider inte den effektivitet inom den privata tandvården som herr Turesson talar om, men den ena formen får inte förskjuta den andra och jag anser att tandvården på lång sikt i större utsträckning bör bli en samhällsangelägenhet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 279; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 9—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 13***Decentraliserad akademisk utbildning m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Åttonde huvudtiteln punkt E 28 har under åtskilliga år haft rubriken Decentraliserad akademisk utbildning med tillägget »motsvarande undervisning i ämnet kristendoms-kunskap». Detta sista tillägg har i år ute-slutits, och det är anledningen till att vi från Riksdagens kristna grupp i en motion framhållit, att kurser i nämnda ämne alltfort bör inbegripas i detta anslag.

Statsutskottet har i sitt utlåtande under punkt 13 anført att inga yrkanden

om anslag har gjorts under denna rubrik för innevarande budgetår. Tydligt är det därför att anslag till olika kurser utgått under andra littera. Utskottet anser emellertid, att i den mån behov av nya kurser i kristendoms-kunskap anses föreligga, bör det inte möta något hinder för Kungl. Maj:t att här för disponera detta anslag — vilket jag tacksamt noterar.

I skolöverstyrelsens regi har för vidareutbildning av folkskollärare i kristendoms-kunskap för högstadiekompetens under innevarande budgetår hållits två kurser i Stockholm och Göteborg — i båda fallen vid lärarhögskolorna. För vårterminen 1969 planeras, enligt vad jag erfarit, sådana kurser ävenledes i Stockholm och Göteborg. Dessa kurser bekostas, enligt vad jag nu fått veta, av medel från anslag under punkt F 5 med rubriken Särskilda lärarutbildningsåtgärder. Jag skulle i detta sammanhang vilja vädja till departementet och skolöverstyrelsen att när det gäller dessa kurser också tänka på Norrland, exempelvis med förläggning till lärarhögskolan i Umeå.

De s. k. extramurala kurserna, som bl. a. gällt teologisk översikt kurs, sorterar under universitetskanslersämbetet och har under året varit anordnade i Göteborg och Växjö.

Jag har, herr talman, velat understryka angelägenheten av de ovan nämnda kurserna i ämnet kristendoms-kunskap. Av statsutskottets skrivning och av vad jag här har anført torde framgå, att uppkommande behov i dessa avseenden väl kan tillgodoses i fortsättningen. Jag är tacksam därför och har inte något annat yrkande än om bifall till statsutskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21**Viss utbildning via radio och television
m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt G 1, s. 376—378) föreslagit riksdagen att till Viss utbildning via radio och television m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 11 035 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 215 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* samt II: 282 av herrar *Wedén* och *Hedlund*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta

I. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet genom en parlamentariskt sammansatt kommitté, vari även skulle ingå representanter för näringsliv och organisationsväsende, varvid särskild uppmärksamhet borde ägnas

a) av företag, organisationer och myndigheter m. fl. bedriven vuxenutbildning,

b) det fria folkbildningsarbetet och dess relation till den målinriktade vuxenutbildningen,

c) radio-TV:s verksamhet för vuxenutbildningen,

d) korrespondensundervisningens möjligheter att komplettera annan vuxenutbildning och samordnas med denna,

e) de vuxenstuderandes speciella studiesituation med hänsyn till deras förkunskaper och studieförutsättningar m. m. samt

f) frågan om införande av ett rättvist studiesocialt stöd åt de vuxenstuderande;

II. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag

1) att i varje kommun och län skulle finnas vuxenutbildningsråd och vuxenutbildningsnämnder, upprättade av och underställda skolstyrelse respektive länskolnämnd, varvid sammansättning och uppgifter fastställdes med beaktan-

de av de förslag yrkesutbildningsberedningen framlagt,

2) att minimiantalet 12 aktiva studerande för att få anordna ämneskurs med hänsyn till glesbygdernas förhållanden kunde genom dispens av Kungl. Maj:t eller myndighet Kungl. Maj:t förordnade sänkas liksom antalet 35 aktiva studerande för delning av ämnesgrupp,

3) att undervisningen vid ifrågavarande preparandkurser för real- eller studentexamen i princip skulle vara kostnadsfri,

4) att privatistens examination skulle vara kostnadsfri samt begära att Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter här om,

5) att vid förgymnasial och gymnasial utbildning de korrespondensstuderande — i den mån de ej antoges vid de statliga vuxenskolorna — borde beredas kostnadsfri undervisning enligt i motionerna angivna riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 548 av herrar *Wirtén* och *Nyman* samt II: 677 av herr *Källstad m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om dels i första hand att den i annan motion föreslagna parlamentariskt sammansatta kommittén angående vuxenutbildningen även finge i uppdrag att utreda frågan om inrättande av Sveriges Utbildningsradio-TV och ett Radio-TV-korrespondensuniversitet, dels i andra hand utredning och förslag beträffande inrättande av Sveriges Utbildningsradio-TV och ett Radio-TV-korrespondensuniversitet,

dels de likalydande motionerna I: 532 av herr *Lidgard* och fröken *Stenberg* samt II: 688 av herr *Nordstrandh m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att ersättning skulle utgå till korrespondensstuderande för avgifter för dels deltagande i preparandkursundervisning, dels avläggande av tentamen, samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag till regler för ersättning till kor-

Viss utbildning via radio och television m. m.

respondensstuderande som ej vore elever vid statens skola för vuxna i Norrköping för deras utgifter för sådan undervisning som ej utgjordes av preparandkursundervisning,

dels de likalydande motionerna I: 218 av fru Nilsson m. fl. och II: 275 av herr Elmstedt m. fl., vari hemställts

I. att riksdagen måtte för sin del besluta om ett förslagsanslag om 830 000 kr. för budgetåret 1968/69 för bestridande av korrespondensstuderandes kostnader för brevkurser, preparandkurser och tentamina på i motionerna anförda grunder,

II. att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om stödet till de korrespondensstuderande som inte avsåges under I.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Viss utbildning via radio och television m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 11 035 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 282 i vad de avsåge en samlad översyn av vuxenutbildningsområdet genom en parlamentariskt sammansatt kommitté,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 282 i vad de avsåge vuxenutbildningsråd och vuxenutbildningsnämnder,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 282 i vad de avsåge minimiantalet studerande för anordnande av ämneskurs,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 282 i vad de avsåge det antal studerande som skulle erfordras för att ämneskurs skulle få delas,

6. att riksdagen måtte

a) avslå motionerna I: 215 och II: 282, I: 532 och II: 688 samt I: 218 och II: 275, samtliga motioner i vad de avsåge att de korrespondensstuderandes

examination i princip skulle vara kostnadsfri,

b) avslå motionerna I: 215 och II: 282, I: 532 och II: 688 samt I: 218 och II: 275, samtliga motioner i vad de avsåge att de korrespondensstuderandes deltagande i preparandkursundervisning i princip skulle vara kostnadsfri,

c) avslå motionerna I: 215 och II: 282 samt I: 218 och II: 275, samtliga motioner i vad de avsåge att de korrespondensstuderandes deltagande i brevundervisning i princip skulle vara kostnadsfri, ävensom motionerna I: 532 och II: 688 i vad de avsåge hemställa till Kungl. Maj:t om förslag till ersättning till i motionerna angivna korrespondensstuderande för utgifter för sådan undervisning som ej vore preparandkursundervisning,

7. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 218 och II: 275 i vad de avsåge anvisande av ett förslagsanslag av 830 000 kr. till bestridande av korrespondensstuderandes kostnader för brevkurser, preparandkurser och tentamina,

8. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 218 och II: 275 i vad de avsåge utredning och förslag om stöd till korrespondensstuderande som endast studerade enstaka ämnen,

9. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 548 och II: 677 i vad de avsåge utredning om inrättande av Sveriges Utbildningsradio-TV,

10. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 548 och II: 677 i vad de avsåge inrättande av ett Radio-TV-korrespondensuniversitet.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande frågan om en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet genom en parlamentariskt sammansatt kommitté av herrar Axel Andersson (fp), Kaijser (h), Bengtson (cp), Ottosson (h), Wallmark (h), Thorsten Larsson (cp), Wirtén (fp), Bohman (h), Mattsson (cp), Turesson

Viss utbildning via radio och television m. m.

(h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp), *Westberg* (fp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 215 och II: 282, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t an hålla att en parlamentariskt sammansatt kommitté tillsattes i syfte att utreda hur en vidgad vuxenutbildning borde organiseras och finansieras;

2) beträffande frågan om principbeslut om kostnadsfri examination och kostnadsfri undervisning vid preparandkurser för sådana studerande som avsåge att uppnå grundskole-, realskole- eller gymnasiekompetens av herrar *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Bengtson* (cp), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Bohman* (h), *Mattsson* (cp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp), *Westberg* (fp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet under 6. momenten a) och b) bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av motionerna I: 215 och II: 282 samt I: 532 och II: 688 ävensom med bifall till motionerna I: 218 och II: 275, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att examinationen i princip skulle vara kostnadsfri för korrespondensstuderande som avsåge att uppnå grundskole-, realskole- eller gymnasiekompetens,

b) i anledning av motionerna I: 215 och II: 282 samt I: 532 och II: 688 ävensom med bifall till motionerna I: 218 och II: 275, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att deltagande i preparandkursundervisning i princip skulle vara kostnadsfri för korrespondensstuderande som avsåge att uppnå grundskole-, realskole- eller gymnasiekompetens;

3) beträffande frågan om principbeslut om kostnadsfri brevundervisning för sådana korrespondensstuderande som avsåge att uppnå grundskole-, realskole- eller gymnasiekompetens

a) av herrar *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Wirtén* (fp), *Bohman* (h), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet under 6. momentet c) bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 215 och II: 282 samt I: 218 och II: 275 ävensom med bifall till motionerna I: 532 och II: 688, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till regler för ersättning till korrespondensstuderande som ej vore elever vid statens skola för vuxna i Norrköping för deras utgifter för sådan undervisning som ej utgjordes av preparandkursundervisning;

b) av herrar *Bengtson*, *Thorsten Larsson*, *Mattsson* och *Elmstedt* (samtliga cp), som ansett att utskottet under 6. momentet c) bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 215 och II: 282 samt I: 532 och II: 688 ävensom med bifall till motionerna I: 218 och II: 275 besluta att brevundervisning, under förutsättning att studiemålet uppnåddes, i princip skulle vara kostnadsfri för korrespondensstuderande som avsåge att uppnå grundskole-, realskole- eller gymnasiekompetens;

4) beträffande frågan om anvisande av medel till bestridande av vissa kostnader för de korrespondensstuderande av herrar *Bengtson*, *Thorsten Larsson*, *Mattsson* och *Elmstedt* (samtliga cp), som under förutsättning av bifall till reservationerna 2) och 3 b) ansett att utskottet under 7. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 218 och II: 275, såvitt nu var i fråga, till Bestridande av korrespondensstuderandes avgifter för brevkurser, preparandkurser och tentamina för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 830 000 kr.;

5) beträffande frågan om stöd till korrespondensstuderande som endast

Viss utbildning via radio och television m. m.

studerade enstaka ämnen av herrar *Bengtson* (cp), *Thorsten Larsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Westberg* (fp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet under 8. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 218 och II: 275, såvitt nu var i fråga, besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om stöd till korrespondensstuderande som endast studerade enstaka ämnen;

6) beträffande frågan om utredning angående inrättande av ett Radio-TV-korrespondensuniversitet av herrar *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Bengtson* (cp), *Ottosson* (h), *Wallmark* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Bohman* (h), *Mattsson* (cp), *Tursson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp), *Westberg* (fp) och *Elmstedt* (cp), som ansett att utskottet under 10. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 548 och II: 677, såvitt nu var i fråga, besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om inrättande av ett Radio-TV-korrespondensuniversitet, vilken utredning borde företas av den i motionerna I: 215 och II: 282 förordade parlamentariska kommittén, om denna komme till stånd, och eljest av en särskilt tillkallad utredning.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Vi har nu hunnit så långt i föredragningslistan att vi är framme vid frågan om vuxenutbildningen. Det är ett stort ämne som givetvis kunde ge anledning till ingående diskussion, men med hänsyn till att vi förra året hade en mycket ingående debatt i denna fråga och till att vi i dag har en lång föredragningslista skall jag söka begränsa mig.

När vi förra året diskuterade frågan om vuxenutbildning var vi alla överens

om att de organ och myndigheter som har att verka för reformens genomförande bör ha uppmärksamheten riktad framåt mot en ytterligare utveckling av vuxenutbildningen. Jag kan inte tänka mig annat än att vi har samma mening i år. Men vi reservanter anser det inte tillräckligt att dessa organ och myndigheter ägnar sig åt denna stora uppgift, och därför upprepar vi vårt krav på att det bör tillsättas en parlamentarisk utredning, i vilken också bör finnas representanter för näringsliv och organisationsväsende. Vi tror att detta skulle främja utvecklingen, och vi önskar därför att denna utredning måtte komma i gång så snart som möjligt.

En sådan utredning skulle kunna få många och stora uppgifter. Man behöver bara tänka på den särskilda lärarutbildning som krävs för vuxenutbildningen. Det finns inte någon sådan, fast vi väl vet att många lärare kommer att knytas till den lokala vuxenutbildningen. Vidare är de läroböcker som används i vuxenutbildningen avsedda för ungdomarna. En annan mycket stor fråga är hur den interna företagsutbildningen skall ordnas och finansieras.

I vad mån radio och TV kan användas i vuxenutbildningens tjänst, om vi jämsides skall ha korrespondenskurser eller kursböcker och därtill lärarledd undervisning, om denna i så fall skall bedrivas återkommande några veckor i följd eller några dagar varje vecka o. s. v. — många sådana problem dyker upp, och de behöver verkligen utredas.

Vi har som sagt alla intresse av att utbildning bedrivs, men vi måste också ta hänsyn till de resurser som finns i samhället när det gäller pengar, lärare, lokaler etc. De bör naturligtvis utnyttjas på bästa sätt. Vi vill ha en utbildning som är effektiv, välplanerad och samordnad så långt det går, en utbildning som följer med utvecklingen så att det arbete som utförs kan bli det bästa

Viss utbildning via radio och television m. m.

möjliga. På det sättet kan vi få en god utbildning av de vuxna inom såväl praktiska som teoretiska yrken.

I samband härmed har vi också tagit upp korrespondensundervisningen. Vi vet att korrespondensstudier intar en framskjuten plats när det gäller utbildning av vuxna. Korrespondensstudier är som alla vet inte någon ny metod, men trots att den är väl prövad och har varit av mycket stor betydelse, har vi inom utskottet inte kunnat nå enighet i frågan om de ekonomiska villkoren för de korrespondensstuderande. Vi har därför fått en rad reservationer, som i korthet går ut på att korrespondensstuderande vid korrespondensinstitut, under förutsättning att de läser av skolöverstyrelsen godkända kurser, skall jämföras med brevistuderande som vinner inträde vid vuxenskolan i Norrköping.

Syftet med korrespondensstudier är i många fall att man vill uppnå en examen, i andra fall läser man något eller några enstaka ämnen för att bli mera skickad att utöva sitt yrke.

Vi har reservationsvis förordat att bidrag borde lämnas till kurserna, till tentamenskostnaderna och till preparandkurserna. De som lyckas få plats vid vuxenskolan i Norrköping har en gynnsammare ställning i fråga om hjälp till studiekostnader. Det betraktar vi som en orättvisa, som bör elimineras. De mest betungande posterna är de jag nyss nämde: avgifter för preparandkurser, tentamensavgifter och givetvis kostnader för kursbrev.

Skolöverstyrelsen har fått i uppdrag att se över bestämmelserna rörande tentamensavgifter och överväga frågan om ett eventuellt borttagande av vissa avgifter. Man kan alltså notera att det trots allt finns en tanke på att åtminstone på detta område söka åstadkomma någon förändring framöver som innebär minskade kostnader för brevistuderande.

Jag lovade att jag skulle fatta mig

kort. Vi har avlämnat motiverade reservationer, och jag ber att beträffande punkten 21 få yrka bifall till reservationerna D 1, 2, 3 b, 4, 5 och 6.

I detta anförande instämde herrar Eriksson i Bäckmora, Vigelsbo och Larsson i Öskeviksby (alla cp).

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag skall följa herr Mattssons exempel och tala kort, ja ännu kortare än han.

Förmodligen är vi alla överens om att det beslut beträffande vidgad vuxenutbildning, som riksdagen fattade förra året, inte innebar någon stor reform. Det kallades av någon för den ofullbordade, opus nr 2. Det var endast ett steg på vägen.

Vi har dock all anledning konstatera att det var ett värdefullt steg och att det var viktigt och angeläget att det togs, men mycket återstår ännu att göra på detta område.

Det gäller enligt vår mening att söka åstadkomma en kartläggning av hela vuxenutbildningsområdet, undersöka vad som finns för närvarande, kartlägga behoven, söka få en överblick av möjligheterna till samordning mellan arbetsmarknadspolitiskt motiverad och övrig vuxenutbildning och — inte minst — att söka åstadkomma ett rättvist och realistiskt studiesocialt stöd till dagens vuxenstuderande.

Dessa frågor kräver en allsidig prövning och därför föreslår vi tillsättandet av en parlamentariskt sammansatt kommitté, vari även skulle ingå representanter för näringsliv och organisationsväsende, med uppgift att utreda hur en vidgad vuxenutbildning bör organiseras och finansieras. Kommittén bör även få i uppdrag att se över de vuxenstuderandes speciella studiesituation med hänsyn till deras förkunskaper och studieförutsättningar samt föreslå därav betingade åtgärder.

Vi har anledning sträva efter att så väl som möjligt anpassa utbildningen

Viss utbildning via radio och television m. m.

till de vuxenstuderandes förutsättningar, och därför måste vi få veta mera om dessa förutsättningar. Möjligen behövs en särskild kommitté som sysslar med den frågan, ty den är onekligen mycket viktig. Över huvud taget är det alltså angeläget att denna översyn över hela vuxenutbildningsfältet verkligen kommer till stånd och det så snart som möjligt.

En annan sak som behandlats under denna punkt är de korrespondensstuderandes ställning. Den frågan har vi varit inne på många gånger här i kammaren, och jag har själv haft tillfälle att tala om den vid upprepade tillfällen. Jag tycker att den frågan tränger av flera skäl bland annat därför att den enligt vår mening även är en rättvisefråga. De korrespondensstuderande som får förmånen att vinna inträde vid vuxengymnasiet i Norrköping kommer att få fri undervisning, fria preparandkurser och vara befriade från alla tentamensavgifter, men hur går det för alla dem som inte kommer med där? Efter förra årets beslut har dessa fått en ytterligare försämrad ställning. De erhåller framöver icke några som helst bidrag. De får själva stå för alla de kostnader det här är fråga om, vilket måste betecknas som synnerligen otillfredsställande och orättvist. Samhällsordrättvisor bör vi vara snara att försöka ta bort. Ofta gäller det människor som bor avlägsset eller som av andra skäl har svårigheter att utnyttja de vanliga utbildningsvägarna. Det borde vara ett intresse för oss alla att dessa människor blir rättvist behandlade.

En annan fråga som behandlas under punkt 21 är radio-TV-undervisningen. Här föreligger från vårt håll ett yrkande om utredning av möjligheterna att skapa ett Radio-TV-korrespondensuniversitet. Radio och TV erbjuder utomordentliga möjligheter för vuxenutbildningen. Undervisningen har prövats i bl. a. radion — alla kommer ihåg den statsvetenskapliga kurs som rönt ett så

utomordentligt intresse och som visade vilka möjligheter som finns på detta område. Ännu bättre resultat kan naturligtvis nås, om TV utnyttjas i större utsträckning.

Även om det redan finns en kommitté — kommittén för TV och radio i utbildningen, TRU — som sysslar med dessa problem och även om den i viss mån har till uppgift att också utreda frågan om vuxenundervisningen på akademisk nivå saknas ändå enligt vår mening en klart angiven inriktning på detta senare utbildningsområde, där förutsättningar föreligger att på ett stimulerande sätt möta växande utbildningsbehov. En utredning bör därför komma till stånd så snart som möjligt. Dennes uppgift bör vara att utreda och framlägga förslag om utbildning på akademisk nivå genom radio och television samt genom korrespondensstudier i anslutning därtill. Det är möjligt att detta kan ingå i den samlade översyn av hela fältet som krävs; det är också möjligt att det är riktigare att dela upp frågorna och ägna denna speciella utbildning en särskild utredning — det bör ytterligare prövas. Men det är ytterst angeläget att en utredning kommer till stånd.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till reservationerna D 1, D 2, D 3 a, D 5 och D 6.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Herr Mattsson och även herr Westberg har redan sagt att vi förra året hade en större principdebatt i denna fråga och att det inte finns någon anledning att upprepa den i dag. Vi är ju eniga mycket långt och, såvitt jag förstår, i sak.

Frågan om vuxenutbildningen och dess vidare utbyggnad tilldrar sig allmänt intresse. Vi är överens om att det är önskvärt att den höjda bildningsstandarderna skall komma alla till del, också dem som inte haft tillfälle att gå

Viss utbildning via radio och television m. m.

igenom de nya skolformer som erbjuds ungdomen i dag. Det finns även praktiska skäl för en sådan utbyggnad av vuxenutbildningen — vi lever i ett föränderlighetens samhälle, och människorna måste få möjligheter att skaffa sig kompetens för nya arbetsområden. Om detta är vi eniga.

Vuxenutbildningen är ett stort fält. Det är inte bara fråga om de statliga vuxenskolorna och den kommunala vuxenutbildningen på grundskolans och de gymnasiala skolformernas område, utan det gäller vidare undervisningen i radio och TV, studiecirkelarna, studieförbundens verksamhet, folkhögskolorna och även den utbildning som äger rum inom näringslivet. Till vuxenutbildningen räknas också arbetsmarknadspolitiskt motiverad omskolningsverksamhet.

För innevarande budgetår har till allt detta sammanlagt anslagits 172 miljoner kronor. I statsverkspropositionen föreslås för nästa budgetår en höjning av detta anslag med 20 miljoner kronor. Men då en hel rad utgifter automatiskt faller bort, betyder höjningen i själva verket en förbättring för vuxenutbildningen med 37 miljoner kronor, vilket får betraktas som en betydande ökning.

Inte desto mindre förekommer på denna punkt en lång rad motionsyrkanden. I förgrunden står en mittenmotion om en parlamentarisk utredning med uppgift att göra en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet. Ibland verkar det på mig som om man tar sin tillflykt till sådana utredningskrav. Utskottet har ställt sig avvisande med den motiveringen att den förra året beslutade reformen bara utgör en etapp — det har också både herr Mattsson och herr Westberg understrukit. Vi har tagit ett steg och vi skall ta flera.

Men den period som vi sålunda nu är inne i utgör — framhåller också utskottet — en verkställighetsperiod. Vi skall förverkliga vad vi beslöt förra året ge-

nom att bygga ut vuxenutbildningen. Denna verkställighetsperiod har karaktären av en försöksperiod, vilket betyder att fortsatta utredningar kommer att bli nödvändiga. Det är alltså onödigt att här kräva en stor parlamentarisk utredning med så vidsträckta direktiv som har föreslagits. En sådan utredning skulle i dagens situation sannolikt bidra till att försinka utvecklingen, kanske kväva den. Den skulle i varje fall ta en mycket lång tid, och vi har ansett att tidpunkten för en sådan utredning inte är inne, speciellt som en del av utredningens uppgifter, enligt motionen och reservationen, skulle vara att ta ställning till studiefinansieringen, en sak som för närvarande bereds inom departementen och blir klar innan en sådan här utredning skulle kunna tillsättas.

Med den motiveringen ber jag att få yrka avslag på reservationen D 1 och bifall till utskottets hemställan.

I samma mittenmotion yrkas på inrättande av vuxenutbildningsråd i kommunerna och vuxenutbildningsnämnder som skulle underställas länskolnämnderna. Nu har detta krav inte fullföljts i reservation. Utskottet har påpekat att kommunerna har rätt att själva vid behov tillsätta sådana nämnder. De bör ha fria händer, anser utskottet, och det anser kanske också motionärerna, eftersom de inte fullföljt saken i reservationsform.

Jag skulle bara vilja knyta en liten reflexion till motionen. Under den långa tid som jag har arbetat med skolans omdaning har jag fått speciellt goda erfarenheter av kommunernas intresse och skicklighet då det gäller omdaning av skolan. Kommunerna har med kraft satsat på utbildningsområdet. Dessa erfarenheter talar enligt min mening för att man i fortsättningen förskjuter tyngdpunkten från länskolnämnderna mot kommunernas skolstyrelser till dess att vi så småningom helt kan undvara länskolnämnderna. Detta

Viss utbildning via radio och television m. m.

kan möjligen låta som kätterier men det är min grundmurade övertygelse. Jag har därför velat nämna det trots att motionens krav inte upptagits i reservationsform.

Det andra problem vi har att diskutera är frågan om studiefinansieringen av korrespondensstudierna. Tre olika förslag har här framställts.

Det första förslaget gäller avgifterna vid tentamina, alltså vid de tillfällen då de studerande skall avlägga prov som visar att de har kompetens som motsvarar grundskolan eller realskolan eller någon av de gymnasiala skolformerna. Nu har skolöverstyrelsen fått i uppdrag att utreda den frågan, men reservanterna vill ha ett principbeslut redan nu. Det är alldeles klart att dessa avgifter skall avskaffas, men utskottets majoritet har menat att skolöverstyrelsens förslag bör avvaktas. Eftersom skolöverstyrelsen har fått detta uppdrag, bör man först se vad skolöverstyrelsen kommer till för resultat. Över huvud taget bör det väl i princip vara så att man klargör vad det är fråga om innan man fattar ett beslut.

Det andra förslaget avser ersättning för preparandkurserna. Det gäller sådana studerande som inte är elever vid statens skola för vuxna i Norrköping. Man har menat att det är en rättvisefråga att också andra studerande får ersättning då det gäller sådana preparandkurser. Det är möjligt att det är en rättvisefråga, men spörsmålet har mycket vidare aspekter. Framför allt skulle en lösning enligt reservanternas förslag medföra en mycket stor kostnadsökning. Årets satsning är i och för sig betydande.

Utskottet vill inte vara med om något principbeslut nu och man hänvisar till kostnaderna. För min del menar jag att en sådan sak måste vid budgetbehandlingen avvägas mot andra önskemål. Skulle det finnas plats för en sådan reform och skulle det visa sig att den är praktiskt genomförbar, kommer givet-

vis statsmakterna så småningom att ta upp frågan.

Jag skall därför be att få yrka avslag på reservation D 2 och bifall till utskottets hemställan.

Det tredje förslaget berör kostnaderna för brevestudierna, alltså för dem som sitter hemma och arbetar. Man har där åberopat samma rättviseskäl, men har varit en smula osäker om saken. Högern och folkpartiet har nöjt sig med ett krav på utredning, medan centern är mera djärv och yrkar på principbeslut redan nu. Centern har kanske uppfattat saken som en speciell angelägenhet för landsbygden.

Då utskottet ställer sig avvisande sker det med samma motivering som när det gäller preparandkurserna. Jag skall inte upprepa vad jag sade, utan jag skall be att få yrka avslag på reservationerna D 3 och 4 och yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan har centern vidgat förslaget om statligt stöd till att omfatta också sådana brevestuderande som studerar ett enda ämne eller ett par ämnen. Här är man emellertid så pass osäker att man begär en utredning. Utskottet har menat att vi bör i första hand satsa på studerande som har ett mera omfattande studiemål. I årets statsverksproposition har föreslagits att elevplatserna vid skolan i Norrköping skall ökas från 500 till 1 250, vilket betyder att plats kan beredas för 2 500 studerande per år. Det är en ansevärd vidgning av programmet, och för i år har vi att nöja oss med detta.

Jag yrkar alltså avslag på reservationen D 5 och bifall till utskottets hemställan.

Slutligen finns det en reservation 6. Den gäller en utredning om vidgad användning av radio och TV i den akademiska undervisningen, eventuellt nya utvidgade direktiv för TRU, kommittén för TV och radio i undervisningen. Innan jag gick upp här läste jag igenom direktiven för denna kommitté.

Viss utbildning via radio och television m. m.

Jag kan inte finna annat än att de önskemål som framförs i reservationen redan är förverkligade dels genom direktiven, dels genom det sätt på vilket kommittén har uppfattat direktiven. Kommittén arbetar just med de problem som är angivna i reservationen, och under sådana förhållanden förefaller det onödigt att här fatta beslut i en sådan riktning som reservanterna önskar.

Jag ber därför att få yrka avslag också på reservationen D 6 och bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Herr Arvidson säger att reservanterna tar sin tillflykt till kravet på utredning. Det var ett mycket underligt påstående, tycker jag. Han talar själv om att det är ett utomordentligt stort fält, man här har att gripa sig an, och att det erbjuder en rad problem, och då måste det väl vara ganska klart att det föreligger ett verkligt behov av utredning och översyn över hela fältet. Vad han då menar med talesättet att vi tar vår *tillflykt* till kravet på en utredning, kan jag för min del inte förstå.

Herr Arvidson framhåller att vi nu är inne i en verkställighetsperiod som tillika är en försöksperiod och att man därför kan dröja med en eventuell utredning. Men, herr Arvidson, alla vet hur lång tid utredningar på skolområdet har tagit. Och vuxenutbildningen erbjuder en mycket svårhanterlig materia, som kräver en inträngande behandling, varför en utredning måste ta tid. Därför menar jag att det är angeläget att så snart som möjligt komma igång för att kunna lägga fram resultat inom överskådlig tid. Jag tror ingalunda att det är riktigt, när herr Arvidson gör gällande att en sådan åtgärd skulle försinka utvecklingen eller som han sade t. o. m. förkväva den. Ingen kan väl med fog påstå, att vi inte kan fortsätta den vuxenutbildning vi beslutat

samtidigt som denna utredning pågår. Att påstå någonting sådant måste betecknas som helt verklighetsfrämmande.

Vidare sade herr Arvidson att studiefinansieringsfrågorna redan är under utredning inom departementet. Det är möjligt att det förhåller sig så, vilket jag i så fall tycker är värdefullt, men samtidigt är vi väl ense om, herr Arvidson, att det också härvidlag rör sig om synnerligen svårhanterlig materia. Det gäller ett område där vi måste vidta åtgärder av mycket skiftande slag och där det verkligen är nödvändigt att tränga in i problematiken för att kunna komma vuxenstuderande av olika slag till hjälp. Såvitt jag förstår behövs en parlamentariskt sammansatt utredning, som får syssla med denna problematik.

Herr Arvidson bekände sin stora tro på kommunerna och anser att de till och med skall kunna överta länskolnämndernas arbetsuppgifter. Jag vill inte alls undervärdera kommunernas möjligheter att verka på detta område utan tror att det är riktigt att satsa på primärkommunerna. Jag oroas, när man ibland tycks mena, att man borde frånta kommunerna viktiga uppgifter på skolans område och överföra dem till landstingen. Det anser jag skulle vara en mycket olycklig utveckling. Vi är helt ense om att bygga på kommunernas engagemang i utbildningsfrågorna, men samtidigt vet vi att de kommunala skolstyrelsernas uppgifter blir allt fler och allt större. De har därför svårt att hinna klara alla uppgifter som de får sig förelagda. Och det som inte gällande bestämmelser säger att man skall göra, tvingas man därför ibland att skjuta åt sidan, även om det gäller i och för sig angelägna ting. Därför har vi ansett det värdefullt att ha bestämmelser om att det ute i kommunerna skall finnas vuxenutbildningsråd, så att man på det området kan försäkra sig om ett samarbete åt olika håll — jag anser att det

Viss utbildning via radio och television m. m.

kommer att föreligga behov av det. Herr Arvidson sade att kommunerna redan har rätt att inrätta sådana utbildningsråd, och det tror jag också att de kommer att göra i stor utsträckning. Men det skulle säkerligen vara av värde med bestämmelser om att det skall finnas sådana råd.

Sedan tog herr Arvidson upp frågan om korrespondensstudierna. Det är ett stort område, och jag kan här inte närmare ingå på den problematiken. Men när vi i fjol diskuterade frågan om vidgade möjligheter för bidrag till korrespondensstuderande sade man från det håll som herr Arvidson företräder, att Norrköpingsskolan skulle komma att förbättra möjligheterna i sådan utsträckning att det sedan inte förelåg något behov av andra korrespondensstudier. Argumenteringen var alltså den gången att Norrköpingsskolan skulle fylla behoven; det lilla som därutöver var, behövde man inte ta någon större hänsyn till. Nu vänder man emellertid på resonemanget och menar, att en vidgning av denna undervisning skulle kosta så mycket att man av budgetskäl inte kan tillstyrka en sådan.

Också jag tror att en reform i enlighet med vårt förslag kommer att kosta en del, eftersom det är så många som behöver använda sig av denna studieväg — det finns olika skäl till detta som jag inte närmare behöver redogöra för — men jag kan inte finna att det föreligger någon anledning för samhället att hindra dem som vill utnyttja denna möjlighet från att göra det. Det ju en för samhället mycket värdefull studieväg, som kostar väsentligt mindre än den reguljära utbildningen. Det borde i stället vara så att vi så långt som möjligt understödde denna möjlighet till fortsatta studier.

Jag vidhåller mina tidigare yrkanden om bifall till vid denna punkt fogade reservationer.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag vill bara slå fast att reservanternas inte på något sätt har velat fördröja en fortsatt utveckling inom vuxenutbildningen. Jag tackar herr Arvidson för hans positiva inställning till ett avskaffande av avgifterna för tentamen i samband med korrespondensstudier och för hans försiktiga uttalande — i anledning av de övriga önskemål vi framför beträffande preparandkurser och brevtudier — att det är möjligt att detta är en rättvisefråga. Han tar alltså inte helt avstånd från det som vi anfört.

Beträffande kostnaderna vill jag understryka att korrespondensstudier ändå är en av de allra billigaste formerna av dem som står till buds för meddelande av undervisning, och därför tycker jag att det hade varit skäl att mera beakta de synpunkter vi reservationsvis anfört.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka herr Westberg för hans ställningstagande beträffande kommunerna kontra mellaninstanserna. Jag tar gärna fasta på detta.

När det gäller att vidga stödet för de korrespondensstuderande har man av finansiella skäl att välja mellan vad man i år skall satsa på och vad man inte skall satsa på. Regeringen har nu valt att satsa på en mycket kraftig utvidgning av vuxenskolan i Norrköping, och jag tror att det är den riktiga satsningen. Vad som sedan kan komma får vi väl se nästa år.

Beträffande kravet på utredning gjorde herr Westberg gällande — och han gjorde det med visst patos — att en utredning inte kan stoppa arbetet på att förverkliga vad vi redan har beslutat, och det har han helt och hållet rätt i. Inte stoppas detta av en utredning. Men vad jag menade skulle stoppas genom en utredning var alla de nya initiativ

Viss utbildning via radio och television m. m.

som kommer fram, därför att de hän-
skjuts automatiskt till utredningen, och
på det sättet fördröjs utvecklingen. Det
var detta jag menade med att utveck-
lingen stoppas upp.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Herr Arvidsons uttalan-
de att alla nya initiativ stoppas, om för-
slag skall prövas av en pågående utred-
ning, gör mig också förvånad. Vi kän-
ner nämligen alla till att man, när det
gäller ett angeläget ärende, mycket väl
kan anförtro detta åt en pågående ut-
redning och just beträffande den detal-
jen begära en skyndsam utredning och
ett förslag i förväg. Ett sådant förfar-
ingssätt behöver alltså inte innebära
att ärendet bli fördröjt, utan det finns
möjligheter att mycket snabbt få fram
resultat av nya värdefulla initiativ även
under den tid, som den stora utred-
ningen det här gäller pågår.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Herr Westberg har lång
erfarenhet som riksdagsman och vet att
motion efter motion av utskotten hän-
visas till utredning, om utredning på-
går. Den situation, som råder då en ut-
redning existerar måste därför vara äg-
nad att i varje fall försinka utveck-
lingen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner
dels på bifall till utskottets hemställan,
dels ock på bifall till reservationen
D 1); och fann herr talmannen den förra
propositionen vara med övervägande ja
besvarad. Herr Mattsson begärde emel-
lertid votering, i anledning varav efter
given varsel följande voteringsproposi-
tion upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller
statsutskottets hemställan i punkten 21)
mom. 2) i utskottets utlåtande nr 41,
röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit re-
servationen D 1) av herr Axel Anders-
son m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter
intagit sina platser och voteringsproposi-
tionen blivit ännu en gång uppläst,
verkställdes omröstning genom uppres-
ning. Herr talmannen tillkännagav, att
han funne flertalet av kammarens leda-
möter ha röstat för ja-propositionen.
Herr Mattsson begärde emellertid röst-
räkning, varför votering medelst om-
röstningsapparat verkställdes. Därvid
avgavs 93 ja och 83 nej, varjämte 3 av
kammarens ledamöter förklarade sig
avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-
tets hemställan.

Mom. 3—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6 a och b

Herr talmannen gav propositioner
dels på bifall till utskottets hemställan,
dels ock på bifall till reservationen
D 2); och fann herr talmannen den
förra propositionen vara med övervä-
gande ja besvarad. Herr Mattsson be-
gärde emellertid votering, i anledning
varav efter given varsel följande vote-
ringsproposition upplästes och godkän-
des:

Den, som vill, att kammaren bifaller
statsutskottets hemställan i punkten 21)
mom. 6 a) och b) i utskottets utlåtande
nr 41, röstas

Ja;

Den, det ej vill, röstas

Viss utbildning via radio och television m. m.

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen D 2) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 93 ja och 83 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Mom. 6 c

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen D 3 a) av herr Axel Andersson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen D 3 b) av herr Bengtson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Mattsson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 21) mom. 6 c) i statsutskottets utlåtande nr 41 antager reservationen D 3 a) av herr Axel Andersson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen D 3 b) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21) mom. 6 c) i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen D 3 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 83 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Viss utbildning via radio och television m. m.

Mom. 8

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen D 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21) mom. 8) i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen D 5) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 38 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 9

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 10

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen D 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervä-

gande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21) mom. 10) i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen D 6) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 83 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 22—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26

Lades till handlingarna.

§ 6

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående de statliga företagsnämndernas verksamhet samt i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse i vad avser för-

Arvsbeskattningen

slagsverksamheten inom statsförvaltningen.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7

Arvsbeskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 19, med anledning av motioner angående arvsbeskattningen.

Bevillningsutskottet hade upptagit till behandling i ett sammanhang följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 260 av herr *Nils Theodor Larsson m. fl.* och II: 322 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte anta i motionerna framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 och 38 §§ förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt;

2) de likalydande motionerna I: 392 av herr *Werner* och II: 473 av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 260 och II: 322,

2) motionerna I: 392 och II: 473, i vad motionerna behandlades i detta betänkande.

Reservation hade avgivits av herrar *Stefanson* (fp), *Lundström* (fp), *Fälldin* (cp), *Magnusson* i Borås (h), *Gustafson* i Göteborg (fp) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), vilka ansett att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 260 och II: 322 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag angående ändring av förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria såväl ideell stiftelse och sammanslutning, som främjade t. ex. religiösa, välgörande eller eljest allmännyttiga

ändamål, som folketshusförening, bygdegårdsförening eller annan liknande sammanslutning, som hade till främsta syfte att anordna eller tillhandahålla allmän samlingslokal.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att helt kort yrka bifall till den reservation som bifogats utskottets betänkande.

Det motionspar som ligger bakom reservationen hör till dem som återkommer år efter år. Det vore för övrigt underligt om inte så skedde; jag fruktar att kammaren då skulle tro att vi hade frångått den ståndpunkt, som vi har redovisat i motionerna, vilket vi givetvis inte har gjort.

Vi anser det riktigt att gällande lagstiftning ger möjligheter till skattefrihet för gåvor givna med varm hand. Det är däremot en oformlighet — för att använda ett mycket mildt ord — att inte samma regler gäller för donationer i enlighet med testamentariska förordnanden.

Gåvor till allmännyttiga ändamål är över lag skattefria, likaså gåvor till stiftelser och sammanslutningar som avser att främja försvaret, barns och ungdoms vård och fostran eller utbildning, behövande åldringars, sjukas och vanföras vård samt vetenskaplig undervisning och forskning.

Vi har sagt och upprepar det, att nu gällande ordning medför orimliga konsekvenser. De blindas förening t. ex. är skattepliktigt för testamentariska förordnanden. Det kan ju inte vara riktigt eller försvaras — det gör heller ingen. Vi har de senaste åren sluppit ifrån arbetet att väga sakskaLEN i fråga om det innehållsmässigt berättigade i att gåva och testamentariska förordnanden jämföras beträffande de objekt det varit fråga om. Föreliggande utskottsutlåtande går inte heller in på

Arvsbeskattningen

detta. Man hänvisar till pågående utredningsarbete. Den nyligen tillsatta kapitalskatteberedningen torde emellertid få arbeta lång tid, då den har att syssla med svåröverskådliga, tekniska och administrativa frågor och problem.

Den likställighet som vi föreslår mellan nu skattebefriade gåvor och testamentariska förordnanden medför inga tekniska svårigheter. Man kan inte heller tala om några särskilda administrativa komplikationer. Vi anser att skälen för likställighet mellan gåva och testamentariskt förordnande är bärande från alla synpunkter.

Jag vill med dessa få ord, herr talman, yrka bifall till reservationen av herr Stefanson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomér* (båda cp).

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Som redan framgått av det anförande herr Gustafsson i Borås hållit har bevillningsutskottet haft att behandla ett par motioner vari yrkats befrielse från arvsskatt för testamentariska förordnanden till förmån för stiftelser och sammanslutningar i den utsträckning sådan befrielse nu gäller för gåvor till samma ändamål.

Den skillnad, som för närvarande råder i fråga om beskattning av gåvor och arv till dessa allmännyttiga ändamål, drabbar oförmånligt testamentariska förordnanden som inte är skattefria. Om jag personligen vill skänka ett belopp till något religiöst ändamål, till en folketshusförening eller en bygdegård medan jag ännu lever, så är den gåvan skattefri. Om däremot gåvan utgår först efter min död, då den finns upptagen som ett testamentariskt förordnande för samma ändamål, utgår arvsskatt på beloppet.

Det är denna bristande överensstämmelse mellan beskattningsreglerna som motionärerna nu vill komma till rätta

med. Bevillningsutskottet avstyrker motionerna, såsom framgår av dess betänkande nr 19. Emellertid finns en reservation fogad till betänkandet, i vilken yrkas bifall till motionerna på så sätt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om förslag till nästa års riksdag i motionernas syfte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall be att få instämma med de båda föregående talarerna. Arvsbeskattningen blir hårdare och hårdare för varje år. Den ständigt pågående inflationen i förening med den ganska kraftiga progressiviteten gör att denna beskattning kan bli mycket besvärande. På det område vi nu diskuterar blir vederbörande också ofta beskattad enligt den hårdaste skatteklassen, och reglerna på detta avsnitt av skattelagstiftningen spelar därför en ganska stor roll.

Naturligtvis tycker människorna att det är egendomligt att ett belopp som en person skänker bort medan han ännu är i livet inte blir belagt med skatt, medan däremot en gåva som lämnats först efter givarens död blir föremål för mycket hård beskattning.

Vi reservanter har ansett att en snabbutredning borde kunna utgöra tillräckligt underlag för en proposition i ärendet. Detta är ingenting som den stora arvsskatteberedningen behöver syssla med. Vi anser därför att ett förslag redan nästa år borde kunna komma på riksdagens bord.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Förmögenhetsbeskattningen är, kan man nog säga, en mycket exklusiv och säregen sektor i vårt

Arvsbeskattningen

skatteväsende. Här om någonstans finns det privilegier som på intet sätt kan försvaras ur social rättvisesynpunkt. Jag skall nöja mig med att erinra om några av dem.

Under mycket lång tid har de stora förmögenheterna — i motsats till de flesta andra skatteobjekt — undgått någon som helst ökad beskattning. Vanliga löneinkomster liksom mat, kläder och annan livets nödortf beskattas däremot ständigt hårdare. Förmögenhetsprivilegierna gäller också överlåtelse av förmögenheter genom arv eller gåva. Omläggningen av arvsbeskattningen 1958 innebar i verkligheten en skattelindring. Betydande förmögenheter undgår helt beskattning, om de genom arvsförordnande placeras i vissa stiftelser eller i form av gåvor ges till speciella ändamål. I olika privata stiftelser har hopats miljardvärden, av vilka en stor del rätteligen är samhällets genom utbliven skatt. Nu kräver borgerliga motionärer ännu större privilegier och ännu större skattefrihet då det gäller förmögenhetsbeskattning.

Det finns inte någon som gärna kan bestrida de förhärskande tendenserna i fråga om förmögenhetsutvecklingen i vårt land. De privata storförmögenheterna växer mycket snabbt liksom också förmögenhetsklyftorna i samhället. Men ingenting görs från samhällets sida för att åtminstone någon del av de växande storförmögenheterna, som i verkligheten skapats genom folkets arbete, skall tillfalla samhället och komma dess verkliga skapare till del.

Vad som skett den senaste tiden är bara att det tillkommit utredningar, vilka tydligen för lång tid framåt kommer att blockera alla initiativ till en ökad kapitalbeskattning. Sedan en tid arbetar en utredning med företagsbeskattningen, d. v. s. kapitalackumulatio- nen inom de privata storföretagen. Denna utredning har inte givit några livstecken ifrån sig och tydligen är den inte i egentlig mening arbetande.

I föl tillkom efter ideliga uppskov kapitalskatteberedningen med uppdrag att göra en översyn av förmögenhets- samt arvs- och gåvobeskattningen — en utredning som riksdagen beställde för tio år sedan i samband med omläg- gningen av arvsbeskattningen. Nu med- delar utskottet efter utredningens första år att denna kommer att kräva mycket lång tid; kanske kan man tänka sig att frågan kommer att förhalas ytterligare ett årtionde till 1978. Samtidigt ökar anhopningen av större förmögenheter medan fattigmansskatterna — d. v. s. konsumtions- och kommunalskatter — växer och tar en procentuellt allt större del av löneinkomsterna i anspråk. Hur kan detta få ske under den sittande regeringens egid? Det är en fråga som allt fler ställer sig inte minst sedan man läst föreliggande utskottsbetän- kande.

Utskottet har ur vår skattemotion ryckt ut biten om arvsbeskattningen — en bit ur något som avser att vara ett skatteprogram med förslag till omläg- gning av hela skattepolitiken i vårt land. Vi vill minska den kommunala beskatt- ningen liksom konsumtionsbeskattning- en genom ökad förmögenhetsbeskatt- ning i olika former och ökad beskatt- ning av kapitalvinster. Programmet åsyftar en omfördelning av skattetryc- ket — en mera demokratisk skatte- politik.

Herr talman! Av formella skäl kan jag inte yrka bifall till vår motion i före- liggande uttryckta del. Jag har därför inget yrkande men vill betona det otill- fredsställande i att ett partis skatte- program behandlas i lösryckta bitar — ett tilltag som jag för min del måste protestera mot.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Det är egentligen be- klagligt att vi här har buntat ihop två frågor som är så pass olika varandra som det kommunistiska förslaget om

Arvsbeskattningen

skärpt arvsbeskattning och den lilla ändring av beskattningsreglerna som är föreslagen i den motion som herr Gustafsson i Borås till en början talade om och som reservationen gäller.

Jag kan i allt väsentligt instämma i de tre första talarnas synpunkter. Jag vill bara understryka att denna fråga, som vid flera tillfällen behandlats i utskottet, varje gång har avfärdats av utskottsmajoriteten med ungefär samma motivering som åberopas i dag, nämligen att den skulle ses över i ett större sammanhang. I dag finns det en särskilt tillsatt utredning att hänvisa till. Denna fråga skulle kunna lösas genom en mycket ringa redaktionell ändring av bestämmelserna. Det är mycket olyckligt att man på detta sätt åter skall stoppa undan denna enligt min mening rätt självklara fråga.

Det gäller ju inte att ta upp principerna till behandling på nytt, eftersom vi redan i gåvoskattbestämmelserna har spikat principen om skattebefrielse när det gäller gåvor för välgörande ändamål. Det kan ingalunda bli tal om några större favörer för vare sig givare eller mottagare. Det finns heller ingen anledning att ur rättvisesynpunkt göra en distinktion mellan om en person i ett testamentariskt förordnande har sett till, att hans pengar, sedan han avlidit, skall gå till ett visst välgörande ändamål, och om en person som är i livet bestämmer, till vilket välgörande ändamål han vill skänka pengar. Det gäller endast att acceptera denna princip i gåvoskattebestämmelserna, och jag tycker det finns all anledning att ge skattebefrielse även när det gäller arvsskatt.

Jag vill också stryka under vad som särskilt framgår av reservationen, att avsikten är att bestämmelsen skall gälla folketshusföreningar, bygdegårdsföreningar och andra liknande sammanslutningar som har till främsta syfte att anordna allmänna samlingslokaler. Jag kan inte se annat än att detta är ett uppenbart nyttigt ändamål som i all ut-

sträckning vore förtjänt av intresse från det allmännas sida.

Herr talman! Jag inskränker mig till att instämma i herr Gustafssons i Borås bifallsyrkande till reservationen.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Som framgår av såväl motionsparet I: 260 och II: 322 som bevilningsutskottets betänkande har önskemål framförts om befrielse från arvs-skatt för stiftelser med huvudsakligt syfte att främja religiösa, välgörande, sociala, politiska, konstnärliga, idrottsliga eller andra jämförliga kulturella eller eljest allmännyttiga ändamål. Denna fråga har återkommit varje år sedan 1963. I bevilningsutskottets betänkande nr 30 förra året anförde utskottet att det i avvaktan på resultat av en allsidig översyn av arvsbeskattningen inte var berett att ta ställning till förslag angående mer väsentliga ändringar i gällande bestämmelser. Tillsättandet av en sådan utredning var aviserat.

I reservationen yrkades emellertid att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt utredning och förslag till riksdagen angående ändring av förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria sådana stiftelser och sammanslutningar som nu är befriade från att erlägga gåvoskatt. Arvsskatten för samtliga i motionerna åberopade juridiska personer bestäms enligt skatteklass III. Skatten är progressiv. På de första 1 000 kronorna uttas 40 kronor i skatt och därefter beräknas skatten enligt en stigande skala från 10 procent till maximalt 30 procent; sistnämnda procent-sats debiteras å vad som överstiger 60 000 kronor. Skatten är alltså inte orimlig.

Huvudmotionären i föl, fru Lisa Johansson, anförde i debatten, att motionärerna nu börjat tvivla på löftet om den aviserade utredningen, något som utskottet borde ha förståelse för. Fru Johansson fortsatte med att framhålla,

Arvsbeskattningen

att det ju är de flesta motioners öde att de inte vinner riksdagens bifall för sina motioner när det pågår utredningar. Fru Johansson hade full förståelse för detta och ansåg att det var fullgott skäl för ett avslagsyrkande.

Nu är utredningen tillsatt och har påbörjat sitt arbete. Den kallas kapital-skatteberedningen. Jag kan trösta motionärerna med att jag från säker källa erfarit att utredningen arbetar intensivt. Utredningen har ganska vida direktiv och har även att överväga, huruvida bättre överensstämmelse kan nå mellan arvs- och gåvobeskattningen av vissa sammanslutningar. Detta tillgodoser det krav som dagens motionärer framfört, och utskottet anser därför att utredningen bör avvaktas.

Detta är inte ett så enkelt problem, att regeringen utan vidare kan föreslå riksdagen att ifrågavarande stiftelser skall bli befriade från arvsskatt. Inte ens bestämmelserna för gåvoskattebefrielse är oantastliga utan bör ses över. Av utredningsdirektiven framgår att även den sidan av saken bör utredas.

Fjolårets reservanter yrkade på en utredning. I år när utredningen är tillsatt yrkar reservanterna på en ändring av skattelagstiftningen utan föregående utredning. Detta förvånar mig. Reservanter i fjol var herr Magnusson i Borås och herr Eriksson i Bäckmora.

Utskottet hänvisar även till koncentrationsutredningen som fäst uppmärksamheten på stiftelsernas roll när det gäller förmögenhetsfördelningen. Vi tycker att den förda debatten i samband med denna utredning manar till försiktighet när det gäller att vidta åtgärder som måste tolkas som ett ytterligare bekräftande av stiftelsernas skatteförmåner.

I två likalydande kommunistmotioner har yrkats att skattebefrielsen för vissa stiftelser skall avskaffas och att större skatteuttag skall göras från mer betydande arvslotter. Dessa motioner tycks alltså gå i rakt motsatt riktning

mot de övriga. Det är uppenbart att kapital-skatteberedningen kommer att diskutera dessa problem. Herr Karlsson i Huddinge var pessimist; jag tror att han är överdrivet pessimistisk beträffande den tid utredningen behöver för sitt arbete. Han kritiserade också utskottet för att det delat upp deras motion. Men det sammanhänger med riksdagens arbetsformer. Den enda motivering som i motionen anförs för yrkandet är att de exklusiva skatteprivilegierna för stiftelser bör avskaffas och att det måste betecknas som en anakronism att privata stiftelser får disponera stora skattebelopp som egentligen tillhör samhället. Yrkandet innebär att en översyn av arvsbeskattningen med sikte på ett större uttag från mera betydande arvslotter bör ske.

Av vad jag anfört torde framgå varför utskottet behandlat motionen på detta sätt, och det får väl anses att motionen därmed rönt en välvillig behandling.

Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i betänkande nr 19.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag skall rösta för reservationen men hade inte tänkt begära ordet. Men när jag hörde herr Magnusson i Borås motivera reservationen med att arvsbeskattningen är så hård att det av den anledningen bör ske en översyn av beskattningen, vill jag säga att jag inte röstar för reservationen av detta skäl. Jag skulle för min del gärna se och kommer att hävda att arvsbeskattningen bör skärpas i stället för att mildras.

Motivet till mitt ställningstagande är att man bör få samstämmighet mellan arvsbeskattningen och gåvobeskattningen.

Jag skulle ha kunnat nöja mig med utskottets skrivning, om jag hade trott att fru Holmqvists yttrande här verkligen hade relevans. Men jag har så

Arvsbeskattningen

länge varit med om behandlingen av denna fråga, och ingenting har hänt. Det har alltid sagts att det är svårt att klara denna fråga utan längre utredningar. Nu har man hållit på i snart tio år, skulle jag tro, och fortfarande är det svårt att lösa frågan. Jag tycker att detta problem bör kunna lösas ganska fort, och jag röstar därför för reservationen.

I detta anförande instämde fru *Johansson* (s).

Fru **NETTELBRANDT** (fp):

Herr talman! Det är enligt min mening inte riktigt att i detta sammanhang blanda in koncentrationsutredningen, eftersom det här är fråga om en alldeles speciell typ av stiftelser som koncentrationsutredningen inte har talat om. Som herr Svensson i Kungälv här nämnde har det varit en ständig hänvisning till kommande utredningar, och nu är det en hänvisning till en nyss påbörjad utredning. Jag tycker att man bör ha klart för sig att det är en utredning, som med all säkerhet kommer att ta mycket lång tid, därför att det finns stora och viktiga principfrågor att knäcka. Det behöver inte med nödvändighet vara så att man stoppar in enklare frågor i utredningar av den storleksordningen och därmed får dem konserverade för mycket lång tid framåt.

Vidare hade det, herr talman, varit av stort intresse om fru Holmqvist här hade nämnt någonting som motiverar den uppdelning vi i dag har mellan bestämmelserna för gåva och bestämmelserna för arv. Det är denna fråga det i dag huvudsakligen gäller, och även om vi inte tidigare fått höra någonting som motiverar den skillnaden, borde det i dag redovisas när man stoppar undan denna enligt min mening väsentliga fråga för så lång tid framåt.

Herr **KARLSSON** i Huddinge (vpk):
Herr talman! Jag vill till fru Holm-

qvist säga att jag nog finner det något omaka att blanda ihop de borgerliga motionerna om ytterligare skattebefrielse för stiftelser och dylikt samt vårt förslag om en omläggning av hela för mögenhetsbeskattningen. Det spelar i detta sammanhang ingen roll hur många rader i vår motion som handlar speciellt om detta. Det väsentliga är att vår motion innehåller flera olika förslag för omläggningen av statsbeskattningen, och det hade varit rimligt att ta ställning till förslaget i dess helhet i stället för, som det nu tydligen är meningen, punktvis.

Vidare skulle det vara mycket intressant att få höra vad utskottsmajoriteten i verkligheten har för inställning till skattefriheten för stiftelser. Jag har hört talas om att man på socialdemokratiskt håll funderar på att ta upp hela frågan om skattefriheten för dessa stora stiftelser eller i varje fall låta undersöka deras nuvarande status. Om den saken säger utskottet inte något, så att det verkar som om man inte har någon bestämd uppfattning i denna fråga som nog kommer att bli en ganska väsentlig fråga framöver.

Fru **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Det är inte vanligt, herr Karlsson i Huddinge, att utskottet tar ställning omedelbart sedan det tillsatts en utredning som har direktiv att följa, utan utskottet brukar vänta med ställningstagandet tills utredningsresultatet är klart och i vederbörlig ordning remitterats samt regeringen därefter tagit ställning. Jag hänvisar ännu en gång till fru Johanssons yttrande i fjolårets debatt. Det är faktiskt kutym här i riksdagen att, när en utredning pågår, inte bryta ut en detalj som faller inom utredningens ram. Här gäller det alltså att överse hela arvs- och gåvobeskattningen, och jag kan inte hjälpa att fru Nettelbrandt ständigt är missnöjd med vad utskottet skriver.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 84 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8**Resultatutjämning vid beskattningen
m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, med anledning av motioner angående resultatutjämning vid beskattningen m. m.

Bevillningsutskottet hade upptagit till behandling i ett sammanhang följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 180 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 234 av

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

herr *Magnusson* i Borås *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte

a) anta i motionerna framlagt förslag till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst;

b) anta i motionerna framlagt förslag till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring eller inkomstminskning;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning angående möjligheterna till en fullständig resultatutjämning, varvid i första hand borde prövas frågan om resultatutjämning genom den s. k. kontometoden, samt att förslag i detta syfte snarast förelades riksdagen;

2) de likalydande motionerna I: 254 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 324 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om förslag till 1969 års riksdag om samlade åtgärder för ökade möjligheter till konsolidering och självfinansiering i jordbruket i syfte att främja rationalisering och effektivisering av jordbruksdriften i enlighet med motionernas syfte;

3) de likalydande motionerna I: 382 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 471 av herr *From m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning och förslag om ändring i nuvarande beskattningsmetoder med begränsad resultatutjämnande effekt, syftande till ökad användning av en generell kontometod med större möjligheter till lika behandling av skattskyldiga;

4) de likalydande motionerna I: 490 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 799 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en allsidig utredning om jordbrukets kapital- och skatteproblem i enlighet med vad i motionerna anförts;

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

5) de likalydande motionerna I: 634 av herr Gösta Jacobsson och II: 812 av herr Magnusson i Borås, i vilka hemställts, att en särskild bestämmelse infördes i kommunalskattelagen om rätt till avdrag för avsättning till garanti-reserv avseende kostnader för åtaganden i enlighet med vad i motionerna angivits och att riksdagen uppdroge åt vederbörande utskott att utforma erforderlig lagtext;

6) de likalydande motionerna I: 635 av herr Axel Kristiansson och II: 807 av herr Josefson i Arrie m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om skyndsamt utredning och förslag i fråga om införande av rätt till öppen resultatutjämning vid beskattningen genom användning av kontometoden;

7) motionen II: 475 av herr Johanson i Skärstad m. fl., i vilken hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning av frågan om inkomstutjämning för konstnärer; även-
som

8) motionen II: 603 av herr Åberg, i vilken hemställts, att riksdagen beslutade sådan lagstiftning, att yrkesfiskare erhöle rätt att göra skattefria avsättningar med 20 % av årets bruttoöverskott till fond för resultatutjämning att användas inom fem år och att vederbörande utskott utarbetade förslag till erforderlig författningstext.

De under 2) och 4) upptagna motionerna behandlades i detta betänkande endast i vad avsåge frågan om resultatutjämning vid beskattningen. Övriga yrkanden i dessa motioner behandlades av utskottet i annat sammanhang.

Utskottet hemställde,

A. beträffande ändringar i förordningen om förlustutjämning

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 180 och II: 234;

B. beträffande progressionsutjämning
att riksdagen måtte avslå motionerna I: 180 och II: 234;

C. beträffande allmän öppen resultatutjämning

att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 180 och II: 234;
- 2) motionerna I: 254 och II: 324, i vad de behandlades i detta betänkande;
- 3) motionerna I: 382 och II: 471;
- 4) motionerna I: 490 och II: 799, i vad de behandlades i detta betänkande;
- 5) motionerna I: 635 och II: 807;

D. beträffande inkomstutjämning för konstnärer

att riksdagen måtte avslå motionen II: 475;

E. beträffande rätt för fiskare att göra skattefria avsättningar till resultatutjämningsfond

att riksdagen måtte avslå motionen II: 603;

F. beträffande rätt till avdrag för avsättning till garantireserv

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 634 och II: 812.

Reservationer hade avgivits:

Beträffande ändringar i förordningen om förlustutjämning

A) av herrar Lundström (fp), Tistad (fp), Fällidin (cp), Magnusson i Borås (h) och Vigelsbo (cp), fru Nettelbrandt (fp) samt herrar Eriksson i Bäckmora (cp) och Enskog (fp), vilka ansett, att utskottet under punkten A. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 180 och II: 234 i denna del, anta det vid motionerna fogade förslaget till förordning angående ändring av 2, 8 och 9 §§ förordningen den 8 april 1960 (nr 63) om rätt till förlustutjämning vid taxering för inkomst.

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.*Beträffande progressionsutjämning*

B) av herrar *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp), *Magnusson* i Borås (h) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Enskog* (fp), vilka ansett, att utskottet under punkten B. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 180 och II: 234 i denna del, anta det vid motionerna fogade förslaget till förordning om rätt till utjämning i vissa fall av statlig inkomstskatt i samband med inkomststegring och inkomstminskning.

Beträffande allmän öppen resultatutjämning, inkomstutjämning för konstnärer och rätt för fiskare att göra skattefri avsättning till resultatutjämningsfond

C) av herrar *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp), *Magnusson* i Borås (h) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Enskog* (fp), vilka ansett, att utskottet under punkterna C., D. och E. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med anledning av

- 1) motionerna I: 180 och II: 234,
- 2) motionerna I: 254 och II: 324, i vad de behandlades i detta betänkande,
- 3) motionerna I: 382 och II: 471,
- 4) motionerna I: 490 och II: 799, i vad de behandlades i detta betänkande,
- 5) motionerna I: 635 och II: 807,
- 6) motionen II: 475,
- 7) motionen II: 603,

i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1969 års riksdag om rätt till allmän öppen resultatutjämning vid beskattningen.

Beträffande rätt till avdrag för avsättning till garantireserv

D) av herrar *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp), *Magnusson* i Borås (h) och *Vigelsbo* (cp), fru *Nettelbrandt* (fp) samt herrar *Eriksson* i Bäckmora

(cp) och *Enskog* (fp), vilka ansett, att utskottet under punkten F. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 634 och II: 812, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning om möjligheterna till avdrag för avsättning till garantireserv.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 22 behandlas ett flertal motioner som rör olika former av resultatutjämning vid beskattningen. I de motioner som ligger till grund för reservationen A har yrkats att förordningen om rätt till förlustutjämning ändras så att äganderättsförhållandena inte nödvändigtvis måste vara exakt desamma vid utnyttjandet av avdraget som vid beskattningen. Det är ett yrkande som vi har ställt flera år, och bakom det ligger kravet att det skall vara möjligt att sälja t. ex. ett familjebolag till en kompanjon eller annan person utan att förlustavdraget går förlorat.

I reservationen B yrkas införande av rätt till progressionsutjämning. Till de motioner som ligger bakom den reservationen har fogats ett förslag till lag härom. Avsikten är att det skall bli möjligt att utjämna inkomsterna. Om någon har haft ojämna inkomster, alltså ett år mycket låg och följande år mycket hög inkomst, blir vederbörande på grund av vårt progressiva skattesystem nu hårdare beskattad än om han haft en jämn inkomst under de båda åren. Detta menar reservanterna borde rättas till.

Reservationen C omfattar ett flertal motioner i vilka man yrkar rätt för olika yrkesgrupper att erhålla resultatutjämning genom avsättningar till ett konto av något slag. Där har som exempel angivits konstnärer, fiskare och jordbrukare m. fl., alltså sådana yrkesgrupper som har mycket ojämna in-

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

komster. Det har ansetts lämpligt att för dem införa någon form av resultatutjämningskonto liknande det som finns för inkomster från skogen.

I reservationen D behandlas ett par motioner som inte tidigare har förekommit här i kammaren. I de motionerna har man talat för att skapa möjligheter för företag att avsätta pengar till en garantifond. Ofta måste ett företag ikläda sig garantier för levererade varor eller utförda arbeten. Detta förekommer inom många branscher, där det kan förekomma reklamationer. Reservanterna menar att det borde vara rimligt att sådana företag får rätt att i sina bokslut som skuld uppta ett visst belopp, avsett att skapa säkerhet för denna garanti.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till samtliga de vid bevillningsutskottets betänkande nr 22 fogade reservationerna.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Herr Magnusson i Borås har nu redogjort för innehållet i bevillningsutskottets betänkande nr 22, och dess reservationer. Jag kan därför inskränka mig till att yrka bifall till samtliga de reservationer som är fogade vid detta betänkande.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag skall i likhet med de två föregående talarna fatta mig kort. När det gäller det föreslagna jordbrukskontot, vilket skulle utformas på liknande sätt som skogskonto, vill jag bara till protokollet få antecknat att vissa förhållanden gjort att denna kontometod kommit att ytterligare aktualiseras. Den av riksdagen beslutade skördeskadeförsäkringen medför nämligen i vissa fall att jordbrukare ett och samma år får inkomst av två skördar, varigenom en onödig skattebelastning uppstår. Kon-

trollorganen hinner inte räkna fram och betala ut skördeskadeförsäkringsbeloppen under det år som de avser, utan de utfaller ofta inte förrän nästa år, och då blir vederbörande jordbrukare beskattad för två skördar under samma år. Vi menar därför att det borde finnas möjlighet att avsätta sådana medel på ett konto, varigenom förhållandet kunde regleras.

Jag ber i likhet med de föregående talarna att få yrka bifall till samtliga de vid förevarande betänkande fogade reservationerna.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag vill gå direkt in på de olika förslagen. Beträffande förslaget om ändring av förordningen om rätt till förlustutjämning, för vilket det nyss har argumenterats, vill jag erinra om att denna rätt enligt gällande regler inte är villkorlös, utan att vissa krav måste uppfyllas för att den skall kunna utnyttjas. Hela den nuvarande förordningen syftar i huvudsak till att rätt till förlustutjämning endast skall beviljas sådana skattskyldiga, som driver en verklig förvärvsverksamhet av bestående natur. Herr Magnusson i Borås menade att det skulle vara nödvändigt att ändra förordningen så att samma ägandeförhållande inte skulle behöva föreligga, när rätten till förlustutjämning skulle få utnyttjas. Vi har inom utskottet inte ansett oss kunna medverka till en sådan ändring.

Som skäl för vår ståndpunkt har vi i likhet med 1957 års skatteutredning anfört att det måste finnas vissa inskränkningar i denna rätt för att stoppa eventuella försäljningar av förluster. Sådana kan nämligen underligt nog förekomma. Ett bolag eller en förening som går med förlust kan trots detta representera en tillgång ur skattesynpunkt, och det kan då föreligga risk för att företaget eller föreningen, som väl rätteligen borde upphöra med sin verksamhet, överlättes såsom rörelser, ty de

Resultatutjämning vid beskattningen m. m.

kan vara attraktiva för företag som har behov av avskrivningsobjekt.

Detta har vi velat förhindra genom att göra rätten till förlustavdrag avhängig av att det är samma ägare vid förlusttillfället som när förlustavdraget skall utnyttjas.

Några befogade anmärkningar har väl hittills heller inte riktats mot bestämmelsen i förlustutjämningsförordningen enligt vilken för rätt till förlustavdrag krävs, att deklarationsskyldighet föreläggat och också fullgjorts för förluståret. Utskottsmajoriteten ansluter sig även därvidlag till vad 1957 års skatteutredning uttalat. Vi anser att genom att rätten till förlustavdrag knutits till deklarationsskyldigheten har det skapats vissa möjligheter för en praktisk och effektiv kontroll av att förlustutjämningsen inte missbrukas.

Beträffande frågan om progressionsutjämningsen anser vi att det sedan förslaget behandlades förra året knappast inträffat något som kan utgöra bärande skäl för ett bifall till motionerna. En stor del av progressionens verkningar vid den statliga inkomstbeskattningen får anses lindrade genom lagstiftningen om förlustutjämningsen, om beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst och om taxering för inkomst av medel som insatts på skogskonto samt genom det förhöjda schablonavdrag för kommunalskatt som gäller fr. o. m. 1968 års taxering.

I fråga om resultatutjämningsen har motionsledes yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag till nästa års riksdag. Jag anser mig inte behöva säga mer än att ett beslut enligt de i motionerna uppdragna riktlinjerna skulle innebära stora ingrepp i vår skattelagstiftning. Bland annat måste väl samtidigt reglerna för inventarieavskrivning och lagervärdering omprövas. Dessa problem behandlas ju av företagsskatteutredningsen, och vi anser att dess förslag bör avvaktas. Resultatutjämningsen för vissa yrkeskategorier

skulle strida mot grundläggande principer i skattelagstiftningen. En yrkesfiskare — den kategorin behandlas i ett av motionsparen — har redan nu möjlighet att i viss utsträckning utjämna sin inkomst mellan olika beskattningsår genom rätten till avskrivning på båt och redskap. En konstnär — för att nämna ytterligare en kategori som behandlats — har också möjlighet att få skatten på sin inkomst uppdelad på flera år. Konstnärer har ju vanligen mycket ojämna inkomster, beroende på att arbetet med de konstnärliga alstren tar flera år, medan resultatet av skaparmödan redovisas ett och samma år. Bestämmelserna om ackumulerad inkomst gör att konstnärer kan få utjämna inkomsten på flera år.

Vad slutligen gäller frågan om avsättning till garantireserv uttalar utskottet att det otvivelaktigt skulle vara till fördel om avtalsrätten på detta område kunde regleras i lagstiftningen och närmare anknytas till vad som från företagsekonomiska och redovisningsmässiga synpunkter framstår som lämpligt.

Herr talman! Av det sagda torde ha framgått att jag med mitt inlägg avsett att yrka bifall till utskottets hemställan under samtliga punkter.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte polemisera emot herr Andersson i Essvik i annat avseende än att jag måste rätta till ett missförstånd.

Man kan mycket lätt få den uppfattningen av hans anförande att vår motion avsåg att det skulle finnas en oinskränkt rätt att sälja de bolag det nu är fråga om. Så är det inte. Vår avsikt är att rätten att utnyttja förlustavdraget endast skulle föreligga om aktierna genom arv, testamente eller bodelning hade övergått å annan fysisk person eller förvärvats av en fysisk person, som redan tidigare hade ett intresse i detta företag. Om man ser det hela ur den

Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

synpunkten är det alldeles omöjligt att någon sådan handel med förlustbolag som herr Andersson i Essvik avser skulle kunna förekomma.

Herr ENSKOG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Andersson i Essvik säger att det föreligger rätt för fiskarna till avskrivning på både båt och redskap och att dylik avskrivning skulle vara tillräcklig för att utjämna resultaten mellan olika år. Det är alldeles riktigt att den möjligheten finns. Men t. ex. fiskarna i Norge — detta har framhållits i motionen — har rätt till skattefri avsättning med 20 procent till en resultatutjämningsfond eller driftsfond. Detta gör att fiskarna under goda år kan avsätta medel till en sådan fond. Hade fiskarna i vårt land haft den möjligheten skulle de ha varit i ett bättre läge i dag än de är, eftersom folk inte köper fisk av rädsla för kvicksilver — även om det som regel inte finns något kvicksilver i den fisk det här gäller.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen C.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag anser att den risk för försäljning som jag talade om kommer att kvarstå trots det uttalande herr Magnusson i Borås gjorde. Vem skall kunna kontrollera sådana försäljningar? Man kan tänka sig överlätelser i tredje eller fjärde led. Det tarvas klara enhetliga bestämmelser för att förhindra en sak som jag förmodar att varken herr Magnusson eller jag har intresse av att stödja.

När det sedan gäller fiskarna är väl det väsentliga — det har också utskottet tryckt på — att införandet av dylika regler för fiskarna skulle innebära att man för en viss kategori gör ett avsteg från de principer som hittills varit gällande i vår skattelagstiftning. Jag är förvissad om att vi utöver fiskarna skulle kunna plocka fram åtminstone

några yrkesgrupper som kunde åberopa liknande skäl. Detta är väl det viktigaste motivet till utskottets ställningstagande.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I ett flertal motioner har tagits upp frågan om införande av rätt till öppen resultatutjämnning i beskattningen genom användande av kontometoden. Det är ingen ny fråga. Den har varit föremål för riksdagens behandling under ett flertal år.

Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionerna och har anfört bl. a. »att det, inte minst från rättvisesynpunkt, skulle vara till fördel om möjligheter kunde öppnas till en vidsträcktare resultatutjämnning vid beskattningen».

Med hänsyn till den skrivningen tycker jag det är märkligt att utskottsmajoriteten inte intagit en mer positiv inställning i sin hemställan, som ju innebär ett yrkande om avslag. Jag anser att det hade varit värdefullt om utskottsmajoriteten, när den nu gjort ett så pass positivt ställningstagande, också i sin hemställan på något sätt hade poängterat nödvändigheten av att denna fråga löses.

I dagens situation skulle utan tvekan ett tidigare beslut om införande av rätt till öppen resultatutjämnning vid beskattning genom kontometoden ha haft stor betydelse för enskilda företagare och mindre företag när det gäller att möta tillfälliga, besvärliga ekonomiska situationer.

Fysiska personer och mindre företag är enligt nuvarande skattelagstiftning utestängda från möjligheten att avsätta medel till investeringsfonder. För dem skulle ett införande av kontometoden få stor betydelse. Kontometoden har — det har redan sagts här i kammaren — också prövats under ett antal år genom de s. k. skogskontona, och erfarenheterna härav har varit goda.

Även om dagens konjunkturläge inte inbjuder till så stora avsättningsmöjlig-

Resultatutjämnning vid beskattningen m. m.

heter skulle ändå införandet av denna möjlighet skapa bättre förutsättningar för enskilda företagare och mindre företag att stå emot tillfälliga konjunktursvackor. För jordbrukarna skulle konometoden vara ett utmärkt komplement till skördeskadeskyddet, samtidigt som den också skulle ge möjlighet till utjämnning mellan olika skördeår — jag tänker på år då skörderesultatet inte skiljer sig så mycket från det normala att skördeskadeförsäkringen träder i kraft. Vi vet ju alla att även om jordbrukaren gör de allra största insatserna har trots allt väderleksförhållandena en mycket stor betydelse för skördeutfallet.

Jag kommer inte att beröra de andra avsnitten i utskottsutlåtandet utan nöjer mig med denna punkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den till bevillningsutskottets betänkande nr 22 fogade reservationen C.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A) i utskottets betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 81 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen B); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen B) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 81 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Lokaliseringspolitikens framtida utformning*Punkterna C, D och E*

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen C); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna C), D) och E) i utskottets betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen C) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 81 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten F

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen D); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten F) i utskottets betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen D) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 81 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Lokaliseringspolitikens framtida utformning

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner angående lokaliseringens politikens framtida utformning.

Bankoutskottet hade i ett sammanhang behandlat ett antal motioner, vilka alla avsåge utredning angående lokaliseringens politikens framtida utformning. Dessa var följande parvis likalydande motioner:

1) I: 663 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 832 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att den utredning rörande den fortsatta lokaliseringens politiska stödverksamheten m. m. som chefen för inrikesdepartementet bemyndigats tillsätta gäves parlamentarisk sammansättning och direktiv i

Lokaliseringspolitikens framtida utformning

överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i motionerna;

2) I: 265 av herr *Lundin m. fl.* och II: 333 av herr *Asp m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om att de i motionerna anförda synpunkterna måtte beaktas i direktiv till en kommande utredning om lokaliseringspolitikens framtida utformning;

3) I: 394 av herr *Paul Jansson* och II: 493 av herr *Haglund m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att motionerna »överlämnas till den i statsverkspropositionen aviserade utredningen om lokaliseringspolitikens framtida utformning i och för bearbetande av däri angivna grundläggande principer för den fortsatta strukturrationaliseringen»; samt

4) I: 395 av herr *Lundin m. fl.* och II: 495 av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle an hålla om utredning och förslag angående möjligheter för samhället att styra industrilokaliseringen till områden inom landet som kunde bedömas som utvecklingsbara från både industriell och samhällsekonomisk synpunkt.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av följande motioner, nämligen

- 1) I: 663 och II: 832;
- 2) I: 265 och II: 333;
- 3) I: 394 och II: 493; samt
- 4) I: 395 och II: 495,

i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anför.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande:

I motionerna I: 663 och II: 832 berörs därjämte den nya utredningens sammansättning, vilken enligt motionärernas mening bör vara parlamentarisk. Såsom framgår av den redogörelse som lämnats ovan har detta önskemål inte förverkligats. Utredningsuppdraget har

anförtrotts åt en enda sakkunnig. Denne har visserligen vid sin sida fått en rådgivande nämnd, bestående av fem riksdagsledamöter, med vilken han vid behov kan överlägga om problem som har samband med hans utredningsarbete. Denna anordning skapar emellertid enligt utskottets uppfattning inte tillräcklig garanti för att synpunkter från parlamentariskt håll får göra sig gällande. I vilken utsträckning den rådgivande nämnden får komma till tals blir beroende av vad utredningsmannen anser lämpligt. Utskottet finner det angeläget att de parlamentariker som skall medverka får göra det i egenskap av kommittéledamöter med full delaktighet i utredningsarbetet och föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännager sin önskan att så blir fallet.

Reservation hade avgivits av herrarna *Stähle, Åke Larsson, Palm, Lundin, Hagnell, Franzén* i Motala, *Ekström* i Iggesund och *Haglund* (alla s), vilka ansett att ovan intagna stycke bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»I motionerna I: 663 och II: 832 berörs därjämte den nya utredningens sammansättning, vilken enligt motionärernas mening bör vara parlamentarisk. Uppfattningen att utredningsarbetet bör få en parlamentarisk förankring har, såsom framgår av den redogörelse som lämnats ovan, varit vägläggande också för departementschefen. Med hänsyn till den lokaliseringspolitiska verksamhetens allmänna betydelse har han nämligen funnit det lämpligt att den sakkunnige åt vilken utredningsuppdraget anförtrotts vid sin sida har en rådgivande nämnd, med vilken han vid behov kan överlägga om problem som har samband med hans uppdrag. I direktiven har uttalats att denna nämnd bör ha parlamentarisk förankring. De ledamöter som utsetts är också alla hämtade från riksdagen och företräder de fyra största partierna i denna.

Lokaliseringspolitikens framtida utformning

Den konstruktion som sålunda valts är väl beprövad och ger enligt utskottets uppfattning garanti för att synpunkter från parlamentariskt håll får göra sig gällande vid utredningens ställningstaganden i policyfrågor. Utskottet anser inte att riksdagen har anledning påyrka att parlamentarikerna skall få ställning som kommittéledamöter med fullt ansvar också för den rent tekniska sidan av utredningsarbetet.»

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Akerlund, Lundberg* och *Regnéll* (alla h).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Bankoutskottet har i föreliggande utlåtande behandlat flera motionspar ang. lokaliseringpolitiken och jag ber att få framföra några synpunkter.

Utskottet har tidigare haft att ta ställning till motioner rörande lokaliseringpolitiken, men i motsats till vad som tidigare varit fallet finns i dag inte anledning att föra någon längre debatt i ärendet. Jag har inte för avsikt att närmare redogöra för motionernas innehåll utan inskränker mig till att framhålla att yrkandena antingen går ut på att de synpunkter som anförts skall i skrivelse till Kungl. Maj:t ges till känna eller också på att motionerna skall överlämnas till den utredning som har tillsatts.

Eftersom numera hälften av den femåriga försöksperioden är till ända, är det naturligt att intresset koncentreras till hur lokaliseringpolitiken skall utformas efter försöksperiodens slut. Direktiven för den nya utredningen som har tillsatts var inte tillgängliga när statsverkspropositionen framlades. Vid en granskning av direktiven framgår att de önskemål som motionärerna framfört tillgodosetts i väsentlig mån. Men i flera avseenden har nya synpunkter fram-

förts, och bankoutskottet har i sitt utlåtande närmare kommenterat dessa och gjort vissa värderingar.

Resultatet har blivit att bankoutskottet blivit enhälligt. Man har beslutat att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet har anförts. På en enda punkt föreligger en reservation. De borgerliga ledamöterna har med lotens hjälp kommit att utforma utskottets hemställan, medan däremot de socialdemokratiska ledamöterna står för reservationen.

Vad är det då som skiljer? Jo, de borgerliga ledamöterna anser att den form som utredningen har fått inte är tillfyllest. Man accepterar inte att Kungl. Maj:t har uppdragit åt landshövding Mats Lemne att utföra utredningen och att denne vid sin sida skall ha en rådgivande nämnd. I denna ingår ledamöter från riksdagen och den får således parlamentarisk förankring. De borgerliga anser att därmed inte kommer att skapas tillräckliga garantier för att alla synpunkter skall komma fram. Vi reserverar oss anser att denna form mycket väl kan accepteras. Vi tror att den i detta fall till och med är mycket lämplig, och vi är fullt på det klara med att utredningsmannen säkerligen kommer att hålla god kontakt med den nämnd som han har till sitt förfogande. Vi anser att det inte är nödvändigt att ledamöterna i kommittén också skall behöva med fullt ansvar stå för den tekniska sidan av utredningsarbetet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Läget på arbetsmarknaden liksom företagens möjligheter att konkurrera på såväl den inhemska som den utländska marknaden är inte tillfredsställande. Jag skall inte gå in på anledningarna därtill, men i samband med den pågående strukturomvandlingen och rationaliseringen inom närings-

Lokaliseringspolitikens framtida utformning

livet har arbetskraft måst friställas i såväl statliga som privata företag. Ett led i att försöka lösa härmed sammanhängande frågor är den lokaliseringspolitik för vilken riksdagen 1964 antog riktlinjer. Den inleddes den 1 juli 1965 och är avsedd att pågå under en femårig försöksperiod.

Med tillfredsställelse kan vi konstatera att hittills vidtagna åtgärder för åstadkommande av ökad industriell verksamhet i stödområdet har varit betydande och med några få undantag slagit väl ut. Förhållandena på arbetsmarknaden tyder på nödvändigheten av fortsatt utbyggnad och breddning av lokaliseringspolitik. Med tanke på de problem som många företag även utanför stödområdet har att brottas med på grund av dels vårt höga kostnads- läge, dels den ur företagssynpunkt i många fall förda konkurrenshämmande politiken synes det oss naturligt att lokaliseringslån respektive -stöd skall kunna utgå i större utsträckning även där, om särskilda skäl föreligger.

Den femåriga försöksperioden är snart slut, och senast under nästa år måste riktlinjerna för den fortsatta lokaliseringspolitik vara uppdragna. Det föreliggande utlåtandet behandlar också ett flertal motioner, vilket herr Ekström i Iggesund påpekade, angående utformningen av den framtida lokaliseringspolitik.

Högerpartiet har väckt en motion i vilken vi rekommenderar en analys av försöksverksamheten och efterlyser en kartläggning av nettoeffekten. I motionen erinras om att den regionala planeringsverksamheten på länsnivå har byggts ut. Detta borde enligt vår mening kunna skapa ännu bättre förutsättningar för god anpassning mellan näringsliv och samhälle och viss garanti för ännu bättre användning av tillgängliga resurser än man haft under försöksperioden. Ytterst angeläget är det att den fria marknadshushållningens principer inte sätts ur spel och att

konkurrensen företag emellan inte snedvrids.

Vi rekommenderar därför i motionen en parlamentarisk utredning och framhåller att i valet mellan olika tänkbara metoder utgångspunkten bör vara att närings-, arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik i ett på export inriktat industriland som Sverige i första hand måste syfta till att främja en fri, marknadsanpassad företagslokalisering. Rikt-punkten bör vara att i valet mellan olika lokaliseringsmedel de väljs som bedöms ge varaktig sysselsättning och på lång sikt leder till ett effektivt utnyttjande av vårt lands produktiva resurser. Särskild vikt måste enligt vår mening läggas på behovet av att samordna och anpassa lokaliseringspolitik till gjorda eller planerade samhäll- leliga investeringar inom ramen för den regionala samhällsplaneringen.

I görligaste mån bör enligt min mening lokalisering självfallet ske där människorna finns, har sin bostad, trivs. Men naturligtvis bör lokaliseringspolitik klart avgränsas från de åtgärder som under alla förhållanden erfordras för att lösa glesbygdernas och avfolkningsorternas trivsel-, service- och försörjningsproblem. Det är alltså en annan fråga. Även med en aktiv lokaliseringspolitik i enlighet med vad som här skisserats bör man alltså utgå ifrån att glesbygdernas problem måste tillmätas en ökad betydelse.

I nästa motionspar, som inlämnats av herrar Lundin och Asp m. fl., reagerar man mot tendensen till en alltför kraftig befolknings- och industrikoncentration till ett fåtal stora städer. Motionärerna anser att en spridning av industrin till ett sjuttio-tal A-orter vore önskvärd.

I det motionspar, som herrar Paul Jansson och Haglund m. fl. svarar för, efterlyses en bestämd regional målsättning.

I ytterligare ett motionspar, av herrar Lundin och Nilsson i Östersund, uttalar

Lokaliseringspolitikens framtida utformning

motionärerna att samhället skall få möjligheter att styra industrilokaliseringen till vissa bestämda områden inom landet.

Samtliga dessa motioner har en gemensam nämnare: kravet på utredning angående den framtida lokaliseringspolitiken. Som herr Ekström framhållit delar Kungl. Maj:t uppfattningen, att en sådan utredning bör genomföras. Den 29 december bemyndigade Kungl. Maj:t nämligen inrikesministern att tillkalla en sakkunnig utredare. Valet föll på landshövding Lemne. Vid sin sida har han en rådgivande nämnd med parlamentarisk förankring. I direktiven, som vi inte kände till när motionerna skrevs, heter det bl. a. att erfarenheterna av den hittillsvarande försöksverksamheten skall tillvaratas.

Utskottet har granskat samtliga motioner samtidigt och funnit att motionernas krav om utredning i stort sett tillgodoses av direktiven.

Utskottet har i sitt utlåtande tagit upp en del synpunkter och tankegångar som framförs i motionerna, t. ex. förslagen om inventering av erfarenheterna, samordnande av den regionala planeringsverksamheten, en mer principiell belysning av effektivitet och trivsel i samhällen av olika storlek, att stödet i väsentligt ökad utsträckning kanaliseras till stödområdets inland, m. m.

Dessa och flera andra i motionerna framförda synpunkter anser utskottet vara värda att beaktas vid utredningsarbetet. Utskottet hemställer därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger dessa synpunkter till känna.

Det är egentligen endast på en punkt som meningarna, såsom vi hörde av herr Ekström, är delade, och det gäller utredningens sammansättning. I högermotionen hemställer vi om en parlamentarisk utredning. Med all respekt för landshövding Lemne ifrågasätter jag, som har sysslat litet med lokaliseringspolitik i mitt hemlän, om en enda

man kan klara denna stora uppgift. Jag anser att det hade varit värdefullt med en i vanlig ordning tillsatt parlamentarisk utredning. Utskottets borgerliga ledamöter delar denna uppfattning. Det kommer också till uttryck i utskottsutlåtandet. På s. 6 framhålls nämligen, att denna anordning inte skapar tillräcklig garanti för att synpunkter från parlamentariskt håll får göra sig gällande samt att lokaliseringspolitik har direkt samband med det regionala planeringsarbetet.

Med tanke på den tidspress som utredningen måste arbeta under godtar de borgerliga ledamöterna av utskottet den föreslagna anordningen och begränsningen av utredningen till enbart lokaliseringpolitiska stödåtgärder, men som framgår av det till utskottsutlåtandet fogade särskilda yttrandet förutsättes att även de fr. o. m. den 1 juli 1970 föreslagna åtgärderna får karaktären av fortsatt försöksverksamhet. Vi anser nämligen att den väsentligt större frågan om den framtida lokaliseringspolitikens anpassning till en samordnad, regional planeringsverksamhet jämsides med denna utredning allsidigt bör utredas av en särskild, parlamentariskt tillsatt utredning.

Av den till utlåtandet fogade reservationen framgår, att samtliga socialdemokratiska ledamöter av utskottet i motsats till utskottsmajoriteten anser att denna anordning med en enmansutredare plus en nämnd är tillfredsställande. Man säger att den är prövad. Vi delar alltså inte i princip denna uppfattning, men vi godtar anordningen i detta fall i den begränsade utsträckning som utskottsutlåtandet anger.

Herr talman! Med det här anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Straff för försök till frihetskränkande otukt och till våldförande

hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ekström i Iggesund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring som föreslagits i reservationen av herr Ståhle m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 80 ja och 93 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring som föreslagits i reservationen av herr Ståhle m. fl.

§ 10

Föredrogs vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av motion angående den regionala planeringen och den samhällsekonomiska målsättningen, och

nr 16, i anledning av skrivelse från riksdagens ombudsmän angående tjänsteorganisationen vid riksdagens ombudsmanexpedition; samt

första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motion angående preskriptionstiden för talan om äktenskaplig börd.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11

Straff för försök till frihetskränkande otukt och till våldförande

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner angående straff för försök till frihetskränkande otukt och till våldförande.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! I motionerna I: 675 och II: 854 har vi hemställt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning beträffande frågan dels huruvida icke jämväl försök till frihetskränkande otukt bör straffbeläggas och dels huruvida försök till våldförande bör vara straffbelagt.

Beträffande en lång rad av brott i brottsbalken är försöksbrotten straffbelagda, även när maximistraflet är fängelse i två år. Vi har exempel på det i förmögenhetsbrottens avdelning, t. ex. i fråga om stöld, förskingring och bedrägeri. Det gäller alltså inte brott mot person utan förmögenhetsbrott.

Vidare har vi en lång rad brott, där maximistraflet är fyra år. Där är det regel att jämväl försöksbrott är straffbelagda. Det finns undantag, men de är få.

Vad beträffar sedlighetskapitlet borde det enligt min uppfattning ändras på vissa punkter. En av de punkterna — jag tog upp den frågan även förra året — gäller försök till frihetskränkande otukt. Det gäller bl. a. dem som är sinnessjuka och sinnesslöa, som alltså är särskilt värnlösa, samt dem som blir utnyttjade otillbörligt av den an-

Ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning

ledningen att de befinner sig i vanmakt. Jag tycker det är en mycket allvarlig sak att man inte i detta fall har straff jämväl för försök. Det är ju allvarligt vare sig man begår en sådan här gärning eller försöker begå den.

Däremot har jag tyckt att straff för försök till våldförande, som nu är straffbelagt, inte har samma angelägenhetsgrad. Därvidlag har man i en av kommentarerna skrivit på följande sätt: »Till våldförande kan även dömas, om brottet eljest är att anse som mindre grovt. Så kan vara fallet om kvinnan låtit bli att tillkalla hjälp, fastän detta varit möjligt, eller om hon föranlett eller tillåtit vissa närmanden från mannens sida.»

Där har vi alltså exemplet att en kvinna har tillåtit vissa närmanden, och det är väl ganska naturligt, om mannen då tror att hon går med jämväl på ett sexuellt umgänge. När han gör ett försök att få till stånd ett sexuellt umgänge skall det vara straffbelagt. Jag tycker det är mindre angeläget att det skall vara straffbelagt än att den grupp av brott, som jag nyss talade om, skall vara straffbelagd, särskilt när det gäller dem som är sinnessjuka eller sinnesslöa. De är utsatta, och det lär väl hända inte så sällan, att de just därför blir otillbörligt utnyttjade.

Utskottet har emellertid inte varit berett att ta ställning för motionerna, inte ens så till vida att man har velat gå med på en utredning. Jag förstår mycket väl utskottets synpunkter härvidlag. Bl. a. har i varje fall förra året det argumentet kommit in i bilden, att brottsbalken varit i kraft så kort tid att man ville avvakta och se. Jag tror mig emellertid förstå att den tid inte är så avlägsen då en översyn av just 6 kap. i brottsbalken måste komma till stånd.

Därför har jag här inte velat gå längre än till att avge en blank reservation och ställer, herr talman, inte något yrkande.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning.

Andra lagutskottet hade behandlat en till lagutskott hänvisad motion, II: 69, av herr *Jansson m. fl.*, i vilken hemställts, »att riksdagen beslutar att i skrivelse till regeringen hemställa om:

1. förslag till sådan lagändring som gör det möjligt för dem som uppbär partiell förtidspension och som förvärvsarbetar eller studerar att erhålla invaliditetsersättning på samma grunder som gäller för dem vilka ej uppbär pension;

2. förslag till lagändring med innebörden att åldersgränsen för erhållande av invaliditetstillägg och invaliditetsersättning höjes till 67 år;

3. förslag till lagändring som medför att döva jämställes med blindas i fråga om rätten till invaliditetstillägg och invaliditetsersättning».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 69, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Åkerlind* (h).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Andra lagutskottet har i sitt utlåtande nr 12 yrkat avslag på

Ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning

vår motion om ändring av bestämmelserna för invaliditetstillägg och invaliditetsersättning. Som alla vet har vi dels invaliditetsersättning och dels invaliditetstillägg för att hjälpa handikappade med anledning av det behov och de merkostnader som följer av deras handikapp.

Invaliditetsersättningen utgår till sådana handikappade som ej tillerkänts förtidspension. Rätten till invaliditetstillägg är däremot knuten till hel eller partiell förtidspensionering. Den som erhåller invaliditetstillägg kan inte beviljas även invaliditetsersättning.

År 1966 beslutades en höjning av invaliditetsersättningen till 60 procent av basbeloppet beträffande svårt handikappade. Ävenså beslutades att invaliditetsersättning skall kunna utgå med 30 procent av basbeloppet till förvärvsarbetsande handikappade med mindre hjälpbehov och lägre merutgifter än vad som krävs för hel invaliditetsersättning.

När detta beslut fattades ansågs det inte lämpligt att höja invaliditetstillägget. Detta innebär att förtidspensionär med en tredjedels pension och invaliditetstillägg blir sämre ställd än den som uppår invaliditetsersättning.

Med detta som utgångspunkt har vi ansett, att en snar justering av invaliditetstilläggets storlek bör ske. Förvärvsarbetsande förtidspensionär kan ha lika omfattande hjälpbehov och lika stora merkostnader för att kunna utföra förvärvsarbete som försäkrad, som är berättigad till invaliditetsersättning. Den nuvarande uppdelningen i tillägg eller ersättning är varken ändamålsenlig eller rättvis. Utgångspunkten vid hjälp måste vara den handikappades verkliga behov och därför är en grundlig översyn av lagen om allmän försäkring i fråga om de handikappades villkor angelägen, så att orättvisorna och inkonsekvenserna i bestämmelserna försvinner.

I motionen har vi yrkat på att ål-

dersgränsen skall ändras så, att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning skall utgå vid 67 år och inte som nu vid 63 år. När vi bestämt pensionsåldern till 67 år för såväl folkpension som tilläggs-pension, är det oriktigt att en person vid 63 års ålder berövas invaliditetsersättning eller invaliditetstillägg om han behöver denna förmån. Om pensionsförsäkringskommitténs resonemang att krämpor som inträffar mellan 63 och 67 års ålder skall betraktas som ett normalt åldrande är riktigt, borde samma kommitté med en viss övning i logiskt tänkande kommit fram till behovet av att överväga en lägre pensionsålder över huvud taget, vilket det parti jag representerar har fört på tal mer än en gång. Det har emellertid blivit avslag även beträffande de verkligt tunga yrkena, där det faktiskt finns särskilt fog att diskutera en lägre pensionsålder.

Motionärerna har i motionen II:69 tagit upp frågan hur de dövas handikapp skall bedömas och föreslagit att en döv person skall jämföras med en blind när det gäller invaliditetsersättning och invaliditetstillägg. Det är ytterst svåra och känsliga avvägningar man kommer in på, när man skall försöka bedöma graden av handikapp vid blindhet jämförd med dövhet. De flesta människor anser säkerligen — och med rätta — att blindhet är den svåraste formen av invaliditet. Men å andra sidan kan man inte bortse ifrån att de döva — som därtill utgör en stor grupp — också får brottas med mycket stora psykiska och praktiska svårigheter. Avsaknaden av hörsel gör att de inte kan utnyttja många av samhällets sociala och kulturella förmåner, och försöken att kompensera sig för detta medför stora kostnader. De döva utestänges också från många utbildningsmöjligheter, från yrken och från service. Inte ens en sådan enkel serviceanordning som telefonen kan de utnyttja. De blir utestängda från mycket av den kultur-

Ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning konsumtion som står andra människor till buds.

Sveriges dövas riksförbund har uttalat att de döva anser sig åsidosatta i vad det gäller invaliditetsersättning. Det är just deras situation i arbetslivet, kulturlivet och när det gäller vanliga mänskliga kontakter, som vi måste ha för ögonen när vi så att säga skall bedöma det rättvisa i de dövas förmåner i relation till de förmåner som blinda har. Jag vill i sammanhanget meddela, att man i vårt grannland Danmark betraktar blindhet och dövhet som jämförliga handikapp och som invaliditet när det gäller ersättning och hjälpbehov. De båda handikappen kan sålunda vara jämförliga när det gäller förmåner, även om vi klart ser skillnader i de svårigheter som blinda och döva har att kämpa med.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionen II: 69.

Herr ÅKERLIND (h):

Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation till andra lagutskottets utlåtande nr 12, och jag vill här med några ord motivera varför.

Min reservation gäller frågan om invaliditetstillägget. För att sådant tillägg till andra än förvärvsarbetande skall kunna utgå förutsättes att invaliditeten inträffat före 63 års ålder samt att den som får tillägget uppbär ålders- eller förtidspension och är i behov av hjälp av annan person vid upprepade tillfällen dagligen.

Som herr Jansson framhöll har motionärerna yrkat att åldersgränsen skall höjas till 67 år. Jag anser dock att var än åldersgränsen sättes får man en besvärande tröskeleffekt. Det är kanske den effekten motionärerna vill komma till rätta med, men vi får den även om vi sätter gränsen vid 67 år. Enligt min mening är det därför inte tillräckligt att bara gå det steget. Jag tror det är riktigt, som herr Jansson sade, att vi

måste se till behovet, även om behovet uppstår efter 67 års ålder.

Anledningen till min reservation är emellertid framför allt några meningar i utskottets utlåtande, där utskottet i motiveringen rörande tillägget skriver: »Åldersgränsen bör inte heller sättas alltför nära den allmänna pensionsåldern, då den omständigheten om hjälpbehovet inträffat kort före eller kort efter pensionsålderns inträde inte bör avgöra om tilläggsförmån bör utgå under återstoden av den försäkrades levnad.» I nästa mening uttalas därefter: »För gränsdragningen vid 63 år talar också att denna ålder är tillämplig i andra sammanhang. Den utgör sålunda den tidigaste tidpunkt från vilken ålderspension kan uttas i förtid.»

Jag tycker inte att resonemanget går riktigt ihop, och det är anledningen till att jag avgivit min blanka reservation. Jag tycker att det är litet svårt att försvara denna motivering.

Bortsett från detta uppstår det dock, såsom jag tidigare framhöll, tröskeleffekter var man än sätter gränsen. Jag menar att vi skall inte vara främmande för andra lösningar av frågan än vad som för närvarande gäller och att vi inte för all framtid skall låsa oss vid en gräns, som riksdagen en gång beslutat om. Men jag tror också att det är riktigt som utskottet uttalar, att problemet bör ses i samband med åldringsvårdsfrågan i stort.

Jag har därför, herr talman, inget yrkande.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I motion II: 69 framställs tre yrkanden, såsom också framgick av herr Janssons anförande. Jag skall inte upprepa yrkandena men vill i tur och ordning beröra dem med några få ord.

Vad först beträffar invaliditetstillägget och invaliditetsersättningen är det riktigt, såsom herr Jansson anförde, att

Ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning

det förefinns vissa olikheter som ter sig rätt omotiverade. Att olikheterna uppkommit beror väl i någon mån på att invaliditetstillägget är knutet till förtidspensionen, under det att invaliditetsersättningen utgår till sådana som icke har någon form av folkpension. Dessutom förutsätter invaliditetsersättningen att den invalidiserade skall ha ett förvärvsarbete, som inbringar så pass stor inkomst att rätt till förtidspension är utesluten.

Man kan hålla med motionärerna om att denna olikhet i fråga om belopp och konstruktion inte är särdeles lycklig. Motionärerna är ingalunda ensamma om denna uppfattning. Jag kan erinra om att såväl dåvarande medicinalstyrelsen som handikapputredningen i sina yttranden över pensionsförsäkringskommitténs betänkande 1965, i vilket den nuvarande utformningen av invaliditetsersättningen föreslogs, framhöll att denna olikhet var olämplig och borde utjämnas. Detsamma uttalade andra lagutskottet 1966, och riksdagen biträdde andra lagutskottets förslag.

Anledningen till att pensionsförsäkringskommittén inte 1965 tog upp frågan om en ändring av grunderna för invaliditetstillägget var, såsom framgår av utskottets utlåtande, att pensionsförsäkringskommittén ville ta upp frågor som rörde invaliditetstillägget i samband med en prövning av förtidspensionernas utformning, eftersom dessa två förmåner hör samman och kompletterar varandra. Av dessa skäl har utskottet varken kunnat förorda riksdagen att beställa ett direkt förslag hos Kungl. Maj:t eller begära en ny utredning.

Statens utredningskvarnar mal långsamt, och pensionsförsäkringskommittén utgör i det avseendet inget undantag. I år har emellertid utskottet inhämtat att pensionsförsäkringskommittén just nu överväger frågan om förtidspensioneringens utformning och har för avsikt att avlämna ett betänkande senare under innevarande år. Jag hoppas

att man då skall ha tagit ståndpunkt till dessa ting och att man redovisar ett hyggligt förslag som kan läggas till grund för en ändring.

Det andra yrkandet i motionen avser den s. k. 63-årsgränsen. Såsom framgått av vad de två föregående talarna sagt har frågan prövats av riksdagen så sent som år 1966; den proposition som då förelåg baserades på vad pensionsförsäkringskommittén anfört. Denna kommitté har ju prövat frågan och uttalat — det är detta vi alltjämt stöder oss på när vi avstyrker motionen i denna del — att enligt kommitténs uppfattning bör gränsen inte sättas alltför nära den allmänna pensionsåldern. För denna uppfattning talar, menar kommittén, den omständigheten att om hjälpbehovet inträtt kort före eller kort efter pensionsålderns inträde så bör detta inte få avgöra om tilläggsförmånen skall utgå under återstoden av den försäkrades levnad.

I annat sammanhang har påpekats att varken invaliditetstillägg eller invaliditetsersättning avsetts utgöra en komplettering av folkpensionen på det sättet att förmånerna under alla förhållanden bör utgå när en person inte längre kan klara sig själv. Meningen är i stället att åldringsvården skall klara det vårdbehov som uppkommer vid hög ålder. — Jag vill emellertid tillägga att 63-årsgränsen inte är en definitiv gräns, som under alla förhållanden gör att en person utesluts från rätt till invaliditetsersättning. Om en person efter att ha uppnått 63 års ålder men före fyllda 67 år blir svårt invalidiserad och ändå kan fortsätta med ett förvärvsarbete, som ger honom en hygglig inkomst, kan efter prövning i varje särskilt fall invaliditetsersättning eller invaliditetstillägg utgå. Ersättning respektive tillägg upphör emellertid i sådant fall att utgå när vederbörande fyller 67 år.

Herrar Jansson och Åkerlind, som ju båda kritiserat 63-årsgränsen, vill tydligen ändra själva principen för ut-

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

formningen av såväl invaliditetstillägget som invaliditetsersättningen. Det kan för all del finnas skäl härför, men något yrkande i den riktningen har vi inte kunnat finna i motionen. Däremot finns det en motion, som behandlas av allmänna beredningsutskottet, där frågan tas upp ur mer principiella synpunkter.

Även frågan huruvida de döva skall jämställas med de blinda i fråga om rätten att erhålla invaliditetstillägg och invaliditetsersättning har prövats såväl 1966 som 1967. Utskottet har sagt att utskottet väl förstår de dövas besvärligheter och särskilda situation, framför allt när det gäller möjligheterna att kommunicera med omgivningen. Frågan har också prövats på utredningsplanet.

Utskottet har fortfarande den uppfattningen att de döva trots allt befinner sig i en annan situation än de blinda och av den anledningen inte utan vidare kan tillerkännas dessa tillägg. Naturligtvis har de döva, såväl som alla andra människor, rätt att få sin möjlighet att erhålla invaliditetstillägget och invaliditetsersättningen prövad i speciella situationer. Utskottet faller tillbaka på de synpunkter som tidigare anförts på detta känsliga problem. Jag hoppas att saken kan komma under omprövning, därest man går in för att tillsätta en utredning som tar upp de rent principiella frågorna kring grunderna för utgivande av de tillägg som här diskuteras.

Slutligen vill jag erinra om att handikapputredningen tydligen är inne på att man genom praktiska åtgärder skall komma till rätta med de dövas problem. Utredningen har bl. a. tänkt sig att bygga upp en organisation som skulle bereda de döva möjlighet att erhålla tolk vid tillfällen då sådan är behövlig.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till motionen II:69; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner angående barnpensionen inom den allmänna försäkringen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av motioner angående behovsprövningen av studiemedel för gift studerande.

Andra lagutskottet hade behandlat sex till lagutskott hänvisade motioner.

1) De likalydande motionerna I: 137 av herr *Blomquist* samt II: 184 av fru *Sundberg* och herr *Nordstrandh*. I motionerna hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att Kungl. Maj:t måtte framlägga förslag om att endast egen inkomst skall ligga till grund för behovsprövning av studiemedel för gift studerande».

2) De likalydande motionerna I: 408 av herr *Lidgard* samt II: 512 av fru *Kristensson*. I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, »att vid fastställande av studiemedelsbelopp hänsyn icke skall tagas till makes inkomst».

3) De likalydande motionerna I: 188 av fru *Diesen* och fröken *Stenberg* samt II: 249 av herrar *Nordstrandh* och *Wennerfors*. I motionerna hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att behovsprövning av studiemedel mot makes inkomst av förvärvsarbete slopas».

I motionerna under 2) och 3) fram-

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

ställdes även vissa andra yrkanden i studiesociala frågor. I dessa delar behandlades motionerna i särskilda utlåtanden.

Utskottet hemställde,
att följande motioner, nämligen

1) I: 137 och II: 184,

2) I: 408 och II: 512, såvitt nu var i fråga,

3) I: 188 och II: 249, såvitt nu var i fråga,
icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Blomquist* och *Carlshamre* (båda h), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till följande motioner, nämligen

1) I: 137 och II: 184,

2) I: 408 och II: 512, såvitt nu var i fråga,

3) I: 188 och II: 249, såvitt nu var i fråga,
måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag att endast den studerandes egen inkomst skulle ligga till grund för behovsprövning av studiemedel till gift studerande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Sedan propositionen om det studiesociala systemet framlagts 1964 väcktes i båda kamrarna motioner, som krävde ändring — en ändring som skulle innebära att ingen hänsyn skulle tas till makes inkomst vid ansökan om studiemedel.

Särskilda utskottet avstyrkte motionerna, och riksdagen avslog deras yrkanden. Frågan återkom 1966 och röntes då samma öde. Jag skulle tro, att man ansåg, att systemet var så omfattande och i många avseenden medförde så väsentliga förbättringar, att det inte var nödvändigt att ta fasta på sådana detaljer som möjligen kunde förbättras senare; man borde ge sig till tåls.

Fyra år efter propositionens framläggande har frågan åter tagits upp genom att högern väckt motioner och högern reserverat sig. När man kan få sådant napp hos högern, skall man ta fasta på det.

Reservanterna vill ha likställighet mellan gift och ogift i fråga om studiemedel. När motioner i samma ämne tidigare liksom nu har avvisats, har utskottsmajoriteten pekat på att bestämmelserna är så generösa att man kan ta det litet lugnt med principen. Om en make har 16 000 kronor i inkomst, blir det ju ingen prutning på studiemedlen för den andre maken, och då skall väl ingen bråka, har man tyckt.

Vad är det för tankar som vi i själva verket är inne på? I en mycket modern reform godkänner vi, att man och hustru behandlas olika, när det gäller studier. Om båda studerar får visserligen också båda fulla studiemedel, men om den ena av dem har arbete och inkomst, skall den som studerar få en reduktion.

Mycket ofta får mannen genomföra sina studier, medan hustrun, om det kommer barn, måste avbryta sina och ev. fortsätta senare. Om mannen då har skaffat sig en inkomst, har hon inte kunnat få studiemedel på lika gynnsamma villkor — även om utskottet anser dem generösa — som om hon hade varit ogift eller gift med en studerande. Hon har alltså gjorts mer beroende av mannens välvilja, än hon hade behövt vara, om hon hade fått studiemedel precis som en ogift.

Det händer också att en hustru har förvärvsarbete, när mannen studerar. I så fall får familjen inte fulla studieförmåner för *en* person. Om två studerar i en familj, får den familjen däremot fulla studieförmåner för 2 personer, och kan på det sättet kapitalisera det belopp de erhåller och skaffa sig mycket goda inkomster i framtiden.

När denna fråga diskuterades år 1964 yttrade Åke Zetterberg, att det inte fanns

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

någon konsekvens i bestämmelserna. Det är en föråldrad syn på gifta personer, ansåg han, att det räcker med att en har fått utbildning och inkomst och att det är onödigt att uppmuntra hustrun — som det oftast gäller — till att senare försöka studera.

Denna fråga bör inte få fastna i den fördomsfullhet som dikterade beslutet år 1964. Det finns inga skäl för att stanna där. Jag skulle tro att alla partiers studentförbund, i den mån de har uttalat sig om denna fråga i sina program, kräver likställighet mellan man och kvinna och mellan gift och ogift. Inte något parti behöver alltså känna sig stå vid sidan om detta problem. Vi har möjlighet att av våra studentförbund få höra att det finns intresse för saken.

Högern begär nu, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall be om förslag till avskaffande av denna skillnad mellan gift och ogift i fråga om studiemedelstilldelning. Det är inte bara motionärerna, som har ansett detta riktigt; även i yrkesutbildningsberedningen framfördes åsikten, att en sådan skillnad inte kunde vara befogad. Departementschefen, som tog emot beredningens betänkande i fjol, gjorde ingen min av att ha sett detta. Nu, fyra år efter det tidigare beslutet och med en ny utbildningsminister, bör man emellertid kunna räkna med att denne har observerat frågan.

Jag tycker att riksdagen skall kliva ur de fördomar, som tydligen fortfarande vidlåder Kungl. Maj:t, och visa lyhördhet för den förändring av de studerandes förhållanden, som har ägt rum. De studerande är numera ofta gifta par, som skaffar sig barn. Av denna anledning kan ofta båda föräldrarna inte genomföra sina studier lika snabbt. Trots att förfaringssättet är ovanligt, har jag därför gått upp och talat varmt för en högermotion och yrkar alltså bifall till reservationen, som är fogad till detta ärende.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Jag är utomordentligt tacksam för det stöd som här har lämnats för en motion som jag har varit med om att lägga fram.

Fru Eriksson i Stockholm berörde en av de motiveringar som utskottet använde sig av när riksdagen avslog liknande motioner 1966. Avslagsyrkandet motiverades med påpekandet att behovsprövningen fått en generös utformning. I detta yrkande fanns också en hänvisning till att reglerna kunde komma att tagas under övervägande i ett vidare sammanhang. Jag hade hoppats att utskottet vid behandlingen av ärendet i år skulle göra detta övervägande i ett vidare sammanhang. Det gläder mig att fru Eriksson i Stockholm har gjort det — det kanske är symptomatiskt att det tycks vara kvinnor som har den förmågan när det gäller en fråga som trots allt är litet könsrollsbetonad.

Utvecklingen i vårt land visar att makarna i ett äktenskap alltmer betraktas som från varandra ekonomiskt fristående individer. Det bästa exemplet därpå är väl införandet av den frivilliga särbeskattningen. Det har dock inträffat förändringar sedan 1966. Arbetsmarknaden är i dag helt annorlunda än då och vi upplever arbetsmarknadspolitiska åtgärder som inte var aktuella 1966. Enbart dessa borde ha motiverat att utskottet hade betraktat motionerna ur ett vidare perspektiv och tagit hänsyn till de omständigheter som råder beträffande en sådan sak som omskolningen. Men när det gäller studiemedel vill man tydligen inte vara med i utvecklingen.

Jag såg häromdagen i Sydsvenska Dagbladet att en skrivelse skall ha gått ut från Kungl. Maj:t till arbetsmarknadsstyrelsen innebärande att vid tilldelning av omskolningsbidrag gifta kvinnor inte skall komma i åtnjutande av sådana i samma mån som män. Är det en återgång till det gamla tänkandet? Fru Eriksson i Stockholm påpekade att

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

det inte alltid är kvinnan som är den som så att säga »blir sist» med studier, och detta tycker jag det är mycket viktigt att betona. I realiteten upplever de kvinnliga och de manliga akademikerna situationen i dag på följande sätt. Under ett studentäktenskap, då båda erhåller studiemedel, är de ekonomiska svårigheterna ofta obefintliga. Utskottet tänker sig att den ena parten sedan blir färdig med sina studier och skaffar sig ett yrkesarbete. Utskottet gör där en generös bedömning.

Men för mig är det obegripligt hur man kan förutsätta att den av makarna som börjar sin yrkesverksamhet får anställning just i en universitetsstad. Och kan man anse att dessa 16 000 kronor för en barnfamilj — att det kommer barn är i allmänhet det vanliga motivet till att en av parterna upphör med studierna — skulle ge möjlighet åt den ena parten att vistas på en universitetsort för att fullfölja sina studier? Eller tror man fortfarande att situationen är sådan på arbetsmarknaden, att den färdige akademikern med en make eller maka som vill fortsätta sina studier får möjlighet att i Stockholm, Göteborg, Uppsala, Lund eller Umeå erhålla en anställning och där utöva sitt yrke? Det är inte en realistisk bedömning.

Situationen på arbetsmarknaden har förändrats i den grad att det är ytterligt sällsynt att akademiker får sin första anställning på universitetsorten. För kvinnan eller mannen som vill fortsätta och avsluta sina studier innebär det att man måste göra resor under veckorna till universitetsorten. Man har inte möjlighet att få studiemedel. Samtidigt måste man veta att studiemedel är ett lån. Familjen eller kvinnan förbinder sig att i framtiden återbetala dessa pengar.

Jag tycker att utskottet vid behandlingen av denna fråga på intet sätt har tagit hänsyn till den aktuella situationen på arbetsmarknaden och den förändring som har skett när det på olika områden gäller samhällets syn på kvin-

nan som självständig ekonomisk individ.

Det gläder mig att kunna instämma i fru Erikssons i Stockholm yrkande om bifall till reservationen vid andra lagutskottets utlåtande nr 14.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Vid behandlingen av dessa motioner har utskottet erinrat sig vad som tidigare sagts i sammanhanget. Som fru Eriksson i Stockholm här anförde var frågan uppe 1964 när studiemedelsförordningen antogs liksom även vid 1966 års riksdag, då motionerna av utskottet avstyrktes på de skäl som framfördes 1964. Dessa skäl återfinns i studiesociala utredningen, vars förslag låg till grund för den proposition som då behandlades av riksdagen. Utskottet har vid sin prövning funnit att ingenting utöver vad som anförts tidigare nu har inträffat som skulle kunna föranleda en ändrad uppfattning.

Vad som möjligen skulle kunna vara ett nytt argument är att man i den ena av motionerna pekar på den omständigheten att den ena makens inkomst prövas då studiemedel skall lämnas till den andra. Detta skulle ofördelaktigt påverka intresset för fortsatta studier på ifrågavarande nivå.

Detta har inte av motionärerna på något sätt bestyrkts. Däremot har utskottet från centrala studiehjälpnämnden, som känner till dessa saker, inhämtat att det torde vara ett mycket litet fåtal som kan tänkas ha avhållit sig från fortsatta studier på grund av de regler som gäller i sammanhanget. Även om det bara skulle gälla några få, kan det i och för sig utgöra ett skäl. Liksom år 1966 påpekar utskottet att reglerna säkerligen kommer att övervägas i ett vidare sammanhang än det som berörts i motionerna.

Om man vid den översyn av reglerna som övervägs kommer till den slutsatsen att en ändring i enlighet med motionernas förslag behövs har vi ingen

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

anledning att motsätta oss den. I avsaknad av utredning brukar emellertid riksdagen respektera att en sådan avvaktas — det har jag lärt mig under mina år här i riksdagen.

Fru Eriksson i Stockholm ansåg att utskottet borde ha höjt sig över det vanliga argumentet, d. v. s. en hänvisning till att frågan kommer att övervägas i annat sammanhang, och bifallit motionerna. Det låter naturligtvis säga sig, men utskottet har — om det nu skall läggas utskottet till last — inte gjort det utan har ansett att om man har fått en hänvisning till att frågan skall övervägas i annat sammanhang bör man rätta sig därefter.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad menas, herr Johansson i Södertälje, med att frågan skall övervägas i andra sammanhang? När kommer det övervägandet att göras? När statsministern var nere i Lund på utfrågningen sade även han att »vi kommer att beakta denna sak».

Det kan inte vara helt obekant för herr Johansson i Södertälje att procenten för pojkar som fullföljer sina akademiska studier till examen är betydligt högre än för flickor. Man kan naturligtvis skaffa fram exakta siffror på orsakerna därtill, men man vet att en av de vanligaste är graviditet och äktenskap för flickor. Att så pass hög procent av flickorna ändå fortsätter sina studier beror just på att i och med att den ena parten har förvärvsverksamhet och inkomst har familjen möjlighet att få banklån mot borgen. Det går alldeles utmärkt att höra med våra sparbanker på de olika orterna — de kan garantera att en mycket stor del av de flickor som inte kommer i åtnjutande av studiemedel fullföljer studierna genom upptagande av banklån. Men det visar inte att det finns någon rättvisa i behand-

lingen av de båda parterna i äkten- skapet.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets talesman lämnade en del uppgifter om en utredning i större sammanhang. Vi känner inte till vad den innebär. Andra lagutskottet har i annat sammanhang förordat en utredning för att skapa likställighet mellan man och kvinna när det gäller socialförsäkringar. Utskottet var därvidlag mycket radikalt. Är det först när detta problem färdigbehandlats som man skall börja tänka om även i den aktuella frågan? Jag tycker inte att man skall göra alltför stort larm om denna sak, ty den gäller inte så många. Dessutom gäller det oftast kvinnor, och man får väl kanske då tona ned det hela något.

Men när andra lagutskottet tidigare varit så radikalt och krävt likställighet mellan man och kvinna i fråga om socialförsäkringar, som är en betydligt mera komplicerad fråga än denna, borde man bl. a. med hänsyn till att det sannolikt inte kommer att kosta så mycket — det är relativt få personer det gäller — även kunna skriva till Kungl. Maj:t här och be om en ändring som står i samklang med utskottets tidigare så radikala inställning.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottet vet naturligtvis inget bestämt om vad denna översyn kommer att omfatta; några direktiv har ännu inte utfärdats. Man kan emellertid hänvisa till att yrkesutbildningsberedningen i sitt betänkande Yrkesutbildningen (SOU 3:1966) framhåller, att frågan om studiestödet och studiekostnaderna bör utredas i ett annat sammanhang. Jag har mig också bekant att skolöverstyrelsen i sitt yttrande över detta

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

betänkande varit inne på den tanken. Men det färskaste i detta sammanhang är väl det utskottsutlåtande angående vuxenutbildningen, som klubbades i förmiddags, och där det hänvisas till att frågan om korrespondensstudierna och andra studier i samband med vuxenutbildningen borde bli föremål för utredning.

Jag skall inte ge mig in i någon diskussion om principfrågan. Det torde väl inte vara obekant, att man vid prövning av frågor om rätt till statligt stöd i andra sammanhang tar hänsyn till makes inkomst. Detta är alltså ingenting nytt det här är fråga om. Samma regler finns på flera andra avsnitt av vår sociallagstiftning.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! I detta ärende skrev jag för två år sedan en motion. Den behandlades alltså 1966, och då fick jag det besked som har refererats här i dag, att reglerna skulle komma att övervägas i ett större sammanhang. Utskottets talesman har väl knappast lyckats att på ett övertygande sätt konkretisera vad detta större sammanhang skulle innebära. Ingenting har i alla fall skett hittills, utan ärendet befinner sig fortfarande i samma läge. Och det läget är inte bra.

Detta är ett av de alltför många fall — det är så sant som utskottets talesman sade att motsvarande existerar på många områden — då en familj finner att arbete och inkomst hämnar sig därför att förmåner faller bort. Tjänstemannaorganisationer och studentorganisationer har därför med allt skäl krävt en ändring. Det är inga stora pengar som står på spel för staten. Att ändra paragrafen om sammankoppling av studiestöd och makens ekonomiska villkor måste vara både principiellt och praktiskt riktigt. Låt oss slippa det föråldrade synsätt som fru Eriksson i Stockholm så träffande beskrev. Låt oss erkänna också de gifta studenterna som

självständiga individer med eget ekonomiskt ansvar.

Fru Sundberg sade nyss att man måste vara kvinna för att förstå detta. Det var kanske ett något förhastat omdöme; jag tror att det är rätt mycket karlfolk som har så pass god förmåga att bedöma situationen att också de inser att detta är en rimlig reform.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord i anledning av talet om likhet mellan man och kvinna.

Har ingen av dem som nu framträtt tänkt på att det vore lika riktigt att kräva likhet i fråga om inkomster? Vi har i detta land, enligt uppgift i dagens nummer av Svenska Dagbladet, 150 000 lågavlönade som tjänar under 18 000 kronor per år. Då frågar jag: Kan det vara rimligt att kräva att dessa arbetargrupper med inkomster under 18 000 kronor skall klara familj m. m. och samtidigt ha möjligheter att på skattsedeln betala för studerande utöver vad dessa i dagens situation kan få i bidrag? Jag tror att vi ändå måste göra oss den frågan. Är herrarna och damerna villiga att lägga kostnaderna även för de studiesociala medlen o. s. v. på oss som har stora inkomster — all right, då är jag med på det hela. Men när det gäller skatter är de högre inkomsttagarna oerhört återhållsamma, då vill de inte vara med och betala kalaset.

Jag har velat säga detta därför att många tycker att bara någon är grovarbetare eller liknande kan man lägga på honom hur stora bördor som helst. Men även dessa grupper får finna sig i att det inte är likhet i fråga om inkomster, och inte heller kan de slippa undan »bördan» och ansvaret för en familj.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Lundberg att det är just barnen till de lågavlönade som vi vill hjälpa att

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

låna pengar för att fullfölja sina studier — barn till mera välsituerade föräldrar har alla möjligheter att av dem få låna pengar till studierna. En sådan studerande blir nu utan möjlighet att låna, om maken har fått arbete på annan ort än universitetsstaden och nödgats bosätta sig där. En flicka som studerar till läkare finner i den situationen att det blir betydligt förmånligare för familjen att hon omskolas till vårdbiträde i stället, ty då får hon bidrag till uppehållet, reseersättning o. s. v.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av det sista som fru Sundberg anförde vill jag bara säga att i fråga om läkarutbildningen har vi ju nu kommit dithän att en färdig kandidat får lön under den fortsatta utbildningen. Vi betalar också sköterskor och annan vårdpersonal på annat sätt än förut. Vi har alltså försökt under senare år att ge förmåner åt dem som håller på att skaffa sig en utbildning, och samtidigt har vi kommit bort från att betrakta vårdyrkena som kall. Denna utveckling har jag aktivt medverkat till.

Gör man en jämförelse mellan vad en grovarbetare och hans familj skall leva av och de belopp som betalas ut i bidrag till studerande, så finner man att det i bägge fallen handlar om låga inkomster. Jag vågar emellertid påstå att vi bör vara försiktiga, så att vi inte skapar en konfliktsituation. Vi får se upp med detta, så att vi inte bara tror oss ge den hjälp som vi vill ge åt de lägre inkomsttagarna!

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu har nog herr Lundberg låtit spänna sig för fel vagn. Det är alldeles riktigt att det är en väsentlig skillnad mellan folk som går i hårt arbete och de som får leva som stude-

rande. Men vi har slukat allt det där och ger mer än miljarden till förmåner åt studerande. Det har vi alltså accepterat, även om jag hör till dem som många gånger har tyckt att man kanske varit för generös. Men jag har ute i mina egna partiorganisationer stött på ett så enormt intresse för att göra det ekonomiskt möjligt att studera. Det finns liksom inga hämningar när det gäller att ge studiemedel.

Hur mycket pengar det gäller, är ju svårt att veta, men en utredning har en gång sagt att om man tog bort gränsen för egeninkomst och om man tog bort gränsen för makeinkomst, skulle det kosta 8 miljoner kronor. Av detta belopp kommer en mycket liten del på dem som har makeinkomst. De kan ju på sin höjd få 1 750 kronor om året. Det andra är ju lån. Det får man tänka på i detta sammanhang.

Detta är mer en principfråga än frågan om en stor social reform. Men det är en konsekvens av vårt ställningstagande i många andra frågor. Eftersom det har dröjt några år sedan vi beslöt denna reform kanske man kan få påminna om att när den kom till, uppstod en inkonsekvens, och det är därför anledning att försöka få rättelse till stånd i detta avseende.

Herr Johansson i Södertälje sade att vi på många andra områden har detta synsätt. Ja, det är riktigt. Två folkpensionärer skall leva på mindre, om de är gifta än om de bara bor tillsammans. Detta går igen överallt. Det är bara fråga om man vill ha det så i fortsättningen och om det inte är riktigt att just beträffande unga människor ta hänsyn till de förändrade förhållandena.

Detta är inte något särskilt stort spörsmål. Ekonomiskt sett är det obetydligt men det gäller en principfråga. Hade jag vetat att herr Lundberg skulle ta till så stora ord tror jag inte att jag hade velat gå upp i talarstolen, ty det kan ju över huvud taget uppväcka motvilja mot vårt stöd till de studerande.

Behovsprövningen av studiemedel för gift studerande

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle inte ha någonting emot att alla i det här landet beredes gratis undervisning om vi hade möjligheter till det. Men om man säger att samhället skall bestrida kostnaderna för utbildning är det också rimligt, att man gör en justering av de löner som skall gälla efter utbildningen. Jag har vid ett sammanträde i Södermanland hört en läkare säga att inkomsterna är så stora, att han föredrar att arbeta under ett halvt år för att under det andra halvåret leva på Rivieran, eftersom skatterna annars blir för höga.

Man frågar sig: Har det skett en sådan ändring av arbetets värdering att det kan sägas vara rimligt att bara ge ut pengar åt somliga medan andra skall betala? Vi har, fru Eriksson i Stockholm, under många år talat om att det bör komma till stånd en utjämning mellan låg- och högavlönade men vad har ägt rum? Löneklyftan har inte minskat, men har inte de lågavlönade samma rätt som andra att räkna med hänsyn?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Här är det inte tal om utjämning mellan olika grupper. Om två personer bor tillsammans utan att vara gifta, är vi fullt på det klara med att samhället skall finansiera deras studier — hur rika de än blir, när de får anställning som överläkare hos herr Lundberg. Skulle de gifta sig går det inte, men skiljer de sig, går det bättre för då finansierar samhället studierna.

Jag anser, att den nuvarande ordningen är olämplig och inte kan försvaras. Man kan säga, att det inte är så mycket att resonera om, men man kan inte försvara den nuvarande ordningen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i diskussionen, men det har sagts från flera håll, bl. a. av fru Sund-

berg, herr Regnéll och även av fru Eriksson i Stockholm, att borttagande av denna behovsprövning inte kommer att kosta mycket pengar. Jag vill bara konstatera att vi inte vet vad det kommer att kosta.

För närvarande är detta inte något stort problem enligt centrala studiehjälpsnämnden; utskottet har — bland annat vid ett besök hos nämnden — fått den upplysningen. Man kan anföra en del extrema exempel, men jag skall inte falla för den frestelsen att referera något av dem.

Vi bör komma ihåg att när centrala studiehjälpsnämnden prövar låneansökningarna har nämnden möjligheter till en ganska fri bedömning. De i diskussionen nämnda beloppen, vid vilka reducering av lånemedlen inträder, för närvarande ungefär 16 000 kronor, är inte någon definitiv gräns. Man har möjligheter att ta hänsyn till de speciella omständigheter som föreligger i varje särskilt fall. Rätten att erhålla lånemedel i den situationen, att den ena av två makar studerar och den andre har arbetsinkomst bortfaller i princip först vid en gemensam inkomst av ungefär 40 000 kronor.

När man framhåller att detta inte kommer att kosta så mycket pengar vill jag bara upplysa om att vi vid besöket hos centrala studiehjälpsnämnden fick den uppgiften att riksdagen under en följd av år ända fram mot slutet av 1970-talet kommer att få bevilja årligen en halv miljard kronor till studiemedel för att behovet enligt nuvarande regler skall kunna täckas. Detta är nämligen det behov man redan nu framräknat. Även med nuvarande tillämpningsregler kostar systemet alltså mycket pengar.

Jag har den uppfattningen att det finns andra områden inom det studiec-sociala systemet som kan behöva justeras innan man angriper just detta problem, även om jag kan hålla med om att det kan vara befogat att varje indi-

Höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.

vid i ett äktenskap skall betraktas som en i ekonomiskt hänseende självständig individ. Så sker dock ännu inte — annat än i sinnevärlden och beträffande den frivilliga särbeskattningen.

Som jag nyss sade finns det andra områden av det studiesociala systemet som kan behöva överses. Ett av de följande ärendena gäller frågan om indexreglering av studiebidragen, som ju är fastlåsta och vilkas värde urholkas allteftersom inflationen fortlöper.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tyckte herr Anderson i Sundsvall blandade in särbeskattningen i detta resonemang. Såvitt jag vet, är inte studiemedlen beskattningsbara, och då kan väl inte särbeskattningen ha någon betydelse i sammanhanget.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm måste ha missuppfattat mig. Jag syftade på de yttranden som fällts här att utskottet inte skulle ha tillägnat sig ett modernt synsätt, som skulle innebära att man i ekonomiskt avseende betraktar man och hustru i ett äktenskap som enskilda individer. Det synsättet finns väl fortfarande endast i sinnevärlden och möjligtvis beträffande den frivilliga sársbeskattningen. Vårt skattesystem är ju inte uppbyggt på det sättet att makarna beskattas var för sig annat än i den form som kallas för frivillig särbeskattning.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Kristensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Blomquist och Carlshamre.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Sundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 54 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av motioner om höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner.

1) De likalydande motionerna I: 277 av herr *Thorsten Larsson m. fl.* samt II: 341 av herr *Dahlgren m. fl.* I motionerna yrkades, att riksdagen måtte besluta »att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp

Höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.

per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet, dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet».

2) De likalydande motionerna I: 408 av herr *Lidgard* samt II: 512 av fru *Kristensson*. I motionerna yrkades, att riksdagen måtte besluta »att bidragsdelen av studiemedlen från och med läsåret 1968/69 uppräknas med 245 kr. till 1 995 kr. per läsår» samt »att studiebidragsmedlen indexregleras i enlighet med vad gäller studiemedlens totalbelopp».

I motionerna framställdes även vissa andra yrkanden i studiesociala frågor. I dessa delar behandlades motionerna i särskilda utlåtanden.

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 277 och II: 341 samt I: 408 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Carlsson* (cp), *Edström* (fp), *Blomquist* (h), *Blom* (fp), *Anderson* i Sundsvall (fp), *Rimmerfors* (fp) och *Johansson* i Skärstad (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 277 och II: 341 samt I: 408 och II: 512, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning beträffande frågan om värdebeständighet av dels studiebidraget inom studiemedelsförordningen, dels samtliga förmåner enligt studiehjälpsreglementet; samt

B. att motionerna, såvitt nu var i fråga och i den mån de icke besvarats genom vad reservanterna under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Skärstad (cp):

Herr talman! Stödet till studerande vid universitet, högskolor och andra postgymnasiala läroanstalter regleras genom studiemedelsförordningen. Där stadgas bl. a. att varje studerande med vissa inskränkningar skall åtnjuta studiemedel som belöper sig till ett belopp motsvarande 1,4 ATP-basbelopp per år. Till detta kommer i förekommande fall barntillägg.

Basbeloppet vid början av vårterminen 1968 uppgår till 5 700 kronor. Studiemedlens storlek skall därför utgöra 7 980 kronor per år. Av detta utgör 1 750 kronor studiebidrag, medan för den återstående delen föreligger återbetalningsskyldighet. Anknytningen till ATP-basbeloppet innebär att studiemedlen är värdebeständiga, något som vi för vår del anser vara synnerligen betydelsefullt. Däremot är studiebidraget på 1 750 kronor om året fast.

Detta innebär att den del av studiemedlen som den studerande har att återbetala ökar om penningvärdet minskar. Den kraftiga försämring av pengars värde som nu äger rum i vårt land leder till en betydande ökning av de studerandes skuldsättning. Enligt reservanternas uppfattning är det otillfredsställande att de studerandes situation på detta sätt skall försämrans genom inflationen. Vi anser därför att också studiebidragsdelen skall vara värdebeständig.

Det studiesociala stödet till elever vid gymnasier, fackskolor, yrkesskolor, folkhögskolor och liknande regleras i studiehjälpsreglementet. Även de däri stadgade förmånerna bör enligt vår mening göras värdebeständiga. I samband med den utredning som vi förordar bör också övervägas om det kan anses nödvändigt med justering av beloppen med hänsyn till den penningvärdeförsämring som ägt rum sedan riksdagen fastställde desamma 1964.

Herr talman! Denna fråga är inte ny — den har debatterats flera gånger

Höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.

tidigare med anledning av våra motioner. Men då den fortsatta inflationen med penningvärdeförsämring som följd mer och mer försämrar de ekonomiska villkoren för dem som studerar är det i motionerna och reservationen framställda yrkandet i högsta grad befogat.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! När studiemedelsreformen beslutades år 1964 hävdades från flera håll att den innebar en väsentlig förbättring. Fru Eriksson i Stockholm underströk detta i sitt tidigare anförande i dag. Hon sade att de studerande hade fått en väsentlig förbättring i och med denna reform. Från akademikerhåll däremot hävdades redan då, att studiemedelsreformen i själva verket innebar en försämring i förhållande till den tidigare ordningen med 25-procentig avskrivning av studieskulder.

Det nuvarande studiemedelsystemet genomfördes emellertid och nu, några år senare, kan det konstateras att dess konstruktion är komplicerad och att systemet i sig innebär en kontinuerlig försämring för de studerande, i varje fall så länge penningvärdeförsämringen fortskrider. De studerandes skuldsättning ökar i takt med inflationen.

I en i dagarna publicerad utredning från SACO dokumenteras att akademikerernas studieskulder i det närmaste fördubblats under den fyraårsperiod som studiemedelsreformen varit i kraft.

I andra lagutskottets utlåtande nr 15 behandlas två likalydande motioner, väckta av herr Lidgard och mig, där vi yrkar att 1965 års realvärde skall återställas i studiemedelsystemet. Det skulle innebära att bidragsdelen ökas med 245 kronor till 1 995 kronor per läsår. Vi yrkar dessutom att studiebidragsdelen indexregleras i enlighet med vad som gäller studiemedlens totalbelopp. I utskottet stannade man i olika ståndpunkter. Reservanterna anser att det

är riktigt att de olika bidragen till de studerande skall behålla det värde, som de hade vid den tidpunkt då riksdagen bestämde deras storlek. Reservanterna yrkar på en utredning, som skall lägga fram ett förslag om värdebeständighet.

Utskottsmajoriteten för emellertid ett resonemang som enligt min mening är betänkligt. Efter att ha konstaterat att det nu har skett en stark ökning av antalet elever inom såväl de gymnasiala och därmed jämställda skolformerna som vid universitet och högskolor, säger man: »Det utrymme som kan finnas för ökat studiesocialt stöd bör enligt utskottets mening inte i första hand användas till en uppräknig av studiebidraget enligt studiemedelsförordningen.» Vad säger utskottet i och med detta? Jo, utskottet menar tydligen helt enkelt att ju större antal studerande vi får i landet, desto sämre skall studie-stödet vara. Det är den konklusion man måste dra, och det tycker jag för min del är en orimlig ståndpunkt. Självfallet måste det finnas en gräns för hur långt antalet studerande vid de högre utbildningsanstalterna kan tillåtas växa, men den gränsen måste också sättas med hänsyn till en rimlig ekonomisk situation för den enskilde studerande. Det som riksdagen år 1964 fastställde som en rimlig avvägning — även om det vid den tidpunkten rådde delade meningar om hur systemet skulle se ut — bör inte tillåtas att bli urholkat hur mycket som helst.

Den ökade tillströmningen till de högre utbildningsanstalterna är ett allvarligt problem och ställer mycket stora krav på våra ekonomiska resurser. Men detta får angripas från andra utgångspunkter.

Jag ser fram mot den parlamentariska utredning som statsrådet Palme utlovade häromdagen, och jag hoppas att den snabbt skall kunna lösa problemet på det ena eller andra sättet. I varje fall får inte studiemedlen tjäna som en regulator i detta sammanhang.

Höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.

Herr talman! Jag skulle slutligen vilja yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i vad de två föregående talarna har anfört. Jag vill därutöver endast påpeka att motionärerna har rekommenderat och yrkat på vissa bestämda lösningar. I det ena motionsparet föreslås att bidragsdelen skall anknytas till basbeloppet med ett visst procenttal, och i det motionspar, som fru Kristensson talat för, föreslås uppräknings med ett bestämt belopp. I reservationen har vi inte tagit upp dessa yrkanden. Vi reserverar oss förutsättningslös utredning, som tar sikte på att göra studiebidraget inom studiemedelsförordningen och bidragsdelen enligt studiehjälpsreglementet värdebeständiga. Hur detta skall ske bör bli utredningens uppgift att klarlägga.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Jag skulle kunna ha nöjt mig med att endast yrka bifall till utskottets hemställan, eftersom frågan behandlats av varje riksdag sedan år 1964 och kamrarna vid samtliga tillfällen biträtt utskottets förslag att motionerna i ärendet skulle avslås. Nu liksom tidigare uttalar utskottet att om en justering behöver ske, så skall den inte göras i form av indexreglering utan i annan ordning; höjningen bör alltså genomföras genom särskilt beslut av riksdagen. Detta framgår även av årets utskottsutlåtande.

Men vad som ger mig anledning att något utveckla ett par synpunkter är fru Kristenssons yttrande, att reformen medfört en försämring jämfört med den tidigare ordningen. Hur därmed förhåller sig lämnar jag därhän. Men faktum kvarstår — och uppgiften går att få verifierad hos centrala studiehjälps-

nämnden — att antalet studerande vid universitet och högskolor ökat högst väsentligt sedan reformen genomfördes. Just de prognoser som dåvarande departementschefen anförde då han här i kammaren inledde debatten om de studiesociala stöden har alltså gått i uppfyllelse. Denna utveckling betraktar vi inom utskottsmajoriteten som en väsentlig sak i detta sammanhang.

Sedan är jag helt överens med utskottets värderade vice ordförande om att det föreligger behov av revideringar i förbättrande syfte av studiemedelsystemet — det framhöll jag för övrigt själv i ett anförande från denna talarstol i förra veckan — men att man i så fall i första hand skall tänka på studerande vid gymnasier och liknande. Det torde vara mer angeläget än att öka skuldsättningen för de studerande.

Fru Kristensson åberopar SACO-utredningen, som publicerades häromdagen, och det väntade jag att hon skulle göra. Då jag läste den utredningen drog jag emellertid helt andra slutsatser. För det första har ju utredningen tillkommit för att motivera en kommande framställning om att återbetalningsbidragen skulle bli skattefria. Det var väl huvudmotivet för utredningen. Om man för det andra skulle ta någon hänsyn till vad SACO-utredningen sagt, så skulle väl konsekvensen bli att man återgick till de förhållanden som rådde före 1964. Då var emellertid lånevillkoren sådana, att det inte var många som lockades av dem.

Att alltså använda utredningen som ett slagträ gentemot utskottet därför att utskottet har avstyrkt motionerna tror jag är missriktat. Ett bifall till motionerna skulle bara öka de studerandes låneskulder.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Får jag bara helt kort

Fri sjukhusvård under obegränsad tid för folkpensionärer m. fl.

säga till herr Johansson i Södertälje, att han har rätt i att antalet studerande ökat. Men det är ett memento när man kan konstatera att samtidigt också skuldsättningen för de studerande ökat avsevärt. När därtill kommer, att akademikernas arbetsmarknad nu så avsevärt försämrats, ställer man sig frågan hur det skall bli möjligt för dem att så småningom betala tillbaka studiemedelsavgifterna, som dessutom är indexreglerade. Därtill kommer att riksdagen i många år begärt av regeringen, att studiekostnaderna i olika sammanhang skulle vara avdragsgilla, och den frågan är ännu inte löst. Det säger därför sig självt, att den framtid, som man gärna betecknar som ljusnande när man lämnar gymnasiet, inte ter sig så ljus för morgondagens akademiker.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sunds-

vall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 62 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att det är fel på voteringsutrustningen i min bänk. Min avsikt var att rösta nej.

§ 16

Fri sjukhusvård under obegränsad tid för folkpensionärer m. fl.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner om fri sjukhusvård under obegränsad tid för folkpensionärer m. fl.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande utlåtande har andra lagutskottet behandlat ett par motioner, vari yrkats att den begränsning till 180 dagar som nu gäller i fråga om fri sjukhusvård för pensionärer måtte slopas och fri sjukhusvård åtnjutas utan tidsbegränsning.

Eftersom andra lagutskottet i principfrågan inte har mobiliserat några starkare skäl för att avvisa motionen utan hänvisat till 1961 års sjukvårdsförsäkringsutrednings betänkande, kan jag, herr talman, fatta mig ganska kort.

Utredningen föreslår en ny konstruktion för avgifterna för patienter i slutet vård. Förslaget går ut på att alla skall befrias från avgift för 180 dagar; därefter inträder skyldighet att betala en underhållsavgift. Vid fastställandet av denna underhållsavgift skall patien-

Förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling

tens ekonomiska förhållanden beaktas. Jag förutsätter att vid ett genomförande av förslaget också pensionärer, som har sin huvudsakliga inkomst från folkpensioneringen, skall bli befriade från denna underhållsavgift.

Jag har inget yrkande.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå varför denna motion väckts — man kan ju ana syftet men har ändå svårt att förstå argumenteringen — och jag måste säga att min förmåga att inse motionens värde inte blivit större sedan jag nu lyssnat till herr Eriksson i Bäckmora.

Jag trodde att motionärerna var okunniga om det förslag som 1961 års sjukförsäkringsutredning framlagt, men så tycks ju inte vara fallet. Förverkligas det förslaget kommer motionen i väsentliga stycken att tillgodoses.

Om jag inte tar fel är herr Eriksson i Bäckmora landstingsman i sitt hemlän. Han slutade sitt anförande med att uttala en önskan, att den av sjukförsäkringsutredningen föreslagna vårdavgiften skulle bli kostnadsfri för folkpensionärerna. Den saken kommer nog inte att bli en riksdagsfråga, herr Eriksson, utan en rent landstingskommunal angelägenhet. Och det är inte längre mellan Sundsvall och Gävle än att jag med allra största intresse kommer att följa herr Erikssons agerande på landstingsplanet i detta avseende. Det blir alltså utrymme för initiativ icke här i riksdagen men väl i hemlänets landsting.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få upplysa herr Anderson i Sundsvall om att jag verkligt på landstingsplanet har biträtt yrkanden med samma syfte som den nu aktuella motionen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motion angående sjukpenningklass vid arbetslöshet m. m.; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående dels slopande av obligatoriskt läkarintyg för körkort, dels förnyelse av läkarintyg för körkortsinnehavare och dels periodisk hälsokontroll av körkortsinnehavare,

nr 14, i anledning av väckt motion angående utbetalningen av belopp som enligt naturvårdslagen nedsatts hos länsstyrelse,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående nedläggning och avlysning av flottled,

nr 20, i anledning av motioner om vissa åtgärder mot djurplågeri, och

nr 21, i anledning av motion om inrättande av ett överorgan för bekämpandet av djurplågeri.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 18

Förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion om förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 121 av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.*

I motionen föreslogs »att i lagen om djurskydd av den 19 maj 1944 införes förbud mot att under träning eller tävling inom hästsporten använda spö eller annat drivningsmedel eller att på annat

Förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling

sätt med våld driva fram en häst samt att utskottet måtte utforma den erforderliga lagtexten».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II:121, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Nils-Eric Gustafsson* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionen II:121 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanten anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *GUSTAFSSON* i Borås (fp):

Herr talman! Jag hade tänkt säga några ord i det föregående ärendet, men då motionen bifallits i sak avstod jag från det. I den nu föreliggande frågan vill jag emellertid gärna ta kammarens uppmärksamhet i anspråk några ögonblick.

Som motionär har jag anledning att tacka tredje lagutskottet för en välvillig skrivning, som det så vackert heter. Utskottet finner nämligen de av motionärerna föreslagna åtgärderna värda att prövas. En glädjande nyhet är uppgiften att veterinärstyrelsen överväger att försöksvis ordna tävlingar utan spö eller andra drivningsmedel. Både på och kanske än mer mellan raderna kan man utläsa, att utskottets ledamöter nog har den uppfattningen att allting inte är riktigt bra på det här området.

Utgångsläget för vår motion är att misshandel av allt att döma förekommer inom hästsporten. Ja, fråga är väl om hästsporten i sin nuvarande form ens kan existera utan ett visst mått av misshandel.

I motionen anförs flera kusliga exempel hämtade ur dagspressen på vad som kan förekomma. Jag skall bara referera ett enda av dessa. En tävlingsryttare yttrar följande: »Spöet är ett hjälpmedel att driva fram hästen med,

ett slags överväxel som man inte gärna använder annat än i hård slutstrid — — — Först en liten lätt smekning mot halsen på hästen, hjälper inte det börjar man där bak, men drivningen måste vara rytmisk. Det får inte bli nå'n 'mattpiskning' som motverkar hästens rörelser.

Ston brukar vara särskilt känsliga för hård drivning. Har de fått en riktig omgång försvinner ofta kämpaglöden. Andra hästar, stora, lata och oärliga, kan tåla hur mycket stryk som helst.»

Ordet »driva» betyder inom hästsport i klartext slå eller piska. Det bör man hålla i minnet. Vill någon här i kammaren påstå att ett sådant sätt att behandla hästar står i överensstämmelse med svensk djurvänlighet och gällande lag? Ändå tillämpas inte — märkligt nog — lagbestämmelserna när det gäller hästsporten. Utskottet skriver likväl: »De allmänna bestämmelserna i djurskyddslagen liksom brottsbalkens djurplågeriparagraf gäller också hästsporten.» Jag är tacksam för att utskottet sagt detta.

Inom såväl trav- som galoppsporten finns en som man kallar reglementsenslig spöform vid hästtävlingar. Frestelsen att bryta mot reglerna synes dock vara övermäktig. Jag har införskaffat uppgifter om beivranden från riksdagens upplysningstjänst för åren 1966 och 1967. Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp dessa annars ganska intressanta siffror utan nöjer mig med att säga att Svenska travsportens centralförbund år 1966 utdelade 30 varningar, 42 körförbud på i genomsnitt två—tre veckor och böter i 370 fall med varierande bötesummor. För 1967 är siffran något lägre — 348. Besluten om de olika sanktionerna grundas på gällande tävlingsreglemente och fattas av lokal skiljedomstol eller måldomarnämnd.

Diskussionen om spöets nytta och användning är ytterligt förvirrande. Spöet skall föras på ett bestämt sätt och missbruk beivras. Det vet alla, men

Förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling

vinner man på missbruket tillgriper man det. Från ett enda lopp refereras följande: En kusk fick böta 500 kronor och fick körförbud en vecka för missbruk av körspö. En annan fick samma bötessumma men utan körförbud. En tredje fick böta 300 kronor. En av kusarna sade: »Böterna för körspöet är inget säga om.» De två andra sade: »Vi var liksom besatta av vinstchansen.» — Här erkänner man alltså att det finns något som heter besatthet.

I februari i år dömdes en av våra stortränare till avstängning från två tävlingsdagar, den 11 och 17 februari, och till 200 kronors böter för missbruk av körspö. Måldomaren sade att kusken slog och träffade hästen på ställen där det är förbjudet att slå.

Hästen visade efteråt tydliga märken efter de kraftiga slagen. Det verkar föga trovärdigt när en kusk försöker ursäkta spöandet med att säga: Vi slår aldrig hästen, vi manar fram den; vi är så rädda om våra hästar att vi helt enkelt inte skulle kunna slå dem. Jag tror att det finns kuskar som tänker och tycker så. Men kan man applicera den omtanken på alla de 288 kuskar som år 1967 fick böter eller rid- och körförbud?

Myndigheterna synes ha mycket svårt att fastställa distinktionen mellan misshandel och djurplågeri. På banan är det för ryttaren tillåtet att med spöet ge hästen 30, 40 eller 50 slag, som det har skett, men det är brottsligt att ge 7—8 slag sedan djuret passerat mållinjen. Man resonerar så här: Före mållinjen gäller det att förmå djuret till yttersta prestation — efter mållinjen blir slagen ett straff för att krafter och förmåga inte räckte till.

I det fall jag här berör syntes i hästens hud tydliga ränder efter spöet. Jag skall inte närmare gå in på denna rätt kusliga sak; det kanske någon annan kommer att göra i debatten.

Det framhålles i vår motion, att den numera obligatoriska veterinärkontrollen säkerligen har en god effekt när det

gäller att bedöma en hästs kondition inför start vid tävling, men den kan inte hindra misshandel under tävlingen.

Staten, som årligen tar in cirka 80 miljoner på travet, har sitt stora ansvar inför tillsynen att djurmisshandel inte förekommer och att, om så sker, detta beivras med skärpa.

Utskottsutlåtandet ger vid handen, att man inte anser det nuvarande tillståndet tillfredsställande. Redan den ändring som föreslås i reservationen skulle emellertid ha varit ett större steg på vägen mot en rimlig lösning av denna — som jag skulle vilja kalla det — kulturfråga.

Vi har i motion 121 tagit upp frågan om förbud mot att använda spö. Förslaget är inte på något sätt originellt. I samband med skandinaviska mästerskapet i Oslo i september förra året yttrade Solvallas banveterinär Furuby, att spöet hör till det som kommer att försvinna på sådana tävlingar. Han tror att spöet är borta om tio år. Redan nu anordnar man ju försökslopp utan spö. Jag är alltså angelägen att påpeka att förslaget i vår motion inte i och för sig är särskilt originellt.

Herr talman! När spöet försvunnit kommer en hästsport att kunna utvecklas som av sina utövare kräver mer skicklighet och intuition, mer av verklig förmåga att lära och uppfostra hästen att göra sitt yttersta utan spö. Det är bara båg när man förnekar att spöet är ett medel som ofta för till misshandel. Jag är angelägen att säga att jag inte har någonting emot hästsporten som sådan, varken galopp- eller travsporten. Vi skulle kunna få bevittna ett utomordentligt fint, intelligent och intressant samspel mellan djur och människor, en prestation grundad på den verkliga sportens fair play, där råheten är utesluten. När en kusk spöar en häst förnedrar han denna sportgren.

Utskottet har åstadkommit en god skrivning. Hur skulle annat för övrigt vara möjligt när en man som Hans Le-

Förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling

vin på utskottets vägnar signerat utlåtandet? Likväl tycker jag att reservanten kommer en bit närmare vad vi avsett med motionen, och därför vill jag yrka bifall till reservationen av herr Nils-Eric Gustafsson. Exakt samma åsikt hade tre statsråd i första kammaren när man diskuterade denna fråga, och de röstade därför på reservationen tillsammans med 40 andra ledamöter av kammaren.

I detta anförande instämde herrar *Gomér* (cp), *Hamrin* i Jönköping (fp) och *Rimmerfors* (fp).

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag är inte gammal hästkarl som herr Axel Gustafsson, men ärendet engagerar mig i alla fall. Man kan tycka att det här är en liten fråga. Det gäller ju inte något budgetbelopp eller någon välfärdsinstitution, det gäller bara en häst och ett spö. Men, herr talman, det är kanske ändå inte en liten fråga. Djuren har nu en gång ingen egen intresseorganisation, inga ombudsmän, ingen demonstrationsrätt och bevisligen ingen talan. De är helt hänvisade till de mänskliga initiativ som botten i humanitet och barmhärtighet, och frågor som rör den humanitära sektorn är sannerligen inte små frågor i ett kultursamhälle.

Den ändring i djurskyddslagen som riksdagen beslöt 1965 har många tjänster till anda och innehåll. Att lagen inte i högre grad har förändrat förhållandena beror väl på den karaktär som en djurskyddslag har. Det är svårt att kontrollera dess efterlevnad och därför går det lätt att nonchalera lagen. Den förorättade har som sagt ingen talan och kan inte ta några initiativ.

De bestämmelser som 1967 tillades 1959 års kungörelse om »offentlig förevisning av djur» medförde bl. a. det resultatet att det nu vid hästtävlingar finns banveterinärer, vilka skall tillse att gällande lag efterföljes och att

djuren inte åsamkas »otillbörligt lidande», som lagen uttrycker det. Hästsportförbunden har också sina egna bestämmelser där det bl. a. angives straffsätser för överträdelser.

Allt detta är gott och väl, men praktiska skäl gör att banveterinären kan ingripa först i efterhand, eftersom han måste konstatera huruvida djuret tagit någon skada. Då kan man beivra och döma till böter och avstängning. Djurplågeriet kan man beivra men inte förhindra — och det har ju hästen inte någon glädje av.

Man kan också fråga sig vem som sköter kontrollen vid träningsritter. Vad sker under träningen? Man kan föreställa sig att ryttaren kan vilja pröva effekten av den »överväxel» som herr Gustafsson i Borås talade om och som spöet i vissa sammanhang kallas.

Med jämna mellanrum kommer uppörande »spölopp» till allmänhetens kännedom tack vare en vaken press. Fallet med den ungerske femkamparen i Jönköping är välkänt. I september i fjol piskade han sin häst inte bara under loppet utan också efter detsamma. Det strömmade in en hel rad av protester av denna typ: »Härmed anmäles den ungerske femkamparen N N till åtal för grovt djurplågeri, då han i ilska över att inte bli segrare misshandlade sin häst så att den fick föras till veterinär.» — Detta hände alltså efter loppet och då ingrep givetvis banveterinären. Det föreslogs åtal, men man kunde inte konstatera att skadan kunde inrymmas under begreppet »otillbörligt lidande» i djurskyddslagen.

Med tanke på den psykiska labilitet som kännetecknar de flesta tävlande finns det nog bara ett sätt att förhindra sådant här djurplågeri och det är att ta bort ridspöet.

Ridspöet kan naturligtvis användas på annat sätt än att slå med. Men det är alltför få som kan behärska sig själva och spöet. Vi vet ju att det finns ryttare som kan rida och hästar som kan

Förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling

springa utan spö. Varför då inte satsa på dessa? Varför inte försöka driva fram sådana hästar och sådana ryttare?

Det är tvivelsutan så, herr talman, att ambitionen att värna de värnlösa röjer kvalitén på vår kultur. Jag vill varmt yrka bifall till reservationen som jag tycker är så hovsam i sin ordalydelse att den borde kunna röna bifall från många.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Motionärernas och reservantens ambition att söka komma till rätta med djurplågeri är värd all uppskattning och utskottet instämmer helt i detta syftemål.

Att utskottet i alla fall har gjort här föreliggande hemställan beror bl. a. på att utskottet har tagit intryck av det svar på en enkel fråga, som justitieministern i år har lämnat i första kammaren, där han bl. a. sade, att han inte hade fått något meddelande om att det förekom olämplig spödrivning av häst.

Men så tillägger han, att detta givetvis inte behöver betyda att förhållandena är helt tillfredsställande. Vidare framhåller han att veterinärstyrelsen har för avsikt att sammankalla banveterinärerna, då de vunnit mera erfarenhet av de nu gällande bestämmelserna. Finner justitieministern då att skäl föreligger till åtgärd ämnar han ta ställning.

Detta visar att frågan är föremål för uppmärksamhet, och då herr Gustafsson i Borås sade, att han tyckte sig kunna läsa mellan raderna att utskottet ansett att allt inte är som det bör vara, även om utskottet inte hade gjort något direkt uttalande, kan jag vitsorda att utskottsledamöterna ansåg att frågan bör tas upp.

Med det sagda och under åberopande av utskottets motivering ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Nils-Eric Gustafsson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 37 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Fru HEURLIN (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstat fel beträffande tredje lagutskottets utlåtande nr 22. Jag röstade ja men skulle ha röstat nej.

§ 19

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion angående grustäkt.

Utskottets hemställan bifölls.

Taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna

§ 20

Vissa åtgärder i samband med grustäkt

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder i samband med grustäkt.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **DOCKERED** (cp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas en motion där vi begär utredning om att grustäktplaner som tillkommer enligt naturvårdslagen får sådana rättsverkningar att planernas intentioner snabbt kan följas. Herr Skårman har väckt samma motion i första kammaren, och jag står för motionen här. Jag skall inte beröra motionens sakinhåll, därför att utskottet har i sin redovisning lagt fram problemen på ett uttömmande sätt, och med hänsyn till den relativt sena timmen tror jag att kammaren håller mig räkning för att jag inte gör det.

Utskottet har uttalat sig mycket positivt om motionsförslaget. När naturvårdslagen antogs vid 1964 års riksdag, anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om utredning av liknande och närliggande spörsmål. Den skrivelsen har ännu inte blivit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

I föreliggande utlåtande skriver utskottet: »Det synes vara lämpligt att motionsförslaget tas upp till närmare granskning i samband med den utredning som riksdagen begärt. Det torde kunna förutsättas att så sker utan särskild framställning från riksdagens sida.»

Herr talman! Denna förutsättning täcker helt motionärernas önskan, och jag begärde ordet för att anföra det till protokollet. Syftet med motionen är helt nått genom den skrivning som jag citerade från utskottets utlåtande.

Jag vill med detta, herr talman, be

att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 22

Taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motioner angående taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna.

I de likalydande motionerna I: 719 av herr *Tistad* och II: 621 av herr *Nihlfors* hade hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för att taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnder fastställdes så att samma avgift skulle utgå för samma arbete, oavsett vilken befattningshavarkategori den tillhörde, som utförde arbetet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 719 och II: 621 utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Jordbruksutskottet har varit helt enigt om att yrka avslag på den motion, nr 621, jag väckt om taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna. I motionen — som

Taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna

är likalydande med motionen I: 719 — har jag föreslagit att riksdagen skulle uttala sig för att taxorna fastställes så att samma avgift uttages för samma arbete, oavsett vilken personalkategori som utför det. Utskottet skriver: »Berörda myndigheter eftersträvar att visst uppdrag debiteras lika, oavsett vem som utför arbetet. Detta sker genom att så långt det är praktiskt möjligt sakersättning tillämpas.» Ersättningen skall alltså inte differentieras.

I fortsättningen skriver utskottet: »Enligt remissutlåtandena är det dock regel inom såväl lantbruksnämnderna som lantmäteriet att visst slag av arbete utförs av därför avsedd personalkategori. Man söker såvitt möjligt undvika avvikelser från denna regel.» Remissinstanserna tycker vidare allting är bra som det är.

Anledningen till mitt motionsyrkande var emellertid inte att jag trodde att vederbörande myndigheter var missbelåtna med nuvarande taxsystem. Jag var i stället övertygad om att de medborgare som måste anlita dessa myndigheter för uppdrag av olika slag, som är taxesatta så att kostnaden kan bli olika för samma arbete beroende på vilken kategori befattningshavare som utför arbetet, finner det egendomligt att behöva betala olika avgifter för samma arbete. När kunderna känner varandra kan de ju göra jämförelser i det fallet.

Låt mig för tidsnödens skull bara ta ett enda exempel. Vid en täckdikningsförrättning kostar det med en agronom som förrättningsman 39 kronor per timme, medan en assistent som gör samma arbete bara kostar 24 kronor. Den enskilde jordbrukaren har mycket svårt att förstå, varför den ene tjänstemannen är 15 kronor dyrare än den andre, när det är samma arbetsprestation som utföres.

Lantmäteristyrelsen förklarar i sitt remissyttrande, att den pågående omfördelningen av arbetsuppgifter, som bland annat innebär, att åt ett antal ingenjö-

rer uppdragits att självständigt handlägga vägförbättringar inom lantmäteriet, kan kanske medföra att likartade arbetsuppgifter inom en organisationsenhet åtminstone temporärt handlägges av tjänstemän tillhörande olika personalkategorier. »Anledning torde väl emellertid finnas till antagande att i dessa fall handläggningstiden för visst ärende blir kortare om det handläggs av tjänsteman med högre kompetens», heter det vidare.

Jag ställer mig, herr talman, verkligen tvivlande till riktigheten av innehållet i detta uttalande. Man får väl ändå utgå från att varje tjänsteman, som får i uppdrag att utföra ett arbete är kompetent för detta, och den omständigheten att han till äventyrs har högre kompetens än vad som erfordras för arbetets fullgörande kan knappast innebära att han snabbare kan genomföra det. Det ligger härvidlag nära till hands att komma in på frågan om man inte ibland utnyttjar den högst utbildade arbetskraften till alltför enkla uppgifter i stället för att sätta in den på verkligt kvalificerade sådana. I varje fall borde inte de, som skall betala för arbetet, i onödan få särskilda påslag på taxan. Man skulle rent av kunna påstå, att nuvarande taxsystem kan leda till att myndigheterna på detta område får kostnadstäckning för ett icke effektivt utnyttjande av personalresurserna.

Herr talman! Jag har inte blivit övertygad om att nuvarande taxsystem bör bibehållas i sin nuvarande utformning, eftersom det för med sig alltför stora olägenheter. Jag yrkar därför bifall till motionerna I: 719 och II: 621.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till mo-

Tillgodoseende av jämlikhets- och grundtrygghetsprincipen vid utformningen av socialpolitiken m. m.

tionerna I: 719 och II: 621; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner angående stödfartyg för vinterfisket utanför den norska kusten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Tillgodoseende av jämlikhets- och grundtrygghetsprincipen vid utformningen av socialpolitiken m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner om tillgodoseende av jämlikhets- och grundtrygghetsprincipen vid utformningen av socialpolitiken m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 727 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 931 av herr *Hedlund m. fl.* hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhölle att en skyndsam utredning verkställdes beträffande förutsättningarna för att ge reformpolitiken en sådan allmän inriktning att kraven på jämlikhet och grundtrygghet tillgodosåges.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 727 och II: 931 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson* (fp), *Axel Kristiansson* (cp), *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Skoglösa* (cp), *Larsson* i Borrrby (cp) och *Andersson* i Örebro (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 727 och II: 931 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att en skyndsam utredning verkställdes

beträffande förutsättningarna för att ge reformpolitiken en sådan allmän inriktning att kraven på jämlikhet och grundtrygghet tillgodosåges.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *LARSSON* i Borrrby (cp):

Herr talman! Grundtrygghet och jämlikhet som princip vid utformningen av den samhällseliga reformverksamheten är ett stort och viktigt ämne, och jag får hoppas att det kan bli fler tillfällen att diskutera dessa principer. Det synes ju föga hoppfullt att förvänta några principiella debatter i anledning av de utskottsutlåtanden från allmänna beredningsutskottet som behandlas i kammaren.

Även om såväl reservanter som utskottets majoritet är eniga om att det är en god princip, är man beträffande graden och förmågan att kunna följa denna princip inte enig. Därför ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande nr 11 fogade reservationen.

Fru *ERIKSSON* i Stockholm (s):

Herr talman! I betraktande av herr Larssons i Borrrby hänsyn till kammaren att inte ta upp problemet — som vi skulle kunna diskutera ganska länge — ber jag att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrrby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemstäl-

Samhällsplaneringen m. m.

lan i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Eric Gustaf Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 25

Samhällsplaneringen m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motioner angående samhällsplaneringen m. m. och om åtgärder för att lösa trafikproblemen inom större tätorter.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats

1) de likalydande motionerna I: 736 av fru *Elvy Olsson* och fru *Nilsson* samt II: 938 av herrar *Larsson* i Borrby och *Boo*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för att skapa värde-mått och målsättningsnormer för samhällsplaneringen och välfärdsutvecklingen i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) motionen II: 928 av herr *Grebäck m. fl.*; samt

3) motionen II: 948 av herrar *Sjö-nell* och *Grebäck*.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 736 och II: 938 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionen II: 928 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att motionen II: 948 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Kristiansson*, *Ernst Olsson*, *Skog-lösa* och *Johansson* i Växjö (samtliga cp), vilka ansett att utskottet under punkten 1. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 736 och II: 938 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för att skapa värde-mått och målsättningsnormer för samhällsplaneringen och välfärdsutvecklingen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Växjö (cp):

Herr talman! Också jag skall ta hänsyn till kammarens ledamöter, som snart befinner sig i upplösningstillstånd. Men jag tror inte att jag gör något större våld om jag använder någon minut för att redovisa vad reservanterna vill.

I utskottsutlåtandet behandlas bl. a. ett motionspar vari begärs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om åtgärder för att skapa värde-mått och målsättningsnormer för samhällsplaneringen och välfärdsutvecklingen. Frågekomplexet kan verka abstrakt och svårgripbart; jag är emellertid övertygad om att mycket vore vunnet om de värderingar av välfärdsutvecklingen som framförs i motionen kunde tillämpas. Nya och långsiktigt hållbara välfärds-mått måste skapas. Det är angeläget att vi försöker värdera de faktorer som nu utelämnas i beräkningarna. Jag skall villigt erkänna att detta är en svår uppgift, beroende på anknytningen till mer eller mindre svår-mätbara förhållanden och etiska begrepp.

I motionen anges som ett riktmärke för lösningen av frågekomplexet att den yttre ramen bör vara »dels en rik-

Interpellation ang. omskolningsverksamheten

tig hushållning med naturresurserna, d. v. s. vi måste se till att vi lever på räntorna till naturkapitalet — — —, dels den mänskliga organismens biologiska förmåga att anpassa sig i olika omgivningar och dess behov». Sedan vi tagit reda på hur stora resurser vi har att röra oss med, måste fördelningen ske så att alla får del av en ekonomisk och social grundtrygghet.

Herr talman! Miljöpolitiken har blivit accepterad i detta land på ett helt annat sätt än för bara något år sedan. Vi bör då också vara beredda att acceptera motionsyrkandet, som i hög grad gäller miljöpolitiken.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Då jag förmodar att kammarens ledamöter anser att de redan arbetar på övertid skall jag fatta mig så kort som möjligt. Jag skall bara göra några kommentarer till motionerna II: 928 och II: 948.

Utskottet har kommit fram till den slutsatsen att motionerna inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Motionerna har i alla fall åstadkommit att vi fått en synnerligen värdefull översikt över de åtgärder som är på gång på detta utomordentligt viktiga område. Motionerna gäller ju frågor som sammanhänger med vår samhällsplanering över huvud taget, nämligen hur våra bostadsområden, arbetsplatser, fritidsområden, kommunikationer o. s. v. skall utformas.

Det är ganska märkligt att om man skall få reda på vad som tilldrar sig på samhällsplaneringens område, så måste det ske genom att väcka motioner i ärendet. På departemental nivå pågår tydligen ett mycket intensivt utredningsarbete t. ex. i fråga om markanvändningsplanering, planinstitutens utformning, huvudmannaskapet för planväsendet o. s. v.

Om innebörden i det arbete som pågår saknar vi här i riksdagen den kännedom, som skulle vara önskvärd, men utskottet »har inhämtat, att vissa metodstudier och principundersökningar om möjligheterna att införa en riksplaneling har slutförts och att en förskjutning av tyngdpunkten i den statliga planeringen mot översiktsplanering särskilt övervägs». Utskottet säger vidare att direktiv för en utredning om ny lagstiftning på bebyggelseplaneringens område är under utarbetande. Tydligt är utomordentligt viktiga saker på gång inom departementet, och i själva verket innebär detta ett bifall till det önskemål vi framfört i motionen. Så är t. ex. en utredning rörande lagstiftningen inom området en nödvändig förutsättning för att planeringsarbetet skall kunna föras vidare.

Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till beredningsutskottets utlåtande.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Axel Kristiansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 26

Interpellation ang. omskolningsverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Interpellation ang. omskolningsverksamheten

Herr talman! De av den tekniska utvecklingen, den annorlunda konkurrenssituationen med flera faktorer be-
tingade, fortgående förändringarna på
arbetsmarknaden kräver en rad insatser
från samhällets sida. En av dessa in-
satser är omskolningsverksamheten.

Denna verksamhet syftar till att ge
den enskilde förutsättningar för att er-
hålla en tryggad utkomst framgent.
Stråvan bör vara att ge utbildning för
yrkesverksamhet inom expanderande
och utvecklingsbara yrkesområden under
hänsynstagande till den enskildes
förutsättningar och önskemål.

Omskolningsverksamheten måste ut-
formas med sikte på att ge bästa möj-
liga resultat såväl ur den enskildes som
ur samhällets synpunkt. För att åstad-
komma detta är det viktigt att vid plan-
läggning av och beslut i dessa frågor ha
tillgång till resultaten av tidigare verk-
samhet. Särskilt torde detta vara ange-
läget vid bedömning av insatser för den
äldre arbetskraften. Därvid gäller det
att överväga huruvida det är bäst att
ge omskolning, med i allmänhet åtföl-
jande förflyttning för att erhålla arbete,
eller att ge förutsättningar för fortsatt
yrkesverksamhet i det »gamla» yrket.

Sålunda synes det angeläget att en
redovisning sker inte endast av siffrorna
för omskolningsverksamhetens totala
omfattning utan även beträffande resul-
taten av densamma.

Med hänvisning till det anförda an-
håller jag om kammarens tillstånd att
till statsrådet och chefen för inrikes-
departementet få ställa följande frågor:

Vill statsrådet för kammaren redovisa
resultaten av omskolningsverksamheten
enligt följande:

A. Antalet personer under omskolning
vid ett visst bestämt tillfälle;

B. Åldersfördelning på dessa;

C. Hur många inom respektive ålders-
grupp som erhållit arbete inom avsett
yrke omedelbart efter omskolningen,
samt hur länge denna anställning fort-
farit;

D. Statsrådets bedömning av omskol-
ningsverksamhetens resultat.

Denna anhållan bordlades.

§ 27

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner om
upptagande av diplomatiska förbindel-
ser med Vatikanstaten, och

nr 3, i anledning av motion om av-
skaffande av främlingslegionerna;

konstitutionsutskottets memorial:

nr 15, i anledning av granskning av
statsrådsprotokollen, och

nr 16, med förslag till ändring i riks-
dagsstadgan m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande utgifterna för bud-
getåret 1968/69 inom försvarsdeparte-
mentets verksamhetsområde jämte mo-
tioner,

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar om anslag för budgetåret
1968/69 till vissa allmänna kultur- och
bildningsändamål samt internationellt-
kulturellt samarbete jämte motioner,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för bud-
getåret 1968/69 till byggnadsarbeten för
vissa kulturändamål,

nr 45, i anledning av motioner om
försäljning till allmänheten av aktier
i LKAB,

nr 46, i anledning av motioner om
utredning rörande försäljning till all-
mänheten av aktier i statliga företag,

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar om anslag för budgetåret
1968/69 till studiesociala ändamål jäm-
te motioner, och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående nordiskt institut
för samhällsplanering jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, med anledning av motion angående beskattningen av totalisatorvinster,

nr 13, med anledning av motioner om skatt på utlandsresor,

nr 14, med anledning av motioner angående beskattningen av handikappades motorfordon, m. m.,

nr 15, med anledning av motioner angående värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse,

nr 21, med anledning av motioner beträffande missbruk av teknisk sprit,

nr 23, med anledning av motioner angående rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet,

nr 25, med anledning av motioner angående frivillig särbeskattning,

nr 26, med anledning av motioner om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen, och

nr 28, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt jämte motioner,

nr 18, i anledning av motioner om ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m., och

nr 19, i anledning av motioner om effektivisering av statliga företag, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motioner om höjning av åldersgränsen för erhållande av studiemedel, m. m.,

nr 20, i anledning av motioner angående frivillig tilläggssjukpenning vid barnsbörd,

nr 21, i anledning av motioner angående den frivilliga yrkesskadeförsäkringen,

nr 22, i anledning av motioner om havandeskapsersättning till kvinnliga studenter m. m., och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461), jämte i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om kontroll från trafiksäkerhets-synpunkt av utländska motorfordon genom tullverkets försorg,

nr 26, i anledning av motioner om obligatorisk defroster och vindrutespolare på bil, m. m.,

nr 27, i anledning av väckta motioner om borttagande i kyrkoböcker av anteckning om mental sjukdom,

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 29, i anledning av väckta motioner om dels undantag för handikappade från parkerings- och stoppförbud för motorfordon, dels parkeringstillstånd för handikappade;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner, och

nr 10, i anledning av motioner om vissa landskapsvårdande åtgärder; samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av motioner om varudeklaration för tandkräm,

nr 14, i anledning av motioner om forskning angående ungdomens situation i samhället,

nr 15, i anledning av motioner om förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel, och

nr 16, i anledning av motioner angående kontroll av bilhandel och bilreparationer.

§ 28

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 68, angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, och

nr 104, angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 29

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr ENSKOG (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret, måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter fjorton dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter torsdagen den 4 nästkommande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 30

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

fru *Skantz* (s), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående angivande av varans pris på medicinetiketter,

fru *Skantz* (s), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående tillsynen av arbetarskyddslagens efterlevnad på mindre arbetsplatser,

fru *Kristensson* (h), till herr statsrådet Moberg angående tidpunkten för påbörjande av viss arbetsterapeututbildning, och

herr *Antonsson* (cp), till hans excellens herr statsministern angående en återuppbyggnadsplan för Vietnam.

§ 31

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.06.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 26 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 15 innevarande mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr *Eskilsson* enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 21—den 29 innevarande mars.

Herr *Eskilsson* beviljades ledighet från riksdagsgörömlen under angivna tid.

§ 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 68, angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, samt

Interpellation ang. åtgärder för att stimulera konjunkturutvecklingen och öka sysselsättningsmöjligheterna

nr 104, angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 2 och 3, konstitutionsutskottets memorial nr 15 och 16, statsutskottets utlåtande nr 4 och 43—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 11, 13—15, 21, 23, 25, 26 och 28, bankoutskottets utlåtanden nr 17—19, andra lagutskottets utlåtanden nr 18 och 20—23, tredje lagutskottets utlåtanden nr 25—29, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 10 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 13—16.

§ 5

Föredrogs den av herr *Gustavsson* i Alvesta (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående omskolningsverksamheten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att bevillningsutskottets betänkande nr 26 skulle uppföras närmast efter samma utskotts betänkande nr 14 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 7

Interpellation ang. åtgärder för att stimulera konjunkturutvecklingen och öka sysselsättningsmöjligheterna

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDLUND (cp), som yttrade:
Herr talman! Den betydande arbets-

lösheten inger fortfarande bekymmer. Konjunkturbilden sådan den tedde sig när statsverkspropositionen framlades i januari uppvisade som bekant inga egentliga ljuspunkter för den närmaste framtiden. Fortfarande föreligger svårigheter att bedöma konjunkturen på något längre sikt. Att väsentligen bygga på att en internationell omsvängning skall komma snart är inte tillrådligt nu, f. ö. lika litet som i januari. De ekonomisk-politiska åtgärder som förberedes i USA och Storbritannien inger inte särskilt stora förhoppningar om någon snar vändning i den internationella ekonomiska utvecklingen.

Om de nödvändiga arbetsmarknads-politiska åtgärder som krävs för att underlätta situationen för dem som drabbas av arbetslöshet råder betydande enighet. De som på grund av driftinskränkningar och företagsnedläggelser ställs utan sysselsättning måste beredas möjligheter till en tillfredsställande försörjning.

Av arbetsmarknadsstatistiken för mars månad framgår att de selektiva arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för dem, som står utan sin ordinarie sysselsättning, har ökat i omfattning. Det är att hälsa med tillfredsställelse att detta varit möjligt att genomföra.

Av tillgänglig statistik framgår att antalet arbetslösa har minskat med omkring 1 600 från mitten av februari till mitten av mars. Dock är de arbetslösa omkring 10 000 fler än vid motsvarande tillfälle under 1967. Det mest nedslående är emellertid att den reella arbetslösheten inte ens har minskat i förhållande till februari månad i år. De som är föremål för arbetsmarknadsåtgärder av olika slag är nämligen betydligt fler än under februari månad. Antalet personer i arbetsmarknadsutbildning, allmänna beredskapsarbeten, beredskapsåtgärder för handikappade och skyddade verkstäder har ökat med mer än 5 000 personer från mitten av februari till

Interpellation ang. friställningen av lotsar

mitten av mars. Sålunda har antalet personer som inte är sysselsatta i ordinarie arbete ökat från februari till mars månad med mer än 3 000 personer.

Antalet ledigförklarade platser, som torde vara en ganska säker konjunkturindikator, har under en serie av år ökat med omkring 3 000 från februari till mars månad. I år är emellertid ökningen endast omkring 500 platser.

Trots att de klimatiska förutsättningarna inte har varit dåliga denna vinter är sysselsättningsläget oroande. Arbetslösheten bland skogsarbetarna kommer enligt länsarbetsnämndernas bedömningar att öka i en del län under våren. Bland ungdomen är arbetslösheten betydande. Enligt undersökningar av försvarsmyndigheterna och arbetsmarknadsstyrelsen kan man befara att omkring en fjärdedel av de värnpliktiga som rycker ut från militärtjänst i slutet av april är utan arbete. Åtgärder har enligt uppgift vidtagits för att informera de värnpliktiga om arbetsmarknadsläget.

Under slutet av 1967 ökade antalet personer i omskolning relativt kraftigt. Man räknar i allmänhet med att omskolningsverksamheten tar ungefär 6 månader. Man kan därför förvänta att de som genomgått omskolning under vintern i större utsträckning än föregående år kommer att efterfråga ordinarie arbete.

Det är naturligtvis nödvändigt att åtgärder vidtages för att underlätta situationen för grupper som kommer att drabbas av särskilda svårigheter under den närmaste tiden. Man bör i så stor utsträckning som möjligt och i första hand eftersträva att sätta in selektiva åtgärder, eftersom man därigenom snabbast kan nå resultat. Men även mera generell verkande åtgärder kan tänkas komma i fråga för att utnyttja den överkapacitet som finns av anläggningar och arbetskraft. Det finns därvid anledning överväga möjligheten att temporärt sänka omsen på konsumtionsvaror och sänka energiskatten. En sänk-

ning av räntan är dessutom motiverad. Vidare kan en förlängning av tiden för utnyttjande av investeringsfonderna vara en möjlig utväg liksom en ökning av industribeställningar för det allmännas räkning.

Eftersom de problem det här gäller berör mer än ett departement anser jag det mest ändamålsenligt att rikta mina frågor i ämnet till statsministern.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få ställa följande frågor:

1) Vilka selektiva åtgärder avser regeringen att vidtaga för att underlätta situationen för de grupper som kan befaras drabbas av ökad arbetslöshet under våren, såsom skogsarbetare samt värnpliktiga som rycker ut från militärtjänstgöring?

2) Vilka åtgärder planeras för att ge sysselsättning åt det osedvanligt stora antal personer som under våren avslutar omskolningsverksamhet?

3) Vilka generella åtgärder kommer regeringen att vidtaga för att stimulera konjunkturutvecklingen och öka sysselsättningsmöjligheterna?

Denna anhållan bordlades.

§ 8**Interpellation ang. friställningen av lotsar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDIN (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt riksdagsbeslut skall varje statligt verk bära sina egna kostnader. Detta beslut har resulterat i en omfattande rationaliseringsaktivitet, som bl. a. medfört personalinskränkningar. Därvid har man riktat in sig på den naturliga avgången i kombination med nyanställningsstopp.

Inom postbanken har man ett överskott på personal uppgående till ett par hundra tjänstemän. Man avskedar trots

Interpellation ang. friställningen av lotsar

detta ingen personal, men däremot råder anställningsstopp sedan 1966 med vissa undantag. Sålunda anställdes ett mindre antal tjänstemän 1967 i syfte att yrkeskåren inte skulle få en skev ålderssammansättning.

Den strukturrationalisering, som genomförts inom tullverket, har medfört en minskning av 615 personer under åren 1957—1966. Denna minskning har kunnat genomföras utan att någon blivit avskedad. Dock har någon personal omflyttats till polisen, vilket inneburit en löneförbättring för en del och oförändrade lönevillkor för andra.

Även inom SJ har rationalisering måst vidtagas med personalminskning som följd. Den årliga personalminskningen under de senaste sju åren har legat mellan 1 000 och 2 000 personer. Denna minskning har klarats genom naturlig avgång och några permitteringar har inte tillgripits.

Den hänsynsfulla och enligt min mening riktiga personalpolitik som de nu nämnda verken använt sig av tillämpas inte av sjöfartsstyrelsen. Detta verk har dragit in 30 lotstjänster 1965/66, 70 tjänster 1966/67 och skall enligt uppgift rationalisera bort ytterligare 30 lotsar. I första hand har naturligtvis även sjöfartsstyrelsen anpassat rationaliseringen till den naturliga avgången, men den hårda rationaliseringstakten har medfört att styrelsen också ansett sig behöva avskeda lotspersonal i inte ringa omfattning varvid de yngsta med kortaste anställningstid i första hand berörts.

Från ansvarigt håll har framförts, att den personal som blir friställd med fördel kan söka sig till handelsflottan. Mot detta talar en rad skäl, bl. a. svårigheterna att erhålla anställning och att framtidsutsikterna för styrmän inte är särdeles ljusa samt att vederbörande lots oftast varken önskar eller har möjlighet att vara hemifrån långa perioder.

Tillämpningen av principen att varje statligt verk skall bära sina egna kost-

nader har också medfört att lotsavgiften ökats kraftigt från den 1 januari 1967 samtidigt som den nedre tonnagegränsen höjts. Följden härav har bl. a. blivit att en mängd fartyg dragit sig för att utnyttja lots, varigenom avgiftshöjningen inte medfört den avsedda inkomstförstärkningen. Man kan inte heller bortse från de ökade risker för sjösäkerheten som denna tendens innebär.

I detta sammanhang kan man ifrågasätta om inte lotsningsplikt borde föreligga för utländska fartyg i likhet med vad som är fallet i andra länder. Det skulle kunna finnas anledning förmoda, ett den personal, som efter permittering finns kvar, är rätt avpassad med hänsyn till föreliggande arbetsuppgifter. Så är dock inte alltid fallet. Vid exempelvis Oxelösunds lotsplats visar statistiken 4 503,95 övertidstimmar under 1967 och 644,25 timmar under januari i år, vilket betyder i genomsnitt 396 övertidstimmar per månad. Med utgångspunkt från dessa siffror synes det vara direkt felaktigt att permittera lotsar på en sådan plats. Med tanke på att arbetsuppgifterna inom lotskåren i en snar framtid kan komma att öka och att nyanställning av personal då kan bli aktuell synes det mig vara en oklok och kortsynt personalpolitik att permittera lotsar. Då det i synnerhet är unga lotsar som permitteras innebär detta att staten avstår från att utnyttja den långa specialutbildning dessa fått. Det borde finnas möjlighet att behålla denna för framtiden särskilt betydelsefulla arbetskraft även om det under en kortare övergångstid eventuellt skulle visa sig svårt att utnyttja arbetskraften helt.

Här framförda synpunkter får en särskild tyngd av att lotsorganisationsutredningen ännu inte lagt fram något förslag om den framtida lotsorganisationen. Innan så sker borde det vara naturligt med stor varsamhet i personalfrågorna.

Även bortsett från här framförda synpunkter vill jag uttala som min bestäm-

Interpellation ang. friställningen av lotsar

da uppfattning att sjöfartsstyrelsen i likhet med andra statliga verk borde använda sig av en mjukare personalpolitik och tills vidare borde avstå från att avskeda personal.

Med ledning av vad som anförts an- håller jag om kammarens tillstånd att till chefen för kommunikationsdeparte- mentet få ställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att vid- taga några åtgärder dels för att för- hindra ytterligare friställning av lotsar, dels för att möjliggöra för redan fri- ställda att återvända till lotsyrket?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Anmäldes följande motioner:

nr 1014, av herr *Ståhl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34, an- gående inskrivning och redovisning av värnpliktiga,

nr 1015, av herr *Wennerfors m. fl.*, li- kaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34,

nr 1016, av herrar *Oskarson* och *Wennerfors*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående or- ganisation m. m. av försvarets rationa- liseringsverksamhet,

nr 1017, av herrar *Bengtson* i Solna och *Oskarson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om vissa kommunala befogen- heter inom turismväsendet,

nr 1018, av herr *Norrby m. fl.*, lika- ledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 44,

nr 1019, av herrar *Grebäck* och *Hag- nell*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående inrättande av en datamaskinfond och anslag till stats- kontoret för budgetåret 1968/69, m. m.,

nr 1020, av herr *Hermansson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi- tion nr 51, angående vissa frågor rö- rande statliga företag,

nr 1021, av herr *Magnusson* i Borås

m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 51.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes statsut- skottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med för- slag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atom- ansvarsighetslagen den 8 mars 1968.

§ 11

Anmäldes och godkändes statsutskot- tets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar rörande utgifterna för bud- getåret 1968/69 inom socialdepartemen- tets verksamhetsområde jämte motio- ner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar rörande utgifterna på kapi- talbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verk- samhetsområde jämte motioner;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar till högre utbildning och forskning samt vuxenutbildning jämte motioner; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram- ställningar angående de statliga före- tagsnämndernas verksamhet samt i an- ledning av riksdagens år 1967 försam- lade revisorers berättelse i vad avser förslagsverksamheten inom statsför- valtningen.

Vidare anmäldes och godkändes föl- jande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från tredje lagutskottet:

nr 110, i anledning av motioner om vissa åtgärder mot djurplågeri; och

från jordbruksutskottet:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

§ 12

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr ELIASSON i Sundborn (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 68, angående ökat statligt stöd till tek-

nisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, nr 69, angående anslag för budgetåret 1968/69 till atomenergiverksamhet samt teknisk provning och standardisering, och nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m.m., måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter torsdagen den 4 nästkommande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.06.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 27 mars

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollet för den 19 innevarande mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Werbro enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 27 innevarande mars—den 5 nästkommande april.

Herr Werbro beviljades ledighet från riksdagsgörömlen under angivna tid.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1968 den 27 mars sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 68 §

riksdagsordningen utse riksdagens ombudsmän och ställföreträdare.

Det antecknades:

att riksdagen den 14 december 1967 med bifall till vad sammansatta konstitutions- och första lagutskottet i sitt utlåtande nr 1 år 1967 hemställt beslutat om omorganisation av hittillsvarande justitie- och militieombudsmannaämbeten;

att beslutet om omorganisationen innebär att de två ombudsmannaämbetena med var sin riksdagens ombudsman jämte ställföreträdare ombildas till en riksdagens ombudsmannaexpedition med tre ombudsmän och två ställföreträdare;

att ämbetsperioden för nuvarande justitieombudsman utgår år 1968 och år 1969 för nuvarande militieombudsman;

att den nya arbetsfördelningen mellan de tre ombudsmännen innebär:

En ombudsman bör öva tillsyn över vårdområdet, omfattande främst barna- och ungdomsvården, nykterhetsvården, socialvården, sjukvården och kriminalvården, samt av angränsande områden främst socialförsäkringen.

En ombudsman bör öva tillsyn över försvaret samt taxerings- och uppbördsväsendet. En omprövning i sistnämnda del bör ske i den mån åtalsskyddet enligt 113 § regeringsformen upphävs.

En ombudsman bör öva tillsyn över civilförvaltningen i övrigt. Bland viktiga sakområden märks här plan- och byggnadsväsendet samt utbildningsväsendet. Hit bör också hänföras lantmäteriväsendet. Även ärenden angående allmänna handlingars offentlighet bör handläggas av denne ombudsman.

Tillsynen över domstolarna samt åklagar-, polis- och exekutionsväsendet bör delas mellan sistnämnda båda ombudsmän;

att enligt övergångsbestämmelse i antagen ny instruktion för riksdagens ombudsmän, som träder i kraft dagen efter val av ombudsmän år 1968, instruktionen skall »äga tillämpning på innehavaren av det nuvarande militieombudsmannaämbetet utan hinder av gällande ämbetsperiod»; varigenom denne blir justitieombudsman med de arbetsuppgifter som angivits för den andre av ovanstående ombudsmän;

att här förestående val av ombudsmän skall avse dels det första och det tredje av ovanstående områden, dels två ställföreträdare att i tjänstgöringen vara gemensamma för de tre ombudsmännen men för funktioner som avses i 98 § regeringsformen och 68 § riksdagsordningen, den ene att vara ställföreträdare för den ovan först nämnde och den andre för de två övriga nämnda ombudsmännen.

Vid val av ombudsman att öva tillsyn över vårdområdet, omfattande främst barna- och ungdomsvården, nykterhetsvården, socialvården, sjukvården

och kriminalvården, samt av angränsande områden främst socialförsäkringen

befunnos valmännen ha utsett för tiden intill dess nytt val förrättats under fjärde året härefter

herr f. d. lagmannen Tor Alfred Bexelius med 42 röster.

Vid val av ombudsman att öva tillsyn över civilförvaltningen i övrigt inbefattande plan- och byggnadsväsendet, utbildningsväsendet samt lantmäteriväsendet, över ärenden angående allmänna handlingars offentlighet samt, i den mån det ej ankommer på annan ombudsman, över domstolarna, åklagarväsendet, polisväsendet och exekutionsväsendet

befunnos valmännen ha utsett för tiden intill dess nytt val förrättats under fjärde året härefter

herr justitierådet Carl Ulf Vilhelm Lundvik med 41 röster.

Vid val av två ställföreträdare för riksdagens ombudsmän befunnos valmännen ha utsett

herr hovrättsrådet Gunnar Thyresson med 43 röster och

herr hovrättsrådet Bror Erik Gustaf Petrén med 33 röster.

För den funktion som avses i 98 § p 1 regeringsformen och 68 § 4 st. p 1 riksdagsordningen har valmännen utsett Thyresson att vara personlig ställföreträdare för ombudsmännen Henkow och Lundvik under deras respektive mandattid och Petrén att vara personlig ställföreträdare för ombudsmannen Bexelius.

Axel Strand *Gustaf Svensson*
Ingrid Gärde Widemar *G. Ivar Virgín*

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de verkställda valen.

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Östergötlands skärgård, m. m.

§ 4

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående § omförmälda valen.

§ 5

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Östergötlands skärgård, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Gomér har frågat dels om jag är beredd att medverka till att Härads-skärs lotsplats liksom lotsuppassningen i Kråkelund och på Arkö bibehålls, dels vilka åtgärder jag i annat fall avser vidta för att upprätthålla en effektiv sjöräddningstjänst samt för att motverka en ytterligare utglesning inom ifrågakvarande områden.

Rationaliseringarna inom lotsorganisationen är en följd av den strukturomvandling, som sjötrafiken på de svenska hamnarna för närvarande genomgår. Övergången till allt större och därigenom mindre väderkänsliga fartyg har lett till att de genomgående skärgårdslederna inte längre används i större utsträckning. Vidare anlitar de mindre fartygen, som fortfarande nyttjar lederna, alltmera sällan lots på grund av förbättrade säkerhetsanstalter och bättre egna utrustningar. Att under sådana förhållanden behålla en mycket dyrbar lotsorganisation och inte vidta en av utvecklingen påkallad anpassning är knappast försvarbart.

Sjöfartsstyrelsen har därför föreslagit indragning av Härads-skärs lotsplats samt slopande av lotsuppassningen i Kråkelund och på Arkö. Det bör observeras att omorganisationsförslaget inte innebär någon begränsning av möjligheterna att erhålla lots till och från hamnarna inom området. Lotsningarna kommer att ombesörjas från

lotsplatserna i Oskarshamn, Västervik (Idö) och Oxelösund (Hävringe).

Andra sjösäkerhetsfunktioner, såsom tillsyn över utprickning och fyrbelysning, sjöräddning m. m. skall också i fortsättningen tillgodoses. Bland annat därför bibehålls tills vidare bemanning i begränsad omfattning på de berörda platserna. Visserligen kommer som styrelsen anfört sjöfartsverkets insatser i sjöräddningstjänst inte att framdeles kunna bli av samma omfattning som nu. Lokaliseringen och omfattningen av andra enheter som deltar i sjöräddningsverksamheten liksom de förbättrade kommunikationsmedel i form av radioförbindelser m. m. som sjöfarten numera har tillgång till medger dock den föreslagna begränsningen av sjöfartsverkets tjänster. Denna uppfattning styrks av Sjöräddningssällskapets yttrande över sjöfartsstyrelsens förslag. Även efter de föreslagna indragningarna på den aktuella kuststräckan tillgodoses enligt sällskapet målsättningen att varje punkt på den svenska kusten, där livlig trafik förekommer, bör kunna nås inom ett par timmar av farkost lämpad för räddningstjänst. Detta kommer att bli möjligt genom samordning av resurserna inom sjöfartsverket, tullverket och Sjöräddningssällskapet. Därtill kommer den numera goda möjligheten att ganska snabbt få hjälp av militär helikopter.

Mot bakgrund av de förhållanden jag här redogjort för i fråga om kostnaderna för nuvarande organisation, de bibehållna möjligheterna att erhålla lots samt resurserna på sjösäkerhets- och sjöräddningsområdet har jag inte funnit skäl att avvika från sjöfartsstyrelsens förslag.

Vidare anförde:

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Östergötlands skärgård, m. m.

Statsrådet ger en omfattande redovisning av skälen för att han inte kommer att avvika från sjöfartsstyrelsens förslag. Jag ställde mig i min interpellation tveksam till den föreslagna indragningen och stödde mig därvid närmast på sjöfartsstyrelsens egen skrivning. Den föreslagna indragningen av lotsuppassningen i Kråkelund och på Arkö medför dock att styrelsens möjligheter att svara för en effektiv sjöräddningstjänst blir väsentligt mindre. Detta redovisas också i sista stycket av sjöfartsstyrelsens förslag.

Därutöver har, såsom jag framhöll i min interpellation, många remissinstanser avstyrkt förslaget. Jag vill uttrycka den förhoppningen att de i svaret relaterade åtgärderna för att upprätthålla sjösäkerheten skall vara tillräckliga för att ge fiskarna och andra båtägare den säkerhetskänsla som Östergötlands kustfiskareförbund hänvisar till i sitt remissyttrande. Särskilt samordningen mellan sjöfartsverket, tullen och inte minst försvaret bör bidra här till.

Utglesningen inom skärgården berörs inte i svaret. Jag vill i detta sammanhang säga följande. Det ligger i tiden att omorganisera, centralisera och rationalisera. Ofta kommer dock den enskilda människan i kläm i dessa effektivitetssträvanden. Det är enligt min mening mycket viktigt att därvid ta med alla komponenter i bedömningen. Man får inte enbart se till om man spar några tusen kronor på ett ställe; i detta fall är det fråga om en miljon. Man måste också ta hänsyn till de kostnader och svårigheter som kan uppstå på annat håll genom den åtgärd som vidtages. I det aktuella fallet noterar jag att kommunikationsministern uttalar att bemanning tills vidare i begränsad omfattning skall bibehållas på de berörda platserna.

Jag betraktar det som mycket viktigt att den bygd det här är fråga om inte

åderlåtes på ännu fler människor. Marginalerna i glesbygder är inte stora när det gäller att upprätthålla samhällsservicen, t. ex. affärer.

Med min interpellation har jag inte velat kritisera vare sig sjöfartsverket eller regeringen, utan jag har velat ge uttryck för den allt starkare oron bland de människor som drabbas när man centralt vill göra en kostnadsbesparing. Ofta medför denna kostnadsbesparing, som jag framhöll, problem som innebär minskad tryvsel för många enskilda. Jag hoppas att interpellationen skall ha gjort någon nytta, och jag understryker det angelägna i att samordningen innefattar hänsynstagande till alla olika faktorer. Inte minst bör den enskildes problem i den omvandling som sker beaktas.

Än en gång: Tack för svaret!

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! De problem som interpellanten berört och som kommunikationsministern kommenterat kan synas ha ett lokalt avgränsat intresse. Men dessa frågor har på sistone rönt stor uppmärksamhet även här i riksdagen. De samordningssynpunkter som kommunikationsministern anför i svaret är beaktansvärda. Men man frågar sig: Har detta fungerat? Har regeringen givit särskilda direktiv till berörda myndigheter att samordna sina strävanden? De praktiska erfarenheter man har på olika håll i landet tyder på att samordningen i praktiken inte fungerar så som kommunikationsministern förutsätter i sitt interpellationssvar.

Herr Gomér belyste en rad intressanta aspekter på denna fråga, bl. a. den militära bevakningssynpunkten. När man studerar rationaliseringsåtgärderna längs våra kuster kommer man fram till att denna synpunkt inte torde vara tillräckligt uppmärksammas.

En annan synpunkt som inte beaktats är den ökande risk för oljeskador

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård

på grund av olyckor med tankfartyg som numera kan bli aktuell. Just i det område som interpellationen gäller inträffade i oktober 1967 en grundstötning med ett mindre tankfartyg. 200 kubikmeter olja flöt ut i den småländska skärgården. Det var alltså ett relativt begränsat utsläpp som skedde den gången, men anmärkningsvärt var att tankfartyget framfördes utan lots. Frågan om lotsplikt för tankfartyg borde alltså aktualiseras. — Torrey Canyon-katastrofen i England har fäst uppmärksamheten på de risker som föreligger. I Sverige kommer dessa problem att accentueras i och med att vi inom en relativt snar framtid får räkna med att supertankers framförs även i Östersjön, vilket sannolikt kommer att leda till delvis nya oljedistributionsformer längs kusten.

En väsentlig aspekt är alltså naturvårdssynpunkten, oljeskaderisken. Det finns andra — nedskräpningsaspekten t. ex., som måste röna allt större uppmärksamhet. Det väsentliga för bedömningen av dessa frågor tycker jag att interpellanten angav när han pekade på de optimeringskrav som måste ställas då staten vidtar åtgärder av ifrågasvarande slag. Den avvägning måste alltså göras som ger det samhällsekonomiskt bästa resultatet, och det är inte alltid liktydigt med en ensidig rationalisering inom ett statligt verk. Man får inte bara väga in de statliga åtgärderna utan även ta hänsyn till regionala och lokala aspekter. Man måste se vilka effekter rationaliseringarna får ur lokaliseringssynpunkt och vilka konsekvenser de får för den kommunala verksamheten i de berörda områdena. Detta är alltså en väsentlig och komplicerad fråga, som rör en mycket känslig del av vårt land.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:
Herr talman! De frågeställningar som

herr Norrby tog upp har vi tidigare haft tillfälle att diskutera. Jag vågar säga att alla dessa frågor är föremål för uppmärksamhet i skilda sammanhang.

Det kan kanske vara lämpligt att jag, med utgångspunkt från det fall herr Gomér interPELLERAT om, nämner några siffror för att klargöra vad det egentligen är fråga om när vi diskuterar den rationaliseringsverksamhet som pågår på lotsväsendets område.

Häradsskärs lotsplats utförde år 1965 98 lotsningar, år 1966 61 lotsningar och under de sju första månaderna 1967 18 lotsningar. På lotsplatsen finns en överlots, tre lotsar, en reservlots och tre båtmän. Sammanlagt finns där alltså åtta personer och, som jag sade nyss, utfördes under de sju första månaderna 1967 18 lotsningar. Dessa siffror ger kanske ett begrepp om att denna lotsplats i dag är överbemannad.

Förslaget innebär att det från den 1 juli 1968 övergångsvis skall finnas en lots och två båtmän på Arkö lotsuppässning, två lotsar på Häradsskärs lotsplats samt en lots och en båtmän på Kråkelunds lotsuppässning för ombesörjande av pricknings- och farledsarbete m. m. Denna personal skall också finnas för att medverka i bl. a. de sjöräddningsuppgifter som sjöfartsstyrelsen har kvar i detta sammanhang. Sjöräddningsarbetet kommer inte att minska totalt sett därför att sjöfartsstyrelsen inte i samma omfattning som hitintills utför sådana uppgifter, utan det kommer att vara lika effektivt som tidigare därför att vi på ett bättre sätt samordnar övriga resurser på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat *dels* om jag anser det vara lämpligt att med en ökande sjötrafik i Stockholms skärgård dra in lotsstationerna i Dalaröleden och Furusundsleden, *dels* om jag vill medverka till att genom olika åtgärder förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård.

Flera utredningar arbetar med de omfattande frågeställningar som hör samman med sjöfartens och hamnväsendets framtida struktur, den lämpliga omfattningen och inriktningen av sjöfartsverkets tjänster med hänsyn till sjöfartens behov samt frågan om täckningen av de härmed förenade kostnaderna.

Av avgörande betydelse för hur den kommande lotsorganisationen inom Stockholms skärgårdsområde kommer att se ut är säkerhetskraven och de ekonomiska förutsättningarna att tillhandahålla service.

Vilken väg som är mest framkomlig för att uppnå bättre balans mellan kostnader och intäkter för lotsningsverksamheten i området undersöks utom av lotsorganisationsutredningen också av en särskild utredningsgrupp inom sjöfartsstyrelsen. Ett av de alternativ som är aktuella för att minska kostnaderna innebär en begränsning av antalet lotsleder i Stockholms skärgård. Sjöfartsstyrelsen har emellertid ännu inte tagit ställning i denna fråga. Innan så sker och styrelsen framlägger eventuella förslag till Kungl. Maj:t om indragningar gör man ingående undersökningar, som innefattar såväl ekonomiska som sjösäkerhetsmässiga bedömningar. Vidare ges berörda myndigheter och intressenter tillfälle att framföra sina synpunkter.

Beträffande herr Wennerfors' fråga om förbättring av sjösäkerheten i Stockholms skärgård vill jag framhålla att

fortgående uppmärksamhet ägnas åt utformningen och placeringen av säkerhetsanordningarna i samtliga farleder. Detta sker på initiativ av sjöfartsstyrelsen, av lotsar och sjöfartsorganisationer och genom att den tekniska utvecklingen följs upp. Samtidigt förbättras fartygens utrustning. I fråga om sjöräddningstjänsten har sjöfartsstyrelsen träffat överenskommelse med berörda statliga myndigheter — generaltullstyrelsen, rikspolisstyrelsen, chefen för marinen, chefen för flygvapnet, televerket, luftfartsverket — och med Sjöräddnings-sällskapet rörande åtgärder vid sjöräddningsfall m. m. inom svenskt territorialvatten och till Sverige gränsande vatten.

Med hänvisning till vad jag anfört anser jag interpellationen besvarad.

Vidare anförde:

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min interpellation. Det kan naturligtvis vara tvivelaktigt om man bör interpellera i en sådan fråga när man vet både att en utredning pågår och att denna beräknas vara klar under detta år. Ändå finns det skäl för att aktualisera problemet i riksdagen. Det går nämligen många rykten om indragningar av lotsstationer och minskning av antalet lotsar, vilket alldeles självfallet oroar människorna i skärgårdsområdena, som ställer sig frågan: Vad görs i riksdagen? Under sådana omständigheter kan en interpellation ha sitt värde.

Ett alternativ, som tydligen mycket allvarligt diskuteras både inom och utom utredningen, är att ersätta nuvarande lotsleder i Stockholms skärgård med en enda, nämligen den som går via Sandhamn. Detta skulle få mycket allvarliga konsekvenser för sjöfarten. Färdvägen mellan Stockholm och norrlandshamnarna skulle avsevärt förlängas; för ett fartyg med 12 knops fart

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård

skulle det innebära en ökning med 5—7 timmar. Vid dålig väderlek med hårda nordliga eller sydliga vindar liksom vid svåra isförhållanden förlängs gångtiderna ytterligare. Dessutom skulle en del fartyg av tidsskäl eller på grund av väderleksförhållanden ändå tvingas att gå i farlederna inomskärs, vilket de alltså finge göra utan lots. Sådant ökar olycksrisker, t. ex. grundstötningar och kollisioner, vilket måste uppmärksammas inte minst med tanke på de svåra och kostsamma följderna om fartyget är en oljetanker.

Man bör också ta hänsyn till fördyringen genom de förlängda gångvägarna och den ökade liggetiden i hamn. Hela tidsschemat blir nämligen förrekyt. Sjöfarten mellan exempelvis Stockholm och Hallstavik eller Gävle är organiserad så att fartygen avgår från Stockholm på eftermiddagen eller kvällen för att vara i ankomsthavnen morgonen därpå, då lastning och lossning börjar. Om fraktkostnaderna stiger, medför detta naturligtvis ökade kostnader för industrierna och det får till syvende og sist konsekvenser för arbetstagare och konsumenter.

Statsrådet Lundkvist säger i sitt svar att »fortgående uppmärksamhet ägnas åt utformningen och placeringen av säkerhetsanordningarna i samtliga farleder». Det är alldeles utmärkt. Det behövs, säger alla som känner till saken mycket närmare än jag. Det finns ledamöter av denna kammare som väl känner farlederna och anser att uttryckningen på många håll är mycket dålig. Även om den skulle förbättras avsevärt, är det därmed inte sagt att säkerhetsanordningarna i dessa farvatten kan ersätta lotsarnas insatser.

Vad jag nu nämntt beträffande sjöfarten och sjösäkerheten gäller inte bara den norra delen av Stockholms skärgård utan i hög grad också den södra, där planer föreligger på att dra in Landsorts lotsstation.

Här kunde också anföras vad en indragning av en lotsstation kan innebära för respektive kommun eller bygd. Frågan har en kommunalekonomisk och en lokaliseringpolitisk aspekt. Vidare bör hänsyn tas till naturvärden — detta har redan berörts här bl. a. av herr Norrby — särskilt vid inträffade oljeskador och nedskräpning. Slutligen kan även försvåringspunkter anläggas på frågan.

Jag skall dock inte argumentera vidare i dag; interpellationssvaret ger mig ett intryck av att statsrådet är på det klara med frågans djupare innebörd och dess olika aspekter. Jag förutsätter att kommunikationsministern, när ärendet skall behandlas i riksdagen så småningom, kommer att beakta inte endast den kortsiktiga kostnadsbesparingen. Frågan bör ses i ett större sammanhang. Detta tycker jag också framgår av kommunikationsministerns svar och det har även framgått av svaret på en enkel fråga av herr Norrby för några veckor sedan.

Med detta är jag nöjd, herr talman.

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Lotsorganisationsutredningen, som tillsattes 1963, har lagt fram ett genomgripande förslag om ny lotsplatsorganisation, vilket förelades riksdagen 1966. Riksdagen har alltså rätt nyligen haft att ta ställning till en reduktion av antalet lotsplatser.

Det som har föranlett den oro som herr Wennerfors beskrev är nästa etapp i rationaliseringsarbetet som nu förbereds. Dessutom har lotsorganisationsutredningen »droppat» en mängd småförslag under tiden, vilket har medfört vissa svårigheter att följa det löpande arbetet i utredningen, eftersom detta hela tiden kontinuerligt har avsatt konkreta resultat.

Det förefaller emellertid som om man nu skulle — i denna omgång — få en slutlig möjlighet att ta ställning till ett mera samlat rationaliseringsgrepp. Det

Svar på interpellation ang. utfärdande av besiktningsinstrument för motorfordon i två exemplar

är då, såsom har påpekats, utomordentligt väsentligt att dessa bredare aspekter tas i beaktande.

En sak som jag har blivit uppmärksam på är samarbetet med Finland vid farledernas utformning. Finländarna har uppenbarligen lagt upp sin farledsplanering och vidtagit vissa ganska kostnadskrävande åtgärder för att leden genom Stockholms skärgård skall kunna användas vintertid. Det vore intressant att få den nordiska samarbetsaspekten något litet belyst.

En annan fråga av stor betydelse för Stockholms skärgård är att, om lotsningsservicen i de berörda lederna skulle läggas ned, skulle navigerings- och manövreringskomplikationer komma att uppstå på grund av den intensiva småbåtstrafik som förekommer där sommartid. Med lots ombord har man i fartyget personal med vana vid småbåtar som kilar kors och tvärs i farleden framför fartyget, men om lotsningen upphör i flera av de väsentliga lederna — vilket jag för övrigt från optimeringssynpunkt betvivlar är ett riktigt förfarande — kommer dessa svårigheter att accentueras. Då reses automatiskt kravet på att småbåtstrafiken får egna prickade leder i skärgården, vilka inte sammanfaller med lederna för den tunga sjöfarten. Det vore intressant att höra, om dessa mycket viktiga synpunkter har beaktats; detta framgår inte av interpellationssvaret. Jag bedömer detta som en väsentlig fråga, som får allt större betydelse på grund av den tilltagande småbåtstrafiken i Stockholms skärgård.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Även sjösäkerheten vad beträffar utprickning av farleder o. s. v. med hänsyn till småbåtstrafiken är föremål för uppmärksamhet. Sjöfarten är naturligtvis internationell i den meningen, att när man bestämmer sig för

farleder och lotsningsorganisation måste hänsyn tas inte enbart till de svenska fartygen utan till alla fartyg som skall befara våra vatten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. utfärdande av besiktningsinstrument för motorfordon i två exemplar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat mig, om jag vill medverka till att gällande regler för besiktningsinstrument ändras så att sådana instrument för motorfordon framdeles utfärdas i två olikfärgade exemplar, varav det ena skall förvaras i eller på motorfordonet och det andra hos den laglige ägaren av fordonet.

Fru Kristensson anser att ett system, där två besiktningsinstrument i stället för ett utlämnas till ägaren, skulle försvåra sådana brott som består i att avbetalningsköpare förfalskar köpehandlingen och säljer den bil de förvärvat innan den är betald, medan äganderätten fortfarande tillkommer säljaren. Säljaren skulle enligt förslaget behålla det ena exemplaret, som skulle få karaktär av värdehandling, till dess förvärvaren fullgjort sina skyldigheter.

Hela frågan om formerna för och administrationen av bilregistreringen utreds f. n. Jag anser mig därför inte nu böra ta ställning till fru Kristenssons förslag.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret,

Svar på interpellation ang. utfärdande av besiktningssinstrument för motorfordon i två exemplar

som egentligen inte var mycket att hurrå för. Statsrådet hänvisade bara till att det sitter en utredning, som skall pröva frågan om formlerna för administrationen av bilregistreringen.

Jag har tagit mig friheten att titta litet närmare på direktiven för denna utredning. Jag har då funnit att denna skall syssla med allt möjligt: bilskatt-uppbörd, kontroll av försäkringsskyldigheten och integrationen med andra register. Det står i direktiven att man också skall pröva frågan om en effektivare redovisning i registret av äganderätten till fordonen. Denna uppgift skulle möjligen kunna tangera den sak som jag här har berört. Men en effektivare redovisning i registret av äganderätten syftar enbart till den centrala dokumentationen.

Med min interpellation var jag ute efter att på ett enkelt sätt kunna visa för en potentiell köpare vem som är den verkliga ägaren. Jag menade då att man inte av den blivande köparen skulle kräva att denne skulle behöva ringa upp bilregistret för att kontrollera vem som är den verkliga ägaren. Han skulle med hjälp av ett papper kunna se att det är ägaren som säljer bilen.

Om man för närvarande köper en bil på avbetalning, registreras man omedelbart som ägare. En ändring av registret på den punkten så att det klarare markeras, när äganderätten fullständigt övergått, skulle enligt min mening vara bra. Men man skulle också ha behov av en värdehandling, som skulle kunna överlämnas till köparen direkt av säljaren. Denna skulle kunna klart visa att det är ägaren som säljer bilen.

Jag har försökt ta reda på det ungefärliga antalet illegala transaktioner när det gäller försäljning av t. ex. avbetalningsbilar. Jag vände mig till motorbranschen, där jag fick veta att antalet är ungefär 10 000. Därtill kommer olagliga försäljningar i samband med bil-

uthyrning och bilstöder. Jag tror därför att problemet med de olagliga biltransaktionerna inte är så litet. Därför borde man också pröva den tanke jag framfört i min interpellation.

I interpellationen nämnde jag att man i Förenta staterna, närmare bestämt i Kalifornien, har ett system med två besiktningssinstrument. Det ena skall förvaras i bilen och det andra förvaras av ägaren. När man säljer bilen skall båda besiktningssinstrumenten kunna företes.

Jag hörde nyss från en vänlig kollega här i kammaren att man också i Västtyskland tillämpar detta förfaringssätt. Det skulle inte vara så dumt att åtminstone undersöka frågan. Jag hade inte, herr talman, begärt att statsrådet skulle säga att han tyckte att detta system är bra och att vi skulle pröva det. Vad jag hade önskat var att statsrådet åtminstone hade gått med på att låta utredningen pröva frågan. Det kan hända att statsrådet nu vill ge en sådan mening till känna.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag har inte helt velat avvisa fru Kristenssons tanke. Min uppfattning är att vi genom bilregisterutredningens arbete först skall veta vad slags värdehandlingar o. s. v. som vi kommer att ha i framtiden. Sedan får man möjligen pröva i vilken mån någonting skulle kunna vidtas med avseende på en dubblering av instrumentet i det syfte fru Kristensson avser.

Även om man kan inse fördelarna i ett sådant system, kan man väl också se att det kan medföra risker. Brott som begås vid bilaffärer förekommer inte bara vid avbetalningsköp; det är ett känt faktum att besiktningshandlingarna ofta spelar en avgörande roll i kriminaliteten på detta område. Tillgången till två besiktningssinstrument skulle därför inte i och för sig kunna

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

hindra brott, utan i vissa sammanhang t. o. m. kunna spela en negativ roll.

En annan synpunkt är att man inte kan bortse från risken för förväxling i fråga om vilken handling som skall medföras under färd och visas upp för anteckningar vid besiktning. Kontrollen över att fordonen i trafiken fyller säkerhetskraven bygger i stor utsträckning på att riktiga anteckningar görs, och det förfarandet bör inte kompliceras om det kan undvikas.

Sammanfattningsvis vill jag alltså säga att jag inte avvisar den tanke som fru Kristensson fört fram, men jag anser att denna åtgärd inte bör genomföras innan registreringsutredningen är klar och vi sålunda närmare vet vilka värdehandlingar vi får och hur de lämpligen bör vara utformade ur de olika synpunkter som vi vill tillgodose.

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! Erfarenheterna från utlandet av den metod som jag föreslagit är goda. Även om kommunikationsministern inte har ansvaret för att försöka förebygga brottsligheten i landet måste han ändå ha intresse av att hjälpa till att försöka minska antalet olagliga försäljningar av bilar. Jag tycker fortfarande att det skulle varit praktiskt om man kunnat säga: »Visst kan utredningen titta på detta, det är onödigt att fördröja en sådan fråga.» Det är möjligt att utredningen tar ett eget initiativ, när kommunikationsministern nu inte vill medverka till det, och det är den förhoppningen som jag nu har kvar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Jag skall gärna överväga möjligheten att låta utredningen under sitt fortlöpande arbete beakta det förslag som fru Kristensson nu fört fram. Vad jag vänder mig mot är tanken att man skulle vidta en åtgärd innan utredningen var färdig.

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! Då ber jag bara att få tacka.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8**Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Tobé har frågat mig om jag ämnar föranstalta om en allsidig utredning om den från samhällsplaneringssynpunkt lämpligaste förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta.

Luftfartsverkets förslag till lokalisering av ersättningsflygplats för Bulltofta har remissbehandlats. Myndigheter och andra intressenter har därmed beretts tillfälle att bedöma förslaget från såväl samhällsplaneringssynpunkt som trafikekonomiska och trafiktekniska synpunkter. I anledning av vad som framkommit vid remissbehandlingen har luftfartsverket gjort vissa kompletterande undersökningar. Frågan är f. n. under beredning inom departementet och jag anser mig, i avvaktan på resultatet härav, inte nu kunna göra något närmare uttalande i frågan.

Vidare anförde:

Herr **TOBÉ** (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det svar jag fått. Det är inte helt avväpnande; därför ber jag att få göra några reflexioner till det.

Såvitt jag som helt utomstående kunnat följa ärendet kom det upp på det sättet att Malmö stad hade planer på

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

att utvidga sitt bebyggelseområde till närheten av Bulltofta flygplats. Man hindrades av flygbullret och hade då två lösningar att välja mellan: att flytta bebyggelsen till någon annan del som Malmö stad behärskade eller att flytta flygfältet. I det läget föredrog man den senare lösningen och kom vid överläggningar med kommunikationsdepartementet överens om att flytta Bulltofta. På så sätt skulle bebyggelsen kunna komma närmare fältet och kanske också läggas på fältet. Detta föranledde en proposition till 1966 års riksdag med förslag om ett anslag på 13 miljoner kronor för markköp. Var fältet skulle ligga fick vi inte reda på, men riksdagen biföll ändå propositionen.

Planeringsläget i malmöregionen är ungefär följande, såvitt jag som utomstående — jag påpekar det förhållandet ännu en gång — kan bedöma.

Planeringsexpertisen i landet har i många år, för att inte säga i decennier, varit förvånad över att någon regionplanering i malmöområdet icke ägt rum. I stockholmsområdet håller man nu på med den andra regionplanen, för göteborgsområdet är den andra regionplanen klar, och även sundsvallsområdet, boråsområdet och många andra av våra mest expansiva tätortsregioner har varit föremål för regionplanering. Men i malmöregionen har under dessa år ingenting hänt.

När man frågat riksdagsmän, kommunalmän och andra om dessa saker, har de hänvisat till — och tycks lugna sig med detta — att det finns ett regionplaneinstitut i Skåne och att detta har funnits länge och gjort fina utredningar. Ja, det är visst och sant. I detta institut finns våra kanske främsta experter när det gäller prognosmakeri och undersökningar av olika slag. Men en sak har detta institut inte fått göra; det har inte fått planera, utan det är ett institut som skall göra utredningar, vilka skall ligga till grund för de planeringsåtgärder som skall vidtas.

För ganska precis två år sedan hände någonting; man kom underfund med att man måste göra en regional planering för malmöområdet. Man bildade då ett kommunalförbund, eftersom man inte var nöjd med de bestämmelser om regionplan som finns i byggnadslagen och som övriga områden har följt. Jag har förståelse för denna åtgärd, för ett kommunalförbund kan också genomföra vissa delar av regionplaneförslagen, något som ett regionplaneförbund inte kan göra. Arbetet inom detta kommunalförbund har nu pågått i två år, men såvitt jag vet har man ännu inte kommit så långt — och det är naturligt — att man fått någon bild av hur denna region skall utvecklas och hur man skall lokalisera olika aktiviteter och tillgodose olika intressen.

Till grund för den planering, som föregått behandlingen av frågan om en ersättningsflygplats till Bulltofta, ligger en typisk sektorplanering. Luftfartsverket har fått till uppgift att inom vissa ramar — man får av olika orsaker bara gå så och så långt västerut och så och så långt norr ut — upprätta ett förslag om hur detta flygfält ur luftfartsverkets synpunkt lämpligen bör se ut. Luftfartsverket har framlagt förslag, som sedan har remitterats. Luftfartsverket har emellertid inte gjort någon samlad samhällsplanering, utan har i sitt förslag endast tagit hänsyn till de säkerhetskrav och de krav på ytor som verket uppställer. Däremot har man inte gjort någon utredning om vilka trafikleder som behövs byggas och hur den nu gällande vägplanen eventuellt behöver ändras. Man har inte heller utrett frågan om lokaliseringen av nya bostadsområden och nya företag. Man har inte tagit hänsyn till naturvårdens intressen inklusive bullerproblemet, statlig och kommunal ekonomi, något som inte är det allra enklaste att räkna ut — vad skall den ena och den andra betala — frågan om vad det kostar att driva fältet och vad det

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

kostar för allmänheten att resa till det här ganska avlägset belägna fältet från tätorterna i Skåne, frågan om allmänhetens bekvämlighet — detta fält kommer ju att ligga betydligt mer »vid sidan om» än Bulltofta och Saltholm. Såvitt jag kan se av förarbetena har det alltså inte gjorts någon samordnad planering när det gäller ekonomi och lokalisering.

Låt mig också säga någonting om naturvårdsintressena i detta sammanhang. Det har skrivits ganska mycket om denna sak i de skånska tidningarna.

Det har hållits opinionsmöten, och saken har livligt diskuterats. Naturvårdsexperten av olika slag har yttrat sig, men deras uttalanden har viftats bort av många. Man har sagt att den där naturvården är det ju bara idealister som håller på med och att samhället inte kan väja för sådana saker. Jag ber att få påminna om att riksdagen i full enighet antagit en naturvårdslag, i vilken det sägs att naturen är en tillgång som vi skall vårda. Det är en tillgång som vi måste ha för att leva; många säger att vi måste vårda den för att över huvud taget överleva. Det sägs vidare i naturvårdslagen att det är en statlig och kommunal uppgift att vårda naturen. Naturvården får inte i samhällsplaneringen ses som någonting som man kan ta hänsyn till först sedan andra intressen har tillgodosetts.

Det har från naturvårdshåll framhållits att flygsäkerheten är i fara med hänsyn till de fågelsträck som berör Sturupsområdet. Det är säkerligen svårt att ändra på det förhållandet, om man inte vidtar åtgärder långt utanför själva flygfältet genom att dränera och planera ut marken så att det inte finns några rastplatser i närheten. De naturvårdande organen är också eniga om att avstyrka den förläggning som luftfartsverket fastnat för; det gäller inte bara de ideella organisationerna utan även statens naturvårdsverk.

Slutligen skulle jag för att undvika

missförstånd vilja säga att jag inte anser att riksdagen är ett lämpligt organ för planering. Jag anser inte heller att regeringen är ett lämpligt organ härför. Det finns särskild lagstiftning om detta, det finns särskilda metoder för planering och det finns experter på planering och hävdvunna former därför.

När riksdagen anslag 13 miljoner kronor utgick man ifrån att flygfältet skulle placeras på ett ställe som efter en allsidig utredning befanns vara lämpligt. Luftfartsverkets utredning är, som jag har sagt, en typisk sektorplanering. Om vägverket gör en utredning, om luftfartsverket gör en utredning, om socialstyrelsen gör en utredning om var man skall förlägga sjukhus och man sedan remitterar utredningen i fråga till olika instanser för yttrande, så blir det ändå inte planering av det; det måste finnas någon instans som sammanjämkar de motstridande intressena. Det som nu har föregått avgörandet, som ännu inte har fattats av Kungl. Maj:t, kan inte kallas för en god metod för samhällsplanering. Detta tycker jag särskilt bör uppmärksammas, eftersom kommunikationsministern är den som skall vaka över att man i detta fall tillämpar goda samhällsplaneringsmetoder.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det är inte många dagar sedan vi sist hade tillfälle att diskutera denna fråga. Jag är överraskad över att herr Tobé säger att man inte väl har planerat förläggningen av denna flygplats och att Malmö stad inte varit intresserad av att diskutera frågan tidigare. Vi har hela tiden varit på det klara med att vi inte kan ha kvar Bulltofta. Det är helt enkelt så, att Bulltofta har orsakat bullerproblem under låt oss säga 15—20 år. Hälsovårdsnämnden har gång på gång måst ingripa för att försöka dämpa den mycket berättigade kritik som framförts. Jag har själv varit med och gjort bullerundersökningar som visat att flygfältet på Bull-

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta helt enkelt inte kan få ligga kvar där det nu ligger. Det finns två stora områden med bebyggelse på ömse sidor om flygplatsen. Det ena området, Riseberga, är något skyddat mot nuvarande buller av en jordvall; det andra är fullständigt öppet för buller. Människorna där har gång på gång i skrivelser och påpekanden till hälsovårdsnämnden talat om att Bulltofta inte kan få ligga kvar, inte ens med den omfattning bullerproblemen har i dag. Och med jetflygplan blir det ännu omöjligare att ha kvar flygplatsen där. Alla utredningar pekar på att praktiskt taget hela staden då skulle ligga under en bullermatta. Det har därför varit nödvändigt för oss att göra en uppläggning där vi har siktat till en flyttning så snart som möjligt.

Om jag sedan framhåller att alldeles i närheten ligger ett stort mentalsjukhus, som också besväras av störningar av mycket stor omfattning, vilket gjort att både personal och patienter helt enkelt har sagt ifrån att det inte kan fortsätta längre, är det klart att med jetflyg förhållandena skulle bli rent olidliga. Vi kan alltså inte vara med på det. Vi kan inte heller skjuta på tidsplanen. Det tycks ju här vara meningen att man tills vidare skall låta flygfältet ligga kvar vid Bulltofta. Det är bättre att säga rent ut att man avser det. En förskjutning av tidsplanen kan vi som sagt inte vara med om.

Jag har tidigare meddelat att vi i fyra, fem år har haft en stadsplan för det aktuella området, om vilken träffats en uppgörelse som innebär att man på grund av bullret skulle kunna bygga ut men endast under förutsättning att flygplatsen flyttades från Bulltofta. Nu har vi påbörjat byggnationen, flyttat bostadshuset ännu närmare flygfältet, och vi är alltså nu i en situation som helt enkelt är omöjlig att försvara.

Jag vill understryka att det har verkställts mycket noggranna undersökningar. Länsstyrelsen i Malmöhus län har

tillstyrkt flygplatsens förläggning till Sturup, landstinget och Malmö stad har gjort detsamma. Det är inte bara ett intresse för Malmö stad utan för hela regionen. Vi har alltså dessa myndigheter bakom oss i uppläggningsen.

Vi kan inte fortsätta att ha det som det nu är. Herr Tobés påstående att man inte har undersökt andra alternativ är felaktigt. Vi har tidigare haft uppe alternativet Holmeja. Det visade sig omöjligt och är nu borta ur bilden. Vi har undersökt alternativet Eslöv och Dalby. Båda dessa alternativ har av olika anledningar inte kunnat godkännas, Eslöv på grund av närheten till Ljungbyhed. Dalby vill ingen förorda, därför att det också ligger i en region där störningar skulle uppkomma. Vi har alltså gjort sådana undersökningar och det enda alternativ som finns kvar är Sturup.

Nu har man helt plötsligt kommit på alerten här i riksdagen. Varför har man inte gjort det tidigare? Det har pågått diskussioner kring detta problem länge. Nu när man är i färd med att försöka klara det alternativ som återstår, reser man överstigligen hinder. Jag skulle vilja ställa en fråga: Finns det inte något intresse för människornas problem här i riksdagen? Finns det inget intresse för att se till att deras fysiska och psykiska hälsa i en sådan storstadsregion vidmakthålls och skyddas? Vi kan helt enkelt inte vara med att man inte flyttar flygplatsen från Bulltofta och detta så snart som möjligt. Är intresset större för småfåglar och naturvärden än för våra medborgare?

Sturup, som nästan varit en vit fläck på vår karta, har helt plötsligt blivit ett oumbärligt naturvårdsområde och upptäckts som något alldeles omöjligt att använda för ett flygfält. Jag måste säga att jag är mycket överraskad av detta. Jag kan tillägga att regionen står bakom det krav jag talat för. Att det sedan finns naturvårdsintressen är jag på det klara med, men vi kan beträffan-

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

de denna plats, som vi nog har undersökt och som vi själva varit ute och sett på och som också statsrådet nyligen har varit ute och sett på, säga att här kan förläggas ett flygfält. De hinder som nu reses är enligt min mening inte oöverstigligen. Det är med hänsyn till intresset att få bort bullret från flygplatsen vid Bulltofta nödvändigt att så snart som möjligt klara upp denna fråga.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Herr Svennings anförande här tycker jag i högsta grad visade behovet av en allsidig utredning. Det vore väl ändå tragiskt, om man skulle välja placeringen av den sydsvenska flygplatsen bara med ett enda motiv, nämligen att den på inga villkor får ligga i Malmö. Det är ju här inte fråga om att lokaliseringen av det nya flygfältet skall ske enbart ur en enda synpunkt: bort med det från Malmö med hänsyn till bullret och andra störningar för människorna där.

En allsidig utredning har inte bara att ta ställning till var flygfältet skall ligga, utan det finns oerhört många andra faktorer som spelar in och som inte berörts i luftfartsverkets utredning.

Kommunikationsministern säger att förslaget har remissbehandlats. Denna remissbehandling har emellertid gett till resultat att från de flesta håll framhållits behov av en allsidig utredning. Som herr Tobé sade har det enbart skett en regional planering, där man inte alls har tagit hänsyn till de faktorer som kan komma att påverka utbyggnaden av luftfarten över huvud taget i södra Sverige.

Jag vill anföra några av de saker som inte finns med i luftfartsverkets utredning. Man har inte försökt bedöma den framtida trafikintensiteten i hela Sydsv sverige och har inte tagit hänsyn till befolkningskoncentrationen i framtiden. Hur kommer en förändring i Skåne

att ske och vilka blir följderna med tanke på byggandet av en flygplats?

Vidare har vi den mycket viktiga frågan om markanvändningen som herr Tobé tog upp. Markanvändningen har behandlats i den länsplan som kommit ut i vårt län. Här klargörs den oerhört stora betydelsen av att planeringen verkligen sker på lång sikt. Det gäller bostadsbebyggelse, industrilokalisering och inte minst de mycket omfattande vägbyggen som skall göras. Allt detta är också beroende av flygplatsens lokalisering.

Det kanske allra viktigaste berördes inte alls av herr Svenning. Han förutsatte att framtidens flygplan kommer att vara identiskt lika med dagens jetplan, vilka — det är jag fullt medveten om — är omöjliga att använda på Bulltofta. Parentetiskt vill jag säga att jag själv är ganska övertygad om att flygfältet måste bort från Malmö stad. De flygplan som kommer att användas om 10—20 år för kortare transporter är kanske mindre men med säkerhet är de jetplan. Vi vet emellertid redan nu, att flygforskningen har åstadkommit motorer med betydligt mindre bullerverkan än dagens plan. Vi skall ändå bygga ett flygfält och de stora investeringar som skall göras avser just användningen av framtida flygplan. Inte heller finns det i utredningsförslaget någon detaljplanering av kommunikationerna från de olika delarna av Skåne.

Naturvårdsintressena är alltför välbekanta för att här behöva tas upp, men jag vill ändå framhålla att när det gäller så pass stora investeringar som de ifrågavarande har vi inte råd att begå misstag. Självt bedömer jag förläggningen till Sturup som en felinvestering och jag gör det därför att den inte bygger på de reella framtida förhållandena. Det har liksom kommit att röra sig om ett stort odjur som skall bort från Malmö stad för att sedan förläggas dit där det fortast möjligt kan ske en utbyggnad. Klokheten i ett sådant hand-

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta
 lande kan verkligen ifrågasättas när det gäller en så oerhört viktig fråga som denna.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju bra att fru Sundberg till sist sade någonting om att det finns intresse av att få bort Bulltofta. Annars tycker jag att anförandet andades en fullkomlig brist på intresse för människorna. Det är i alla fall 300 000 människor som berörs, och vi som bor där känner till bekymren. Det skulle vara av intresse — och nödvändigt för bevis — och jag hoppas kommunikationsministern vidtar denna åtgärd, att skicka ned ett jetplan och låta det kretsa en stund omkring staden. Då tror jag att frågan skulle bli belyst på rätt sätt.

Jag hoppas att fru Sundberg något sätter sig in i vad som hänt i frågan. Själv har jag hela tiden varit med om förhandlingarna och har också deltagit i alla de överläggningar som ägde rum när luftfartsverkets personal var där nere för ingående diskussioner. Hela tiden har det funnits en rad utredningsförslag och minst 8—10 aktuella platser har diskuterats. Visserligen har inte Bjuv diskuterats men det är kanske ett tänkbart alternativ — härom vet jag ingenting — men många andra platser har också varit aktuella. Eftersom det här gäller ekonomiska frågor har mycket ingående diskussioner förts, och både landstinget och Malmö stad har haft tillfälle att noggrant studera och bedöma de olika platserna. Jag anser att hela frågan därför är mycket väl förberedd.

Vi är helt på det klara med att det behövs ett flygfält i vår tätbefolkade zon i Skåne — och det behöver vi alldeles oavsett vad som händer på Saltholm, som är ett internationellt flygfält och därför är något som ligger vid sidan om den fråga vi nu diskuterar. Jag anser också att utredningen är så pass

klar, att vi nu utan vidare kan besluta i enlighet med vad som här föreslagits.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig ifrågasatt att det behövs en ersättningsflygplats för Bulltofta, herr Svenning. Den saken kan vi därför avfärda ur diskussionen. Men jag anser att den planering som föregått förslaget i detta fall är otillräcklig. Att vi inte tidigare tagit upp frågan här i riksdagen beror på att vi har utgått ifrån att det skulle göras en allsidig utredning. Men så har, såvitt jag förstår, inte skett.

Det är beklämmande att höra en riksdagsledamot tala om naturvårdsintressena som herr Svenning gjorde. Det verkade som om han menade att småfåglarna tillmättes större betydelse än människorna som bor i och omkring Malmö. Flyttfågelsträcken är dock en fascinerande företeelse, en naturkraft som jag skulle kunna hålla ett långt föredrag om. Fåglarna har sina flygleder, som varit desamma så länge jorden sett ut som den gör. Det är emellertid bara en detalj. Fåglarna utgör emellertid också en säkerhetsrisk. Vidare har vi väl ändå ett ansvar för att något av den fauna det här gäller bevaras.

Herr Svenning slutade med att säga att en flygplats kan förläggas till den plats vi här diskuterar. Ja, det är möjligt. Men frågan är huruvida det är riktigt att förlägga den dit, eller om den i stället bör förläggas någon annanstans. Herr Svenning har ju missat hela meningen med den diskussion vi här för.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Tobé vet mycket väl att jag har ett minst lika stort intresse för naturvårdsfrågorna som han själv. Vi har haft tillfälle att här diskutera naturvårdsfrågor i många olika sammanhang, och herr Tobé vet därför att jag är starkt inkopplad på de frågorna. Det har också klart och tydligt redovisats att vi har intresse för natur-

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

vården nere i Skåne. Jag vill erinra om att landstingen i Malmöhus och Kristianstads län samt Malmö stad har bildat en gemensam kommitté med uppgift att skapa naturvårds- och rekreationsområden för medborgarna i Skåne. Vi har satsat pengar på det och är beredda att satsa ännu mer på den saken.

Jag har bara konstaterat att vi *kan* förlägga en flygplats till det aktuella området. Och vad småfåglarna beträffar kan exakt samma synpunkter läggas på Saltholm. Även där samlas fåglarna på samma sätt, men i det fallet har det inte fått inverka på frågans uppläggning.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Vi behandlar här samhällsplaneringsfrågor från tid till annan, exempelvis när det gäller kommunikationerna, placeringen av värmeverk, markkrävande flygplatser och industrier, som behöver placeras utmed kusterna där många intressen trängs om utrymmet. För omkring två år sedan började kommunikationsministerns företrädare tala om en riksplanering. Han sade då att det fanns två grupper i kommunikationsdepartementet som sysslade med sådana problem. Den ena gruppen skulle göra en riksplanering för alla samhällsplaneringsfrågor, och den andra var i färd med att skriva direktiv för en utredning rörande ändrad byggnadslagstiftning. Jag tror att båda dessa grupper har mycket stora och betydelsefulla uppgifter i detta sammanhang. Utan en i grova drag utförd riksplanering rörande markanvändningen i våra mest intensivt utnyttjade markområden och utan en översyn av byggnadslagstiftningen för att få de planeringsinstrument, som vi behöver i dessa sammanhang, tror jag nämligen att vi skulle försumma en hel del för att rätt bedöma dessa frågor. Jag skulle bara vilja fråga kommunikationsministern, huruvida han är beredd att helt kort redogöra för hur långt dessa båda grupper har hunnit i sitt arbete.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde herr Svenning tala så engagerat om bullerproblemen i Malmö. Jag vill ingalunda förringa dessa — det är självklart att bullret kan medföra bekymmer för den täta bebyggelsen där — men bullret från flygplanen försvinner ju inte därför att man flyttar ut dessa till Sturup. Det blir då andra samhällen som råkar ut för de bullerproblem som herr Svenning i dag gjorde gällande att man bör befria malmöborna från. Sålunda kommer, såsom herr Svenning mycket väl känner till, tätorter som Genarp och Staffanstorps att ligga under dessa bullermattor. Man är till och med i Lund bekymrad för hur förhållandena där kommer att bli. Också andra liknande tätorter runt Sturup kommer att få samma bullerproblem.

Invånarna i dessa samhällen kan ha samma rätt som malmöborna att begära att man tar hänsyn till dem. Såsom jag har uppfattat saken är det dock inte bara bullerproblemen som gör att man i Malmö engagerat sig så starkt; man har också behov av den mark som Bulltofta ligger på. Jag undrar emellertid om det är så nödvändigt att bebygga de närmast intill liggande områdena. Malmö stad har under de senaste åren köpt upp markområden som omfattar hela socknar. Malmö stad bör därigenom såvitt jag begriper ha byggnadsmark som räcker för dess behov under en överskådlig framtid. Jag kan inte se att det skulle vara någon fara förenad med att tills vidare begränsa byggnationen i närheten av Bulltofta.

Jag har den uppfattningen — och den har jag framfört tidigare — att förläggandet av ersättningsflygplatsen för Bulltofta bör anstå till dess att vi har klara besked om hur det skall bli med Saltholm. Om det blir en storflygplats på Saltholm, bör ersättningsflygplatsen för Bulltofta icke ligga så nära Malmö som Sturup gör. Den bör

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

då flyttas längre mot öster eller norr för att bättre betjäna den övriga befolkningen inom provinsen. Ett storflygfält på Saltholm kommer direkt att beröra hela västra Skåne. Malmöborna kommer ingalunda att fara ut till Sturup för att flyga därifrån utan kommer att avresa från Saltholm. Sturupsflygfältet kan därför komma att bli en stor och lysande felinvestering.

Förre kommunikationsministern Palme framhöll också när han vid ett tillfälle diskuterade saken nere i Skåne, att man nog finge betrakta Sturup såsom ett provisorium. Men 70—80 miljoner för ett flygfält tycker jag är för dyrt — om man inte är absolut övertygad om att det gäller den även för framtiden riktiga platsen. Jag ser alltså det hela främst ur den synpunkten, huruvida det är ekonomiskt klokt att göra investeringen. Därför menar jag att innan det är alldeles klart hur det skall bli bör Malmö stad försöka lugna sig och använda Bulltofta som det är.

När vi för några år sedan här i riksdagen behandlade frågan om var storflygplatsen i stockholmsområdet — som ju sedermera förlades till Arlanda — skulle placeras, så undersöktes många olika områden, bl. a. Svartsjölandet. Man sökte efter en så plan yta som möjligt för att byggandet av flygplatsen inte skulle dra onödigt höga kostnader. Jag har besökt området i Sturup, och jag måste säga att ett mera kuperat område än detta får man leta efter nere i Skåne. Det innebär, såvitt jag begriper, att kostnaderna för att där iordningställa ett flygfält inte kommer att stanna vid vad man tänkt sig.

I den diskussion som fördes för några år sedan inriktade man sig ju även på andra platser i Skåne. Man planerade bl. a. att förlägga fältet utanför Lund, om jag nu minns rätt. Från malmöhåll förklarade man sig då beredd att i stället bygga ut banorna på Bulltofta för att flygfältet inte skulle komma att ligga i närheten av Lund.

Herr talman! Jag anser mot denna bakgrund att man bör ta det lugnt. Man får inte förhastna sig, ty det kan bli en dyr historia om — som statsrådet Palme en gång menade — Sturup endast kommer att utgöra ett provisorium.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie sade att detta kan bli en dyr historia. Ja, det kan det bli även för våra sjuksjukhus och nervkliniker, om det skall fortsätta som nu och man dessutom bygger ut Bulltofta som från visst håll förordas. Denna inställning andas inte något positivt intresse för människorna. Herr Hansson vet lika bra som jag hur det ligger till beträffande utbyggnaden.

Här sägs att risker är förenade även med en förläggning till andra platser. Ja visst — men det planerade fältet vid Sturup får en helt annan uppläggning och det blir inte samma koncentration som vid Bulltofta. Detta är vi helt på det klara med.

Att man varit beredd att bygga ut Bulltofta har inte dikterats av något malmöintresse utan av andra intressen, som hävdad att man kan tänka sig den utbyggnaden. Men det kan man inte alls tänka sig, ty alla utredningar har visat att bullermattan kommer att ligga så att problem uppstår.

Herr Hansson i Skegrie ville insinuera att vi behöver marken. Ja, det kan hända att vi behöver den en gång, men vi har gjort så stora och fördelaktiga markköp att vi inte behöver ta Bulltofta i anspråk på mycket lång tid. Tack vare dessa förmånliga köp har vi mark för 8—10 år framåt utan att anlita Bulltofta. Det är alltså inget förstahandsintresse utan ett intresse på lång sikt att kunna ta Bulltofta i anspråk. Jag tycker att det var helt onödigt av herr Hansson i Skegrie att föra in denna aspekt i bilden, i synnerhet som

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

han i tidningarna kunnat läsa om de markköp som gjorts.

Jag trodde det fanns ett svenskt intresse att vi skulle ha ett skänkt flygfält för inrikesflyg o. d. Nu visar det sig att intresset koncentreras på Saltholm och att vi kan få vänta i 8—10 år innan det projektet blir klart. Jag trodde att det även på annat håll fanns intresse för att bibehålla båda alternativen. Jag har tidigare talat om denna sak, och jag tycker att herr Hanssons i Skegrie uppläggning var i högsta grad olycklig.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svenning säger att jag inte har något intresse för människorna, men jag har precis samma intresse för de människor som bor i Genarp, Staffanstorp, Lund och andra orter där i närheten som jag har för malmöborna.

Herr Svenning säger vidare att Sturupsfältet inte kommer att få den belastningen som Bulltofta har. Det stöder min farhåga att Sturup icke kommer att bära sig och att det alltså kan bli fråga om en felinvestering och ett provisorium.

Jag har visst intresse av ett skänkt flygfält, men jag är inte säker på i dag var detta skall ligga. Jag är tveksam om huruvida det inte bör ligga längre österut för att betjäna den övriga delen av provinsen.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan tolka saker och ting på olika sätt. Herr Hansson i Skegrie sade att han hade intresse för människorna. Det är väl betydligt lättare att flytta egnahem o. d. än att flytta en hel stad. Det var tal om att flytta egnahem även när vi diskuterade Holmeja. Hur flyttar herr Hansson Malmö stad? Är det lika enkelt som att flytta några egnahem i närheten av en ny flygplats? Jag tycker herr Hanssons

inställning till dessa spörsmål är synnerligen märklig. Jag vill bara ha herr Hanssons recept på hur man flyttar Malmö stad.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att både herr Svenning och jag skulle förlyfta oss om vi skulle försöka flytta Malmö stad. Jag skall ge herr Svenning en mycket lättare uppgift. Hur skulle herr Svenning kunna flytta Genarps samhälle?

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill vända mig mot de talare som påstår att det inte varit någon debatt kring frågan om flygfält i malmöregionen: Bulltofta, Holmeja eller Sturup. Sällan har väl en fråga diskuterats i så många olika församlingar — politiska och ideella av olika slag — som just flygplatsfrågan. Jag håller med herr Tobé om att riksdagen inte är något särskilt lämpligt forum för denna diskussion, eftersom endast en begränsad del av riksdagsledamöterna har möjlighet att bedöma de placeringsfrågor vi resonerar om.

Det första alternativet till ett nytt flygfält efter Bulltofta var att förlägga det till Holmeja ute i bokskogen. Då vände sig naturvårdarna mot att man skulle fälla träden i bokskogen för att bereda rum för en flygplats. Därför undersökte man en rad andra alternativ och valde en plats som visserligen ligger något längre från Malmö, men där man inte behöver fälla några träd, därast man skulle förlägga en flygplats dit. Där finns nämligen praktiskt taget inga träd.

Denna plats beskrivs som skönare ju längre från området man befinner sig. Jag läser i stockholmstidningarna att det är en av Sveriges vackraste platser och att den är livligt frekventerad av malmöborna över lördagar och söndagar. Jag har tagit mig före att under en tid besöka platsen vid de tillfällen

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta då jag har haft möjlighet därtill. Jag har konstaterat att jag nära nog varit ensam där.

Det är inte så, herr Hansson i Skegrie, att det finns någon tätbebyggelse i Sturup. Herr Hansson har dock rätt i att Genarps samhälle ligger relativt nära området i fråga.

Nu har man från naturvårdshåll börjat diskutera Sturup ur andra synpunkter. Man påstår att fåglarna har sitt tillhåll där, vilket skulle medföra många besvärligheter om man förlade flygfältet dit. Jag noterar med tillfredsställelse att herr Tobé på den punkten har uttalat sig med stor försiktighet; jag tror att det finns anledning till det. Jag har absolut ingenting emot att naturvårdarna hävdar sina synpunkter, men vi får akta oss för att tro att de är flygplatsexperter. Några av de mest högljudda har ändå försökt göra gällande att de utgör en alldeles speciell expertis på detta område.

Vid bedömningen av dessa ting får man, som herr Svenning framhållit, inte glömma bort människorna. I dagens läge innebär visserligen flygnaschinen inte någon större störning för de flesta malmöbor men väl för dem som bor alldeles intill flygfältet. Det är emellertid inte detta vi diskuterar. Anledningen till att frågan kommit upp är att man framfört förslag om en utbyggnad av Bulltofta för att det skall kunna ta emot jetmaskiner. Fru Sundberg menar att vi om tio år kan tänkas ha jetmaskiner som inte stör oss på samma sätt som de nuvarande. Det är möjligt att hon får rätt, men menar hon verkligen att Bulltofta skall byggas ut på den plats där det nu ligger och att vi skall införa jetmaskiner där under mellantiden? Då förstår jag henne inte, liksom jag inte fattar att det kan vara något intresse för de skånska riksdagsmännen att fördröja ett bestämmande av platsen för det nya flygfältet. Tvärtom måste det, inte minst med hänsyn till planeringen av området, ligga i de-

ras intresse att det snarast möjligt görs klart var flygfältet skall placeras.

Vad sedan befolkningskoncentrationen beträffar kan väl fru Sundberg inte under överskådlig tid bortse från att Malmö är den tunga punkten i Skåne i detta sammanhang. När man skall avgöra vart trafiken skall förläggas måste man alltså ta hänsyn till Malmös synpunkter.

Det är beklagligt, herr talman, att denna debatt återkommer i riksdagen gång på gång. Det ger en känsla av att skåningarna är högst oeniga i denna fråga. Det är man emellertid inte på ansvarigt håll, varken i stadsfullmäktigeförsamlingen i Malmö eller i landstinget, bortsett från herr Hansson i Skegrie, som spelade en speciell roll i debatten där och som blev synnerligen ensam — efter vad jag förstod — om sina synpunkter. I det utskott som fick sig frågan förelagd när den behandlades av landstinget ville nämligen de som var mot förläggningen till Sturup, att man först skulle ta ställning och sedan besöka Sturup. Nu gjorde man tvärtom, och herr Hansson i Skegrie vet hur utgången blev. Man blev övertygad om att den kritik som hade riktats mot Sturup var felaktig och illa underbyggd.

Den kritik som framförts har i mycket stor utsträckning kommit från Lund, där man förordat det s. k. eslövalternativet. Från Malmös synpunkt har jag ingenting att erinra mot undersökning av detta alternativ. Alla känner emellertid till att flygplatsen inte kan förläggas dit på grund av närheten till Ljungbyhed. Blir för övrigt bullret mindre därför att det kommer från ett annat håll? Jag tror att det värsta som kunde inträffa för vännerna i Lund vore om man skulle godta något av alternativen Dalby och Eslov, men det är en sak som jag inte skall uppehålla mig så mycket vid.

Jag kan inte se saken så, att en internationell flygplats på Saltholm löser

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

det problem vi här diskuterar. Det behövs alltid en reservflygplats till en storflygplats och en sådan behövs inte enbart på den danska sidan utan också på den svenska. Dessutom måste vi räkna med inrikestrafiken och chartertrafiken.

Detta är, herr talman, vad jag nu ville anföra. Denna fråga har blivit fördröjd så länge, att det är av största vikt att snarast få klarsignal om vad som skall ske.

Fru **SUNDBERG** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill svara herr Adamsson, som ställde en direkt fråga till mig. Jag har förut sagt att jag tror det är realistiskt att tänka sig att flytta flygplatsen från Bulltofta. Orsaken är dels bullret och dels den bristande planeringen, som medfört att Bulltofta nu är praktiskt taget kringbyggt. Om man hade planerat bättre hade hela detta område kunnat hållas fritt och man kunde ha behållit flygplatsen där.

Jag vill också säga till herr Adamsson att visst skall Malmös synpunkter beaktas, men vi måste komma ihåg att när förslagen om Holmeja och Sturup väcktes var Saltholm bara en idé. I dag håller Saltholm-projektet på att bli en realitet, och det gör att man måste ta hänsyn även till andra synpunkter än Malmös när man bestämmer var flygplatsen skall ligga. En undersökning måste bl. a. göras beträffande flygflottiljernas framtida lokalisering, det vet herr Adamsson lika väl som jag. Dessutom, den stora befolkningstillväxten kommer visserligen att ske i Malmö och norr om staden men inte öster om den.

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att herr Adamsson skall vara litet försiktig med sina uppgifter. Han ville påstå att jag spelade en viss roll i landstinget och att jag blev ensam om min linje. Herr Adamsson tillhör ju inte landstinget

och har följaktligen inte möjlighet att bedöma den saken. Jag hade hela min landstingsgrupp bakom mig, med undantag av en eller möjligen två, och jag vet att prominenta företrädare för åtminstone de övriga borgerliga partierna hade samma uppfattning som jag. Herr Adamsson får nog kontrollera sina uppgiftskällor litet bättre en annan gång.

Herr **ADAMSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Hur många herr Hansson hade bakom sig vet jag inte, men jag sade att han spelade en viss roll i sammanhanget, och det vill han väl ändå inte förneka. Han samlade i varje fall ingen majoritet för sitt förslag i landstinget. Dessa uppgifter är möjliga att kontrollera ur officiella källor.

Fru Sundberg talar om bristande planering. Det var synd att man inte, när saken diskuterades på 1940-talet, bestämde sig för ett mera djärvt grepp än en utbyggnad av Bulltofta. Då diskuterades en förläggning av flygplatsen till Lund, och många kämpade hårt för det. Jag undrar bara vad herr Hansson i Skegrie och fru Sundberg hade sagt om man den gången hade följt den tanken.

Vi finner att herr Hansson i Skegrie vill flytta österut och att fru Sundberg vill flytta norrut. Jag måste säga att det inte är så lätt att samordna dessa intressen. Jag är något överraskad över att fru Sundberg säger att Saltholm nu inte bara är en idé utan en realitet. På vilka uppgifter bygger fru Sundberg det uttalandet?

Herr **HENNINGSSON** (s):

Herr talman! Jag har som representant för landstinget varit med om att undersöka placeringen av en ersättningsflygplats, och jag kan därför inte underlåta att reagera när man säger att förhållandena blivit alltför litet undersökta. Jag är också förvånad över att andra av kammarens ledamöter som varit med vid sådana tillfällen inte läm-

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

nat uppgift därom, då de tidigare här haft ordet. Såsom luftfartsmyndigheterna redovisat har man dock undersökt 21 platser i denna trakt av södra Skåne för att finna en plats för ett flygfält.

Att förlägga ett flygfält till Skåne som inte stör bebyggelsen, som inte stör naturen och som inte stör flyttfåglarna — förlåt mina damer och herrar, men det är en omöjlighet. En sådan plats finns inte. Det går inte att förneka, även om man tycker att såväl Genarp som Stafanstorp och Lund ligger nära det planerade flygfältet i Sturup, att detta område är ett av de mest extrema glesbygdsområden som vi har i Malmöhus län. Jag vill gärna erkänna att området som sådant ur plansynpunkt inte är det lämpligaste som flygfält; det finns där rätt mycket kuperad terräng. Men den som påstår att området är så otroligt naturskönt att det skulle kunna konkurrera med de vackraste platserna i landet, har inte varit i Sturup. Där finns typisk glesbebyggelse. På något avstånd omkring flygfältet ligger skog, vilket är en fördel, eftersom skogen är det lämpligaste som finns för att avgränsa ett flygfält i syfte att undgå bullerstörningar. Det sämsta i det avseendet är faktiskt fria vattenytor.

Om man skulle lösa frågan om ett flygfält för hela Skånes vidkommande, är placeringen i Sturup inte den absolut bästa. I så fall skulle fältet ligga längre norrut. Men på vilken plats norrut eller österut man än önskar placera ett flygfält, skulle det kunna resas precis samma motstånd mot placeringen. Vad som härvidlag haft en viss betydelse är att det flygfält som redan finns vid Ljungbyhed inverkar på möjligheterna att utse en lämpligare plats än Sturup. Jag skall annars gärna hålla med fru Sundberg om att ett flygfält längre norrut hade haft större förutsättningar att betjäna ett vidare område av Skåne. Men vi kan inte heller bortse från de rent ekonomiska konsekvenser som är sammanknutna med placeringen av flyg-

fältet. Detta är i hög grad avsett att vara ett ersättningsfält för Bulltofta, och det får vi ta hänsyn till när det gäller detaljerna.

Jag vill till slut än en gång understryka att var än i Skåne vi vill placera ett flygfält, skulle motstånd mot detta kunna resas ur naturvårdssynpunkt eller fågelsynpunkt, var än vi vill placera ett flygfält skulle olika slag av invändningar kunna resas, därför att ett flygfält i sig självt inte kan anläggas utan att förorsaka störningar. Men vi måste ändå erkänna att en placering av flygfältet i Sturup blir betydligt mindre störande än vid Bulltofta. Någon diskussion om detta skulle inte behöva förekomma.

Fru SUNDBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara med några ord svara herr Adamsson. Jag sade att Saltholm-projektet håller på att bli en realitet. Detta antagande grundar jag på de uttalanden som gjordes vid Nordiska rådets senaste session, och jag förutsätter att kommunikationsministern i så fall kan lämna närmare meddelanden om hur långt planeringen kommit.

Vi får väl ändå förutsätta att de beslut som fattas i Nordiska rådet också kan komma till praktiskt genomförande, ty annars vore det nordiska samarbetet ganska löst och utan verklig effektivitet.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! I diskussionen här har sagts att flygfältet är ett skänkt intresse. Trots att jag är malmöbo vill jag understryka detta; det är inte meningen att det skall vara ett malmöflygfält utan det skall vara ett skänkt flygfält. Det skall också vara ett svenskt flygfält, som betjänar alla människor som reser till och från dessa trakter.

Herr Svenning sade att Sturup-projektet är väl planerat — han hade själv varit ute och tittat på det. Hur var det, herr Svenning, med Holmeja? Det var

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

också så väl planerat och allt var fullkomligt klart, men ett tu tre fann man att det ändå inte var det lämpligaste alternativet.

Herr Svenning uppehöll sig mycket vid sitt intresse för människorna; han sade att man i bullerfrågor bl. a. måste tänka på den mentalanstalt som finns i närheten av Bulltofta. Varför tänker herr Svenning inte också i förebyggande syfte på vad en orörd vacker natur kan betyda för stressade storstadsmänniskor? Vi malmöbor och skåningar bör för rekreation och lugn få behålla något av den natur som vi lyckligtvis har kvar. Man säger här att det visserligen inte finns mycket skog i Sturup. Nej, men vi skall ändå promenera, idrotta etc. i omedelbar närhet av bokskogen, och om herr Svennings resonemang är riktigt att bullerproblemen kommer att vara konstanta i framtiden, så skulle människorna bli störda under sin fritid.

Enligt herr Svenning är Malmö stad inte beroende av att omedelbart bebygga Bulltofta flygfält, eftersom staden har så många andra områden. Just det, herr Svenning, vi behöver för närvarande inte bebygga Bulltofta-området.

Jag ansluter mig helt till herr Hanssons i Skegrie uttalande att vi bör vänta med ett flygfält i Sturup. Skall vi bygga ett flygfält måste vi se saken ur svensk och nordisk synpunkt. Om ett flygfält byggs på Saltholm — vilket det finns stora förutsättningar för — kommer kommunikationerna dit från Malmö stad att bli så bra att man färdas fortare till Saltholm än till Sturup. Det är därför naturligt att trycka på vad som sagts många gånger tidigare i debatten att vi måste tänka på att få ett skåniskt flygfält som centralt betjänar alla människor. Problemet bör inte bedömas egoistiskt ur en eller annan stads synpunkt.

Man säger att man inte kan godkänna t. ex. Eslöv — som dock har mycket bättre topografi för ett flyg-

fält; så som många talare framhållit är naturen i Sturup starkt kuperad — för Ljungbyheds skull. Varför kan man då inte flytta Ljungbyheds flygfält? Varför är man så motsträvig mot att över huvud taget undersöka en sådan möjlighet?

Herr Henningsson sade att det är »fruktansvärt naturskönt» i bokskogen i Sturup. Om vi utesluter ordet fruktansvärt måste vi hålla med om att där är naturskönt.

Det kan inte uppvisas någon annan plats i Skåne där vi inte skulle möta samma problem ur naturvårdssynpunkt, ur fågelsynpunkt etc., sade herr Henningsson vidare. Jag ber att få betona att ornitologer och naturvetare har påvisat att just över Sturup drar hela flyttfågelsträck in över Sverige.

Som tidigare talare påpekat, är det just i dessa trakter vi har en naturlämpad för fritid, och just dit, mina herrar, vill ni förlägga flygfältet. Jag tycker att det är i högsta grad anmärkningsvärt.

Herr Adamsson försökte göra gällande, att han är ensam ute i bokskogen. Jag tror inte det. Bokskogen — och även Sturups-regionen — är känd som en plats dit många naturälskare söker sin tillflykt för att få litet lugn och ro. På grund av den bebyggelse vi nu har i städerna söker sig människorna mer och mer ut i naturen — det har bekräftats bl. a. av alla fritidsutredningar. Det måste vara en olycka att förlägga ett ev. flygfält till detta starkt kuperade område.

Men, herr talman, lösningen av hela frågan blir ändå till sist beroende av om Saltholm-flygfältet kommer till stånd eller om danskarna kommer att förlägga sitt flygfält någon annanstans. Vid bedömningen av frågan om förläggningen av det skåniska flygfältet måste vi ta hänsyn till ett nordiskt beslut. I en tidigare debatt har sagts att Sturup-flygfältet skulle kunna användas om det är dimma över det

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

danska flygfältet. Men då bör man enligt min mening förlägga det skånska flygfältet så pass långt från Kastrup, Saltholm eller Kongelunden — eller var det danska storflygfältet nu kommer att ligga — att inte det skånska fältet om möjligt besväras av samma dimma.

Det går i framtiden inte att se kommunikationsproblemen som lokala problem för städer. Man måste betrakta dem nationellt, nordiskt och framför allt internationellt. I Saltholm-utredningen har man sett frågan nordiskt, och vi som stöder Saltholm-förslaget har stora förhoppningar om att detta måtte accepteras av respektive länder. Därför anser jag och många med mig, att vi bör vänta med Sturup tills beslut föreligger om Saltholm. Har man, som en talare påpekat, hållit på och diskuterat denna fråga sedan 1940-talet — då, kära kammarledamöter, kan man vänta ännu ett litet tag.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr Rubin är internationell eller nationell eller om han står mitt emellan. Hans resonemang var så suddigt att man inte förstår vad han menade; dels talade han om ett skånskt flygfält, dels talade han om Saltholm, dels sade han att vi skulle vänta. Vi kan inte vänta!

Jag tycker också att det är förvånansvärt att herr Rubin som malmöbo och ledamot av Malmö stadsfullmäktige inte vet, att stadsplanen innehöll redan färdiga gator och avlopp på Rosengård och att det förelåg en uppgörelse med staten om att vi skulle bygga och att Bulltofta skulle flyttas. Detta bör tas med i bilden, och man borde kunna vänta av en ledamot av Malmö stadsfullmäktige att han känner till denna uppläggning.

Herr Rubin säger vidare, att vi i förebyggande syfte skall tänka på bokskogen i Sturup. Det finns ingen bokskog i Sturup. Det har upplysts gång på gång. Jag vet inte, om herr Rubin

har sett ett och annat bokträd i Sturup. Någon annan har inte gjort det. I förebyggande naturvårds syfte har ju redan köpts in stora områden, t. ex. Frostavallen och Vomb.

I fråga om Ljungbyhed känner vi till att det förekommit en diskussion mellan staden, luftfartsverket och de militära myndigheterna, vilka konstaterat att det inte nu är möjligt att förlägga flygfältet dit. Varför då envisas? Varför inte säga ifrån, att ni inte vill flytta flygfältet från Bulltofta? Var ärlig och säg det! Det är hela avsikten. Denna dimbildning kring andra alternativ innebär helt enkelt att planen fördröjs. Tala ärligt i riksdagen och stå inte här och säg någonting som saknar verklighetsunderlag!

Herr RUBIN (mbs) kort genmäle:

Herr talman! Om mitt anförande var suddigt eller inte låter jag läsaren av protokollet i framtiden bedöma.

Herr Svenning vill tydligen inte förstå att för närvarande en stor utredning är i gång, att det finns stora förutsättningar att det anläggs ett flygfält på Saltholm och att vi därför bör vänta med att bestämma oss för var vi skall anlägga ett framtida flygfält i Skåne.

Herr Svenning ställde en fråga till mig, nämligen om jag ville ha Bulltofta kvar. Nej, jag är medveten om att Bulltofta måste flyttas — den saken är klar. Men vad vi diskuterar här är *vart* Bulltofta skall flyttas. Jag anser inte att frågan kan avgöras förrän Saltholms-projektet har slutbehandlats.

Jag är väl medveten om att det inte finns någon bokskog i Sturup, men vad vi har där är, som många talare påpekat, en starkt kuperad terräng, och det är också ett naturskönt område. Bokskogen ligger emellertid i närheten av Sturup, och jag tror inte att det är så roligt att promenera eller idrotta i en skog där flygplanen ständigt och jämt susar över trädtopparna.

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rubin kommer litet närmare de verkliga förhållandena; nu är det inte direkt bokskog utan indirekt bokskog som finns i Sturup. Men vad herr Rubin glömmet att tala om är att vi håller på att det skall finnas en tidsplan som anger när möjligheter finns att flytta Bulltofta, och det är vi mycket angelägna att kunna meddela de människor som gång på gång gör påstötningar om bullret. Om vi, som herr Rubin säger, skall vänta på Saltholm och göra nya utredningar kan det tänkas att till och med herr Rubin hinner få folkpensionsbrev innan Bulltofta kan flyttas.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Här står nu skåningar upp och framför sina synpunkter på löpande band. I viss utsträckning har det blivit en klar frontställning mellan malmöbor och övriga skåningar. Herr Henningsson har dock ställt sig på malmöbornas sida. Men jag måste konstatera att inte heller malmöborna är helt ense.

Herr Svenning talade om att han märkt hur en del personer i Skåne »plötsligt hade kommit på alerten», medan herr Adamsson däremot fann det beklagligt att ärendet återkommer så ofta här i riksdagen. Jag tror inte att det är beklagligt, herr Adamsson, att ärendet återkommer. Detta är faktiskt ett ärende av rikskaraktär, ett intresse inte bara för oss nere i Skåne utan ett intresse för en bredare allmänhet. Naturligtvis har det i första hand sin anknytning till storflygplatsen. Det var det som gjorde att också Sturup-projektet kom under diskussion förra onsdagen, när vi här i kammaren diskuterade en motion av herr Rubin och mig beträffande storflygplatsens läge. Jag sade redan då att ett ja eller ett nej till Saltholm-projektet måste anses vara styrande för placeringen av storflygplatsens satellitflygplats. Jag skulle tro

att det är riktigt, och instämmande i den meningen har jag i dag fått av herr Hansson i Skegrie.

Att malmöborna är angelägna att bli av med Bulltofta förstår man innerligt väl. Jag tillät mig förra onsdagen att döpa Bulltofta till Bullertofta, och det säger väl tillräckligt om den olidliga pina som trafiken för närvarande innebär för många som bor där i närheten. Men för att man nu är på det klara med att »Bullertofta» i längden inte kan fungera skall man inte ta till första bästa lösning utanför Malmö. Det är risk för att denna första bästa lösning då kan bli en första sämsta lösning.

Vad vi övriga skåningar kritiserar är att man otillräckligt har utrett alternativen. Det har visserligen sagts av herr Adamsson att man har granskat 21 olika platser eller hur många det var, men den granskningen har inte varit tillräckligt ingående, och man har inte varit beredd att ställa upp till diskussion med dem som har kommit till andra slutsatser. Ett beklagligt exempel på det är luftfartsverkets vägran att ställa upp till en diskussion dit verket var inbjudet ifrån lundahåll.

Jag menar också att landstingets inställning har redovisats felaktigt både av herr Svenning och av herr Adamsson. Man hade i landstinget otillräckligt underlag för sin bedömning, och man beklagade att man inte hade mer att gå efter, men det förelåg i varje fall ett klart avstyrkande från överlantmätarens sida. Och det var ingalunda så att hela landstinget förklarade sig vara belåtet med Sturup-förslaget. Det var 57 ledamöter som röstade för, 36 som röstade mot och 5 som avstod. Initierade landstingsmän har sagt mig att om man hade fått till stånd omröstning i dag på basis av den något bättre kunskap som man sedan dess förvärvat finns det skäl att tro att det hade blivit en ytterligare förskjutning av siffrorna till nackdel för Sturup-alternativet.

Det finns nämligen väsentliga in-

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

vändningar att rikta mot Sturup-alternativet. De har framförts här, så att jag skall, herr talman, inte uppehålla mig länge vid den punkten. Kommunikationerna dit vållar bekymmer. Man skulle bli tvungen att ge förtursrätt åt en del vägar mot Sturup-hållet, vilket skulle innebära att andra väsentliga önskemål om att bygga ut det skånska vägnätet fick stå tillbaka. Det gäller här en utpräglad landsbygdsdel av det annars så urbaniserade Skåne. Den är en lunga för oss skåningar, och innan man medverkar till att låta den angripas av bebyggelsens kräfte, bör man faktiskt tänka sig för mer än en gång.

Det är inte så, att bara det område som skall tas i anspråk för själva banorna kommer att förändra karaktär. På den punkten har speciellt herr Adamsson redovisat ett mycket begränsat synsätt. Han talar om området för banorna och har funnit det mindre intressant. Han har inte kunnat se någon bokskog där, och det är nog så riktigt. Men det är dock, herr Adamsson, bara fem kilometer till det område, Holmeja, beträffande vilket väl alla nu är innerligt tacksamma för att det avförts från diskussionen. Visserligen var herr Adamsson mycket cynisk redan i höstas, när Holmeja diskuterades, och sade att han hade konstaterat, att höststormen hade vräkt omkull en hel del av den bokskog som vissa vehjärtade intressenter i Skåne hade talat så vackert om. Nu är herr Adamsson ungefär lika cynisk genom att konstatera att just detta område möjligen inte är så naturskönt i vedertagen mening. Men man får inte glömma att i och med att man dit förlägger en omfattande trafik så förändras helt karaktären på det angränsande området, och detta angränsande område är just något av det värdefullaste vi har i fråga om att bereda människorna möjlighet till rekreation i ett landskap där de verkligen kan trivas och känna sig hemma. Att spoli- era det skulle vara att ta på sig ett mycket stort ansvar.

Det har sagts i debatten att vi här i riksdagen inte är flygplatsexperter. Det skall visst erkännas; det har man helt klart för sig när man uppträder i ett ärende som detta. Förra onsdagen tillät jag mig därför att citera en expert — en arkitektprofessor i Lund med planering som specialitet, professor Bertil Hultén — som efter de undersökningar som verkställts säger följande:

»För den framtida utvecklingen av Öresundsregionen och Skåne i stort tror jag en förläggning längre norrut — — vore avgjort riktigare.» Det kan helt visst bli kollision med Ljungbyhed, men lika väl som man kan flytta på andra ting och lägga ned flygflottiljer på annat håll skulle man väl kunna undersöka möjligheterna att flytta på Ljungbyhed-flottiljen, om nu trafikförhållandena är så bekvämsamma.

Jag har kanske klandrat dem som framträtt som bypolitiker, men själv skall jag nu också framträda som sådan och erinra om att inte bara hus och människor i Malmö kan vara besvärade av trafikbuller. Det är inte bara Malmö som har sjukvårdsinrättningar som kan drabbas av bullermattor utan detta gäller också Lund, där vi bekymrade ser fram mot en förläggning av flygplatsen till Sturup, bekymmer som har artikulerats bl. a. av Lunds arbetarkommun i en skrivelse. Nu tror jag inte att man blir särskilt lycklig någonstans över att få ett sådant flygfält. Det finns dock alternativ, och speciellt Eslöv-området har framhållits, där så många negativa faktorer knappast tycks föreligga som beträffande Sturup.

Jag vill sluta med att uttrycka min glädje över att statsrådet Holmqvist har följt den här debatten. Själv är han skåning och dessutom mycket naturintresserad, och jag vet att han kommer att ta de hänsyn som tagas kan till de önskemål som stora kretsar i Skåne har och beakta att man bör se sig om mycket noga och betänka sig mycket grundligt, innan man låser sig fast vid Sturup-projektet.

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Man kan ju ge olika karaktäristik åt olika ting. När jag sade att vi diskuterat frågan rätt ofta i riksdagen var det med tanke på att det inte ens gått en vecka sedan vi hade upp just denna fråga.

Det fanns ingen sådan avsikt bakom, men man kan naturligtvis som herr Regnéll påstå att jag var cynisk när jag konstaterade faktiska förhållanden om bokskogen och att stormen gått hårt fram där. Jag kan ju inte hjälpa att träden inte klarade sig i den hårda stormen för några månader sedan.

De siffror som herr Regnéll anförde beträffande landstingets ställningstagande gällde väl inte så mycket ställningstagandet till förläggningen av flygfältet till Sturup, utan diskussionen rörde, om jag nu inte minns fel, huruvida landstinget över huvud taget ville vara med och bidra till en flygplats i Skåne. Siffrorna gav alltså uttryck för om man var villig betala någonting i det här sammanhanget — om jag som sagt inte missminner mig i hastigheten.

Jag skulle vara glad, herr Regnéll, om vi kunde lösa frågan enligt Eslöv-alternativet, men jag är inte säker på att det inte skulle uppstå en liknande debatt bland fritidsbefolkningen i Ringsjö-området, och jag är inte heller övertygad om att lundaborna när de studerat bullermattorna anser, att detta alternativ är så mycket bättre än Sturup-alternativet. Det som emellertid skymtar bakom detta resonemang är Ljungbyhed och den bristande kännedomen om hur länge flygflottiljen skall ligga kvar där. Detta är ju anledningen till att det här alternativet valts.

Herr talman! Frågan har diskuterats så länge att jag skall nöja mig med det sagda.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få notera den felaktiga uppgiften nr 2 från

herr Adamssons sida. Han sade att om han minns rätt från landstinget gällde det anslagsfrågan. Men hur kan herr Adamsson minnas någonting från ett landsting som han inte tillhör?

För det andra avgjordes anslagsfrågan i landstinget åtminstone ett år tidigare, och beslutet att landstinget skall engagera sig ekonomiskt står fast. Nu gällde det enbart platsen för flygfältet.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Den bullermatta som skulle utbredas från ett flygfält vid Eslöv har vi inte något obehag av i Lund. Eslöv ligger nämligen att gott stycke norr om Lund, herr Adamsson. Den trafik som kommer norrifrån berör därför inte Lund, knappast heller den som kommer öster- och västerifrån. Och flyg söderifrån torde inte i någon större utsträckning komma att anlita en sådan satellitflygplats, om flygfältet på Saltholm blir verklighet.

Herr Adamsson erinrade om att ett flygfält kommer att medföra bekymmer för de lokala intressena var det än placeras, men det är ju en ganska onödig erinran. Jag talade själv om samma sak.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillhör inte landstinget — det är riktigt — men varje medborgare har ju möjlighet att i pressen följa vad som där händer och sker. När jag sade »om jag minns rätt», så menade jag efter att ha läst referatet. Och förhandlingarna med landstinget försiggick långt innan landstinget, såvitt jag vet, bestämde sig för det anslag det här gäller.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Det börjar onekligen bli litet tradigt med de ständiga attackerna i riksdagen rörande flygplatsfrågan i Skåne, men jag håller med om att detta är en fråga som berör inte ba-

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

ra skåningarna. Det är en nationell fråga.

Malmöhus läns landsting har här nämnts flera gånger, och jag har i viss utsträckning varit med i förhandlingarna där, när det gällt dessa frågor. För mig har riktpunkten hela tiden varit behovet av en ersättningsflygplats för Bulltofta, ett behov som jag anser vara klart dokumenterat. Jag har också tagit del av de många alternativa förslag som framlagts, men det ena efter det andra har utmönstrats och kvar har till slut bara funnits ett par. Vad Holmeja-alternativet angår har jag aldrig varit tilltalad av det. Jag ansåg det vara en nödfallsutväg och blev mycket glad över förslaget att flytta flygfältet åt öster. Att skövla den vackra skogen i Bökeberg skulle enligt min mening ha varit oförsvarligt.

När sedan Sturup-förslaget framlades tyckte jag att det hade många fördelar. Jag har också själv tillsammans med experter varit ute och sett på omgivningen. Av de platser som föreslagits är Sturup den som jag helst vill förorda. Där finns ingen skog att skövla; ingen kan påstå det. Däremot finns det givetvis fåglar där, men synpunkter i detta avseende liksom i frågorna naturvård kommer helt säkert att framföras vid alla förslag till flygplatsens förläggning. Det har sagts att Sturup är en av de naturskönaste platserna i Skåne, och vi har väl kanske inte så mycket att skryta med i det fallet, men jag har ändå varit på många andra vackra platser i Skåne, och Sturup kommer i det fallet sannerligen inte i främsta linjen.

Även om vi får en internationell flygplats på Kastrup, på Saltholm eller på någon annan plats — och det är ingen tvekan om att vi får det — anser jag det ändå vara både ett skåniskt och ett svenskt intresse att vi också får en lokal flygplats för chartertrafikens och näringslivets utveckling. Inte minst i Österlen sätter man stort värde på att

flygplatsen lokaliseras till Sturup. Det har jag blivit förvissad om vid besök på ort och ställe. Jag anser det därför vara av stor vikt att de kompletteringar som kan behöva göras i utredningsavseende sker så snart som möjligt.

Sedan har också Eslöv-alternativet nämnts, och då kommer Ljungbyhed i skottgluggen. Jag undrar om vi inte skulle kunna få ett bestämt besked från regeringen beträffande flygskolan i Ljungbyhed, eftersom denna lägger hinder i vägen för alla förslag norr om Dalby och i Eslövs-trakten. Man har i olika sammanhang frågat försvarsdepartementet om detta, men inget bestämt besked har kunnat erhållas. Om flygskolan i Ljungbyhed skall ligga kvar — och jag förstår att en flyttning av den kommer att föra med sig stora kostnader — tror jag att det inte finns många alternativ att välja på utöver Sturup.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Först några kommentarer till den förda debatten. Herr Svenning sade i en debatt här förra onsdagen att Malmös stadsplanering nu går närmare och närmare inpå Bulltofta. I dag, alltså en vecka senare, säger han att man för närvarande inte har något behov av denna mark, men att man så småningom kommer att behöva den. Senare i debatten, som ju varat så länge att förhållandena kanske kan förändras under dess lopp, nämner han dock Rosengårds-området, beträffande vilket man tydligen har en omedelbart förestående exploateringsberedskap.

Oavsett dessa motsägelser utmynnade herr Svennings anföranden både förra onsdagen och i dag i slutsatsen att Bulltofta måste ersättas med någon annan flygplats. Också jag är av denna åsikt, men jag kan inte instämma i herr Svennings yttrande förra onsdagen att han inte kan acceptera något annat område än Sturup. Han har inte

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

i dag gjort något sådant bestämt uttalande, men det visar ändå hur felaktigt han nalkas dessa problem.

Något liknande kan sägas också om herr Henningssons anförande. Han påpekade att man haft att pröva 21 olika förslag. Ja, men det är ju fråga om förslag som framlagts med utgångspunkt i luftfartsverkets behov. Det har inte varit fråga om någon totalsyn.

Vidare framhöll herr Adamsson att riksdagen är ett olämpligt forum för att diskutera dessa saker. Ja, jag har redan från början sagt att varken riksdagen eller regeringen skall uppträda som planerare. Men vi sysslar ändå här i riksdagen med både stora och små frågor. När jag läste propositionen nr 71 i år om utbyggnad av akademiska sjukhuset i Uppsala fann jag t. ex., att man i detalj hade redovisat vad byggnaderna och de olika våningarna i dessa skulle innehålla. Detta är att gå för långt. Jag tycker inte om sådana propositioner, där man inbjuds att ta ansvar för detaljer som man inte har möjlighet att tränga in i. I den nu aktuella frågan får vi inte besked om saker som har betydligt större vikt. Kostnaden blir i inledningsskedet 13 miljoner kronor, men totalkostnaden blir 100 miljoner kronor, varav staten skall stå för mer än hälften.

Jag vill vidare konstatera att ingen av de många talare från skånebanken, som uppträtt, har påstått att det ligger en regional planering till grund för lokaliseringen av ersättningsflygplatsen. Detta har ingen kunnat påstå.

Till departementschefen vill jag säga att då det i svaret sägs att ärendet är under beredning, utgår jag från att departementschefen anser att också debatten här i riksdagen är ett inslag i denna beredning. Vi har fått lära oss en del om Skånes geografi och andra saker, som kan vara bra att känna till.

Jag skulle dessutom vilja fråga departementschefen om det sedan bered-

ningen framskridit längre eller kanske t. o. m. slutförts men innan Kungl. Maj:t fattar sitt beslut finns möjlighet att låta riksdagen diskutera spörsmålet. Jag ställer mig i så fall gärna till förfogande för en ny interpellation, om detta skulle behövas som startskott för en sådan debatt.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag vet inte varifrån den senaste talaren fått sin uppfattning om vad jag sade förra veckan. Jag vill citera ur protokollet vad jag då yttrade: »Det är emellertid framför allt angeläget att ett avgörande träffas så snabbt som möjligt. Både Malmö stad och landstinget har uttalat sig för Sturup; man har helt enkelt sagt ifrån att detta projekt bör startas så snart som möjligt, och jag har här ingående redogjort för vad som är den nödvändiga lösningen för Malmö stads vidkommande.»

Mer har jag inte sagt. Visserligen har andra än jag uttalat sig på det sätt som herr Tobé nämnde, men jag har inte yttrat mig så kategoriskt som han påstod.

Herr Tobé talade vidare om våra inköp av mark, som ligger i nära anslutning till Bulltofta. Jag vill framhålla att vi nu inte kan komma närmare. Vi har med den nya uppläggnings ringat in hela området, och vi har också fullföljt denna. Men varför sade man inte ifrån när frågan om inköp av den omkringliggande marken behandlades här? Vi fick alltså därvid tillstånd att låta stadsplaneringen gå så nära flygfältet som den sedan gjort och anskaffade sedan marken kring detta. Vi fick en tillåtelse, och vi hade planerat marken med hänsyn därtill. Anser herr Tobé att vi skulle ha fört undan alla dessa projekt? Riksdagen har i varje fall inte sagt någonting på denna punkt, utan vi har helt enkelt byggt med hänsyn till att Bulltofta skall och måste flyttas.

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag måste återkomma. Men av det tryckta protokollet från onsdagen som även jag har framgår det — på s. 30 — att herr Svenning säger: »Jag kan inte acceptera någon annan lösning och jag kan inte heller acceptera att frågan skjuts på framtiden.»

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! När det gäller sakfrågan har jag redan i mitt svar sagt att den är under beredning i departementet och att jag därför inte nu, innan beredningen är färdig, vill ge mig in i en debatt. Men interpellanten reste dessa frågeställningar mot bakgrund av ett allmänt intresse för att kunna förbättra samhällsplaneringen i hithörande avseenden. Jag anser i likhet med interpellanten att riksdagen inte är ett lämpligt organ för regionplanering, och jag anser att inte heller regeringen är ett lämpligt organ för regionplanering — ja, jag kan gå ett steg längre och säga att jag anser att vi för närvarande inte har en lagstiftning, inte har instrument som är lämpliga för den regionplanering vi behöver. Av just detta skäl har sedan ett par år tillbaka inom kommunikationsdepartementet pågått ett mycket omfattande arbete som tagit sikte på dels att försöka åstadkomma någon form av en låt mig säga grovmaskig riksplan för markanvändningen, dels att förbereda direktiven för en översyn av hela vår byggnadslagstiftning, varvid vi bl. a. skulle få diskutera frågan om lämpligare instrument för översiktlig planering och lämpligare lagstiftning i samband med planeringen. Jag hoppas att direktiven skall kunna läggas fram under den allra närmaste tiden — inom någon eller några veckor.

I vår tid, med den snabba utvecklingen på olika områden och med den förändring som samhället genomgår,

måste vi finna bättre former för den översiktliga planeringen. Från statens sida får vi därvid kanske mindre syssla med detaljkontrollen och i stället ägna ett större intresse åt den översiktliga planeringen. Och som sagt: Inom den närmaste tiden kommer, räknar jag med, direktiv för en översyn av hela vår byggnadslagstiftning och allt som hänger samman med regionplaneringen att framläggas.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Får jag först framhålla, för att lugna herr Svenning, att jag finner det alldeles uppenbart att det måste byggas en ny flygplats i södra Sverige, i Skåne, som ersättning för Bulltofta. Låt mig också i förbigående säga, att jag tycker att herr Tobé och herr Hamrin i Kalmar anfört mycket tungt vägande skäl för de planeringsgrepp som de företräder.

Men att jag begärt ordet för ett kort inlägg på en punkt beror på att jag anser att denna debatt varit synnerligen upplysande. Den har visat att det i kammaren finns en mycket stor förståelse för att om inte flygskolan i Ljungbyhed låg där den ligger, så skulle avgörande skäl tala för en skånsk flygplats längre norrut än Sturup, t. ex. inte långt från Eslöv.

Nu har emellertid både debatten, i dag och vid andra tillfällen, liksom utredningsarbetet utgått från att flygskolan ligger i Ljungbyhed och inte kan flyttas. Luftfartsverket har därför i stort sett koncentrerat sig till södra delen av Skåne i sina utredningar. Jag kan förstå malmöborna om de också utgått från vad de uppfattat som givna förutsättningar, eftersom saken brådskar. Men vi har inte fått något egentligt klart besked om att regeringen ansett eller fortfarande anser att en flyttning av flygskolan i Ljungbyhed är utesluten. Så länge vi inte har detta besked tycker jag, herr talman, att

Svar på interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

hela diskussionen — trots en i övrigt mycket upplysande debatt i dag — hänger en smula i luften.

Jag skulle därför vilja hemställa till kommunikationsministern — jag skall vara hänsynsfull och inte begära omfattande besked av honom *i dag* eftersom jag anser att det är en stor och svår fråga för hela regeringen — att han sörjer för att regeringen mycket snart klagör frågeställningen bättre. F. n. vet man nämligen inte huruvida man kan räkna med att en flyttning av flygskolan är praktiskt möjligt eller inte.

Jag glädde mig åt att höra en del talare — herr Henningsson, herr Adamsson m. fl. — som visade stor förståelse för tanken att pröva en annan möjlighet än Sturup. För detta fanns två villkor, nämligen att en annan förläggning skall vara möjlig av hänsyn till Ljungbyhed och att tidsutdräkten inte blir för lång. Jag tycker dessa skäl är goda.

En annan synpunkt jag vill framhålla — vilket många talare gjort — är att denna fråga inte främst är ett sydskånskt eller skånskt problem, utan att den är av intresse för hela Sverige och för Norden. Spörsmålet sammanhänger ju med en eventuell dansk-svensk flygplats på Saltholm. Det är alltså angeläget att man inte nu binder sig för någon lösning, som allvarligt skulle försvåra en lösning av problemet med en stor nordisk flygplats.

Jag tycker inte att kommunikationsministerns uttalande i dag ger full trygghet för att regeringen tillräckligt kommer att beakta dessa synpunkter. Han talar nämligen om att utredningar är gjorda och att man håller på att överväga i departementet. Men, herr statsråd, utredningarna har gjorts från delvis mycket begränsande förutsättningar. Man kan nu få lov att ta vidare hänsyn till både Ljungbyhedsfrågan och Saltholmsfrågan än man hade till uppgift att göra när dessa utredningar planerades.

Frågan är så omfattande och viktig

att vi bör ha en offentlig debatt innan regeringen läser sig. Av denna anledning, herr talman, hemställer jag att kommunikationsministern sörjer för att regeringen ger klarare besked och därmed förutsättningar för en offentlig debatt. Därvid bör beaktas både frågan om flygskolans förläggning och Saltholmsproblemet. Jag hemställer också att kommunikationsministern sörjer för att vi får en sådan offentlig debatt mycket snart. Den kan inte uppskjutas utan måste äga rum under de allra närmaste månaderna. Problemen måste få sin lösning, en lösning som tillfredsställer både de regionala och de lokala skånska önskemålen, så långt det är möjligt, och anspråken från hela Sveriges och hela Nordens sida på en storflygplats.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill gärna bekräfta vad herr Ohlin sade, nämligen att flygskolans förläggning i Ljungbyhed är en knutpunkt i denna debatt. Den har givetvis varit bestämmande för inom vilket område man skulle kunna lägga en flygplats. Jag har precis den uppfattning som herr Ohlin här redovisat: om det finns ett alternativ som inom en klart överskådlig tid är möjligt att genomföra och som kan lösa problemet med Bulltofta, bör det också tas med i beräkningen.

Jag vill verifiera vad herr Svenning här har nämnt, nämligen att vi av kommunikationsministern för något år sedan fick klartecken för att fortsätta bebyggelsen på Rosengårdsområdet. Detta medför att en utbyggnad av Bulltofta är utesluten. I annat fall måste vi evakuera nyuppförda lägenheter i Malmö.

Vad beträffar placeringen i Sturup har, efter vad jag kunnat finna, synpunkterna på Saltholm beaktats. Givetvis kan det dock — det vill jag understryka — finnas andra alternativ om vilket detta också gäller.

Härmed var överläggningen slutad.

Granskning av statsrådsprotokollen

§ 9

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 1014—1016;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 1017 och 1018; samt

till statsutskottet motionerna nr 1019—1021.

§ 10

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen den 8 mars 1968.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan om ärendets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, bifölls utskottets i utlåtandet i övrigt gjorda hemställan.

§ 11

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Hedlund* (cp), till hans excellens herr statsministern angående åtgärder för att stimulera konjunkturutvecklingen och öka sysselsättningsmöjligheterna, samt

herr *Hedin* (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående friställningen av lotisar.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 12

Föredrogs vart efter annat utrikesutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner om

upptagande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten, och

nr 3, i anledning av motion om avskaffande av främlingslegionerna.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Granskning av statsrådsprotokollen

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 15, i anledning av granskning av statsrådsprotokollen.

Efter föredragning av utskottets anmälan om den utförda granskningen samt resultaten därav yttrade:

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Det är nu andra året å rad som konstitutionsutskottet lägger fram ett dechargememorial vilket väsentligt avviker från det tidigare mönstret på ett sätt, som från flera synpunkter måste betecknas som i hög grad fördelaktigt. Naturligtvis är det inte en tillfällighet att nya vägar i dechargearbetet kommit att beträdas, vägar som leder bort från det gamla ställningskrigets inte särskilt meningsfyllda eller fruktbara metodik med en klyvning av utskottet efter strikt partipolitiska grunder i två hälfter, av vilka den ena regelmässigt sett som sin uppgift att odla en sorts ofelbarhetsdogm och slå ett skyddsnet kring Kungl. Maj:ts regering. Jag skall strax nämna någonting om de omständigheter, som gjort det naturligt att ta detta nya grepp på dechargearbetet — kalla det gärna en ny giv, en ny epok, ty därom rör det sig faktiskt.

Låt mig emellertid först konstatera att konstitutionsutskottets föreliggande memorial som synes är alldeles enhälligt. I vanliga fall ger inte ett sådant ärende anledning till några inlägg i kamrarna. Det är inte heller min avsikt att provocatoriskt ta upp någon egentlig debatt, vilket emellertid inte

hindrar att det ändå kan finnas mycket starka skäl för att utveckla en del synpunkter och kanske också göra ett och annat klarläggande.

Det är nämligen, ärade kammarledamöter, här fråga om slutprodukten av ett fem månader långt granskningsarbete som utförts inom konstitutionsutskottet och dess tre avdelningar, självfallet under i hög grad aktiv medverkan av utskottets skickliga jurister, som haft i uppdrag att gå igenom och bena upp det omfattande materialet.

Jag skall väsentligen begränsa mig till att något söka klargöra innebörden — annat än ett försök kan det ju inte bli — av denna granskning och de resultat den gett, ge så att säga en mera principiell uppläggning. Däremot tänker jag inte närmare ingå på enskildheterna i memorialet, om vilket rent allmänt kan sägas att det visserligen inte har några som helst förutsättningar att bli en bestseller, men sannerligen väl förtjänar att studeras och begrundas, inte bara i kanslihuset utan i långt vidare cirklar, i ämbetsverken, ute i förvaltningen. Man kan i varje fall från *en* speciell infallsvinkel sett tala om ett ytterst intressant kapitel på det utomordentligt viktiga temat om statsmakten och den enskildes rättsskydd, ett tema med förvisso många variationer.

Det är en högst intressant utveckling, vill jag säga, som pågår inom konstitutionsutskottet. Jag vågar utan någon som helst överdrift påstå att memorialets allmänna uppläggning — själva det grepp vi tagit i år på granskningsvärvet — innebär en reform som man strängt taget haft anledning att efterlysa mycket länge; ja, för att spetsa till det hela, i över 150 år! Jag skall strax förklara varför.

Men jag skulle, som sagt, ännu en gång vilja understryka att inte bara riksdagens ledamöter utan naturligtvis främst regeringen och statsmyndigheterna i stort verkligen har goda skäl att uppmärksamma vad som här är på

Granskning av statsrådsprotokollergång. Om det tidigare varit möjligt, lär det i varje fall hädanefter inte gå att avfärda konstitutionsutskottets dechargememorial med en axelryckning.

För att något antyda vad som framstår som särskilt betydelsefullt i just årets memorial, har jag behov av att mycket summariskt ta ett kliv tillbaka i historien, till tiden för regeringsformens tillkomst. Bestämmelserna om konstitutionsutskottets dechargegranskning står, som vi alla vet, ännu i dag så gott som oförändrade kvar i sin ursprungliga lydelse. Det kan då finnas anledning att ställa frågan, vad man egentligen åsyftade då dessa bestämmelser en gång infördes. Detta framgår alldeles klart av § 107, som talar om konstitutionsutskottets anmärkningsförfarande. Utskottet skall, stadgas det, för riksdagen anmäla, om »statsrådets ledamöter samfällt eller en eller flere av dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets samskyldiga nytta», eller om statsrådet »icke med övöld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeämbete utövat». Just orden »allmänna mått och steg» och »nit, skicklighet och drift» förefaller i det sammanhang det här rör sig om, mycket viktiga att uppmärksamma.

Vad som väl tydligen avsågs var en allmän granskning av statsrådets ämbetsförvaltning och ett mera generell omdöme om denna förvaltning — väsentligen detta och ingenting annat. Men alla här i kammaren vet hur det gått i praktiken. Dechargegranskningen blev en detaljgranskning, där man bemödade sig om att plocka fram enskilda ärenden och avgöranden och på grundval av vad man därvid fick fram, rikta mer eller mindre häftig kritik mot statsråden.

Det kan vara värt att observera att denna utveckling bevisligen satte i gång alldeles omgående. Det är också därför det finns fog för det kanske något djärva påstående jag nyss gjorde att man kunde ha anledning att vänta just så

Granskning av statsrådsprotokollen

länge som jag angav, på en granskning av den speciella typ som presenteras i årets dechargememorial. Men det skall naturligtvis också observeras att vi tidigare inte har haft något speciellt instrument för ett politiskt ansvarsutkrävande, som vi tydligen kommer att få i och med den författningsreform som nu är på gång. Jag skall strax något återkomma också till den saken.

Hur som helst lär det ingalunda vara obefogat att tala om att konstitutionsutskottets dechargegranskning under årens lopp genomgått en del förfallsperioder. Tiden från exempelvis 1930-talets början och till senaste år har verkligen inte varit några entydigt lyckosamma eller ärorika år för konstitutionsutskottet på det speciella område vi nu talar om. Jag säger med flit ordet entydigt, ty det saknas visst inte undantagsår, då utskottet verkligen förmått röra upp åtskilligt med damm och förvisso också skapat en nyttig debatt kring dechargegranskningen. Men ofta har det, som sagt, tyvärr varit dåligt ställt med den saken.

Det var alltså mot den bakgrunden utskottet förra året gjorde en rätt hård satsning för att få till stånd en alldeles ny uppläggning av dechargearbetet. Resultatet blev också den gången ett enhälligt betänkande med en rad påpekanden av administrativ art. Det rörde sig för all del inte om några märkvärdigheter. Det var alltså fråga om en detaljgranskning, men det väsentliga var att bollen så att säga kommit i rullning, att man fått fram en reform, en ny ordning på detta område beträffande själva grunderna för förfarandet. Det hör för övrigt till bilden att man i fråga om principerna i huvudsak har följt författningsutredningens förslag.

En markant nyhet har kommit till just i år — jag är angelägen om att påpeka detta. Man har helt övergivit detaljgranskningssystemet och gått in för ett större grepp, d. v. s. tagit upp ett antal generella författningsrättsliga frå-

gor och gjort vissa undersökningar av praxis på bred basis. I memorialet re-
dovisar utskottet nu granskningens resultat, framför en del kritik och diverse önskemål i fråga om reformer som man menar sig ha fog för. Det väsentliga är att vi inom utskottet varit överens om att det egentligen bara är med en uppläggning av det slag vi i år praktiserat som dechargen för framtiden kan ge vad den egentligen var avsedd att ge, nämligen en entydigt positiv effekt. Jag vill här understryka att dechargens uppgift rimligtvis är och måste vara klart positiv, d. v. s. det gäller att verka för förbättringar i olika avseenden, för en mera skärpt ordning där så befinns påkallat.

Får jag tillägga en sak. De reformer som konstitutionsutskottet nu genomför, har också banat vägen för nya grundlagsregler. Sådana nya regler kommer inte att genomföras i år, men man bör kunna hoppas på att en reform i denna del förverkligas så snart ske kan, sedan nu de praktiska hindren undanröjts. Det bör förstås då observeras — jag anknyter här till vad jag nyss sade — att en viktig nyhet redan nu föreslås i samband med den partiella författningsreformen, nämligen införande av misstroendeförklaring som en form för det rent politiska ansvarsutkrävandet. Särskilt viktigt ur speciellt de synpunkter vi här diskuterar, är ju att misstroendeförklaring enligt det föreliggande förslaget skall kunna riktas inte bara mot regeringen som helhet utan också mot ett enskilt statsråd. Därmed är också utsagt, tycker jag, att dechargen rimligtvis och slutgiltigt måste förlora sin specifika karaktär av politiskt slagträ.

Men, herr talman, jag måste också få säga något om de avsnitt av frågor som av konstitutionsutskottet tagits upp i det föreliggande memorialet. Min — och jag tror hela utskottets — bedömning blir då, att det här rör sig om ting som är av mycket stor praktisk betydelse-

se både för upprätthållandet och effektiviteten i förvaltningen och för de enskilda medborgarnas rättssäkerhet; inte minst vill jag personligen trycka på just den sistnämnda synpunkten. Det gäller verkligen att i dagens invecklade samhälle se till att inte den rättssökande, hjälpsökande enskilda lilla människan råkar i kläm i en byråkrati som synes hota att svälla över alla bräddar. Det finns, som vi alla vet, något som heter administrativt godtycke, och det är tvivelsutan en fara att se upp med.

Får jag bara här nämna en sådan sak som det starkt florerande remissförfarandet i samband med handläggningen av ansöknings- och besvärärenden i departementen. Här vågar man nog påstå, att en del uppenbara missförhållanden trätt i dagen vid granskningsarbetet. En alltför slapp kontroll när det gäller att se till att infordrade remissvar avges inom rimlig tid, kan uppenbarligen medföra och har bevisligen medfört att ärenden förhalas i onödan med allt vad detta innebär av risker för rättsförluster i enskilda konkreta fall.

En annan tråkig iakttagelse är att remissbehandlingen många gånger tycks ske rent mekaniskt utan verklig prövning av remissbehovet, någonting som i sin tur drar med sig en onödig och avsevärd arbetsbelastning för förvaltningsmyndigheterna och därmed också onödiga och högst betydande kostnader för det allmänna — säkert miljontals kronor årligen.

Men jag vill ändå främst framhålla tidsfaktorns betydelse. Även om det i det stora flertalet fall inte dröjer mer än någon månad innan svar ges, framgår det vid en stickprovsundersökning att svaren i alltför många fall dröjer vida utöver denna tid. Om man bara tar hänsyn till remissvar som dröjt minst ett halvår — alltså betydligt längre än normaltiden — kan antalet sådana fall uppskattas till omkring tusentalet. Många människor i detta land har allt-

Granskning av statsrådsprotokollen

så otåligt fått vänta på besked bara för att remissvaren förhalats. Jag skall emellertid inte närmare fördjupa mig i det ämnet — den intresserade rekommenderas verkligen att ta del av den inte särskilt uppmuntrande exempel-samling som finns med som bilaga till memorialet.

Låt mig emellertid tillägga: När besked äntligen lämnas blir det inte sällan besked utan motivering. Att också det är en fråga av allra största betydelse med hänsyn till centrala rättssäkerhetsintressen är alldeles uppenbart. Det kan inte anses på något sätt tillfredsställande att en medborgare som besvärat sig i ett ärende, efter många gånger lång och enerverande väntan skall få ett lakoniskt svar på sex futtiga ord:

»Kungl. Maj:t lämnar besvaren utan bifall.»

Jag vill i det sammanhanget gärna med livligaste instämmande referera till några JO-påminnelser i en ämbetsberättelse häromåret, där just kravet på utsträckt beslutsmotivering i förvaltningen eftertryckligt inskräptes. Därav skulle följa »större garanti för omsorgsfull och saklig prövning av ärendena, ökade möjligheter för medborgarna att utnyttja sin besvärsmätt eller annan utväg till rättelse, större garanti för fast och enhetlig rättstillämpning samt ökat förtroende hos allmänheten för myndigheternas objektivitet och därigenom en stark känsla av att leva i trygghet under lagen». Detta är, synes det mig, en perfekt tolkning av ett ömtåligt rättsläge, en tolkning som riksdagen för övrigt i princip helt gett sin anslutning till.

Låt mig fästa uppmärksamheten på att utskottet på denna punkt i memorialet gör ett viktigt uttalande, nämligen att regeringen i princip bör följa samma normer som anses böra gälla för andra myndigheter. Om man skall få en utsträckt beslutsmotivering genomförd i förvaltningen som helhet är nog ett

Granskning av statsrådsprotokollen

första villkor, att regeringen — rikets högsta styrelse — föregår med gott exempel. Självfallet vill man livligt hoppas och förutsätta, att regeringen verkligen tar fasta på vad utskottet i detta sammanhang har att säga. Vi gör detta uttalande i full vetskap om att utvecklingen, glädjande nog, redan tycks gå i rätt riktning. Men alltjämt brister det en del enligt utskottets uppfattning. Låt mig understryka att besvärsinstrumentet i en rättsstat — från den enskildes synpunkt — är så fundamentalt viktigt, att det måste skötas med yttersta noggrannhet från ansvariga myndigheters sida, inklusive Kungl. Maj:ts regering.

Herr talman! Jag skall i övrigt inte ta upp de olika avsnitt som varit föremål för utskottets granskning, andra kommer att göra det fortsättningsvis: förtursordning för brådskande ärenden, parts rätt att ta del av utredningsmaterial, d. v. s. den s. k. kommuniceringsprincipen, och ytterligare frågor. Låt mig bara till sist slå fast att det betydelsefulla med den nu verkställda, väsentligen avpolitiserade granskningen är just detta, att det bevisligen är första gången departementen blivit föremål för en kontroll som inriktats på ett systematiskt studium av vissa allmänna frågor rörande administrativ praxis. Underlydande myndigheter granskas som bekant av JO och riksdagens revisorer; departementens verksamhet granskas uteslutande av konstitutionsutskottet. Resultatet har — skulle man väl sammanfattningsvis kunna säga — blivit ungefär detsamma som det brukar bli av JO:s och statsrevisornas granskning: åtskilligt är bra, annat är mindre bra och en del är i hög grad illa, med drag av slentrian och byråkrati, som enligt utskottets enhälliga mening, visserligen utsagd i hovsamma ordalag, snabbt måste undanröjas.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än att memorialet läggs till handlingarna.

Herr MAGNUSSON i Tumhult (h):

Herr talman! Ytligt betraktat kan nog konstitutionsutskottets enhälliga dechargememorial förefalla mindre betydelsefullt, och någon kanske rent av känner saknad över att den gamla stilen försvunnit. Men från olika håll har man ansett den tidigare formen för granskningsarbetet förlegad och föråldrad. Det är därför man nu sökt sig fram till en ny och bättre form — bland annat har författningsutredningen varit inne på den linjen.

Sedan förra året sker granskningsarbetet också efter andra principer än förut. I stort sett har man även i år gått fram efter samma mönster som då. Vissa avvikelser har man dock gjort, givetvis för att nå ett bättre resultat. Med den nya formen för granskningsarbetet siktar man främst till att komma fram till mer allmänna synpunkter och sysslar därför mindre med eller rättare sagt undviker detaljer i enskilda ärenden. Redan förra året framhölls det, att den nya formen för granskningen betraktades som en försöksverksamhet, och där står vi givetvis alltjämt. Det är ju relativt kort tid, som förflutit sedan det nya sättet för granskningen infördes. Men det är ganska troligt att den framtida granskningen av statsrådsprotokollen i stort sett kommer att företas på ungefär samma sätt som nu har skett. Förutsättningarna härför är naturligtvis att önskat resultat uppnås, och därav har vi ännu inte tillräcklig erfarenhet.

Det föreliggande reservationslösa dechargememorialet är ingalunda så betydelselöst som ett hastigt påseende möjligen kan ge vid handen. Det är tvärtom ett intressant aktstycke som Kungl. Maj:t har anledning att ta fasta på och även efterfölja. På flera punkter har utskottet gjort synnerligen viktiga uttalanden och pekat på allvarliga brister. Jag skall emellertid endast erinra om en, som jag haft tillfälle att följa upp inom utskottets tredje avdelning och

som jag anser vara en av de viktigaste i årets memorial. Det gäller motive- ringen av konseljbeslut.

Här anför utskottet bl. a. att starka skäl talar »för att även Kungl. Maj:t i viss utsträckning lämnar beslutsmoti- vering i administrativa partsärenden efter i princip samma normer som an- ses böra gälla för underlydande myn- digheter». Visserligen förekommer det redan nu att Kungl. Maj:t lämnar klar- görande motivering för sina beslut, men tyvärr sker det alltför sparsamt. Detta är en viktig sak, och beslutsmo- tiveringens betydelse för det enskilda fallet är uppenbar. Klarast framgår det för övrigt av den exempelsamling som återfinns i bilagorna till memorialet.

Jag hade gärna sett att utskottets skrivning på denna punkt hade blivit en annan, att den hade skärpts, men i enighetens intresse har jag godtagit den kompromiss vi nått fram till i utskot- tet, och jag hoppas att Kungl. Maj:t verkligen kommer att följa utskottets rekommendationer om en utsträckt tillämpning av beslutsmotivering i kon- seljärenden.

Herr talman! Om vi med det nya granskningsförfarandet uppnår den åsyftade effekten, vill jag betrakta vå- ra reformsträvanden i detta avseende som ett framsteg, men än så länge be- finner vi oss bara på försöksstadiet. Jag skall därför inte dra några bestämda slutsatser för framtiden. Jag har, herr talman, intet annat yrkande än det som framställts av herr Hamrin i Jönköping.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Utan att vilja polemi- sera mot de båda tidigare talarna vill jag dock säga att jag har litet svårt att dela deras belåtenhet med den nya ordning, enligt vilken man nu har ar- betat vid dechargen de båda senaste

Granskning av statsrådsprotokollen

åren. Jag tycker inte heller att man kan övervärdera de resultat som har kommit till uttryck i skrivningarna. I stället för att ta upp egentliga dechargefrågor har man granskat administrativ praxis i de- partementen. Det är naturligtvis myc- ket nyttigt, och givetvis har det förut- sättningar att avdramatisera decharge- debatten. Den debatten har ju inte fört med sig många resultat under riksdag- ens historia. Det är därför kanske in- te heller någon förlust.

Emellertid har ambitionen att grans- ka regeringens speciella fögderi tvevels- utan avtagit, och memorialet präglas av en allmän oförarglighet med sina rand- anmärkningar. När vi i framtiden får en ny författning med möjlighet till misstroendevota kommer ju saken i ett annat läge. Mycket av denna gransk- ning överförs väl då från konstitutions- utskottet till riksdagen. Då kan jag bätt- re förstå detta agerande.

Visst blottar undersökningen inkon- sekvenser i departementets handlägg- ning och stundom även bristande rapp- het och hänsyn till part i besvärsmål. Detta hoppas man verkligen skall upp- märksammas av berörda myndigheter med ty åtföljande resultat.

En avdelning i memorialet bryter emellertid av från de övriga. Det gäller ett detaljärende i granskningen av de av Kungl. Maj:t utfärdade författning- arna 1967. Här återfinns en instruk- tion som Kungl. Maj:t utfärdade den 10 mars 1967, och jag vill uppehålla mig ett litet ögonblick vid den.

Den berör beskickningars och kon- sulats åtgärder i anledning av brott om- bord på svenskt fartyg eller luftfartyg. Instruktionen går tillbaka till tidiga- re förlagor från början av detta sekel. Enligt tidigare stadgande hade konsul rätt att häkta den brottslige eller den som misstänktes för brott ombord. Skrivningen har i nu gällande instruk- tion mildrats och går ut på att ta i för- var och hemsända vederbörande. Den bestämmelse som ger konsul och be-

Granskning av statsrådsprotokollen

skickningschef så vittgående fullmakter till frihetsberövande ingrepp synes ganska uppenbart vara ett ärende av allmän lags natur. Instruktionen motsvaras ju också enligt utskottets egen skrivning delvis av bestämmelser i rättegångsbalken för sådant brott när det förövas inom Sveriges gränser. Den borde därför vara föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens samfälliga beslut enligt regeringsformen.

Riksdagen har emellertid aldrig hörts i dessa ärenden, vare sig beträffande det nu aktualiserade eller dess föregångare. Man anför att nuvarande konstitutionella praxis inte klart angivit gränserna för den gemensamma lagstiftningsmaktens område och att grundlagberedningen sysslar med hithörande problem, varför man vill avvakta vilken ståndpunkt denna utredning har till normgivningsmaktens fördelning mellan Konung och riksdag.

Det är klart att det kan finnas en hel rad tveksamma fall i gränsområdena, men till dessa fall hör väl näppeligen det nu aktualiserade. I alla händelser torde det rimma väl med parlamentarismens idé att Kungl. Maj:t hellre hör riksdagen en gång för mycket än en gång för litet.

I likhet med övriga talare har, herr talman, inte heller jag något yrkande.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har i år fortsatt sin granskning av det administrativa förfarandet. Det får kanske allttjämt anses röra sig om ett försök, men för min del har jag blivit alltmör övertygad om att den nya, avpolitiserade formen för granskningsarbetet är nyttigare än den tidigare som grundade sig på felsökning. För den som vill ha dramatik innebär däremot det nya memorialet kanske en besvikelse.

I årets dechargearbete har särskilt uppmärksamhets remissförfarandet i besvärärenden, behandlingen av för sent inkomna besvär, motiveringen av

konseljbeslut och ytterligare några områden. Det finns ingen anledning att här i detalj gå in på vad som förekommit, ty memorialet och bilagorna talar för sig själva, och i likhet med herr Hamrin i Jönköping rekommenderar jag en läsning av dessa.

Jag skall säga några ord om motiveringen avonseljbesluten. Nu föreligger skyldighet för domstolar att motivera sina domar. För förvaltningsmyndigheter finns en sådan skyldighet i vissa fall men för övrigt är praxis skiftande. Detta förhållande har länge ansetts otillfredsställande. Justitieombudsmannen gjorde 1960 en framställning till Kungl. Maj:t om att en allmän regel måtte införas om principiell skyldighet för förvaltningsmyndigheter att motivera sina beslut. Fördelarna med motivering av besluten är så uppenbara att allmän sådan skyldighet borde föreligga.

Justitieombudsmannen anförde fyra synpunkter som talar för beslutsmotivering, nämligen för det första garanti för omsorgsfull och saklig prövning, för det andra ökade möjligheter för den enskilde att få rättelse, för det tredje garanti för fast och enhetlig rättstillämpning och för det fjärde ökat förtroende hos allmänheten för myndigheternas objektivitet.

Utskottet ansluter sig helt till samma mening och anser att en allmän reglering bör ske av frågan om motivering av förvaltningsbeslut. Vidare skriver utskottet följande:

»Även om en sådan reglering inte anses böra formellt avse regeringsärenden — en fråga vartill utskottet saknar anledning att ta ställning — talar dock starka skäl för att även Kungl. Maj:t i viss utsträckning lämnar beslutsmotivering i administrativa partsärenden efter i princip samma normer som anses böra gälla för underlydande myndigheter. Attonseljbeslut motiveras synes utskottet vara av särskild betydelse med hänsyn till önskvärldheten av

Granskning av statsrådsprotokollen

att fast och enhetlig praxis i olika ärendegrupper upprätthålls inom förvaltningen. Från denna synpunkt är det framför allt av vikt att motivering i regel ges till Kungl. Maj:ts beslut i frågor av principiell innebörd liksom då Kungl. Maj:t ändrar underordnad myndighets beslut eller frångår av sakkunnig remissinstans hävdad ståndpunkt.»

Utskottet noterar dock att utvecklingen i departementen i detta hänseende går i rätt riktning, d. v. s. så att det efter hand har blivit bättre med beslutsmotiveringen och en tydligare avfattning av besluten över huvud taget. Fortfarande är det dock så att motiveringar i många fall saknas även i fall då detta skulle vara angeläget. Inte heller finns det någon konsekvent praxis i departementen.

Det måste vara ett betydande allmänt intresse att både Kungl. Maj:ts och myndigheternas beslut avfattas på sådant sätt att de blir klart begripliga för dem det gäller och övertygar vederbörande om att ärendet har blivit ordentligt prövat.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än det som redan framställts.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Utgående från granskningsarbetet i konstitutionsutskottets första avdelning skall jag för kammarens ledamöter relatera en historia från vardagslivet utanför detta hus, och jag har då full förståelse för om många ifrågasätter sanningshalten.

Innehavaren av ett pensionat begärde hos länsstyrelsen rätt till årsutskänkning av öl, vin och sprit. Länsstyrelsen överlämnade ansökan till intendenten för utskänkingsärenden. Polismyndigheten fick yttra sig och tillstyrkte. Nykterhetsnämnden, drätselkammaren och stadsfullmäktige i kommunen avstyrkte men tillstyrkte ansökan om ölutskänkning. Intendenten överlämnade sedan

hela ärendet till länsstyrelsen för att ansökan skulle behandlas som om den enbart gällde utskänkningstillstånd för öl. Men då inkom den sökande med påminnelser om att ansökan skulle gälla samtliga drycker. Den 28 juli 1966 fattade länsstyrelsen beslut, att ansökan inte kunde beviljas därför att den hade avstyrkts av fullmäktige.

Pensionatsinnehavaren anförde då besvär hos Kungl. Maj:t och yrkade att hans ansökan skulle beviljas. Därefter fick länsstyrelsen ärendet på remiss och skickade det vidare till stadsfullmäktige, som i sin tur hänvisade det till nykterhetsnämnden för yttrande. Nykterhetsnämnden, drätselkammaren och stadsfullmäktige avstyrkte. Länsstyrelsen avgav därefter avstyrkande yttrande till Kungl. Maj:t, och ärendet gick sedan på remiss till kontrollstyrelsen, som fann att behörig ansökan inte gjorts. Kontrollstyrelsen ansåg att länsstyrelsens tidigare beslut var en nullitet, och pekade dessutom på att besvären inkommit för sent och därför inte hade kunnat bli föremål för prövning tidigare. I mars månad 1967 fattade Kungl. Maj:t beslut, vilket innebar att besvären inte upptogs till prövning när klaganden inte hade besvärsrätt.

Herr talman! Vad jag nu berättat kunde misstänkas vara en konstruktion. Men så är inte fallet. De ärade ledamöterna av denna kammare kan själva ta del av ärendet på s. 38—39 av konstitutionsutskottets dechargememorial. Det redovisade exemplet belyser remissförfarandet inom vår förvaltning, när kritiska synpunkter sannerligen är befogade. Hur många tjänstemän har i de olika instanserna och i de olika skedena av detta ärende slösat bort sin tid? Hur många förtroendemän har i onödan ägnat denna fråga uppmärksamhet? Hur många motståndare till en liberalare utskänkning av alkoholhaltiga drycker har i onödan retat upp sig på detta tillståndsärende? Det är vidare märkligt att inte någon med kraft kun-

Granskning av statsrådsprotokollen

de stoppa ärendet i tid, liksom också att det skulle krävas så många månader för finansdepartementet att fatta det riktiga beslutet, d. v. s. att ärendet över huvud taget ej kunde bli föremål för prövning.

Jag har redovisat *ett* ärende från den svenska remissinstitutionen. Flera kan redovisas som talar för att konstitutionsutskottets granskning verkligen varit befogad. Ingen ifrågasätter värdet av ett rätt utnyttjat remissförfarande, men därvid bör onödigt och ineffektivt arbete inom förvaltningen undvikas.

Vi kräver ofta att de enskilda företagen inom det svenska näringslivet skall drivas så rationellt som möjligt, och det svenska näringslivet har också under de senaste 20 åren verkligen uppvisat utomordentliga exempel på rationalisering, kostnadsbesparingar och effektivitetshöjningar. Inom den statliga förvaltningsapparaten har också mycket skett i rationaliseringshänseende, men, herr talman, tydligen återstår mycket. Jag förutsätter att utskottets eniga och litet väl hovsamma uttalande på denna punkt så omgående som möjligt omsättes i åtgärder från regeringen.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottets granskningsarbete har, såsom herr Hamrin i Jönköping tidigare framhållit, fr. o. m. i följd lagts upp på ett något annorlunda sätt än förut. För min del tycker jag att det är ett glädjande tecken att det bakom memorialet står ett enhälligt utskott. I år har utskottet särskilt uppehållit sig vid handläggning av partsärenden från allmän författningsrättsliga synpunkter. Bland de frågor som handlagts i utskottets andra avdelning, där jag deltagit i arbetet, är parts rätt att ta del av utredningsmaterial, om vilket jag ber att få säga några få ord.

Av stor betydelse för rättssäkerheten är utan tvivel parts rätt att ta del av ut-

redningars material, den s. k. kommuniseringen av handlingar. Den gamla principen att »ingen skall dömas ohörd» är ju allmänt tillämplad inom domstolsväsendet. I det allmänna förvaltningsförfarandet har den inte på samma sätt slagit igenom, kanske därför att författningsbestämmelser saknas i frågan.

Justitieombudsmannen framhöll år 1961 principens betydelse som en rättssäkerhetsgaranti för den enskilde. Och besvärssakkunniga underströk år 1964 att huvudregeln bör vara att av myndighet införskaffat utredningsmaterial skall delges part och tillfälle lämnas denna att yttra sig över detsamma, dock endast när det gäller material av betydelse för ärendets avgörande.

Det kan tilläggas att en arbetsgrupp inom justitiedepartementet för närvarande förbereder vissa lagregler för förvaltningsförfarandet.

Granskningen i konstitutionsutskottet har givit vid handen att kommuniceringsfrågan behandlas olika i olika departement. Ofta sker kommunicering endast då part särskilt begärt detta. Vi anser allmänt att denna fråga bör ägnas större uppmärksamhet och att samma riktlinjer bör tillämpas i skilda departement. Någon anmärkning mot tillämpat förfarande framställes inte; den medtagna exempelsamlingen är avsedd att belysa förhållandena.

Det kan inte förordas att samtliga remissutlåtanden utsändes. Men kommunicering bör ske då materialet kan vara av betydelse för ärendets avgörande. Har part begärt att få ta del av handlingarna eller att få avge påminnelser bör detta medges, om inte särskilda skäl talar däremot. Behandlingen bör naturligtvis vara lika i alla departement.

Frågan om uttagande av expeditonsavgift och kommissionsarvode behandlas också olika. Utskottet har den uppfattningen att delgivning bör ske utan kostnad för part.

Kommunicering bör alltså vara huvudregel, men det bör enligt utskottets mening ges möjlighet till avväganden.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Egentligen finns det inte — i motsats till vad som tidigare nästan varit tradition — någon anledning för mig att uppträda i debatten. De olika talarna — som alla deltagit i konstitutionsutskottets arbete — har gjort uttalanden om den nya ordning som utskottet för närvarande praktiserar och som infördes i fjol. Jag har inte anledning att på någon punkt polemisera mot de ärade talarna men vill gärna ha till protokollet antecknat, att det härvidlag är fråga om en försöksverksamhet med sikte på den författningsreform som vi räknar med skall genomföras och efter vilken konstitutionsutskottets arbete naturligen kommer att få en annan inriktning än det genom åren haft.

Herr Hamrin i Jönköping framställer saken så, att den omläggning av konstitutionsutskottets arbete som nu har genomförts är en reform som vi väntat på i 150 år. Man skulle av detta yttrande möjligen kunna få uppfattningen att det var något förbiseende från lagstiftarnas sida som gjort att det inte varit möjligt för utskottet att tidigare arbeta på detta sätt. Jag tror inte att herr Hamrin menade så, men om någon skulle ha uppfattat saken på det sättet vill jag gärna ha sagt att lagstiftningen aldrig lagt hinder i vägen för en sådan uppläggning av arbetet som den nu tillämpade. Men väl har arbetet mera varit inriktat på att komma åt regeringen och enskilda ledamöter av statsrådet än på det avsnitt som vi nu har tagit upp som en enligt min mening viktig och för rättssäkerheten betydelsefull sak: att konstitutionsutskottet granskar Kungl. Maj:ts rent författningstekniska arbete och övervakar

Granskning av statsrådsprotokollen

att myndigheterna handlägger ärendena så skyndsamt och så omsorgsfullt som det över huvud taget är möjligt.

Jag skall inte uttala mig mera om detta. Några exempel som nämnts kräver kanske en kortfattad kommentar. Herr Werner hade svårt att dela belåtenheten med den avdramatisering av debatten som följt av det sätt på vilket konstitutionsutskottet nu arbetar. Det må vara hans egen sak. Han påpekade sedan beträffande instruktionen för utrikesrepresentationen att han uppmärksammat — vilket framgår av memorialet — att Konungen ändrat just denna instruktion utan att ett samfällt beslut har åstadkommit genom riksdagens medverkan. Nu är det emellertid inte första gången som det sker på detta område. Om jag inte är fel underrättad tillkom denna förordning redan 1928. Den ändrades 1947 och har sedermera ändrats 1964. Riksdagen har inte vid något av dessa tillfällen medverkat vid tillkomsten av instruktionen. Men jag medger gärna, herr Werner, att detta är ett område där man kan ha olika uppfattningar och där det också är svårt att göra en alldeles bestämd gränsdragning. Jag har med det anförda bara velat tala om att tillvägagångssättet inte är nytt.

Herr Wennerfors berättade med viss inlevelse, om jag får karakterisera det så, en ölhistoria. Det är förmodligen möjligt att få fram fler sådana exempel. Det är riktigt att konstitutionsutskottet uppmärksammat detta förhållande, men jag vill fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på att även Kungl. Maj:t gjort det. Nu pågår nämligen förarbete till en ny förvaltningslag. Det är angeläget att det arbetet fortsätter, vilket också utskottet understryker i allra största enighet.

Herr talman! Detta var några mycket kortfattade kommentarer till den förda debatten. Som talesman för den socialdemokratiska delen av utskottet vill jag säga att vi för vår del, i enighet med

Granskning av statsrådsprotokollen

utskottets övriga ledamöter, har kunnat ansluta oss till de uttalanden som gjorts av konstitutionsutskottet. Jag vill dock, i likhet med övriga talare, påpeka att utskottets skrivning givetvis är en kompromiss mellan olika ståndpunkter och i vissa fall också olika värderingar.

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adamsson sade sig inte ha någon anledning att gå i polemik mot vad jag hade att anföra. Jag kan returnera med att jag inte heller har någon anledning att polemisera mot herr Adamssons inlägg i denna fråga.

På en punkt misuppfattade han nog vad jag sade. När jag något tillspetsat yttrade, att man i och för sig under många år hade haft anledning att vänta på den reform som konstitutionsutskottet nu gått in för i sitt granskningsarbete, var det självfallet mot bakgrund av mitt sätt att tolka grundlagsfädernas avsikt vid tillkomsten av den ominösa § 107 i regeringsformen. Avsikten med den var — den uppfattningen har åtminstone jag och säkerligen många med mig — att få till stånd en generell bedömning av statsrådets åtgärder och inte en detaljgranskning, vilket det under årens lopp kommit att bli. Jag har ingen anledning att säga mer på den punkten. Jag vill endast uttrycka min synnerliga tillfredsställelse över att herr Adamsson å sina partikamraters vägnar så helt anslutit sig till de bedömningar vi gjort också här i kammardebatten.

Jag skulle möjligen vilja uttrycka någon förvåning över att finna statsrådsbänken alldeles tom, när vi diskuterar ett så centralt ämne.

Herr **WENNERFORS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adamsson förmådde att vi skulle få uppleva flera ölhistorier än den som redovisades. Jag

hoppas att så icke blir fallet eller åtminstone att det inte blir flera ölhistorier av samma art.

Herr **ADAMSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Har jag uttryckt mig dunkelt, herr Wennerfors, vill jag förklara att jag avsåg att man kunde framföra fler sådana exempel.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Av det memorial vi nu behandlar framgår att konstitutionsutskottet bl. a. har granskat de åtgärder, som Kungl. Maj:t vidtagit i anledning av riksdagens skrivelser. Utskottet redovisar ett antal fall, beträffande vilka det kunnat ifrågasättas om riksdagens viljeyttringar har blivit vederbörligen beaktade.

Bland de fall som blivit föremål för särskild överläggning upptas den skrivelse, som riksdagen gjorde med anledning av en motion som jag väckt om upprättande av ett företagsregister för trädgårdsnäringen.

Då jag redan tidigare känt oro för att arbetet för att tillskapa ett företagsregister för trädgårdsnäringen inte skulle bedrivas med den skyndsamhet som riksdagen räknade med, har jag frågat mig om vad utskottet här pekat på är den verkliga orsaken till dröjsmålet. En närmare undersökning har dock visat att den formella behandlingen inte har varit felaktig.

Vad riksdagen begärde var att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville låta upprätta ett företagsregister för trädgårdsnäringen samt i övrigt beakta näringens behov av statistik. I ett brev, daterat den 14 april 1967, föreskrev Kungl. Maj:t beträffande de 400 000 kronor, som anslagits som gottgörelse till trädgårdsnäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt, att medlen skulle utbetalas av lantbruksstyrelsen, som därvid skulle beakta vad som i proposition nr 1 år 1967 och i jordbruksutskottets utlåt-

Försvarsdepartementet

de nr 7 samma år sagts beträffande trädgårdsstatistik.

Som en betydelsefull del av denna trädgårdsstatistik ingår givetvis upprättandet av det företagsregister som riksdagen beställde. Lantbruksstyrelsen har också under föregående år beviljat statistiska centralbyrån 60 000 kronor för att denna under budgetåret 1967/68 skulle igångsätta arbetet med att upplägga detta företagsregister för trädgårdsnäringen.

Kungl. Maj:t har således skyndsamt beaktat riksdagens viljeytring, och lantbruksstyrelsen har också beviljat medel för ifrågavarande arbete. Där emot kan Kungl. Maj:t och riksdagen behöva vidtaga åtgärder för att påskynda det rent praktiska arbetet för att upprätta ett företagsregister för trädgårdsnäringen och för att detta skall bli inledningen till den kontinuerliga trädgårdsstatistik som flera gånger efterlysts.

I min motion framhöll jag att om företagsregistret utarbetades i samarbete med lantbruksstyrelsen och trädgårdsnäringens organisationer, borde det kunna åstadkommas relativt snabbt och till rimliga kostnader. Efter det att statistiska centralbyrån beviljats medel för detta arbete, har dock — mig veterligt — inga kontakter tagits vare sig med lantbruksstyrelsen eller med trädgårdsnäringens organisationer. Detta anser jag vara oroande. Skulle det vara så illa att statistiska centralbyrån — trots medelstilledning — inte satt i gång arbetet med trädgårdsnäringens företagsregister, är det i stället åtgärder för att påskynda den praktiska handläggningen som behöver sättas in. Det är nämligen angeläget att företagsregistret snabbt upprättas. Jag förväntar därvid att Kungl. Maj:t i anledning av detta kommer att föreslå att för år 1969 erfordrerliga medel anvisas för den framtida trädgårdsstatistiken.

Som motionär har jag haft stort intresse i denna fråga. Av vad som här

behandlats har jag tagit del, och av de beslutshandlingar vilka jag har refererat framgår, att riksdagen alltså inte behöver efterlysa de formella besluten. Däremot har jag anledning att för detta tillfälle ändå efterlysa de praktiska resultaten.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag avser inte att ta upp någon sakk Diskussion med herr Björk i denna fråga.

Anmärkningen i konstitutionsutskottets memorial om denna riksdagsskrivelse hänger samman med att vi inte har kunnat återfinna skrivelsen i förteckning II och inte heller i Kungl. Maj:ts beslut kunnat fastslå att denna skrivelse varit behandlad. Hur det förhåller sig i sak vågar jag därför inte ha någon uppfattning om.

Efter härmed slutad överläggning lades memorialet till handlingarna.

§ 14

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial nr 16, med förslag till ändring i riksdagsstadgan m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motiöner.

Punkten 1

Försvarsdepartementet

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Det vore en bättre ord-

Försvarsdepartementet

ning om militäranslagen behandlades i sin helhet och att man ej, såsom nu är fallet, behövde ta ställning till vissa — i några fall mycket kostnadskrävande — detaljer, innan hela ramen för försvaret behandlats.

Vpk:s grupp i denna kammare har i motion nr 656 framlagt förslag om en ny försvarsutredning, sammansatt av samtliga i riksdagen representerade partier, av representanter för de viktigaste folkrörelserna och med deltagande av civil och militär expertis.

Denna försvarsutredning skulle, föreslår vi, få till uppgift att utreda och framlägga förslag till en ny försvarsordning, och detta arbete skulle slutföras inom två år. Under denna tidrymd av två år, då utredningen arbetar, skulle militäranslagen successivt nedskäras, och i princip skulle inga nyinvesteringar göras, såvida inte bindande avtal omöjliggör avbeställning eller industriell omdisponering för civil nyttoproduktion.

Bakom detta förslag ligger ett underkännande av det förslag som den nuvarande försvarsutredningen har framlagt. Vi anser tiden vara inne för en strukturellt förändrad försvarsordning. Den försvarsutredning som arbetat fram till nu kommer inte med någonting i princip nytt utan bygger på, eller prutar i vissa fall på, den nuvarande försvarsorganisationen.

Det militära vanetänkandet får inte störas, orealistiska målsättningar tuggas vidare i militära kretsar, den militära utredningsapparaten enorma påtryckningsförmåga gör sig fortsättningsvis gällande.

Det blir tillfälle att ta upp dessa problem när ramen för de militära utgifterna skall bestämmas och de av regeringen framlagda propositionerna skall behandlas.

Av vad som kommer att beslutas nu vill jag endast ta upp tre områden.

Det gäller först anslaget till försvarets forskningsanstalt.

Utgifterna för militär forskning är större än för fredlig forskning. Det förefaller som vore den militära forskningen en av den tekniska utvecklingens starkaste drivfjädrar just nu. Detta är inget naturligt tillstånd, utan ett sjukdomstillstånd i det moderna samhället. Vill vi fred måste vi sträva efter en ordning där de militära forskningsutgifterna skäres ned till förmån för fredlig forskning.

I den försvarsorganisation vi skisserat i vår försvarsmotion menar vi att försvarets forskningsanstalt bör upphöra i sin nuvarande form och integreras med den civila forskningen. FOA:s väldiga resurser står ju inte i rimlig proportion till den civila forskningens behov. Den stora koncentrationen av framstående vetenskapsmän till den militära forskningen medför att andra forskningsgrenar blir eftersatta. Jag tillåter mig att jämföra de resurser som i dag ställs till miljöforskningens förfogande med dem som ställs till förfogande för den militära.

För ett litet land som vårt, med begränsade personella och ekonomiska resurser, är det av största vikt att upprätthålla en dynamisk forskningsmiljö, där ständigt nya idéer och nya ämnesområden ges en chans. Försvarets forskningsanstalt bjuder sannerligen inte denna miljö. Dess forskning är, av skäl som vi alla känner, dömd till begränsning och ensidighet.

Därför finns det anledning att begränsa anslagen till försvarets forskningsanstalt och öka anslagen till den civila forskningen. På längre sikt bör försvarets forskningsanstalt upphöra och den forskning som där bedrivs integreras med den civila forskningen, så långt vi finner FOA:s nuvarande forskningsuppgifter nödvändiga att fortsätta. Jag vill ha detta sagt till punkten 24.

Den andra frågan gäller militärmusiken. Denna har varit föremål för utredningar och mycken debatt. Bl. a.

har militärmusiken fått tillbörlig uppmärksamhet i konsertbyråutredningens slutbetänkande som avlämnades förra året.

Det anslag som föreslås är 15 miljoner kronor. De i landet verksamma militärmusikerna uppgår till 640. Det kan starkt ifrågasättas, om det föreligger behov av i militär mening uniformerade orkestrar.

KBU behandlar denna fråga genom att hänvisa till musikutredningen och man refererar:

»MU anförde i sitt betänkande att militärmusikkårernas ställning och organisation hade diskuterats sedan decennierna: somliga har önskat en utökning av militärmusiken för att sätta den i stånd att utföra bättre och musikaliskt sett mera tillfredsställande prestationer. Andra hade av sparsamhetsskäl förordat vissa indragningar, och det hade inte heller saknats röster för ett fullständigt avskaffande av militärmusiken. I denna diskussion kolliderade traditionsmättade och känsloladdade föreställningar med krav på effektivitet och rationalisering och här konfronterades en rent militär syn och militära behov med civila önskemål och krav. Vid varje debatt om militärmusiken aktualiserades dessa motsättningar och enighet hade inte kunnat uppnås ens om blygsamma reformförslag. För MU var det uppenbart, att militärmusikens organisation måste i grunden omprövas.»

Man talar därvid om en organisation som »skulle medföra betydande besparingar av anslag under fjärde huvudtiteln, och MU fann det naturligt att därigenom sparade belopp åtminstone till en del överfördes till åttonde huvudtiteln för att komma det civila musikalivet, i första hand amatörverksamheten och den musikaliska yrkesutbildningen, till godo».

Det handlar inte här om att göra militärmusikerna arbetslösa — det handlar om att pröva frågan om att överföra dem till annat orkesterarbete.

Bidrag till sjövärnsskären

KBU är inne på tanken att militärmusikerna i stor utsträckning kunde överföras till civil musikutövning. — Detta sagt till punkten 33 i statsutskottets utlåtande nr 4.

Jag vill också starkt ifrågasätta lämpligheten av anslaget under punkten 54 till försvarsupplysning. Av tidsskäl skall jag inte ta upp en kritik av innehållet i den försvarsupplysning som av och till ges; jag vill bara anmäla min kritiska syn på den.

Herr talman! Vi kan för vår del inte godkänna en behandlingsordning där man, innan man tagit ställning till den rent militära ramen, måste ta ställning till delutgifter. På de punkter där reservationer föreligger kommer vår grupp att stödja dessa.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag skall inte just nu ta upp någon polemik med herr Jansson om de olika punkter som här har berörts. Vi får tillfälle att återkomma här till i samband med behandlingen av de propositioner som nu är delade. Jag föreställer mig att vi då kan ta upp de av herr Jansson redovisade synpunkterna, och jag nöjer mig därför nu med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15

Bidrag till sjövärnsskären

Sedan punkten föredragits anförde

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! När man tar del av statsutskottets utlåtande nr 4 kan man inte undgå att dra den slutsatsen att utskottet var på ett soligt och mycket

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

givmilt humör den dag det behandlade de ärenden som tas upp i detta utlåtande. Jag tänker då framför allt på anslagen till de olika frivilliga organisationer som sorterar under fjärde huvudtiteln.

Punkten 15 gäller bidrag till sjövärns-kåren. I innevarande års budget har sjövärnskåren ett anslag på 615 000 kronor, och i statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t föreslagit 635 000 kronor. Utskottet har vid behandlingen av detta ärende föreslagit att anslaget skulle ökas med ytterligare 30 000 kronor. Det kan måhända finnas fog för ytterligare anslagstilldelning till sjövärns-kårens verksamhet, men det egendomliga i detta sammanhang är utskottets motivering: »Frågan om sjövärns-kårens verksamhet behandlas av 1966 års värnpliktskommitté som enligt departementschefens uttalande beräknas slutföra sitt arbete under innevarande år.» Det vanliga förfarings sättet när en fråga är föremål för utredning är att följa Kungl. Maj:ts förslag. Det förvånar mig därför att utskottet har frångått Kungl. Maj:ts förslag vid denna punkt.

Herr talman! Eftersom det inte föreligger någon reservation vid denna punkt finner jag det inte mödan värt att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Jag har endast velat göra det principiella uttalandet att utskottet handlat egendomligt.

Vid övriga punkter, punkterna 44, 45, 46 och 48, som också behandlar anslag till de frivilliga organisationerna, finns socialdemokratiska reservationer, och jag kommer givetvis att stödja dem.

Utskottet anför att den föreslagna höjningen av anslagen vid dessa punkter kan rymmas inom den kostnadsram som anslås till försvaret. Det är möjligt. Det är dock konstitutionellt egendomligt att utskottet inte talar om från vilka anslag man skall ta de pengar med vilka man skall öka anslaget till dessa organisationer. Om det är öv-

ningsanslaget man avser att nagga i kanten, hade det varit lämpligt att utskottet sagt det.

När man behandlar dessa ärenden kan man inte göra det utan att även ta hänsyn till andra bildningsorganisationer, som visserligen inte sorterar under försvarsdepartementet. Under knapphetens kalla stjärna tilldelar vi anslag till ungdomsorganisationer och frivilliga bildningsorganisationer. Vi avslår många gånger väl motiverade krav på ytterligare anslagstilldelning. Men när det gäller de frivilliga organisationer som har anknytning till försvarshuvudtiteln, då kan man frågå Kungl. Maj:ts förslag och säga att det finns pengar. Det är synd att vi inte har motsvarande möjligheter när vi beviljar anslag till andra ungdoms- och bildningsorganisationer.

Jag har, herr talman, inte något yrkande. Jag har bara velat göra detta principiella uttalande.

I detta anförande instämde fru *Thunvall* samt herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Kellgren* och *Lindkvist* (samtliga s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16—43

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 44***Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 6, punkt K 1, s. 126) föreslagit riksdagen att till Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 440 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 452 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 662 av herr *Oskarson m. fl.* hade hemställts dels, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Frivilliga befälsutbildnings-

rörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 6 015 000 kr., dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad i motionerna anförts angående rätten för frivilligorganisationer att vid utbildning av B-personal för krigsmaktens räkning ta i anspråk till förfogande ställda statliga medel.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

1. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 533 000 kr.,

2. i anledning av motionerna I: 452 och II: 662 i vad de avsåge statsmedel för utbildning av B-personal ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförte.

Reservation hade avgivits av herrar *Fritz Persson* och *Rikard Svensson*, fru *Wallentheim* samt herrar *Mårtensson*, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren* (samliga s), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 5 440 000 kr.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN
yttrade:

Debatten beträffande denna punkt må omfatta jämväl punkterna 45—49, men yrkanden rörande sistnämnda punkter framställes först sedan desamma fördragits.

Punkten 44) föredrogs; och anförde därvid:

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Vid denna punkt har jag vissa rätt allvarliga invändningar mot behandlingen av frågan inom stats-

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m. utskottet och mot handläggningen av ärendet över huvud taget.

Min första principiella anmärkning gäller den rent konstitutionella behandlingen av en fråga av detta slag. Riksdagen skall ju här fatta beslut om ett visst anslag. Men när man föreslår en höjning under denna punkt säger utskottet att Kungl. Maj:t under något annat anslag skall vidta erforderliga åtgärder utan att utskottet anger på vilket område besparingarna skall göras. Man säger bara att höjningen av anslaget skall utgå inom försvarets kostnadsram. Herr talman! Jag kan inte finna att detta står i överensstämmelse med den konstitutionella ordning vi har i vårt land. Det måste gå till så, att riksdagen anvisar ett visst anslag och att Kungl. Maj:t är skyldig att hålla sig inom ramen för detta anslag. Men riksdagen kan inte föreskriva att Kungl. Maj:t sedan skall vidta åtgärder på något annat anslag. Riksdagen måste i så fall fatta beslut om en minskning av detta andra anslag och ange denna minskning i kronor och ören. Så måste det gå till.

Om statsutskottet hade handlagt denna fråga riktigt så skulle man ha brutit ut dessa punkter och väntat med att behandla dem tills man kommit fram till behandlingen av det stora anslaget, så att riksdagen hade fått en samlad bild av hur mycket pengar som anslås på detta område. Jag kan inte finna annat än att man här måste rikta en anmärkning mot den rent konstitutionella behandlingen av denna fråga.

Herr Hugosson berörde förhållandet att 1966 års värnpliktskommitté redan nästa år kommer att redovisa sina förslag — den kommer kanske att göra det redan under innevarande år. Värnpliktskommitténs förslag och synpunkter kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och behandling. Eventuellt kommer förslag att framläggas för riksdagen nästa år. Jag kan inte finna annat än att det hade funnits fullgoda skäl att vänta med de här före-

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

slagna höjningarna till dess man hade sett vad 1966 års värnpliktskommitté kommit fram till.

Kungl. Maj:t har redan under dessa anslag föreslagit en ökning av beloppen med närmare 600 000 kronor, och sedan går statsutskottet och lägger till ytterligare 172 000 kronor. Jag tycker att det är anmärkningsvärt, även med tanke på den allmänna återhållsamhet som man i nuvarande statsfinansiella läge måste vinnlägga sig om när det gäller utgifterna under de olika huvudtitlarna. Men här föreslår utskottet utan vidare en höjning med nära 200 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit!

Om man inte accepterar Kungl. Maj:ts förslag utan vill höja anslagen ytterligare måste man också tala om för riksdagen på vilka poster i övrigt inom den stora försvarsbudgeten som motsvarande besparingar skall göras, och vi måste också få se dessa besparingar uttryckta i siffror i den huvudtitel som läggs på riksdagens bord och som riksdagen skall fatta beslut om. Om man inte iakttar den konstitutionella ordningen kan inte riksdagen fatta riktiga beslut, och Kungl. Maj:t får inte heller den vägledning som Kungl. Maj:t behöver ha när det gäller att använda de anvisade medlen.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen vid punkten 44, och jag kommer senare att yrka bifall till reservationerna vid punkterna 45, 46 och 48.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Norrköping, *Henrikson* och *Lundberg* (samtliga s).

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Under de punkter av utskottets utlåtande vartill några reservationer är knutna utgår reservanternas enligt herr Kellgrens sätt att resonera från att utskottet inte skulle ha någon som helst rätt att göra de justeringar och ändringar som utskottet kan anse

vara befogade att göra i det förslag som Kungl. Maj:t har förelagt riksdagen. Vi hävdar att utskottet har just denna initiativrätt och även att utskotten tidigare har använt sig av densamma.

Beträffande de nu diskuterade punkterna har riksdagen här år efter år ställt i utsikt en viss justering av de utgående bidragen till de frivilliga organisationerna. Herr Kellgren har hänvisat till pågående utredning. Det är riktigt att den nu aktuella utredningen beräknas kunna redovisa resultatet av sitt arbete under detta år. Det kunde då tänkas att vi på nytt med samma motivering som tidigare skulle ha sagt att vi avstår att för nästa budgetår föreslå någon uppräknings av anslagen i avbiddan på vad utredningen har att säga. Vi har förhört oss om utredningens tankgångar, vilket styrkt oss i uppfattningen att man skulle kunna göra en omfördelning inom anslagsramen på så sätt, att man tar ifrån några av de tunga posterna, t. ex. arméns övningsanslag eller materielanslag. Utskottet har inte angivit någon viss post utan säger att Kungl. Maj:t själv får avgöra på vilken post man vill göra motsvarande reduktion.

Reduceringen rör sig om 172 000 kronor på de här aktuella posterna. Men vad som är viktigt att i detta sammanhang hålla i minnet är det förhållandet, att det inte är fråga om en ökning av de totala kostnaderna utan om en omfördelning inom det rambelegget som riksdagen har att ta ställning till. Det är detta som är det väsentliga.

De frivilliga organisationerna har på precis samma sätt som övrig frivillig verksamhet inom andra områden av samhällslivet bedrivit sin verksamhet inom detta speciella område under en viss knapphetens kalla stjärna under år efter år. Därför har vi med dessa mycket blygsamma belopp velat ge dem en chans att något så när kunna hålla sin verksamhet i gång.

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

Jag vill erinra om att det finns cirka 80 000 framför allt kvinnor som är engagerade i det frivilliga arbetet inom försvarsmakten. Det är självfallet att denna stora skara ersätter lika många män som i annat fall skulle ha kallats in för att fullgöra motsvarande uppgifter. Det är inte minst mot den bakgrunden som vi tycker att det är fullt befogat att vi redan nu gör en liten uppräknig till det budgetår som börjar den 1 juli.

Jag vill understryka att beloppet som sådant är mycket begränsat. Det skiljer sig markant från vad organisationerna själva har begärt och vad motionärer i kamrarna också har hemställt om. Det är en blygsam summa. Om jag räknar in sjövärnsskåren, som nämndes här förut, rör det sig om totalt 202 000 kronor. Men jag vill än en gång understryka att det inte är fråga om nya pengar utan om en omfördelning av de pengar som står till Kungl. Maj:ts förfogande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till statsutskottets hemställan.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Ingen bestrider statsutskottets första avdelnings rätt att ta olika initiativ, utan frågan gäller huruvida det är motiverat att genomföra denna höjning. Det kan hända att det kan anses motiverat från dessa frivilliga organisationers synpunkt, men Kungl. Maj:t har redan ökat föregående års anslag med närmare 600 000 kronor. Dessutom — och detta är min huvudanmärkning — skulle frågan ha brutits ut och tagits upp i anslutning till diskussionen om det totala rambeloppet. Vinner inte reservationerna riksdagens bifall har riksdagen all rätt att kräva att rambeloppet minskas med dessa 172 000 kronor, ty det kan från riksdagens synpunkt inte anses tillfredsställande, att vi beslutar om ett visst totalbelopp för försvaret men samtidigt ger en anvisning till Kungl. Maj:t att inom de anvisade rambelopp-

pen göra besparingar av den önskade storleken för att kompensera höjningar på vissa andra områden. Detta kan inte vara konstitutionellt riktigt, utan riksdagen måste hålla på sin rätt att anvisa anslagen i rätt ordning och på rätt sätt.

Herr MELLQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte fråga om att minska något rambelopp utan det gäller att omfördela anslagen inom ramen. Vi har inom utskottet inte anvisat någon väg för Kungl. Maj:t utan Kungl. Maj:t får själv avgöra om dessa medel skall tas av materielanslaget, övningsanslaget eller något liknande anslag. Kungl. Maj:t får alltså själv avgöra vilket som är lämpligast. Men om herr Kellgren absolut vill ha ett sådant förslag finns det möjligheter att vid behandlingen av proposition nr 110 reducera någon anslagspost för att på så sätt tillfredsställa hans önskan att på papper få nedtecknat vilken post som bör komma i fråga för reducering med dessa 172 000 kronor.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte min sak att framlägga förslag, utan det är avdelningen som skall göra detta, om den menar allvar med att öka beloppet med 172 000 kronor och samtidigt genomföra besparingar på motsvarande belopp inom budgetens ram.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Kellgrens inlägg — både det första och de senare — ber jag att i alla delar få vitsorda herr Mellqvists framställning.

Det gäller ju ingalunda att förändra totalkostnadsramen för försvaret, som den försvarsutredning som herr Kellgren själv varit ledamot av framlagt för Kungl. Maj:t och varpå det förslag till försvarets totala kostnadsram som kommer att föreläggas riksdagen byggs. Det är alldeles som herr Mellqvist sä-

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

ger, nämligen att riksdagen här uttalar att det skall göras en justering på denna punkt, varefter det överlämnas åt Kungl. Maj:t att med anledning därav göra motsvarande justering på andra punkter. Sedan kan riksdagen, vilket herr Mellqvist också framhöll, besluta precis som den finner lämpligt i anslutning till behandlingen av propositionen nr 110.

Men då herr Kellgren i sin första replik till herr Mellqvist sade, att han inte bestritt utskottets rätt — och här kommer vi till en riksdagskonstitutionell fråga — att ta initiativ vill jag påpeka, att han ändock gjorde detta i sitt första anförande. Där gav han nämligen utskottet en ganska skarp reprimand med anledning av dessa ändringar. Herr Kellgrens resonemang hade varit riktigt, om det gällt en utskottsminoritet, ty den kan inte ställa yrkanden av det slaget. Men en majoritet kan göra det. Den saken har blivit klarlagd så många gånger att den inte behöver diskuteras vidare. Jag tolkar också herr Kellgrens medgivande så, att han godtog herr Mellqvists resonemang på den punkten. Men ur riksdagskonstitutionell synpunkt — om jag fortfarande får använda det ordet — är det väsentligt att denna fråga har blivit klarlagd.

Sedan några ord också om innehållet i de framställda yrkandena. Själv har jag fogat en blank reservation till utskottets utlåtande, punkten 48, som handlar om den frivilliga skytterörelsen. Jag har gjort det därför att jag bäst känner till den, men jag vill säga något också om frivilligrörelserna över huvud taget. De arbetar under mycket knappa och besvärliga ekonomiska förhållanden, vilket kanske de ledamöter som lever på långt avstånd från dem inte känner till. Frivilligrörelserna har stor anslutning från alla samhällsgrupper och politiska partier.

Jag kan som ett exempel nämna för herr Kellgren och hans medreservanter, att man inom skytterörelsen ännu

inte genom höjt statsbidrag har fått kompensation för den pålaga man fick vidkännas genom tillkomsten av omsättningsskatt på ammunition. Man kan tycka att det är en bagatell. Men vad har den lett till? Jo, följden har blivit att det nu är mycket svårt att locka speciellt yngre människor med i frivilligrörelserna. Därför har man också bekymmer med rekryteringen till skytterörelsen, vilken departementschefen många gånger har betonat vara av stor betydelse för försvaret. Om man delar denna försvarsministerns uppfattning är det mycket väsentligt att vi här följer den väg som utskottsmajoriteten har förordat på förslag av en enhällig första avdelning i utskottet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Ståhls anförande vill jag än en gång ta upp den konstitutionella frågan, som jag tycker är mycket intressant och viktig i detta sammanhang.

Om vi har en försvarsminister som beröres av riksdagens beslut i två omgångar — dvs. att riksdagen först anvisar så och så många miljoner kronor och sedan säger att försvarsministern skall ta hänsyn till denna anslagsökning vid användningen av anslaget för nästa år, så har riksdagen i realiteten ökat försvarsministerns budget med i detta fall 172 000 kronor. En försvarsminister behöver nämligen inte bry sig om riksdagens uttalande att han skall göra en omfördelning inom budgetens ram, som minskar de totala utgifterna med 172 000 kronor. Det behöver han inte befatta sig med. Riksdagen har att anslå medel. När så skett har Kungl. Maj:t — i detta fall försvarsministern — också rätt att använda de pengarna. Detta är den konstitutionella innebörden av ett sådant beslut. Jag tror att herr talmannen, som är mycket lärd

och erfaren på det konstitutionella området, säkerligen kan instämna i vad jag nu framhållit.

Jag skulle vilja beteckna det som ett »mygleri» på högsta utskottsnivå att skriva att Kungl. Maj:t skall göra omfördelningar inom ramen för beviljade anslag. Det kan icke vara korrekt att riksdagen ger sådana order till Kungl. Maj:t.

Herr STÅHL (fp) kort gemmäle:

Herr talman! Herr Kellgren använde i början av sitt anförande uttrycket »om vi har en försvarsminister». Jag utgår ifrån att vi är överens om att vi har en försvarsminister. Under denna förutsättning har utskottet skrivit på följande sätt: »Då den av utskottet föreslagna höjningen bör utgå inom försvarets kostnadsram förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t vidtager härför erforderliga åtgärder.»

Detta innebär alltså att utskottet uppdrar åt Kungl. Maj:t att vidta justeringar på de punkter, som departementet anser närmast bör komma i fråga. Hur många gånger riksdagen har lämnat ett uppdrag åt Kungl. Maj:t att göra en sådan justering kan varken herr Kellgren, jag eller någon annan i denna kammare räkna. Därför må det inte heller nu vara någon dödssynd, såsom herr Kellgren helt plötsligt söker göra gällande, att man gör det ännu en gång. Herr Kellgrens resonemang på denna punkt kan inte på något sätt anses hållbart.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Såsom herr Mellqvist tidigare påpekat har statsutskottet sedan flera år tillbaka haft att ta ställning till framställningar om anslagshöjningar till de frivilliga försvarsorganisationerna. Varje år har utskottet skrivit mycket positivt om dessa organisationers verksamhet och om det värde som de har för vårt försvar. Men först i år har man tagit konsekvenserna av dessa po-

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

sitiva utlåtanden och gått med på en om också liten höjning av dessa anslag.

Vi motionärer hade längre gående önskemål än de som utskottet nu har tillmötesgått, vilket inte är så ovanligt. De önskemål vi hade framställt var grundande på de väl underbyggda anslagsframställningar, som hade kommit från de frivilliga försvarsorganisationerna. Jag vet inte om det förhållandet, att statsutskottet inte helt har tillfredsställt motionärerna, kan vara herr Kellgren till tröst i den av honom diskuterade frågan om statsutskottets och riksdagens konstitutionella rättigheter.

Frivilligorganisationernas arbetsuppgifter är sådana som de fått sig ålagda av riksdagen. Dessa uppgifter har ökat under de senare åren och därför är det också nödvändigt att de får mera pengar till sitt förfogande. När riksdagen fattade beslut om VU 60 fastställde vi, att en mycket omfattande komplementutbildning för det värnpliktiga befälet skulle genomföras på frivillig väg, och denna utbildning fick de aktuella organisationerna sig anförtrödda.

Mot bakgrunden av att 80—90 procent, i vissa fall över 90 procent, av befälet inom våra fältförband, som det i detta fall är fråga om, utgörs av värnpliktiga tycker jag, att vi alla måste förstå hur väsentlig denna utbildning är och hur viktigt det är att riksdagen verkligen också ger frivilligorganisationerna möjligheter att genomföra de uppdrag som vi själva har gett dem.

Ett annat avsnitt, som omnämndes av herr Mellqvist, gäller utbildning av kvinnor i försvarets tjänst. Dessa kvinnor avses ersätta värnpliktiga, och deras antal uppgår i dag till över 80 000. Det är alltså en avsevärd förstärkning av totalförsvaret som härvidlag sker genom frivilligorganisationernas utbildning. Och observera att det inte enbart är fråga om repetitionsutbildning utan om att utbilda denna kvinnliga personal från grunden! Det gäller alltså såväl grundutbildning för deras

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

befattningar som vidmakthållande av deras färdigheter och kunskaper inom krigsorganisationen.

De anslagshöjningar, som statsutskottet har gått med på och som jag verkligen hoppas att även kamrarna ansluter sig till, ger dessa organisationer vissa — om än små — möjligheter att tillgodose de mest angelägna behoven, till vilka framför allt hör att kunna lämna någon ersättning åt funktionärerna. Dessa funktionärer överallt ute i landet arbetar utan någon som helst kontant ersättning för sitt arbete. Man har inte ens möjlighet att ge dem kompensation för de utgifter de har i samband med sin verksamhet — det gäller utgifter för resor och telefon, förlorad arbetsförtjänst m. m. Jag tycker det är ett rimligt krav att riksdagen skall se till att de blygsamma ersättningar som det kan bli fråga om också skall utgå.

Här har talats om andra frivilliga organisationer, och vi är alla lika angelägna om att stödja dessa. Men jag ifrågasätter om det finns någon frivilligorganisation av något slag i detta land som arbetar under så knappa ekonomiska omständigheter som de frivilliga försvarsorganisationerna gör.

Herr talman! Ett annat förslag som vunnit statsutskottets gehör i år innebär att det skall lämnas bidrag av statsmedel för utbildning av s. k. B-personal. Jag vill bara säga att detta är mycket välkommet och jag utgår från att Kungl. Maj:t i enlighet med statsutskottets förslag — som jag hoppas blir riksdagens uttalade anvisningar — snartast möjligt ser till att beställningen effektueras. I första hand de kvinnliga försvarsorganisationerna har stort behov av att få ifrågavarande rättighet.

Här har ställts frågan: Varför skall vi fatta dessa beslut nu, när VK 66 ju ändå aviserar en utredning i år, med möjlighet för riksdagen att nästa år fatta beslut? Låt mig svara att frivilligorganisationerna under många år väntat på utredning och förslag i detta avseende.

VU 60 hade bl. a. till uppgift att granska de frivilliga försvarsorganisationernas arbetsförhållanden och framlägga förslag. Uppgiften kunde emellertid inte lösas av VU 60 utan överfördes till VK 66. Man har alltså fått vänta på ett utredningsförslag under många år, och jag uttrycker ett bestämt önskemål om att VK 66, i enlighet med vad som är sagt i utlåtandet, framlägger resultatet av sin utredning i år.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tror att mina partivänner har gått litet vilse när de i detta fall reserverat sig mot utskottsmajoritetens förslag. Jag är för min del motståndare till att enskilda skall finansiera statsutgifter eller statsåligganden på annat sätt än genom skatter. Jag gillar inte att enskilda skall ha lotterier eller ordna försäljningar för att skaffa pengar till det som staten åtagit sig att sköta. Jag har därför vid ett tidigare tillfälle väckt en motion där jag påpekade att staten, om den anser att det bästa sättet att klara uppgifterna är att låta dem skötas av frivilligorganisationer, också skall åta sig att betala till dessa. I första hand anser jag dock att man inte skall ha frivilligorganisationer för att bevara försvarsviljan och hävda fosterlandskärleken. Denna kan man säkerligen hävda på annat sätt.

I princip är jag alltså motståndare till frivilligorganisationer. Men jag är i ännu högre grad motståndare till att utnyttja frivilligorganisationerna för de åligganden som staten skall klara och sedan inte betala för det. Jag tycker det är inkonsekvent. Jag opponerade mig emot att ÖB för sin informationsverksamhet skulle disponera pengar som han fick av Wallenberg. Jag tycker det är lika besvärande att Wallenberg och andra — även många små intressenter — skall samla ihop pengar för att lot-

torna och andra frivilligorganisationer skall kunna klara sina uppgifter.

Vid tidigare tillfällen har jag sagt att tiden inte är sådan att människor har tid över, utan att de får åsidosätta inkomstmöjligheter om de skall göra dylika insatser. Därför är det naturligt att staten betalar.

Om reservanterna alltså principiellt är emot att vara beroende av enskilt intresse när det gäller att klara försvaret borde de inte ha så stor motvilja mot att staten helt och hållet skall stå för kostnaderna. Jag hoppas att den utredning om försvaret som pågår har tagit hänsyn till min uppfattning och på något sätt kommer att klara upp situationen när den framlägger sitt förslag.

Jag kan inte förstå annat än att det måste vara sparsamhetsskäl i allmänhet och sparsamhet i fråga om försvaret som ligger bakom detta inlägg. Jag förstår att det inte kan finnas något särskilt principiellt skäl eftersom utskottet redan bestämt sig för att förorda ett ökat anslag till sjövärnsskåren. Några principiella skäl hindrade alltså inte herr Kellgren och de andra reservanterna från att acceptera detta ökade anslag. Det kan alltså inte finnas några principiella skäl, utan det måste röra sig om besparingsskäl, och då tycker jag att reservanternas ställning är betydligt svagare än herr Kellgren ville göra den till.

Utskottet har tydligen i väntan på förslag med utgångspunkt från de svårigheter som onekligen finns — det är svårt att rekrytera folk, och de som rekryteras får göra rätt stora uppoffringar — ansett det olämpligt att ta i anspråk viljan att hjälpa till utan att ge ersättning. Jag anser att det är något slags skenradikalism om man tror att man på detta sätt kan spara på försvaret. Det behövs rejälare tag för att spara och jag anser att reservanternas ställningstagande är litet billigt. Det är rejälare att helt enkelt betala det man

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

fordrar att människor skall göra. Om man ändå anser att man vill minska kostnaderna bör man anföra sparsamhetsskäl och ingenting annat.

I betraktande av att kostnadsramen är mycket stor — vi räknar med 5 miljarder kronor totalt till försvaret — är detta givetvis småpengar, men man kan vilja räkna dem ändå. Jag har respekt för all sparsamhet, men man skall i så fall inte kalla det annat än sparsamhet och inte åberopa någon principiell inställning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på de punkter där reservationer föreligger.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är speciellt försvarsfirman Mellqvist och Ståhl som föranlett mig att begära ordet. Det är ganska märkligt från både konstitutionell och ekonomisk synpunkt att man har gått in för en höjning av dessa anslag. Man talar om att dessa organisationer lever under knapphetens kalla stjärna. I förra veckan, herr talman, diskuterade vi en annan huvudtitel, och det gällde hjälp till sjuka människor. Då ansåg utskottet sig exempelvis icke kunna förändra och höja en tjänst som kostar två lönegrader. Nu betraktar det en utgift på 172 000 kronor som nål-pengar.

Fru Eriksson i Stockholm förklarar att partivännerna har gått vilse, men jag undrar om inte hon själv håller på att göra det. Man kan naturligtvis ha den principiella uppfattningen att alla frivilliga organisationer skall ha statsbidrag, men får alla sådana, som gör en insats i vårt land, det också på liknande sätt som i detta fall?

Vi bör verkligen komma ihåg att vad vi nu behandlar är frågan om huruvida riksdagen skall besluta om en höjning av anslagen med 172 000 kronor. Kanske jag har varit försumlig, men jag har inte sett att riksdagen ännu har be-

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

handlat rambudgeten för försvaret. Förutsätter kanhända herrar Mellqvist och Ståhl att riksdagen, i och med att en proposition lämnas med så vid ram att man utan vidare kan göra en omfördelning på 172 000 kr., är bunden att fatta ett visst beslut efter de riktlinjer som Kungl. Maj:t har lagt fast? Det är från min synpunkt alldeles orimligt. ty den fråga vi nu diskuterar rör, som sagt, om vi skall höja försvarsanslaget med 172 000 kronor eller ej.

Sedan kommer den andra frågan. Om herrarna har tänkt sig att vi inom ramen för våra försvarskostnader skall klara av dessa anslagshöjningar, borde vi ha skjutit på ställningstagandet och behandlat allt i ett sammanhang vid senare tillfälle. Man bör inte göra en saxning på detta sätt, även om man är aldrig så försvarsvänlig och anser att inga kostnader när det gäller försvaret är stora nog.

När jag yrkar bifall till reservationerna gör jag det därför att jag anser att knapphetens stjärna lyser över alla huvudtitlar. Om någon av dessa kan sägas alltid ha försetts med en vid ram att röra sig inom är det emellertid försvaret. Jag undrar därför om inte fru Eriksson skall försöka hitta vägen tillbaka. Det lär finnas en bok som heter så, och den ger visst anvisningar om hur man skall gå till väga.

Herr talman! Enligt min mening finns det både konstitutionella och framför allt ekonomiska skäl för att inte vara så lättsinnig att man höjer dessa anslag. Det finns däremot ingen motivering för att göra det. Jag yrkar därför bifall till reservanternas förslag.

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att Kungl. Maj:t i sina förslag redan har höjt anslagen med icke mindre än 583 000 kronor. Vad vi här diskuterar är en ytterligare höjning. Avdelningen inom statsutskottet har föreslagit en höjning med 172 000 kronor, utan att

den på något sätt samtidigt rekommenderat en minskning av rambeloppet med motsvarande belopp; man har bara sagt att man skall göra en omfördelning inom rambeloppet. Skulle man sålunda ha handlat korrekt — konstitutionellt sett — borde även en motsvarande minskning av rambudgeten med 172 000 ha föreslagits.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår nu av herr Kellgrens senaste inlägg att det är av sparsamhetsskäl som han är angelägen om detta. Men då tycker jag det var synd att han inte tänkte på det tidigare utan gick med på ökningen med 30 000 kronor till sjövarnsskären; den måste väl betraktas som en anslagshöjning av samma art som den ökning han talade om alldeles nyss. Är det alltså en lapsus eller är det herr Kellgrens kärlek till sjön det beror på?

Det har sagts att det är oriktigt att lämna statsbidrag till frivilliga organisationer. Jag tycker det är ännu mera oriktigt att utnyttja frivilliga organisationer för utbildning av folk. När vi låter frivilliga organisationer utbilda människor brukar dessa organisationer få bidrag från staten, men så förhåller det sig inte i detta fall. Har man däremot särskilda frivilligorganisationer som har till uppgift att upprätthålla försvarsviljan och fosterlandskärleken, är det en annan sak. Som exempel härpå kan man ta lottakärerna.

Jag tycker det är otidsenligt att ge pengar på detta sätt. Jag anser nämligen att alla utgifter för försvarsändamål borde täckas av skatteinkomster och att alla som gör en insats på detta område borde betalas på ett tillfredsställande sätt. Detta är min uppfattning, och jag hoppas att den utredning som pågår skall komma den närmare. Dessförinnan ser jag inget skäl att sätta dessa utgifter i särklass, eftersom det rör sig om vanliga utbildningsutgifter

som mycket väl kan täckas av statsanslag.

Det är alltså inte någon principiell inställning till frågan som herr Kellgren har gjort sig till tolk för. Det måste väl i stället vara sparsamhetsskäl.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Jag kan i många stycken instämma med fru Eriksson i Stockholm. Jag tycker att hon har en sund och realistisk syn på frågan. Jag instämmer också med henne när hon säger sig hoppas att vi skall få en utredning som verkligen klarlägger dessa problem och komma fram till en lösning så snart som möjligt.

Jag tillåter mig ändå att vara mycket tveksam eller att helt enkelt inte tro på möjligheten av att vi skulle kunna ersätta dessa frivilliga organisationer helt och hållet för deras arbetsinsatser. Med tanke på hur många dessa är — det har nämnts så många gånger, att jag inte behöver upprepa det; det rör sig om flera hundra tusen aktiva — skulle vi komma upp i utgiftsposter som är mycket stora och som jag har svårt att föreställa mig att riksdagen skulle kunna ställa till frivilligorganisationernas förfogande.

Jag anser tvärtom att det är mycket viktigt för vårt samhälle att ha dessa frivilligorganisationer som arbetar på sitt eget sätt, utan egennyttan, men som genom sitt arbete, både reellt — såsom här har sagts tidigare — och även på annat sätt förstärker det svenska försvaret. Vi är dock överens om att vi skall ha ett försvar. Om vi är ense om detta måste vi också vara överens om att detta bör vara så starkt som över huvud taget är möjligt. När det då finns män och kvinnor i organisationer som är intresserade och vill arbeta för saken, kan jag inte förstå varför man inte skall ge dem möjlighet därtill. Vi behöver inte ockra på idealismen. Det ligger så mycket av rent personligt värde för dessa medlemmar i att få kom-

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

ma ut i Guds fria natur, att få delta i utbildning och tävlingar i organiserad form eller i kamratlig samvaro över huvud taget i samband med lektioner, kurser och övningar. När nu medlemmarna värdesätter sådana arrangemang, varför skall de inte få möjlighet att delta däri? Varför kan vi inte låta frivilligorganisationerna arbeta på det sätt som de själva finner vara bäst? Om de sätter i gång ett och annat lotteri eller en och annan försäljning för att kunna ordna det trevligt för sig själva, kan jag inte förstå att någon skall behöva ta anstöt därav.

Herr talman! Jag har gärna velat framföra dessa synpunkter i anslutning till fru Erikssons i Stockholm anförande. Som jag tidigare sagt delar jag i många stycken hennas uppfattning, men har i andra delar från hennes helt avvikande mening.

Jag vill sedan beröra något som utskottet behandlar och som jag tycker är viktigt i detta sammanhang och därför bör uppmärksammas av ledamöterna. Det gäller utskottets skrivning: »Riksdagen har vid flera tillfällen, senast föregående år, understrukit betydelsen av den frivilliga försvarsverksamheten och även uttalat, att hänsyn härtill borde tagas vid beräkningen och avvägningen av anslagen under fjärde huvudtiteln.» Här deklarerar saken så klart, att riksdagen utan några funderingar borde kunna godta utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det tjänar inte så mycket till att här tala om fosterlandskärlek och om vår inställning till de frivilliga organisationerna på detta område, ty vi har väl alla den uppfattningen att dessa i det arbete de bedriver har stor betydelse för vårt land ur många synpunkter.

Som en av reservanterna skulle jag vilja erinra om att det i regel brukar vara så att när en utredning pågår hän-

Frivilliga befälsutbildningsrörelsen m. m.

visas det till denna. Detta har både fru Eriksson i Stockholm och jag många gånger varit med om.

Detta är ett av de starkaste skälen till att jag anser den höjning vara tillräcklig som Kungl. Maj:t har gjort. Ytterligare anslagsökningar bör anstå till dess utredningen framlagt sitt betänkande. Det är här inte fråga om någon som helst sparsamhet eller snålhet, utan om en rent principiell inställning. Om en förändring hade vidtagits, borde utskottet klart ha sagt ifrån — såsom herr Mellqvist gjorde i sitt anförande — att dessa medel skulle tas på övningsanslaget eller materielanslaget, men så har inte skett.

Därmed har jag i viss mån förklarat varför jag står bakom reservationen. Det är inte fråga om någon överilning från min sida utan jag tycker mig ha full täckning för min ståndpunkt.

Det finns en sak som gör att det hela kan ifrågasättas ur viss konstitutionell synpunkt. Riksdagen brukar ge Kungl. Maj:t till känna vad som blivit gjort, men beträffande yrkandet under punkt 44, mom. 1, ger man inte till känna att anslaget ökar med 172 000 kronor.

Härmed ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Herr Lundberg försökte på nytt att få kammaren att tro att det rör sig om en höjning av anslaget med 172 000 kronor. Jag har understrukt tidigare — och andra talare har också gjort det — att det inte är fråga om en höjning av den totala summan utan om en viss justering inom anslagsramen av anslaget till de frivilliga organisationerna med 172 000 kronor.

Herr Johansson i Norrköping ser saken ur principiella synpunkter och anser bl. a. att utskottet inte klart sagt ifrån hur det ligger till. Utskottet har dock skrivit att det må ankomma på Kungl. Maj:t att vidta de justeringar som behövs för en höjning med 172 000 kro-

nor. Jag vill än en gång understryka att det inte rör sig om en höjning av totalramen utan om en mindre justering eller, om man så vill, en omfördelning.

Jag tycker inte att herr Lundberg i detta sammanhang skall ta upp sina problem med sjuka människor och andra intressefrågor som han med den äran företräder. Var plåga har sitt skri för sig, och jag tycker inte det är riktigt av en blivande doktor att använda sig av andra epitet än dem som hör hemma i detta sammanhang.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag trodde aldrig att en riksdagsledamot skulle yttra sig så som herr Mellqvist gjorde i sitt senaste anförande — det visade hur litet sans, vett och måtta han lägger i dagen när han blir angripen.

Vi behandlar här ett ärende där vi skall besluta, om vi skall bifalla Kungl. Maj:ts förslag eller höja anslaget med 172 000 kronor. Det är den reella frågan i detta sammanhang. Vilken riksdagsledamot som helst kan naturligtvis sedan säga att vid en viss tidpunkt i framtiden skall ifrågakommande kostnader täckas.

Visst kan man tala om att de frivilliga organisationerna bör få ersättning speciellt för den utbildning de ger. Jag har själv fått lita till ABF som utbildningscentrum, och vi fick under långa tider arbeta utan att kunna räkna med bidrag för att täcka utgifterna. Inom exempelvis sjukvården arbetar en hel del människor frivilligt. Var skulle vi för övrigt hamna, om vi drog ut konsekvenserna av fru Erikssons resone-mang?

Ur både konstitutionell och ekonomisk synpunkt anser jag att vi bör följa reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re-

Lottaorganisationen

reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kellgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 44) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Fritz Persson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Kellgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 82 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få meddela att voteringsapparaten markerade AVSTÅR, medan jag avsåg att rösta NEJ.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 45

Lottaorganisationen

Kungl. Maj:t hade (punkt K 2, s. 126—127) föreslagit riksdagen att till Lotta-

organisationen för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 330 000 kr.

I de förenämnda likalydande motionerna I: 452 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 662 av herr *Oskarson m. fl.* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Lottaorganisationen för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 3 035 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 391 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Fritz Persson* och *Rikard Svensson*, fru *Wallenheim* samt herrar *Mårtensson*, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren* (samtliga s), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Lottaorganisationen för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 330 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 av herr Fritz Persson m. fl.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kellgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel

Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig

följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 45) i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Fritz Persson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Kellgren begärde emellertid rösträkning.

Sedan det konstaterats att den elektriska voteringsapparaten ej fungerade, lämnades ordet på begäran till

Herr **KELLGREN** (s), som yttrade:

Herr talman! Jag återtar mitt yrkande om rösträkning.

Härefter tillkännagav herr förste vice talmannen ånyo, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen; och beslöt kammaren i enlighet härmed bifalla utskottets hemställan.

*Punkten 46***Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig**

Kungl. Maj:t hade (punkt K 3, s. 127) föreslagit riksdagen att till Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 345 000 kr.

I de förenämnda likalydande motionerna I: 452 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 662 av herr *Oskarson m. fl.* ha-

de hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 390 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 354 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Fritz Persson* och *Rikard Svensson*, fru *Wallentheim* samt herrar *Mårtensson*, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren* (samtliga s), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Frivilliga sjukvårdsväsendet i krig för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 345 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3 av herr Fritz Persson m. fl.

Herr **MELLQVIST** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av herr Fritz Persson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 47

Utskottets hemställan bifölls.

Frivilliga skytteväsendet**Punkten 48****Frivilliga skytteväsendet**

Kungl. Maj:t hade (punkt K 5, s. 128) föreslagit riksdagen att till Frivilliga skytteväsendet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kr.

I de förenämnda likalydande motionerna I: 452 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 662 av herr *Oskarson m. fl.* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Frivilliga skytteväsendet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 780 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Frivilliga skytteväsendet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 709 000 kr.

Reservation hade avgivits

a) av herrar *Fritz Persson* och *Rikard Svensson*, fru *Wallentheim* samt herrar *Mårtensson*, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren* (samtliga s), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 452 och II: 662, såvitt nu var i fråga, till Frivilliga skytteväsendet för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kr;

b) av herr *Ståhl* (fp), utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 4 a av herr Fritz Persson m. fl.

Herr **MELLQVIST** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 a) av herr Fritz Persson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 49—64

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 65

Lades till handlingarna.

§ 16

Meddelande ang. bordlägningsplenium fredagen den 5 april

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Enligt den preliminära planen är kammarens sammanträde fredagen den 5 april avsett att bli ett arbetsplenium. Erhållna uppgifter om bordläggning av utskottsutlåtanden ger emellertid vid handen att det icke blir erforderligt att anordna arbetsplenium nämnda dag. Med ändring av den föreliggande planen hålles därför bordlägningsplenium fredagen den 5 april kl. 11.00.

§ 17

Anslag till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Förvärv av konst för statens byggnader

Kungl. Maj:t hade (bilaga 10, punkt B 4, s. 23—24) föreslagit riksdagen att a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1968/69 beställa konst för högst 2 200 000 kr. samt b) till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 625 av herr *Wirtén* och II: 771 av fru *Gärde Widemar* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under nästa budgetår beställa konst för 300 000 kr. i tillägg till Kungl. Maj:ts förslag d. v. s. för 2 500 000 kr. avseende inköp budgetåret 1969/70.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 625 och II: 771, såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1968/69 beställa konst för högst 2 200 000 kr.,

2. att riksdagen måtte till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Mattsson* (cp), *Tobé* (fp), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp), och *Sterne* (fp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 625 och II: 771, såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1968/69 beställa konst för högst 2 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *STERNE* (fp):

Herr talman! Vid årets riksdag har väckts en synnerligen intressant motion, nr 771 i denna kammare. Den berör viktigare kulturavsnitt, bl. a. upphandling av konst för statens byggnader.

Vid behandlingen av motionen i utskottet har särskilt den passus som gäller anslag till konst för statens byggnader väckt debatt. Resultatet av debatten blev en reservation i utskottet från folkpartiets och centerns sida. Som bekant beslutade 1963 års riksdag att i princip statens byggnader skulle förses med konst motsvarande ett belopp av 1 procent av den sammanlagda kostnaden för nybyggnationen. I propositionen 1963:103 säger också departementschefen att enprocentsregeln bör tjäna som riktmärke vid den fortsatta beräkningen av medelstillelningen.

Statens konstråd har angivit att nästa års kostnader för nybyggnation beräknas till 620 miljoner kronor. Mot bakgrunden av detta belopp föreslås av regeringen en medelsanvisning för konst på 2,2 miljoner kronor. Enligt regeln skulle kostnaderna väl få uppgå till mellan 5 och 6 miljoner kronor. Det av regeringen föreslagna beloppet är i förhållande till byggnadskostnaderna alldeles för lågt för att tillnärmelsevis motsvara enprocentsregeln som riksdagen en gång beslutat om.

I det läget har fru *Gärde Widemar* i sin motion föreslagit att konstrådet bemyndigas att i enlighet med sin framställning beställa konst för budgetåret 1968/69 till ett belopp av 2,5 miljoner kronor. Härigenom skulle rådet få bättre möjligheter att inrikta planeringen på enprocentsregelns successiva genomförande.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag alltså bifall till reservationen vid punkt 2.

Herr *LINDHOLM* (s):

Herr talman! Den punkt i utlåtandet som vi nu behandlar gäller ett ämne

Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.

som återkommer årligen och där vi varje år måste anföra våra speciella synpunkter.

Det är riktigt att man en gång i tiden har talat om att 1 procent på den totala byggnadskostnaden skulle användas för konstnärlig utsmyckning. Men erfarenheten har sagt oss att beloppet mycket väl kan varieras i förhållande till byggnadskostnaderna. Man behöver inte slaviskt följa enprocentsregeln. På det ena bygget kan det bli konstnärlig utsmyckning för mindre än 1 procent av byggnadskostnaden, på ett annat kan det bli mera. Det hittills tillämpade systemet har ändock, såvitt jag förstår, varit ganska tillfredsställande, samtidigt som det givit konstnärerna möjligheter att utveckla sin egenart på olika områden.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sterne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom

uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sterne begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 140 ja och 69 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 3***Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 5, s. 24—27) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 905 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de under punkt 2 angivna motionerna I: 625 och II: 771 vari hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte å åttonde huvudtitelns driftbudget anvisa ett förslagsanslag av 4 201 000 kr. — en ökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 296 000 kr. — till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek på i motionerna föreslaget sätt,

dels motionen II: 203 av herr *Hector m. fl.*, vari bl. a. hemställdes att riksdagen vid behandlingen av statsverkspropositionens bilaga 10 punkten B 5 måtte besluta att fastställa biblioteksersättningens grundbelopp för budgetåret 1968/69 till 10 öre för lån och 40 öre för referensexemplar av originalverk samt till 5 öre för lån och 20 öre för referensexemplar av översatta verk samt att företa den uppräknade av förslagsanslaget som föranleddes härav,

dels motionen II: 763 av herr *Arvidson*, vari hemställdes att riksdagen måt-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

te vid behandlingen av punkt B 5 i statsverkspropositionens bil. 10 besluta att höja bibliotekersättningens grundbelopp från 6 öre till 25 öre för lån av rättsskyddat svenskt originalverk, från 2 öre till 10 öre per lån av översatt verk, från 24 öre till 1 kr. för bruk av svenskt referensexemplar och från 4 öre till 50 öre för bruk av referensexemplar i översättning samt att motsvarande uppräknig av ifrågavarande förslagsanslag skedde,

dels motionen II: 764 av herr *Arvidson*, vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av punkt B 5 i bil. 10 till statsverkspropositionen ville a) bifalla förslaget om inrättandet av fyra nordiska stipendier om 5 000 kr. vardera, b) avslå förslaget om att det erforderliga beloppet, 20 000 kr., skulle tas ur författarfondens s. k. fria del, c) för ändamålet anvisa 20 000 kr. som ett särskilt anslag under åttonde huvudtiteln samt d) bifalla förslaget att beloppet ställdes till styrelsens för Sveriges författarfond förfogande att användas i särskilt föreskriven ordning.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 625 och II: 771, II: 203 och II: 763, samtliga motioner i vad de avsåge höjning fr. o. m. budgetåret 1968/69 av bibliotekersättningens grundbelopp,

2. att riksdagen måtte avslå motionen II: 203 i vad den avsåge hemställan om en plan för successiv höjning av bibliotekersättningens grundbelopp,

3. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och hemställa under a) i motionen II: 764 besluta inrätta fyra stipendier för författare från de övriga nordiska länderna,

4. att riksdagen måtte avslå hemställan under b), c) och d) i motionen II: 764,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 625 och II: 771, II: 203

samt II: 763, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. anvisa ett förslagsanslag av 2 905 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande höjning av bibliotekersättningens grundbelopp av herr *Arvidson* (s), som ansett

dels att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 763 och i anledning av motionerna I: 625 och II: 771 samt II: 203, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta höja bibliotekersättningens grundbelopp från 6 öre till 25 öre för lån av rättsskyddat svenskt originalverk, från 2 öre till 10 öre för lån av översatt verk, från 24 öre till 1 kr. för bruk av svenskt referensexemplar och från 4 öre till 50 öre för bruk av referensexemplar i översättning;

dels att utskottet under 5. under försättning av bifall till yrkandet beträffande 1. bort hemställa

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 625 och II: 771 samt II: 203 och med bifall till motionen II: 763, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. anvisa ett förslagsanslag av 8 000 000 kr.;

2) beträffande nordiska författarstipendier av herrar *Arvidson* (s) och *Tobé* (fp), som ansett att utskottet under 4. bort hemställa

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till hemställan under b), c) och d) i motionen II: 764 till Nordiska författarstipendier för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Bibliotekersättningen till författarna har funnits sedan mitten av 1950-talet. Den har varit mycket blygsam — från början 3 öre per boklån, för att så småningom stiga till 6 öre.

Från författarhåll har vi betraktat denna ersättning som en verklig gottgörelse från samhällets sida för den utlåning av författarnas böcker som sker gratis genom de offentliga biblioteken. Men samtidigt har författarna hela tiden reagerat mot att denna gottgörelse helt och hållet bestäms av den ena parten, statsmakterna, medan den andra, författarna, inte har kunnat påverka beloppens storlek. Vi har så småningom kommit fram till uppfattningen att det nuvarande systemet är ett slags försök, ett provisorium, som när det hela stadgat sig skall avlösas av en verklig ersättning, d. v. s. en ersättning som motsvarar den förlust som författarna lider genom att samhället på detta sätt exproprierar deras böcker.

Jag skall försöka belysa detta med ett exempel. Förra året hade 47 författare mer än 100 000 boklån. En författare som har 100 000 boklån får i ersättning från samhället 2 250 kronor. Det är naturligtvis i och för sig en aktningvärd summa. Men om det inte hade funnits någon möjlighet att låna böcker gratis på biblioteken, utan de presumtiva läsarna i stället varit hänvisade till att köpa den bok de önskade läsa, så kan vi tänka oss att åtminstone var tjugonde av de 100 000 intresserade läsarna köpte ett exemplar av boken. Då skulle den ha sålts i 5 000 exemplar, vilket skulle ha inbringat författaren 25 000 kronor i stället för de 2 250 kronor han nu får i ersättning för utlåningen. Där sker alltså en mycket stark samhällelig exploatering av författarnas verk, och det har vi reagerat mot. Vi menar att tiden nu är inne att byta ut den blygsamma ersättningen mot en rejäl ersättning, som verkligen kan medverka till att ska-

pa trygghet i författarnas yrkesutövning.

I anslutning till en framställning från författarsidan har jag väckt en motion med hemställan om en höjning av bibliotekersättningen från 6 till 25 öre. Detta skulle betyda att en författare med 100 000 utlån får 15 000 kronor. Det anser vi vara en realistisk bedömning, om man uppfattar ersättningen från biblioteken som en verklig gottgörelse.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen B 1.

Sedan vill jag också säga några ord om en annan fråga under samma punkt. Bibliotekersättningen utgår endast till svenska författare. Vi saknar en internordisk överenskommelse som gör att vi kan ge bibliotekersättning också till grannländernas författare. En sådan överenskommelse träffas väl så småningom, men hittills har det ansetts omöjligt att nå en reciprocitet mellan de nordiska länderna som möjliggör bibliotekersättning i alla Nordens länder. I stället har man i Nordiska rådet tagit upp frågan om inrättande av stipendier till grannländernas författare, som skulle möjliggöra för dem att vistas här i landet en tid och lära känna Sverige. Redan 1963 förelåg en rekommendation om sådana internordiska stipendier, och frågan togs upp vid undervisnings- och kulturministrarnas möte förra året. Då beslöt man att genomföra en ordning med ett stipendiesystem enligt vilket varje land ställer fyra stipendier till förfogande åt författarna i de övriga länderna; stipendierna skulle vara av storleksordningen 5 000 kronor.

Från författarhåll i hela Norden har det beslutet hälsats med stor tillfredsställelse, även från svenskt håll. När vi opponerar oss mot den lösning som Kungl. Maj:t föreslagit är det alltså inte mot saken som sådan vi vänder oss. Vi opponerar oss endast mot den form för finansieringen som Kungl. Maj:t har fö-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

reslagit. Enligt regeringsförslaget skall nämligen de 20 000 kronor, som ställs till förfogande från svenskt håll, inte betalas av den svenska staten och det svenska samhället utan av de svenska författarna. Dessa åläggs att bli donatorer genom att de 20 000 kronor, som skall utbetalas i nordiska stipendier, skall tas ur Sveriges författarfond, dvs. ur en stipendiefond dit en del av biblioteksersättningen går och som Sveriges författare har vant sig vid att betrakta som sin egen.

I Danmark har man inte haft möjligheter att ta motsvarande medel ur någon författarfond, eftersom det där inte existerar någon sådan. De danska författarna får direkt ersättning för de böcker som finns på de danska biblioteken. Det betyder att Danmark måste skjuta till ett nytt anslag på 20 000 kronor av statsmedel för att bekosta dessa nya nordiska stipendier, och detta är väl den enda rimliga lösningen. Sverige går dock en annan väg och låter sina egna författare betala detta belopp.

Summan är i och för sig inte överväldigande, och det kan därför inte vara budgetära skäl som legat bakom departementets rekommendation av denna lösning. Det kan inte heller vara principiella skäl bakom den. Fastslår man denna lösning som princip, betyder det ju att man låser fast utvecklingen av det nordiska stipendiesystemet på det sättet, att Sveriges författare i all framtid skulle få betala stipendieringen av sina kolleger i grannländerna. Det kan aldrig ha varit departementets mening. Jag kan inte utläsa något annat ur handlingarna än att det varit fråga om ett olycksfall i arbete. Jag uttalar bara den förhoppningen att detta skall rättas till nästa gång.

Jag har inga illusioner om, herr talman, att inför de tomma bänkarna i denna kammare kunna omvända kammarens ledamöter, utan jag får förlita mig på Kungl. Maj:t, men jag skall ändå med den motivering som jag anfört be att få yrka bifall till reservationen B 2.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ber att få instämma i den senare delen av herr Arvidsons anförande, som gällde mom. 4 i utskottets kläm och reservationen B 2. Jag vill även för min del yrka bifall till denna reservation.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi har på åtskilliga av de punkter, som tillhör detta kulturella avsnitt under åttonde huvudtiteln, årligen en liten diskussion om huruvida Kungl. Maj:t har anvisat tillräckliga medel för de olika ändamålen. Jag är klart medveten om att man på det kulturella området mycket väl på ett meningsfullt sätt skulle kunna utnyttja betydligt större anslag, men å andra sidan måste vid budgetarbetet göras en avvägning mellan olika intressen och önsksningar. Och vi har ju alla våra specialområden, som vi särskilt vill omhulda. Men om vi gör en totalbedömning av det som föreslås och signaleras på det avsnitt som gäller kulturfrågorna under åttonde huvudtiteln tror jag vi måste vara överens om att det även i år har skett en betydande förstärkning av medlen till ökad kulturell aktivitet. Därför är det också naturligt att man vid avvägningen inte kan tillgodose alla de olika önskemål som finns. Men jag förmodar att även herr Arvidson vill ge mig rätt i att kulturdelen av åttonde huvudtiteln i år innehåller betydande förstärkningar, som skapar möjligheter för ett rikare kulturliv. När man då valt att prioritera vissa avsnitt är det inte möjligt att — om man ser på totalramen — gå längre mot bakgrund av den allmänna budgetbehandling som vi medverkar till.

Herr Arvidson talar nu varmt för biblioteksersättningen, och självfallet kan man argumentera på sätt som herr Arvidson gör. Herr Arvidson nämnde emellertid själv att ersättningen i mitten av 1950-talet var 3 öre per lån, medan den nu är 6 öre. Det innebär en höjning med 100 procent på ungefär tio

Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.

år. Givetvis kan man, som herr Arvidson gjorde, ta ett statistiskt exempel och säga, att om låneformen inte hade funnits och det i stället sålts så och så många böcker, skulle författarnas inkomster ha varit så och så mycket större. Men jag förmodar att man även inom författarkretsar är helt på det klara med att ordet »om» utgör ett ytterst bräckligt underlag för en sådan här seglats. Det är ju inte uteslutet att den totala försäljningen hade begränsat sig till i stort sett de upplagor som nu utgår, och därför får man väl se de medel som kommer via boklånen som ett plus.

Inom utskottsmajoriteten har vi i nuläget, med hänsyn till att vi för inte så länge sedan gjorde betydande justeringar på detta område, inte ansett att tiden är mogen för ytterligare steg på vägen.

Vad sedan gäller de nordiska författarstipendierna, så är det ju inte fråga om något egentligt olycksfall i arbetet. Jag vet att man inom departementet haft kontakter och att dessa lett till att den i propositionen redovisade konstruktionen förordas. Jag förmodar att statsrådet Moberg är villig att ge kammaren en redogörelse för det arbete som härvidlag har nedlagts. Mot bakgrund av de uppgifter som lämnats tror jag sålunda inte att man kan tala om ett egentligt olycksfall i arbetet, utan förslaget är tvärtom en produkt av de kontakter som tagits på området.

Herr talman! Jag ber att med stöd av det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Låt mig säga några få ord om de nordiska författarstipendierna.

Det har tydligen här och var blivit ett visst missförstånd om relationen mellan Nordiska rådets rekommendation å ena sidan och propositionens och

utskottsmajoritetens ställningstagande å den andra. Det har sagts att man inte följt Nordiska rådets rekommendation. Men om man ser på klämman i Nordiska rådets rekommendation finner man att den är sådan, att den på denna punkt inte ger en helt entydig anvisning.

Vad sedan gäller själva konstruktionen vill jag bekräfta uttalandet av utskottets talesman. När vi fick frågan till behandling i departementet, kunde vi konstatera att det inte gick att ta medel ur den nordiska kulturfonden. I det läget tog vi faktiskt en underhandskontakt med Författarfonden och vi kom överens om att det enklaste i denna situation var att medlen för dessa stipendier skulle tas ur fondens fria del.

Jag vill emellertid ge herr Arvidson rätt i att man — om detta kulturutbyte utvecklar sig — mycket väl kan överväga ett annat finansieringssätt. Men jag är säker på att den konstruktion som är föreslagen i propositionen och av utskottsmajoriteten är helt tillfyllest för nästa budgetår.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! När jag lyssnar till denna diskussion om de fyra nordiska stipendierna kan jag — även om jag tar vederbörlig hänsyn till vad statsrådet Moberg sade, vilket gör läget en liten aning bättre — ändå inte, med beaktande av det föreliggande förslaget, underlåta att instämma i vad herr Arvidson sade. Det är inte så ofta jag kan göra det, så det gläder mig alldeles speciellt att vi nu står på samma linje.

Det ligger något oriktigt i att dessa 20 000 kronor skall tas ur medel som tillkommer de svenska författarna och inga andra. Särskilt mycket tillförs dem inte genom att deras böcker läses och utlånas den offentliga vägen. Det är emellertid deras pengar, som det brukar heta, hopbragta som ersättning för nyttjande av svensk litteratur. Det är väl ändå något ensidigt att lösa ett in-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m. tERNORDISKT författarproblem — problem är det givetvis, det medger jag gärna — på detta sätt. Man kan lätt få intrycket, att staten vill förplikta författarna att bli donatorer. Om de vill vara det frivilligt, är det helt annorlunda, men jag förmenar, att det här inte rör sig om annat än ett föreläggande till givmildhet, som staten å sin sida inte vill utöva. Jag är dessutom inte säker på att man kan räkna med klar reciprocitet härvidlag från de andra nordiska länderna.

Som läget nu är får jag alltså yrka bifall till reservationen B 2 vid punkten 3.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag skall avstå från en debatt om biblioteksersättningens storlek. Jag tror denna fråga bör få ligga till sig och mogna. Man får vänja sig vid tanken på 25 procent innan någon större debatt därom tas upp.

Jag måste dock få säga några ord om de nordiska författarstipendierna. Statsrådet Moberg sade att man från departementets sida tagit kontakter med Författarfondens styrelse och kommit överens om att den föreslagna formen var den riktiga. Författarfonden skulle administrera beloppet och verkställa utdelningarna. Det är riktigt att överenskommelsen var sådan. Men i det sammanhanget har inte sagts ett ord om det nu berörda sättet att finansiera stipendierna. Det kom som en chock när vi fick reda på hur det låg till.

Nu tar jag emellertid fasta på det löfte som avgivits från departementets sida om att detta är en engångsföreteelse och att vi skall få en annan ordning till ett annat år.

För att ställa problemet i realistisk belysning skulle jag vilja rikta en fråga till statsrådet Moberg: Tror statsrådet att någon enda nordisk författare kommer att söka ett sådant stipendium? Det vore illojalitet.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten nämnvärt; jag vill bara upprepa att de underhandskontakter vi hade klart ledde fram till att vi borde göra denna konstruktion för nästa år. Innebörden i propositionens och utskottsmajoritetens ståndpunkt är att samma belopp som ställs till förfogande för nordiska författares vistelse i Sverige disponeras för svenska författares besök i andra nordiska länder. Konstruktionen, sådan den föreligger, betyder alltså en örönmärkning av vissa stipendier till att avse besök i de nordiska grannländerna. Enligt min mening borde ingen hesitera att söka ett sådant stipendium.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen B 1) av herr Arvidson i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen B 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Arvidson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3) mom. 4) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Bidrag till de kungl. teatrarna — Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen B 2) av herrar Arvidson och Tobé.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Arvidson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 68 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 5***Bidrag till de kungl. teatrarna**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Kostnadsutvecklingen beträffande såväl de kungl. teatrarna som de övriga statsbidragsberättigade scenerna visar en ganska ogynnsam tendens. De kungl. teatrarna begär för nästa budgetår en anslagsökning med drygt 12 miljoner kronor, varav departementschefen tillstyrker ungefär hälften.

Teater- och orkesterrådet pekar på den kraftiga ökning av statsbidraget som har begärts och anför bl. a.: »I viss mån bör dock, liksom inom närings-

livet, kostnadsfördyringar kunna mötas genom rationaliseringar.»

Departementschefen ansluter sig till vad teater- och orkesterrådet anfört om vikten av att möta sådana kostnadsökningar genom rationaliseringar men överlämnar åt teatrarna själva att söka de olika vägar som kan finnas att välja mellan.

I motionerna I: 361 och II: 460 har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om till sättande av en utredning rörande arbetsformerna vid de kungliga teatrarna. Nu kan motionärerna till sin glädje konstatera, att utskottet delar deras uppfattning om betydelsen av rationaliseringar — jag tycker detta är ett mycket viktigt konstaterande på just detta område —, men någon särskild utredning därom vill utskottet inte förorda.

Det är alltså här skiljelinjen i uppfattningen går mellan motionärerna och utskottsledamöterna. Motionärerna menar, att det torde vara litet väl sangviniskt att överlämna åt teatrarna att själva söka komma in på de rätta rationaliseringsvägarna, och jag har den uppfattningen, att man nog borde hjälpa dem i starten.

Emellertid får jag väl förklara mig nöjd med vad utskottet här har anfört och hoppas, att utskottets förmodan är riktig. Jag har därför inte för avsikt att yrka bifall till motionerna, utan jag yrkar nu endast bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 7***Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 12, s. 40—44) föreslagit riksdagen att a) godkän-

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

na de ändrade grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar som angivits i statsrådsprotokollet samt b) till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 20 150 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 251 av fru Segerstedt Wiberg m. fl. och II: 456 av fru Hörnlund m. fl., vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av anslaget Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar måtte besluta att statsbidraget till teatrarna i enlighet med Teater- och orkesterrådets förslag beräknades på de verkliga personalkostnaderna för varje spelår och att anslaget därför uppfördes med 22 300 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 360 av fru Diesen och herr Lidgard samt II: 461 av herr Nordstrandh,

dels de likalydande motionerna I: 469 av herr Lundberg samt II: 766 av herrar Bengtson i Solna och Lothigius.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 251 och II: 456 i vad de avsåge ändrade statsbidragsgrunder,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 360 och II: 461 i vad de avsåge ändrade statsbidragsgrunder,

3. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet angivna ändrade grunder för det statliga stödet åt stadsteatrar och därmed likställda teatrar,

4. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 251 och II: 456 samt I: 360 och II: 461, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 20 150 000 kr.,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 469 och II: 766.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Vid behandlingen av frågan om stödet till landets stadsteatrar och därmed likställda teatrar har utskottet haft att behandla motionerna nr 251 i första kammaren och nr 456 i denna kammare.

Motionerna stöder det förslag som framlagts av statens teater- och orkesterråd om ändrade principer för det statliga stödet till landets teatrar. Det förefaller underligt att Kungl. Maj:t och nu också utskottet frångått det förslag som lagts av de organ, som har den direkta tillsynen över teaterverksamheten och som mer än någon annan bör kunna bedöma om nuvarande former för stödet kan anses fungera på ett tillfredsställande sätt.

När det gäller den första treårsperioden har vi från stadsteaterstädernas sida verkligen fått praktiska erfarenheter av hur systemet med ett fastställt basår och med uppräknings baserad på statstjänstemannalönerna verkar. Från samtliga kommuner med stadsteatrar och även från Stadsförbundets sida har det framhållits att nu rådande system har uppenbara brister. I verkligheten får kommunerna under det andra och i synnerhet under det tredje eller sista året ta på sig en allt större andel av kostnaderna även för lönerna. Om man tar 1963/64, som var grundande för statsbidraget när det infördes, till utgångspunkt och ser på den procentuella kostnadsstegringen för kommunernas vidkommande som skett därefter, t. ex. för året 1964/65, finner man att den ligger på 56,9 procent för den kommun som hade den största kostnadsökningen under denna tid. Medeltalet ligger på ungefär 25—30 procent i ökade kommunala kostnader för stadsteatrarna.

Om man går till spelåret 1965/66 har den kommunala kostnadsandelen stigit väsentligt. Det finns en rad teaterstäder

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

som hade en stegring av teaterkostnaderna med mellan 70 och 96,1 procent från basåret räknat fram till 1965/66. Kommunernas andel av kostnaderna har fortsatt att öka därför att man har fått ta på sig en allt större del av de verkliga lönekostnaderna, på vilka man utan tvivel borde grunda bidragsbestäm- melseerna.

Löneutvecklingen vid stadsteatrarna bestäms endast till en mindre del av de kollektiva uppgörelserna på arbetsmarknaden. Detta har vi framhållit i motionerna, och det har även understrukt av teater- och orkesterrådet. Det är fråga om personliga lönesättningar och det är fråga om vilka skådespelare och annan personal som man kan knyta till teatrarna. Tillgången på skådespelare är inte heller lysande, i varje fall för landsortsteatrarnas del. Samtliga teatrar får vara med och betala hyfsade löner, om man skall ha en chans att få så bra ensembler som möjligt. Det ställs också krav på att det statliga stödet skall medverka till att teatrarna upprätthåller en hög konstnärlig standard och samtidigt når en vid publik. Det är också rimligt att det statliga stödet ligger på en sådan nivå att det blir till verklig hjälp för de kommuner som kan sägas vara kulturförsörjare, inte bara åt den egna befolkningen i kommunen utan åt hela regioner.

De skäl som redovisats varför man inte skulle kunna gå på teater- och orkesterrådets förslag liksom inte heller på motionärernas förslag att grunda statsbidragen på de faktiska lönekostnaderna är i sanning svaga. Kungl. Maj:t och utskottet menar att kommunerna skulle öka kostnaderna i alltför snabb takt och att statsmakterna skulle sakna insyn i verksamheten. Det säger sig självt att kommunerna knappast kan handla oansvarigt och därigenom öka kostnaderna enbart för nöjes skull.

Även om staten bidrar med 55 procent av den faktiska lönekostnaden måste kommunerna dock betala 45 procent

av den, och då försöker de naturligtvis att hålla denna andel på en rimlig nivå. Kommunerna skall dessutom bestrida alla de övriga kostnaderna för teaterverksamheten: lokalkostnader, reklamkostnader, resor m. m. Insynen finns redan genom teater- och orkesterrådet, som har till uppgift att granska statsbidragsansökningarna och se till att inga obefogade personalökningar görs vid berörda teatrar.

Vi skall nu fatta ett beslut som kommer att få verkningar under en treårsperiod, och det finns skäl att se till att kostnadsfördelningen inte blir illusorisk. I stället bör statsbidrag med 55 procent på de faktiska lönekostnaderna utgå; då vet både stat och kommuner vad man har att rätta sig efter.

Jag ber att få yrka bifall till motionen 456 i denna kammare.

I detta anförande instämde herrar *Svenning* (s) och *Magnusson* i Borås (h).

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag har väckt en motion, som går ut på att den statliga bidragsprocenten till stadsteatrarna och därmed likställda teatrar höjs från nuvarande 55 procent till 66 $\frac{2}{3}$ procent. Det är, som jag ser det, ett i och för sig synnerligen berättigt krav, men i det läge vari vi nu kommit vill jag gärna avstå från det för att i stället sluta upp bakom det av fru Hörnlund framförda förslaget, som vill knäsetta en ny och som jag tror bättre princip för beräkningen av statsbidragen till teatrarna — en beräkning som är grundad på de verkliga personalkostnaderna för varje spelår. Det är en långsiktig lösning, varigenom i framtiden den eviga diskussionen om procenthöjningar i någon mån skulle kunna undvikas.

Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen 456 i denna kammare.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herr Nordstrandh tycks

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

ha många strängar på sin lyra: på den ena punkten vill han genomföra rationaliseringar för att åstadkomma kostnadsbesparingar av hyggligt format och på nästa punkt vill han öka de statliga utgifterna för i sak samma ändamål.

Det är alldeles riktigt som herr Nordstrandh säger att teater- och orkesterrådet lagt fram ett förslag enligt vilket statsbidrag skulle utges för de faktiska kostnaderna. I allt budgetarbete måste man emellertid ha ett någorlunda fast underlag och möjlighet att med utgångspunkt i detta bedöma kostnadsfaktorerna. Om vi överlåter åt andra att bestämma hur kostnadsfaktorn skall utvecklas, har vi inget grepp på de reella kostnadsfaktorerna i det system som vi nu har valt.

Den som har studerat propositionen mera ingående kan konstatera att medan budgetåret 1963/64 tidigare användes som basår utgår man nu från budgetåret 1968/69 som basår. Detta innebär en uppräknings av anslaget med inte mindre än 2 1/2 milj. kr. på denna punkt. Jag tror att det är klokt att vi även i fortsättningen följer detta system. På så sätt kan vi samtidigt bedriva ett budgetarbete som gör det möjligt att överblicka kostnadskonsekvenserna av de åtaganden vi gör.

Jag ber, herr talman, att med stöd av det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BENGTSON** i Solna (h):

Herr talman! Med tanke just på vad utskottets talesman säger om svårigheterna för statsmakterna att lämna bidrag till stadsteatrarna är det kanske inte så underligt att möjligheterna att få fasta teatrar över hela landet är väldigt små. Vi har i en motion, II: 766, som statsutskottet passat på att avstyrka i detta sammanhang, konstaterat att stora delar av vårt land saknar fast teater. Vi behöver bara tänka på hela västra delen av Mälardalen. Varken städerna Västerås, Eskilstuna eller Örebro har

råd med sådan teater. Vidare är sydöstra Sverige, Värmland, Dalarna och större delen av Norrland utan fast teater.

Vi motionärer har i detta sammanhang tagit fasta på att teatrarna genom de ändrade kommunikationsförhållandena och genom den ändrade utbildningen i skolorna m. m. har fått karaktären av regionala institutioner. Som fru Hörnlund säger tjänstgör vissa städer som kulturförsörjare för omgivande regioner. Det är alltså någonting nytt som är på väg in i teaterlivet. Vi kan inte blunda för det, även om statsutskottet i viss utsträckning gör det.

Vi har framställt ett önskemål om en utredning för att huvudmannskapet för stadsteatrar skall kunna breddas, kanske genom samarbete med landsingen. Man skulle kunna skapa regionala teatrar, förankrade i hela bygden.

I utskottsutlåtandet sägs att statsmakterna inte vill medverka till en sådan utredning. I och för sig har man inte gått emot utredningskravet, men man menar att initiativet borde komma från annat håll.

Herr talman, vi motionärer anser att om statsmakterna vill försöka aktivera och stimulera teaterintresset, bör initiativet komma från statsmakterna. Jag har emellertid för dagen inget yrkande på denna punkt.

Fru **HÖRNLUND** (s):

Herr talman! Herr Lindholm vill göra en budgetteknisk fråga av detta och säger att man måste ha ett fast underlag i budgetarbetet. Jag frågar mig verkligen om det inte är ett fast underlag att ta hänsyn till de verkliga lönekostnaderna. Om man som exempel tar den sektor som gäller den sociala hemhjälpen, utgår till denna verksamhet ett statsbidrag baserat på den faktiska lönekostnaden. Där har man velat sätta in en stimulans.

Nu frågar jag mig: Är det inte meningen att man över huvudet skall

Bidrag till stadsteatrar och därmed likställda teatrar

stimulera verksamheten inom den kulturella sektorn? När det gäller den sociala hemhjälpen betalas det inte ut statsbidrag på grundval av kostnadsnivån under ett basår, och inte heller tar man skådespelarlönerna till underlag för lönerna till sociala hemhjälpen. Man skulle kunna tänka sig en sådan ordning om man skall vara konsekvent, men det är väl ändå de faktiska kostnaderna som bör utgöra underlag.

I utskottsutlåtandet framhålls att man kommer att få ökade kostnader. Utskottet skriver på sidan 7:

»Genom att huvudmännen får bidrag även till kostnader för de personalökningar som skett efter budgetåret 1963/64 t. o. m. budgetåret 1966/67 och för de lönehöjningar utöver ökningen av statstjänstemannalönerna som inträffat under samma period kommer statens andel av kostnadstäckningen att öka avsevärt.» Just detta visar att de statsbidrag som baseras på lönekostnaderna 1963/64 har urholkats. Det är alltså kommunerna som under de senaste åren fått bära de starkt ökade kostnaderna.

Vad är det nu som håller på att ske, herr Lindholm? Jo, kommunerna får enligt utskottets förslag 2 miljoner mer i kostnader. Förslaget innebär nämligen att staten betalar 55 procent av lönekostnaderna minus 2 150 000 kronor. Det tycker jag är fel. Jag tycker att har man sagt att man skall betala 55 procent av lönekostnaderna för denna verksamhet, så bör det också vara 55 procent av den faktiska lönekostnaden.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Förslaget om en höjning av statsanslaget till stadsteatrarna i form av en ny princip för bidragsgivningen står inte, som jag ser det, herr Lindholm, på något sätt i motsats till mitt tidigare i dag framförda krav på rationaliseringar inom de kungliga teatrarna. Rationaliseringar måste givetvis även vidtas vid stadsteatrarna.

Jag vågar väl påstå, att åtskilliga stadsteatrar redan inlett hårt kostnadsbesparande rationaliseringar. Men utan en sådan rationalisering torde behovet av ökade statsmedel bli ännu större. I annat fall får kommunerna betala det, och då kräver de rationaliseringar. Jag tycker inte, att det finns något motsatsförhållande mellan dessa ting.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Man har sökt göra gällande att det system som tillämpas är så stelbent att det inte kan få den mjukhet som läget i vissa situationer kräver. Det torde väl inte vara obekant för fru Hörnlund att exempelvis stadsteatrarna i Borås och Malmö under den löpande perioden fått sina statsbidrag omprövade. Diskussionen här gäller ju de totala omkostnaderna, till vilka staten ger ett bidrag på 55 procent. Om man nu överlåter åt kommunerna att själva bygga ut organisationen såsom de vill — det är klart att man kan tycka att det är intressant att sätta upp ett stort drama med låt säga 30, 40 eller 50 agerande — så är det ju ändå ytterligare en utgift som man bör ha möjlighet att överblicka något så när.

När vi alltså talar om detta som en budgetfråga är det inte i och för sig något uttryck för att vi i utskottet skulle ringakta eller undervärdera teaterns betydelse som kulturfaktor i samhället. Om man summerar de ökningar som föreslås i budgeten till teaterverksamhet så kommer man fram till att de totala ökningen uppgår till 16 miljoner kronor. Jag tycker nog att man med den siffran i minnet kan konstatera att ett betydande intresse visats för denna verksamhet.

Fru HÖRNLUND (s):

Herr talman! Eftersom herr Lindholm tog Malmö och Borås som exempel vill jag säga att Borås stadsteater under denna period har fått en omprövning av bidragsunderlaget, dvs. antalet skå-

Bidrag till särskilda kulturella ändamål

despelare. Staten har alltså bifallit vår ansökan att få öka våra kostnader på detta område; för oss har det betytt en ökning med två skådespelare. Men prövningen av ensemblens storlek osv. skall även i fortsättningen enligt vårt förslag göras av teater- och orkesterrådet. Det är alltså inte någon förändring på den punkten vi föreslår.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 251 och II: 456 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Hörnlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 7) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 251 och II: 456 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Hörnlund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 41 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 8***Bidrag till särskilda kulturella ändamål**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! För någon timme sedan hade kammaren en lång och livlig debatt om ökade anslag till vissa frivilliga organisationer som statsutskottets majoritet hade gått med på. De som inte ville vara med på höjningen, föreföll det mig, anklagade majoriteten inom utskottet för att vara alltför generös med utgifterna.

Ingen i denna kammare torde emellertid kunna rikta den förebråelsen mot mig att jag utvecklar en påfallande aktivitet när det gäller förslag som driver statsutgifterna ytterligare i höjden. När jag gör avsteg från denna linje gör jag det på vad jag betraktar som mycket goda grunder. Förslagen är originella åtminstone så till vida att de i olikhet mot många andra icke tidigare har varit uppe i riksdagen. De avser den estniska befolkningsgruppen. Den har icke uppstått genom frivillig emigration från sitt hemland, utan den har av politiska skäl tvingats att fly därifrån och söka sig en fristad i Sverige.

De motioner som jag väckt tillsammans med några partikamrater gäller alltså den estniska minoriteten. I den första motionen har jag föreslagit ett blygsamt belopp, 5 000 kronor, till Estniska sångarförbundet i Sverige. Förbundets körverksamhet har utövats av Sverige-ester under mer än två decennier. Nya verk av kompositörer av estnisk och annan nationalitet har förmedlats till en större allmänhet.

Den estniska sångkulturen har gamla anor. Nästa sommar skall sångarfester- nas 100-årsjubileum firas vid den sjätte estniska sångarfesten.

För närvarande är tolv estniska körer med 600 sångare verksamma i Sverige. Den största av dem, Stockholms estniska manskör, har förutom i Sverige turnerat i USA, Kanada, England, Tyskland och Finland. Estniska sångarförbundet svarar också för utgivande och distribution av noter och sånghäften och för arrangerande av sångarfester.

Vi bör vara tacksamma över detta inslag i de många kulturella aktiviteter vi har i vårt land. Särskilt glada bör vi vara över att den estniska minoriteten kunnat bibehålla och vidareutveckla en sångartradition trots de förhållanden den har levt under. Den traditionen berikar vår egen musikkultur.

I en annan motion har jag och några partikamrater föreslagit ett likaledes blygsamt anslag för andra grenar av den estniska kulturverksamheten, nämligen till Estniska författarföreningen och till Esternas representation i Sverige för anordnande av kulturdagar. En stor del av Sverige-esternas kulturella verksamhet utgör ju blott ett led i ett för alla ester i Västerlandet gemensamt kulturarbete. Det gäller framför allt litteraturen, men i Sverige har det även ordnats konstutställningar med deltagande av estniska konstnärer från andra länder. Esternas kulturella verksamhet har varit särskilt livlig inom litteraturen. Under åren 1944—1967 har utanför Estland utgivits 350 skönlitterära originalverk, talrika memoarböcker, nytryck av äldre estnisk litteratur och översättningar från flera andra språk. Årligen publicerar estniska förlag flera tiotal böcker i upplagor på 2 000—3 000 exemplar.

Hela denna verksamhet har hittills ägt rum utan samhällligt stöd. Inget av de länder där esterna nu bor och vilkas medborgare de är har ännu så länge visat beredvillighet att materiellt stödja esternas kulturella verksamhet. Framställning om bidrag ur UNESCO:s fonder, bl. a. för att översätta estniska skönlitterära verk, har inte lett till po-

Bidrag till särskilda kulturella ändamål

sitivt resultat eftersom bestämmelserna är sådana att UNESCO endast kan ge bidrag till medlemsländer, och inget värdland har hittills visat sig villigt att förmedla sådana bidrag.

Det största pris för kulturell verksamhet som ester utanför Estland kan komma i åtnjutande av är ett av Esternas representation i Sverige instiftat kulturpris som utdelas årligen. I år har priset utdelats för sjunde gången. Det är på 3 000 kronor och kan ges till i Sverige bosatt person av estnisk härkomst eller till estnisk sammanslutning för framstående insats inom litterär, konstnärlig, musikskapande eller allmänt kulturell verksamhet.

Nu har Esternas representation i Sverige beslutat att under 1968 anordna kulturdagar för estniska och svenska författare och intellektuella. Representationen har hittills arbetat helt utan stöd från samhället. I vårt land är tjugo estniska författare verksamma som regelbundet skriver på estniska och som har sin givna läsekrets bland esterna i Sverige. Alla författare är anslutna till Estniska författarföreningen i utlandet med säte i Stockholm. Endast två estniska författare har hittills fått medlemskap i Sveriges författarförening. Alla estniska författare har hittills skapat sina verk vid sidan av sitt dagliga arbete.

Estniska författarföreningen saknar alla möjligheter att genom stipendier, studiebidrag eller på annat sätt underlätta och stimulera litterärt skapande, vilket skulle behövas för framför allt yngre förmågor som vuxit upp i Sverige och som har fått undermålig undervisning i estniska språket.

Statsutskottets femte avdelning har inte i någon del biträtt motionerna, vilket jag livligt beklagar. Jag vill visst inte betrakta ens små anslag som oväsentliga i de stora sammanhangen. Även små belopp blir ju tillsammans stora om de är många. Men i en budget på 38,5 miljarder borde det ändå finnas

Bidrag till särskilda kulturella ändamål

utrymme för dessa små anslag på tillsammans 15 000 kronor till tre angelägna uppgifter. Utskottet åberopar att Estniska kommittén under nästa budgetår erhåller ökat bidrag, och det är riktigt. Men det ökade anslaget kan inte komma de ändamål till godo som jag här talat om.

Jag har fäst mig vid att utskottet bl. a. skriver att »vissa möjligheter torde föreligga att genom medel som står till Kungl. Maj:ts disposition tillgodose en del av de ändamål för vilka yrkas bidrag i motionerna — —». Om jag får tolka den skrivningen så att utskottet ändå liksom mina medmotionärer och jag finner ändamålen värda uppmuntran och uppskattning, så skulle det vara glädjande. Men eftersom motionerna inte har fått något stöd i statsutskottets femte avdelning och inte heller hos statsutskottet i plenum fann jag det utsiktslöst att reservera mig för bifall till motionerna och nöjde mig med en blank reservation. Jag har därför, herr talman, inget yrkande vid denna punkt.

I detta anförande instämde herrar *Magnusson* i Borås, *Nilsson* i Agnäs, *Åkerlind*, *Söderström*, *Lothigius* och *Nordstrandh* samt fru *Sundberg* (samtliga h) ävensom herrar *Börjesson* i Falköping och *Vigelsbo* (båda cp).

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! Under senare år har många utländska medborgare bosatt sig i Sverige, och vi har nu här i landet ett flertal minoritetsgrupper. Sannolikt är gruppen av finländare den största, men det finns också betydande grupper av andra nationaliteter. Herr Björkman vill nu prioritera några av dem, men jag anser att alla i detta fall skall behandlas lika. Den estniska gruppen är ju inte ensam om att ha ett kulturarv att bevara. Varje minoritet har sin egenart. Därför menar jag att det vore en farlig väg att beträda om vi prioritera-

de en viss grupp på sätt som herr Björkman önskar.

Från och med nästa budgetår kommer också det speciella ungdomsanslaget att tilldelas den estniska ungdomsgruppen. Herr Björkman har här vitsordat att den estniska minoriteten bedriver många aktiviteter, som gruppen enligt herr Björkman tidigare har bekostat själv. Nu befrias man sålunda från de kostnader som varit förenade med gruppens ungdomsverksamhet, och därigenom kan medlen disponeras för andra aktiviteter. Det är mot den bakgrunden och med beaktande av att det kan vara möjligt att erhålla statliga medel till speciella, väl motiverade ändamål man får se utskottets skrivning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Det är en omständighet beträffande dessa ester, herr Lindholm, som jag finner det angeläget att ännu en gång understryka, nämligen att de är politiska flyktingar i vårt land. De har flytt från sitt hemland och kan inte återvända dit. Vi har många andra minoritetsgrupper i vårt land, men det är ingen som kan hindra dessa människor från att återvända till sina hemländer, vilket esterna dock icke kan göra.

Nu åberopar herr Lindholm att den ena organisationen, Estniska kommittén, som tidigare fått ett anslag på 30 000 kronor under rubriken Bidrag till särskilda kulturella ändamål, nu kommer att få ett ökat anslag under en annan rubrik, nämligen Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Detta anslag kommer antagligen att ökas till 40 000—45 000 kronor.

Men den andra organisationen, herr Lindholm, alltså Esternas representation i Sverige, som är den enda folkvalda organisationen, får inget anslag.

Det kallar jag, herr Lindholm, att prioritera den ena framför den andra. Jag tycker att organisationerna skall vara likaberättigade.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag trodde att man kunde se representanterna för en nationalitet som en enhet och inte skulle behöva göra en kategoriklyvning med hänsyn till deras ålder. Det har ju tidigare vitsordats att det varit de äldre bland esterna som betalat den ungdomsverksamhet som förekommit. Vidare är väl detta, herr Björkman, icke den enda nationalitet som på grund av tvång vistas i Sverige. Vi har flyktingar från en rad andra länder, som har sökt sin hemvist här. Vill herr Björkman diskriminera dessa därför att deras egentliga fosterland alltså finns kvar men förhållandena i detta ändå är sådana att de inte har möjlighet att vistas där?

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag vill inte diskriminera någon, herr Lindholm. Jag har ägnat ganska stor uppmärksamhet åt dessa minoriteters problem. Den estniska folkgruppen är den som jag kanske känner bäst till, men jag kan försäkra att den inte är den enda minoritetsgrupp som jag har kontakt med, och jag tänker inte diskriminera någon av de övriga.

Det är dock så, herr Lindholm, vilket jag tycker att man skall vara medveten om, att det förekommer verksamheter med olika inriktning även inom den estniska minoritet som lever som flyktingar i vårt land och den nya generationen, deras barn, vilka inte är födda i sitt hemland. Där förekommer exempelvis olika politiska grupperingar, och vi brukar ju inte tycka att detta är felaktigt. Inte heller jag vill förmena esterna att ha olika politiska grupperingar. I detta fall är det en organi-

Nationalmuseet: Avlöningar

sation som får bidrag medan de andra diskrimineras.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 9—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15

Nationalmuseet: Avlöningar

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Herr Lindholm har såsom utskottets talesman vid flera tillfällen omtalat, att kultursektorn i vårt samhälle genom årets statsverksproposition tillförts en hel del ökade anslag. Jag skall gärna ge honom rätt i att så är förhållandet på åtskilliga punkter, men det finns å andra sidan avsnitt, där nedskärningen gått fram oerhört hårt. Jag skall ta ett par exempel.

Av elva begärda tjänster som bedömes som nödvändiga har riksarkivet fått två, landsarkiven får tre av begärda åtta, ortnamnskommissionen ingen mot begärda tio, kungl. biblioteket fyra och en halv mot begärda tjugofyra, nationalmuseet två mot begärda tretton o. s. v. Jag skulle kunna räkna upp flera liknande exempel. Det finns emellertid anledning förmoda, att vissa verksamhetsgrenar på det kulturella fältet, med modern måttstock mätt, är en smula tungrodda och onödigt kostnadskrävande. Och jag återkommer därmed till mina rationaliseringsfunderingar och rationaliseringssträvanden, nu i fråga om museiverksamheten.

Jag anser, att om man rätt skall kunna utnyttja tillgängliga resurser på detta område, är en snabb och grundlig översyn av museiverksamheten i landet högeligen önskvärd. Åtskilliga skäl talar för att en samordning mellan oli-

Nationalmuseet: Avlöningar

ka museer kan medföra en kostnadsbesparing. Så har vi t. ex. i Göteborg redan nu lagt praktiskt taget alla museer under en gemensam museistyrelse. Jag skall gärna medge, att detta inte varit så särskilt populärt hos de gamla museicheferna — de är individualister i sin egenskap av vetenskapsmän och har ibland litet svårt att inpassa sig i ett större sammanhang. Men det är bara födslovänder, skulle jag tro.

I åtskilliga städer — även här i Stockholm för den delen — sköter nu varje museum, för att ta några enkla exempel, sin egen katalogisering, sina mikrofilmer, sina visningsapparater. En samordnad administration på flera ställen än i Göteborg — där alltså ett försök gjorts — skulle med all sannolikhet kunna klara dessa och även andra uppgifter på ett effektivare sätt. Det är därför vi i motionsparet I: 359 och II: 463 hemställt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om »en samlad översyn över den museala verksamheten i Sverige i syfte att åstadkomma framtida besparingar». Utskottet finner, att de i motionerna upptagna spörsmålen »är eller kommer att bli föremål för överväganden av 1965 års musei- och utställningssakkunniga». Detta är naturligtvis i och för sig ett riktigt påpekande. Man får hoppas, att de sakkunniga också verkligen behandlar spörsmålen, men riktigt säker kan man aldrig vara på detta känsliga område. Ett direkt översändande av motionerna, med ett klart uttalande av riksdagen att de skulle beaktas, hade otvivelaktigt varit bättre. Något har dock åstadkommit genom att utskottet uttalar att »motionärerna tagit upp flera intressanta och betydelsefulla frågor». Jag hoppas, att dessa ord gäller även det motionspar som jag nu talat om. Det är ju inte så ofta ett utskott uttrycker sig på detta sätt, och därmed kan de sakkunniga måhända inte undgå att verkligen på allvar pröva de

tankegångar som framförts i motionsparet.

Herr talman! Jag har endast velat göra denna kommentar och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet under denna punkt om inte herr Nordstrandh hade fällt ett par yttranden som jag tycker verkar något egendomliga.

Herr Nordstrandh säger, halvt i polemik mot mig, att det har inte varit bara upprustning — det har också varit nedrustning. Och som bevis för att det skett en nedrustning på olika punkter anför herr Nordstrandh att vissa myndigheter inte fått så stor personalökning som de äskat. Men då man får en mindre personalökning än den man äskat, så är det väl i alla fall en viss upprustning som sker, även om den inte får samma omfattning som man önskat.

Herr Nordstrandh ansåg att vi kunde ha framhållit i utlåtandet att utredningen skall beakta dessa synpunkter i sitt arbete. Det hade i sak inneburit en uppmaning från statsutskottet till en utredning att beakta de direktiv den redan fått. Det har väl aldrig förekommit tidigare. När de frågor som tas upp i en motion redan är föremål för utredning genom givna direktiv får vi väl förutsätta att utredningens ledamöter läser direktiven och med utgångspunkt i detta gör de bedömningar de har att göra.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag beklagar, om herr Lindholm missförstod mig. Jag har inte talat om nedrustning. Jag talade om en oerhört hård nedskärning, men jag borde ha tillagt, att jag avsåg en nedskärning av de begärda anslagen. Jag förmodar, att herr Lindholm förstod det, men det var väl intressant att få tala om att jag inte uttryckte mig

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

tillräckligt klart. Jag hoppas, att det nu inte föreligger något missförstånd på den punkten.

Jag litar helt på, herr Lindholm, att de sakkunniga kan läsa direktiv o. s. v., men i direktiven står onekligen ingenting om att de särskilt skall beakta uppslag som förs fram motionsvägen. Jag tror väl, att de gör det, men det hade inte skadat — om utskottet nu hade den uppfattningen att motionärerna är inne på rätta vägar — att göra detta lilla tillägg.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkterna 16—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 19***Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 64, s. 102—104) föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 4 816 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 252 av herr *Sveningsson* samt II: 308 av herr *Björkman* och fru *Kristensson*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta 1. att statsbidrag ej måtte utgå till politiska organisationer samt 2. att till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 4 116 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 606 av herrar *Torsten Andersson* och *Fälldin* samt II: 770 av herr *Boo m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte till Ungdomsorganisationernas centrala verksamhet under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 7 500 000 kr.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 606 och II: 770 i vad de avsågo nya grunder för bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 252 och II: 308 i vad de avsågo möjlighet för politiska ungdomsorganisationer att komma i åtnjutande av statsbidrag för central verksamhet,

3. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 606 och II: 770 samt I: 252 och II: 308, samtliga motioner i vad de avsågo anslagsberäkningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 4 816 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande förslag på grundval av ungdomsutredningens betänkande av herrar *Thorsten Larsson*, *Johan Olsson*, *Mattsson* och *Sjönell* (samtliga cp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 606 och II: 770, såvitt nu var i fråga, besluta att i motionerna föreslagna grunder för statsbidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skulle tillämpas från och med budgetåret 1968/69;

2) beträffande statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer av herrar *Virgin*, *Kajser*, *Ottosson*, *Bohman* och *Björkman* (samtliga h), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 252 och II: 308, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer;

3) beträffande anslagsberäkningen

a) av herrar *Thorsten Larsson*, *Johan Olsson*, *Mattsson* och *Sjönell* (samtliga cp), som under förutsättning av bifall till reservationen 1) ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 606 och II: 770 samt med avslag å motionerna I: 252 och II: 308, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 7 500 000 kr.;

b) av herrar *Virgin, Kaijser, Ottosson, Bohman* och *Björkman* (samtliga h), som under förutsättning av bifall till reservationen 2) ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 252 och II: 308 samt med avslag å motionerna I: 606 och II: 770, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 4 116 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Om jag under den tidigare behandlade punkten, nr 8, var utförlig skall jag nu fatta mig kort. Föreliggande förslag är inte vare sig originellt eller nytt, men under denna punkt har som vanligt fru Kristensson och jag motionerat om att bidrag icke skall utgå till de politiska ungdomsförbundens centrala verksamhet. Vår uppfattning ligger helt i linje med högerpartiets principiella syn på partiernas ställning i ett demokratiskt samhälle. Vi anser således att politiska organisationer icke skall stödjas genom bidrag från samhället. Något nytt har inte inträffat sedan föregående år som föranlett oss att överge denna uppfattning, och jag förmodar att intet heller har inträffat som föranleder majoriteten att ändra uppfattning.

Herr talman! Jag yrkar sålunda bifall till reservationerna D 2 och D 3 b vid punkten 19.

Jag har samma motivering när det gäller statsbidraget till utbildning av politiska ungdomsledare under punkten 20. Jag ämnar inte ytterligare utveckla motiveringen på den punkten, men jag återkommer till yrkandet.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Vid punkten 19, som gäller bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, har också fogats reservationen D 1. Denna reservation bygger på att ungdomsorganisationerna är i en besvärlig ekonomisk situation. Anslagen till ungdomsorganisationerna har varit i stort sett oförändrade sedan 1964, men kostnaderna för organisationerna har naturligtvis stigit på flera olika sätt. Bl. a. telefon-, porto- och resekostnaderna ökar helt naturligt, och detta gör att de inte har möjlighet att visa den aktivitet som är önskvärd.

Vi har haft glädjen att notera att ungdomsorganisationerna under årens lopp har bedrivit en omfattande verksamhet. För att denna skall kunna fortsätta är det emellertid nödvändigt med en upprustning av anslagsgivningen. De centrala organisationerna spelar stor roll när det gäller ledningen av arbetet och servicen till avdelningar och i rätt stor utsträckning också till distrikt, t. ex. i fråga om distribution av materiel, spridning av uppslag osv. Dessa underorganisationer behöver stöd och hjälp för att kunna utöva en fullgod verksamhet.

Enligt min mening är det en god investering att stödja den centrala verksamheten hos våra ungdomsorganisationer. Därför, herr talman, ber jag att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationerna D 1 och D 3 a vid denna punkt i statsutskottets utlåtande.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herr Björkman sade att vad han hade att anföra egentligen inte var någonting originellt eller nytt. Mig

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

förefaller det ganska originellt att högern på något sätt vill deklassera den politiska verksamheten. De som sysslar med politik sysslar ändå med människornas livsfrågor på praktiskt taget alla områden. Därför är det rätt underligt, om man på högerhåll vill sätta en spärr vid de politiska ungdomsförbunden när det gäller det samhälleliga stödet till ungdomsverksamhet.

Det kan väl inte förhålla sig så att man inom högerlägret har så dålig erfarenhet av sin egen ungdomsrörelse att detta utgör motivet? Jag vågar försäkra att vi inom vårt parti har haft mycken glädje av vår ungdomsrörelse, och jag skulle tro att andra har gjort samma erfarenhet. Därför menar vi också att det kan ha betydelse för den fortsatta samhälleliga utvecklingen att man ger ett hyggligt stöd även till de politiska ungdomsorganisationerna.

Vi har på denna punkt ytterligare frågor att behandla. På en rad andra punkter kommer likaså att beröras en hel del av de förslag som den avslutade ungdomsutredningen har presenterat i sitt betänkande, nr 19 i statens offentliga utredningar år 1967. Detta betänkande har varit föremål för remissbehandling och har från remissmyndigheterna, såvitt jag är rätt underrättad, mötts av ganska positiva svar. En del av dessa har emellertid gått längre än ungdomsutredningen har tänkt sig, och på vissa punkter har man därför funnit det lämpligt med en ytterligare bearbetning inom departementet av dels betänkandet, dels de remissvar som avgivits i anledning därav. Utskottsmajoriteten har på de olika punkter där ungdomsfrågorna behandlas ansett det vara viktigast att avvakta departementets beredning för att få en stor, samlad lösning av ungdomsfrågorna. När vi vill avvakta denna samlade lösning är detta inget som helst uttryck för att vi skulle vilja krypa bakom någonting för att slippa ifrån en utgift i dagsläget. Detta framgår också klart av utskottets uttalande,

vari utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t till 1969 års riksdag skall framlägga förslag i anledning av denna utredning och de remissvar som i anledning av denna har framkommit.

Vi anser det alltså i hög grad önskvärt att någonting väsentligt görs på detta område. Vi tycker emellertid inte att vi skall hålla på att styckevis och delt plottra litet än här och än där, utan vi anser det vara bättre om vi kan få till stånd en samlad lösning och göra en totalbedömning av denna för att med utgångspunkt i detta, inom ramen för de disponibla medlen, göra den för ungdomen bästa tänkbara insatsen. Ur samhällets synpunkt tror jag att det är av betydelse att nå en så kraftfull lösning, att åt ungdomen därmed ges bättre möjligheter än i nuläget.

Herr talman! Med stöd av denna motivering hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr MATTSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Detta är enligt min mening inte att plottra än här och än där — grundprincipen är nämligen densamma som den som tillämpas när stöd lämnas till ungdomsorganisationerna. Skulle det visa sig att det kommer att finnas utrymme för ännu större bidrag än dem som ungdomsutredningen har föreslagit, skall jag sannerligen inte vara den som går emot detta förslag, om jag får tillfälle att delta i röstningen ett annat år. Men jag kan försäkra att ungdomsorganisationerna skulle komma att betrakta ett bifall till det förslag som är upptaget i reservationen såsom någonting mycket välkommet.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Lindholm i vad jag yttrade lägger in saker och ting som jag inte riktigt vill kännas vid.

Jag sade att det var förslaget som framlagts här som inte var originellt och nytt — vi har haft det under jag

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

vet inte hur många år; men det är möjligt att herr Lindholm finner det originellt och nytt att man håller fast vid en princip år efter år; detta är kanske inte någonting som är särskilt utmärkande för socialdemokraterna.

Nu säger herr Lindholm att vi på detta sätt deklasserar den politiska verksamheten. Om jag inte minns fel tror jag detta är en ny karakteristik, herr Lindholm! Förut var det alltid tal om att vi diskriminerade den.

Så frågade herr Lindholm: Har högerpartiet möjligtvis dåliga erfarenheter av denna politiska verksamhet? Nej, det vill jag inte påstå. Men jag måste nog säga att jag för min personliga del är en aning tveksam om huruvida aktiviteten verkligen blivit så särskilt mycket större sedan statsanslagen kom till än de var på den tiden då jag var aktiv inom ungdomsrörelsen och då vi inte hade några anslag alls, herr Lindholm! Det var ingen dålig aktivitet som utvecklades på den tiden för att kunna bestrida kostnaderna för den verksamhet som vi bedrev för att nå ett politiskt mål. Det ingick nämligen i verksamheten i en ideell organisation, och vi klagade aldrig över detta, utan vi försökte hitta på alla möjliga saker för att kunna betala utgifterna — och visst hade vi stora utgifter! Men vi gjorde åtminstone vad vi kunde, och det tror jag alla lokala organisationer också gjorde, för att klara upp vår ekonomi.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp en diskussion här med herr Björkman om huruvida det är originellt eller inte att han står fast vid de principer han har haft tidigare — jag tror inte att han på *det* avsnittet visar någon större originalitet. Jag hade möjligen hoppats att han skulle utvecklas på ett sådant sätt, att även han skulle inse betydelsen av att man på detta område ger ett samhälleligt stöd åt ungdomen.

Visst kan jag liksom herr Björkman

säga att vi bekostade allting själva på min tid i ungdomsrörelsen, och vi hade en bra ungdomsrörelse då också. Men, herr Björkman, det var ett helt annat samhälle då än dagens; detta bör vi inte glömma när vi idealiserar vår egen verksamhet i förhållande till den som bedrivs av dagens ungdom.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Under den utrikespolitiska debatt som hölls förra veckan var det två ord som återkom ofta och med eftertryck. Det var orden demokrati och ungdom. Det skedde med all rätt, enär båda orden innefattar begrepp som är väsentliga i vårt samhälle.

Demokrati — folkstyrelse — är för oss något självklart, någonting som står över all diskussion och som vi också tror och hoppas för framtiden skall vara oss givet. Det kan synas så med den förankring som demokratin har i vår samhällssyn och i vårt tänkesätt.

Men allt som vi finner angeläget och kärt måste vi värna med kraft. Detta gäller självklart också om demokratin i vårt samhälle och om allt som därmed är invävt i mönstret för vår samlevnad.

Jag tror att man i detta sammanhang gärna kan använda uttrycket odla, som då får tolkas på det sättet att man gör förutsättningarna så bra som möjligt för demokratis bevarande och fördjupande.

Demokratin innebär att så många som möjligt skall få tillfälle att ge någonting av sitt bästa när vi bygger det framtida samhället. I detta avseende har organisationer och föreningar en mycket väsentlig uppgift. Man kan travestera ett annat uttryck och säga att organisationer är fria staters liv. Det är en oemotsäglich sanning. Kanske de fria och frivilliga organisationerna och sammanslutningarna i vår tid och i framtiden har ännu större uppgifter än de haft i förfluten tid. Med de snabba förändringar som sker på alla områden, med den centralisering och koncentra-

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

tion som tyvärr i alltför hög grad följer, behöver människorna alla de möjligheter som kan åstadkommas för att få göra sin röst hörd och ge sin mening till känna för att därigenom odla gemenskap och förståelse. I detta sammanhang har organisationer och föreningar en stor uppgift att fylla, det är också därför nödvändigt att vi skapar de bästa betingelserna för deras verksamhet.

Det är naturligt att man vid sidan av den ordinarie utbildningen också i föreningsform skaffar sig en kompletterande utbildning och skolning i samhällsarbete och i lagarbete bland kamrater. Det har i vissa diskussioner hävdats att det är svårare nu än tidigare att få ungdomen föreningsaktiv på grund av den längre och intensivare ordinarie utbildningen genom den skolverksamhet som vi har. Det kanske kan synas så, men inte desto mindre är säkerligen behovet av föreningsverksamhet, såsom jag sagt tidigare, angelägnare än någonsin. Men självklart måste organisationernas arbete anpassas till den förändrade situationen. Detta ställer större krav på verksamhetens kvalitet och innehåll, och ökade resurser blir därför nödvändiga. Den aktiva föreningsungdomen i dag har inte tid att på olika vägar arbeta med att skaffa fram ekonomiska resurser för sin verksamhet. Det rimmar för övrigt rätt dåligt med det generösa stöd som tillkommer ungdomarna i deras ordinarie utbildning. Om detta stöd är vi ju ense. Organisationerna måste kunna arbeta för sina målsättningar, och de skall också kunna ge en samlad bakgrund och framtidsvision av det arbete de sysslar med och de målsättningar de vill eftersträva.

Vi märker hur man ibland samlas kring vissa frågor och högröstat ger sin mening till känna. Naturligtvis skall vi inte förmena ungdomen den rätten, men vi bör också se till att den får möjligheter att utföra ett arbete som skapar

förståelse och tolerans och som är betydelsefullt för fördjupad aktivitet i samhällsarbetet. Samhällets stöd till ungdomsorganisationerna bör utgå under målsättningen att ta till vara den enskildes inneboende förutsättningar och anlag; detta bör vara den främsta drivkraften bakom samhällets ungdoms- och fritidspolitik.

Det ekonomiska stödet till ungdomsverksamheten har inte följt med de ökade behoven. Landsting och kommuner har successivt ökat sitt stöd, men ännu är det ojämnt och otillräckligt. Statens stöd har, som redan framhållits i debatten, varit i stort sett oförändrat sedan 1964. Detta rimmar dåligt med de ökade krav som ställs och måste ställas på verksamheten.

När vi under de senaste riksdagarna krävt ökat stöd har riksdagsmajoriteten hänvisat till 1962 års ungdomsutredning. Denna utredning har nu framlagt sitt slutbetänkande, men då hänvisas i stället till fortsatt översyn. Man måste beklaga att regeringen och utskottsmajoriteten inte har vågat sig på något, som inte behöver rubriceras som djävt men som ändå hade varit bevis på handlingskraft, för att ge ungdomen bättre resurser för dess verksamhet. Förståelse har utskottet tillkännagivit, men det har inte velat ge det viktigaste: pengar.

Herr Lindholm sade att man vill vänta ännu ett år för att kunna få en översyn av de förslag som ungdomsutredningen lagt fram och därefter på en gång ge ungdomen ett samlat, ökat stöd. Det låter naturligtvis riktigt, men jag vill hänvisa till den överläggning som vi nyss hade i kammaren om ökat anslag till vissa frivilliga försvarsorganisationer. Utskottet gick där i sitt förslag längre än Kungl. Maj:t, och kammaren beslöt att följa utskottet — vilket jag tycker var riktigt. I den frågan vågade statsutskottet alltså göra en snabbare framtidssatsning än den som föreslagits i propositionen. Jag tycker att utskot-

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

tet på detta område, där man fått vänta så länge på ökad satsning, borde kunnat göra någonting liknande.

Som herr Mattsson tidigare sagt har vi inom centerpartiet ansett ett ökat stöd till ungdomsorganisationerna angeläget. Vi föreslår en ökning enligt de riktlinjer som 1962 års ungdomsutredning dragit upp och som accepterats av olika remissinstanser.

Till herr Björkman vill jag gärna säga några ord om vår kära gamla tvist om huruvida anslag skall utgå till politiska ungdomsorganisationer. Jag instämmer gärna i vad han sade att varken hans förslag eller hans yttrande var originellt — vi har hört det upprepas i många år. Han är emellertid inte helt konsekvent. För en kort stund sedan sade han från denna talarstol att han inte ville diskriminera någon grupp eller någon viss kategori människor, men nu är han beredd att utan vidare diskriminera den ungdom som sysslar med skolning och effektivt samhällsarbete i de politiska ungdomsorganisationerna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få instämma i det yrkande som herr Mattsson ställde.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Bäckmora, *Vigelsbo*, *Gustafsson* i Stenkyrka, *Josefson* i Arrie och *Lindberg* (samtliga cp).

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! Herr Boo anförde som ett av de bärande skälen för att man skulle föregripa den departementsberedning om ungdomsfrågor som pågår, att riksdagen tidigare i dag när det gällde fjärde huvudtiteln hade fattat beslut i ett ärende som var föremål för utredning. Men, herr Boo, här är det fråga om avvägningar av olika saker.

Jag kan erinra om att t. ex. skolöverstyrelsen när det gäller anslag till ungdomsverksamhet har förordat en lägre åldersgräns än den utredningen förordat. Skulle riksdagen nu ta ställning

till sådana detaljer i utredningen, där remissmyndigheterna i vissa fall har varit mera positiva än utredningen, betyder det att man binder sig innan den slutliga översynen presenteras för riksdagen. Det är riktigare att vi har händerna fria när vi skall bedöma en total, samlad lösning på de olika ungdomsproblemen. Jag vill framhålla att jag liksom övriga utskottsledamöter anser att det är angeläget att Kungl. Maj:t gör denna beredning så att vi i enlighet med utskottets önskan kan få ett förslag till 1969 års riksdag. Därför menar jag att vi skall lugna oss ett år. Sedan får vi ett förslag som omfattar hela problematiken.

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Jag lyssnade med mycket stort intresse till herr Boos anförande. Jag kunde instämna i mycket av vad herr Boo sade om demokrati och ungdom, att vi skulle värna om och fördjupa demokratin, att organisationer är fria staters liv o. s. v. På den punkten, herr Boo, tror jag inte att det råder några meningsskiljaktigheter mellan oss. Men kan vi inte också bli överens om, herr Boo, att dessa organisationer måste bäras upp av idéer och ideal och att medlemmarna måste ha vilja att offra tid och pengar för att uppnå de mål de arbetar för? Se på frikyrkorörelsen, herr Boo! Den har inga statsanslag. Den bärs uppenbarligen av vissa idéer. Man anser att den rörelse, som icke bärs upp av en idé och inte kan driva sin verksamhet på medlemmarnas intresse och offervilja, icke är värd att leva — det läste jag för någon tid sedan i tidningen *Dagen*.

Herr Boo talade mycket om organisationernas anpassning till utvecklingen och att ungdomarna inte hade tid att skaffa fram ekonomiska resurser för att arbeta för sin målsättning. Som exempel nämnde herr Boo att ungdomen samlas och högröstat ger sin mening till känna. Jag har nästan fått den upp-

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

fattningen att ungdomarna gör detta utan statsanslag — och vad kan det bero på? Jo, de gör det när de fångas av en idé som de verkligen tycker är värd att arbeta för. Det har jag ingenting emot, om det bara sker under demokratiska och värdiga former.

Jag hade hoppats att herr Boo ändå inte skulle gå i direkt polemik med mig; jag trodde det kunde räcka med herr Lindholm. Nu blev ju debatten i alla fall längre än vi hade trott. Mot slutet av sitt anförande höjer herr Boo plötsligt rösten och riktar den kritiken mot mig att jag diskriminerar de politiska ungdomsförbunden. Därvidlag är herr Boo helt ense med herr Lindholm och använder det uttryck denne brukat använda under alla år. Jag förstår att jag inte kan övertyga vare sig herr Lindholm, herr Boo eller någon annan här att det är en princip och en övertygelse jag har. Det är möjligt, herr Boo, att jag är en obotlig idealist, men jag hoppas att jag även i fortsättningen kommer att få vara det!

Herr **BOO** (cp):

Herr talman! Jag tyckte att jag var så hänsynsfull jag kunde mot herr Björkman när jag mycket försynt i sista delen av mitt anförande kommenterade hans tidigare yttrande från talarstolen. Jag anser att det är att alltför grovt generalisera, herr Björkman, när man säger att den ungdom som i sin verksamhet är beroende av ekonomiskt stöd inte skulle vara idealister. Det är väl ändå att överdriva nästan intill det omöjligas gräns.

Alla ungdomar som vill bedriva verksamhet i organisationer måste ha ekonomiska resurser till det. Sedan är det bara fråga om på vilka vägar pengarna skall skaffas. Jag har den bestämda uppfattningen att det är en riktig, rimlig och ur demokratisk synpunkt bra väg att bevilja medel över statsbudgeten och portionera ut pengarna efter det underlag organisationerna har. Jag

är medveten om att vissa politiska ungdomsorganisationer, i synnerhet skolföreningar, får betydande stöd från annat håll. Jag skulle kunna för herr Björkman visa fram exempel som inte är så särskilt lustiga, men jag skall inte göra det. Men jag tycker ändå att det är grovt att säga att de ungdomar, som tar emot samhällets ekonomiska stöd, inte är idealister i sitt arbete.

Jag vill därutöver understryka att vi, som jag sade tidigare, måste se till att organisationerna kan arbeta på ett effektivt sätt. Om de har stora arbetsuppgifter, och till äventyrs också har knappt om tid, så måste de få sätta in sitt arbete på väsentliga uppgifter och icke, kanske till övervägande delen, syssla med att på olika vägar skaffa pengar till sin verksamhet.

Till herr Lindholm vill jag säga att det är klart att det låter vackert när man säger att man vill göra avvägningar och ta ställning till ett samlat förslag. Men nu har vi väntat i åtskilliga år på ett sådant förslag. Utredningen har varit färdig i så god tid att det funnits möjligheter att göra en sådan översyn och få med förslaget i statsverkspropositionen eller någon särskild proposition till årets riksdag. Jag ställde en fråga till statsrådet Odhnoff om vi skulle få utredningens förslag på riksdagens bord i år, och jag fick ett svävande svar. Jag beklagar att vi inte fått detta förslag.

Jag vill också framhålla att centerpartiets förslag inte innebär att förstärkningarna skall slussas ut på några nya vägar, utan vi föreslår att stödet skall utgå på samma sätt som tidigare; vårt förslag innebär bara en förstärkning av det tidigare stödet, ett visst nytt beräkningssätt för vissa tilläggsbelopp. Det bör alltså självfallet inte vara någon »risk» att nu fatta beslut om dessa förstärkningar som kommer att utgå på tidigare väl prövade vägar och som också har ungdomsorganisationernas helhjärtade stöd.

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! När vi förra året diskuterade anslaget till ungdomsorganisationerna och ungdomsledarutbildningen var utskottets talesman, herr Lindholm, mycket angelägen att framhålla att det var på grund av pågående utredning som han och utskottsmajoriteten inte ansåg sig kunna medverka till en höjning av ifrågavarande anslag. Vi tycker, sade han då, att det är bättre att få ett samlat grepp över hela ungdomsproblematiken sådan den enligt vår förhoppning kommer att presenteras av 1962 års ungdomsutredning. Nu har ungdomsutredningen lagt fram resultatet av sitt arbete, men det samlade greppet från regeringens sida låter vänta på sig. Jag vill i likhet med herr Boo beklaga detta förhållande. Man ursäktar dröjsmålet med att tala om att det statsfinansiella läget tvingar till återhållsamhet, men man tillägger också att det föreligger ett behov av ytterligare bearbetning av de synpunkter och utvecklingslinjer som framkommit vid remissbehandling.

Det första skälet gäller en avvägningsfråga som man kan ha mycket delade meningar om. För egen del anser jag att det här är fråga om en angelägenhet som måste prioriteras mycket högt vid bestämmande av de statliga utgifterna. Stödet till ungdomsorganisationerna är utomordentligt angeläget. Därför måste vi se till att det slussas över tillräckliga medel till ungdomsarbetet, att vi ger allt det stöd som kan lämnas från statens sida.

Beträffande det andra skälet har man anledning fråga varför departementschefen inte sedan remisstidens utgång gjort den erforderliga bearbetningen. Remisstiden utgick dock den 15 september och det var ju inte något överväldigande remissmaterial. Man tycker att det borde ha varit möjligt för departementet att klara den bearbetningen och framlägga förslag till årets riksdag.

Men som läget nu är, när inte den

bearbetningen har skett och när det inte föreligger något utformat förslag, har vi från vårt håll ansett det riktigt att avvakta, och vi hoppas, att herr Lindholms försäkran att det skall framläggas förslag om ett år skall visa sig stämma med verkligheten.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag måste säga att de människor som utan vidare kan fatta beslut i en så omfattande problematik som den ungdomsutredningen har sysslat med är lyckliga människor. Det förutsätter givetvis att de har möjlighet att på ett bättre sätt än vi andra tränga in i alla de problem som man möter där och smärtfritt lösa alla de avvägningsfrågor som otvivelaktigt kommer upp speciellt mot bakgrunden av att det är många remissinstanser som anfört olika meningar.

Herr Westberg undrar varför inte utbildningsdepartementet klarat av det här, men det kanske beror på att detta departement är ett av de mest arbetsbelastade departementen. Det har något mer att göra än vad som återfinnes under just den här punkten — det har samtliga övriga anslag under åttonde huvudtiteln jämte det antal extra propositioner som skall behandlas. Eftersom ärendet kom i september då budgetbehandlingen börjar borde det vara förståeligt även för den som tror sig om på ett bättre sätt än vi andra kunna tränga in i problemet, att det kan behövas litet tid för att karilägga det hela och få en samlad lösning. Därför önskar jag i år liksom förra året att vi avvaktar en stor och samlad lösning, som vi får ta ställning till i ett sammanhang, och att vi alltså inte plöttrar på olika punkter.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Det är klart att utbildningsdepartementet är mycket arbetstungt men det har också i mycket stor utsträckning tillgång till experter. Det

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

borde därför inte ha varit omöjligt att klara de frågor det här gäller.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att departementet har tillgång till experter, men jag undrar hur undervisningen i samhällskunskap är i de skolor där herr Westberg är lärare. Denna samling experter skall dock slussa fram sina synpunkter genom en person och den personen får inte sprängas, vilket skulle ske om herr Westbergs idé om arbetsmetoderna vore riktig och tillämpades. Man kan ju inte helt överlämna åt experterna att skriva statsverkspropositionen, utan den ansvarige departementschefen måste väl också ha möjlighet att tränga in i de olika problemen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen D 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 19) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen D 1) av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 29 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

gav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 38 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen D 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 19) mom. 2) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen D 2) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 29 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående punkter i förevarande utlåtande samt övriga på föredragnings-

listan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.01.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 27 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Anslag till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete (forts.)

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till vissa allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner, nu komme att fortsättas.

Punkten 20

Utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade (punkt B 65, s. 104—105) föreslagit riksdagen att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 253 av herr *Sveningsson* samt II: 309 av herr *Björkman* och fru *Kristensson*, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av åttonde huvudtiteln måt-

te beträffande punkten 65 hos Kungl. Maj:t anhålla a) att statsbidrag icke skulle utgå till utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer samt b) att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisades ett reservationsanslag av 2 200 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 472 av herr *Österdahl* och II: 589 av herr *Westberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 850 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 610 av herr *Fälldin* och II: 769 av herr *Boo m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte till Utbildning av ungdomsledare under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 6 800 000 kr.,

dels motionen II: 787 av fru *Sundberg* och herr *Åkerlind*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 253 och II: 309 i vad de avsåge bidrag till politiska ungdomsorganisationers utbildning av ungdomsledare,

2. att riksdagen måtte avslå motionen II: 787 i vad den avsåge statsbidragsvillkor för utbildning av söndagskollärare,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 610 och II: 769 i vad de avsåge

Utbildning av ungdomsledare

att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med förslag av ungdomsutredningen utgå med 4 300 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 472 och II: 589 i vad de avsåge att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med två av skolöverstyrelsen framlagda förslag utgå med 350 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 253 och II: 309, I: 472 och II: 589, I: 610 och II: 769 samt II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande:

I motionerna I: 472 och II: 589 har hemställts att medelsanvisningen skall i enlighet med två av skolöverstyrelsen framlagda förslag ökas med 350 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet är ej berett att föreslå avsteg från Kungl. Maj:ts förslag i ifrågavarande avseende.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Ottosson*, *Bohman* och *Björkman* (samtliga h), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 253 och II: 309, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationers utbildning av ungdomsledare;

2) beträffande medel i enlighet med ungdomsutredningens förslag av herrar *Thorsten Larsson*, *Johan Olsson*, *Mattsson* och *Sjönell* (samtliga cp), som ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 610 och II: 769, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med förslag av ungdomsutredningen utgå med 4 300 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit;

3) beträffande medel i enlighet med två av skolöverstyrelsen framlagda förslag

a) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Bohman* (h), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp) och *Sterne* (fp), som ansett att utskottet under 4. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 472 och II: 589, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag för utbildning av ungdomsledare skulle i enlighet med två av skolöverstyrelsen framlagda förslag utgå med 350 000 kr. utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit;

b) av herrar *Thorsten Larsson*, *Johan Olsson*, *Mattsson* och *Sjönell* (samtliga cp), som under förutsättning av bifall till reservationen 2) ansett att ovan intagna stycke i utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Med den standpunkt utskottet intagit har syftet med motionerna I: 472 och II: 589 blivit tillgodosett. Motionerna kan därför avslås.»;

4) beträffande anslagsberäkningen

a) av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Ottosson*, *Bohman* och *Björkman* (samtliga h), som under förutsättning av bifall till reservationerna 1) och 3 a) ansett att utskottet under 5. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 610 och II: 769 och med bifall till motionerna I: 253 och II: 309 samt I: 472 och II: 589 ävensom med avslag å motionen II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 550 000 kr.;

b) av herrar *Thorsten Larsson*, *Jo-*

Utbildning av ungdomsledare

han Olsson, Mattsson och Sjönell (samtliga cp), som under förutsättning av bifall till reservationen 2) ansett att utskottet under 5. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 472 och II: 589 samt med bifall till motionerna I: 610 och II: 769 ävensom med avslag å motionerna I: 253 och II: 309 samt II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 6 800 000 kr.;

c) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Bohman* (h), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp) och *Sterne* (fp), som under förutsättning av bifall till reservationen 3 a) ansett att utskottet under 5. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 610 och II: 769 och med bifall till motionerna I: 472 och II: 589 samt med avslag å motionerna I: 253 och II: 309 samt II: 787, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 2 850 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Med åberopande av tidigare under punkten 19 anförd motivering ber jag att vid förevarande punkt få yrka bifall till reservationerna 1 och 4 a av herr *Virgin* m. fl.

Herr **SJÖNELL** (cp):

Herr talman! Under förevarande punkt behandlar utskottet frågan om utbildning av ungdomsledare. Regeringen har föreslagit att anslaget till denna utbildning för budgetåret 1968/69 skall utgå med 2 500 000 kronor. Detta innebär oförändrad medelsanvis-

ning, vilket i dagens läge förefaller vara en felinriktad och på lång sikt skadlig sparsamhet.

Vi lever i dag i ett utbildningssamhälle, och vår enda chans att försvara vår höga standard och ytterligare öka denna ligger i att ge så mycken och så kvalificerad utbildning till så många människor som möjligt i vårt land. Till förverkligandet av denna målsättning bidrar våra fria ideella ungdomsorganisationer i mycket stor utsträckning. Dessa organisationer bedriver nämligen en utbildningsverksamhet av stor omfattning med ett seriöst och många gånger imponerande innehåll.

Vårt samhälle genomgår ju för närvarande på snart sagt alla områden en ytterligt snabb förändring och utveckling. Detta ställer avsevärda krav på anpassningsförmågan hos ungdomsorganisationerna. Samhällsförändringarna har medfört att boenderörligheten ökats och att utbildningsnivån på ett glädjande sätt höjts. Detta innebär emellertid också att kraven på ungdomsledarnas kompetens och utbildningsnivå kraftigt stegrats. Det är mot denna bakgrund uppenbart att ungdomsorganisationernas förmåga att på ett mera varaktigt sätt kunna engagera ungdomen och inte minst att få den intresserad av utbildningsverksamheten är starkt beroende av tillgången på välkvalificerade ungdomsledare.

På grund av att kraven på ungdomsledarnas kompetens och kvalifikationer ständigt ökar måste naturligen också utbildningen av ungdomsledare ökas i omfattning, och utbildningen måste även sikta till ständigt högre kunskapsnivåer. Ungdomsorganisationerna kan inte klara denna krävande uppgift med nuvarande resurser. Vad som yttrades av 1953 års utredning om stöd åt nykterhetsorganisationer och andra ungdomsvårdande sammanslutningar framstår i dag som än mer realistiskt och sant än när yttrandet skrevs. Utredningen uttalade bl. a. »att det står fullt

Utbildning av ungdomsledare

klart att samhället icke kan kräva att ideella och andra ungdomssammanslutningar med sina begränsade resurser skall kunna ge dem som aktivt arbetar som ungdomsledare erforderliga kunskaper på området».

Det är just detta som är den springande punkten, herr talman. När kraven på ungdomsledarutbildningen skärps måste också ökade resurser ställas till förfogande för att en något så när hygglig standard skall kunna uppnås. För dagen finns det bland ungdomen ett stort intresse för utbildningskurser av olika slag, och antalet sådana kurser skulle kunna mångfaldigas, om det bara kom an på intresset. Men den kalla verkligheten är den att på grund av ungdomsorganisationernas ekonomiska läge bestäms antalet kurser helt av ekonomiska faktorer, och härvidlag är tillgången till välutbildade ungdomsledare avgörande.

Som jag inledningsvis påpekade föreslås i årets statsverksproposition under åttonde huvudtiteln att anslaget till utbildning av ungdomsledare icke skall uppräknas utan bibehållas oförändrat. Detta måste betecknas som ytterst otillfredsställande. För det första har anslaget inte höjts alls på flera år utan legat oförändrat sedan 1964. För det andra har under tiden inte mindre än tretton organisationer tillkommit som skall dela på samma oförändrade anslag. År 1964 fick nämligen sju nya organisationer centralt bidrag, och i år föreslår departementschefen att ytterligare sex organisationer skall få vara med och dela på ett anslag av samma storleksordning som det som utgick redan 1964. Det kan, herr talman, omöjligt vara hållbart i längden, om ungdomsorganisationerna skall kunna hålla någon nivå på sin utbildningsverksamhet, att år efter år låta anslaget till utbildning av ungdomsledare vara oförändrat.

När vi under tidigare år föreslagit höjning av bidraget till ungdomsledar-

utbildning har dessa förslag avvisats med den vanligaste av alla vanliga invändningar mot förslag från oppositionshåll, nämligen att ställning inte kunde tagas förrän någon inom vederbörande område arbetande utredning lagt fram sitt förslag. I föreliggande fall har det gällt 1962 års ungdomsutredning, som man tidigare från utskottsmajoritetens sida sagt sig vilja avvakta. När nu ungdomsutredningen lagt fram sitt betänkande går det alltså icke att hänvisa till dess arbete som skäl för ett uppskov med ställningstagandet till ökad medelsanvisning.

I stället säger föredraganden i den aktuella delen av statsverkspropositionen att ett realiserande av 1962 års ungdomsutrednings förslag skulle medföra anslagsökningar till närmare 17 miljoner kronor och drar följande slutsats härur: »Med hänsyn till de avsevärda kostnadsökningarna för en reform är jag i nuvarande statsfinansiella läge inte beredd att lägga fram några förslag till 1968 års riksdag på grundval av ungdomsutredningens betänkande.»

Som reservant kan jag inte godtaga denna negativa attityd. Utbildningen av ungdomsledare är, med de motiveringar jag här framfört, så angelägen att anslagen därtill omedelbart bör uppräknas. I reservationen föreslås att en uppräknning skall ske med ett belopp som motsvarar ungdomsutredningens förslag, ett krav som understötts av ett flertal remissinstanser. Denna uppräknning innebär att anslaget bör utgå med 6,8 miljoner kronor, d. v. s. med 4,3 miljoner kronor utöver vad regeringen föreslagit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen E 2 vid punkten 20 i statsutskottets utlåtande nr 43.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det råder inte delade meningar om att det föreligger behov

Utbildning av ungdomsledare

av att samhället stöder ungdomsledarutbildningen. Som jag anförde när vi behandlade punkten 19 har man inom departementet för närvarande en beredning som arbetar med hela detta problemkomplex. Det fordras åtgärder beträffande många olika avsnitt när det gäller ungdomsverksamheten. Jag hänvisade i mitt anförande på den punkten också till remissvaren, som i vissa fall påyrkade skärpningar eller anslöt sig till utredningens förslag och i vissa fall förordade andra lösningar än dem utredningen föreslagit.

Det är väl ändå rätt naturligt att man säger sig att man bör plöja igenom problematiken. Därför har vi från utskottsmajoritetens sida ansett att denna punkt, liksom övriga punkter rörande ungdomsorganisationerna, bör prövas ingående av denna beredning. Under punkt 19 har vi begärt att Kungl. Maj:t till 1969 års riksdag skall lägga fram ett samlat förslag, så att vi får hela bilden när vi — eller rättare sagt de som då finns i riksdagen — skall bedöma dessa spörsmål. Jag tror att det är den enda riktiga vägen.

Herr Sjönell säger att vi tidigare i detta ärende hänvisat till en utredning och inte längre kan göra detta. Det är väl ändå så i det svenska samhället att man inte bara tillsätter en utredning och överlåter till riksdagen att fatta beslut i enlighet med utredningens olika förslag. Utredningens betänkande skall remissbehandlas i enlighet med grundlagens bestämmelser. Sedan skall svaren bearbetas och — i den mån så anses lämpligt — beaktas vid utarbetande av det slutliga utlåtandet, som föreläggs riksdagsledamöterna. Vi har begärt att detta arbete skall göras klart till 1969 års riksdag. Från utskottets sida har i olika sammanhang uttalats ett positivt intresse för en samlande lösning, som ger ett hyggligt resultat på de olika punkterna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Ett av de skäl som regeringen och statsutskottets majoritet har åberopat för sitt uraktlåtande att lägga fram ett samlat förslag om stöd till ungdomsorganisationerna och ungdomsledarutbildningen har varit att man inte har hunnit med att penetrera de olika synpunkter och förslag som kommit in från remissinstanserna. Ett annat skäl — och det som man framför allt åberopat — är det statsfinansiella läget. Jag har tidigare under punkten 19 berört dessa synpunkter och försökt visa hur angeläget det är med ett ökat stöd till ungdomsorganisationerna. Enligt min mening borde dessa två skäl inte få utgöra någon ursäkt för den mycket stora restriktivitet som Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten visat. Man har inte ens velat medverka till någon väsentlig uppräkning av det utgående stödet, vilken borde ha skett enbart med hänsyn till kostnadsutvecklingen.

Särskilt illa behandlas stödet till ungdomsledarutbildningen, som vi nu diskuterar. Man vill inte ens vara med om att höja anslaget i förhållande till antalet nytillkomna organisationer. Bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet höjer man med hänsyn till att sex nya organisationer tillkommer den 1 juli 1968, men bidraget till ungdomsledarutbildningen låter man stå kvar på samma nivå som år 1964, trots att sju organisationer tillkom efter det förra ställningstagandet och trots att nu ytterligare sex skall dela på anslaget.

Det vore enligt min mening ytterst beklagligt om kammaren vid ställningstagandet i dag skulle följa utskottsmajoriteten. Vi vet alla att läget inom ungdomsvärlden gör det angelägnare än någonsin att stödja det frivilliga ungdomsarbetet, vi vet att utvecklingen ställer ökade krav på ungdomsarbetets kvalitet och mångsidighet och vi vet också att ungdomsarbetet står och faller med tillgången på goda ledare. Skall

det begränsade stödet till ungdomsorganisationerna få avsedd effekt, är det nödvändigt att samhället i större utsträckning än hittills bidrar till ledarutbildningen.

Ungdomsutredningen anför följande på denna punkt: Om ungdomssammanslutningarna skall ha någon reell möjlighet att övervinna nuvarande svårigheter och att utvidga sin verksamhet till nya områden och grupper, är det nödvändigt att en kraftig ökning av de statliga insatserna kommer till stånd. Utredningen framhåller därjämte att ledarskolningen måste ges prioritet i de närmaste årens statliga ungdomspolitik på detta område.

Herr talman! Jag och den meningsriktning som jag här företräder delar utredningens uppfattning på denna punkt. Det är högst angeläget att statens stöd till det frivilliga ungdomsarbetet utbyggs i enlighet med utredningens förslag, men det är särskilt angeläget att ledarskolningen får ökade resurser.

Då det inte finns något utarbetat förslag som ansluter till utredningens förslag och på grund av att det ekonomiska läget tvingar oss till en viss återhållsamhet vill vi på denna punkt gå en medelväg och föreslå en begränsad höjning med hänsyn till de många nytillkomna organisationerna — de är 13 stycken. Vi anser att det blygsamma belopp som det här gäller, 350 000 kronor, inte på något sätt äventyrar samhälls-ekonomi. Vi kan inte finna det försvårbart att i dagens läge försvåra för ungdomsorganisationerna att erhålla bidrag till ledarutbildningen, vilket sker om bidraget får stå kvar på samma låga nivå som tidigare trots det stora antalet nytillkomna organisationer, som ju skall vara med och dela på anslaget. Vi vet att detta ståndpunktstagande innebär endast en mindre förbättring, men vi är angelägna om att detta steg skall tas redan i år. Det arbete som bedrivs inom de ideella ungdomsorganisationerna är nämligen så betydelsefullt och

Utbildning av ungdomsledare

angeläget, att det ur samhällssynpunkt vore olyckligt om den kraftkälla som de frivilliga ungdomsorganisationerna utgör skulle försvagas. Detta kan lätt inträffa, om ledarutbildningen inte erhåller erforderligt stöd. Det finns enligt vår mening ingen anledning att här göra något undantag för de politiska ungdomsorganisationerna, som onekligen utför en betydelsefull uppgift i samhället när det gäller ungdomens medborgerliga fostran.

Under hänvisning till vad jag tidigare och nu har anfört får jag yrka bifall till reservationerna 3 a och 4 c vid punkten 20.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ändå på det sättet att denna, liksom övriga frågor, är föremål för beredning. Från vårt håll vill vi ha ett förslag till en samlad lösning, så att vi får ett ordentligt underlag för det beslut som skall fattas.

När jag satt och lyssnade till herr Westberg fick jag en känsla av att han hade smittats av den moderna journalistiken — den moderna journalisten vill ju helst ha nyheten *innan* den är ny. Det är ungefär den principen som herr Westberg också vill tillämpa på anslagsbeviljandets område. Men är det inte riktigare att vänta ytterligare ett år för att få ett ordentligt genomarbetat förslag än att bara låta det gå för lösa boliner även om det råkar finnas ett behov som skall tillfredsställas?

Herr WESTBERG (fp) kort genmäle:

Herr Lindholm talar i år liksom i fjol om ett samlat grepp. Jag hoppas att detta kommer nästa år! Då kan det hända att vi har en annan regering, som framlägger ett sådant förslag, vilket jag skall hälsa med tillfredsställelse.

Så säger herr Lindholm att hela frågan är föremål för beredning. Det är riktigt. Jag kan emellertid inte finna att detta skall behöva utgöra något hin-

Utbildning av ungdomsledare

der för att höja ifrågavarande anslag, att utgå enligt nu gällande normer.

Vad jag vänder mig mot är att man vill tillåta att anslaget urholkas genom att fördela samma summa på ett väsentligt större antal organisationer. Det kommer att innebära att stödet till ledarutbildningen krymper i mycket hög grad, och det kan inte vara riktigt att i nuvarande läge medverka till att så sker. Det finns inget som helst hinder med hänsyn till den beredning som pågår att bifalla yrkandet i reservationen.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Beträffande behovet av stöd till ungdomsorganisationernas verksamhet vill jag hänvisa till vad jag framhöll under punkt 19. Ledarskapet är en central fråga för ungdomsarbetet. Det är utan tvivel en utomordentlig insats som under åren gjorts av alla dem som utan större ersättning arbetat för ungdom bland ungdom. Fortfarande görs stora insatser. Det primära är att alla dessa åtminstone kan erhålla en utbildning för att de skall kunna vara rustade att utöva sin viktiga verksamhet. Så är nu inte alltid fallet.

Som sedan många år framgått av petita från skolöverstyrelsen visar framställningarna från organisationerna att behovet av ledarutbildning är stort och att det också finns intresse för sådan utbildning. Redovisat behov och intresse överstiger med cirka fyra gånger de resurser som staten ställer till förfogande. Det måste vara en angelägen uppgift att ge organisationerna det stöd som krävs för att vidga och förbättra utbildningen av ledare.

Även i det här avseendet ansluter sig framställningarna från centerpartihåll till vad som föreslagits i 1962 års ungdomsutredning.

Jag vill säga till herr Lindholm att det inte är några farliga vägar vi i detta avseende ger oss ut på, om vi höjer och förstärker bidraget. Att uttrycka sig som herr Lindholm och säga att

man vill ha ett samlat grepp, ett till alla delar genomtänkt förslag och inte gå fram på lösa boliner finner jag vara litet för skrämselfälände i detta sammanhang. Här är det fråga om en behövlig förstärkning av anslagen till ett behov som har redovisats år från år.

Med det anförda, herr talman, ber jag att till alla delar få instämma i vad herr Sjönell har sagt och i det yrkande han har ställt.

Fru SUNDBERG (h):

Herr talman! Herr Åkerlind och jag har i denna kammare väckt en motion med begäran om att till utbildning av söndagsskollärare skulle utgå ett reservationsanslag på 50 000 kronor.

Vi har med vår begäran velat hävda värdet av den ungdomsvårdande verksamhet som bedrivs av såväl svenska kyrkan som frikyrkorna. I en tid när ungdomsproblemen blir allt talrikare och svårare att komma till rätta med svarar söndagsskolan för en barna- och ungdomsvård vars uppbyggande verkan visar sig inte minst i det faktum att barn från hem med kristen inriktning vilka gått i söndagsskola mycket sällan får svårigheter att anpassa sig i samhället.

Givetvis kan man säga att samhället inte skall lägga sig i kyrkans verksamhet, och jag vill starkt understryka att detta också är min uppfattning. Det är emellertid inte fråga om en inblandning av något slag.

Kyrkorna bedriver en omfattande ungdomsverksamhet, och ledarna för denna verksamhet arbetar i allmänhet frivilligt och utan ersättning. Kraven på ledarna blir emellertid också där allt större. Barnen har i dag i skolundervisningen kommit i kontakt med nya läromedel och nya undervisningsformer. Olika fritidsaktiviteter konkurrerar om barnens intresse, och den moderna pedagogiken påverkar också utformningen av dessa aktiviteter.

Vi inser alla värdet av att ungdoms-

Utbildning av ungdomsledare

ledare utbildas för sin verksamhet, och det kan inte vara riktigt att en stor grupp sådana ledare uteslutes från det utbildningsstöd som statsbidraget utgör. Vid årsskiftet 1965—1966 fanns det i vårt land omkring 30 000 söndagsskollärare av vilka omkring 8 500 verkade inom svenska kyrkan. Totalt räknar man med att ungefär 300 000 barn går i söndagsskola i vårt land och därtill kommer den övriga ungdomsvårdande verksamhet som bedrivs i kyrkornas regi.

Meningen med motionen är givetvis inte att påverka utformningen av kyrkans ungdomsledarutbildning. Redan nu bedrivs på flera håll en utomordentlig sådan utbildning. Däremot anser vi det angeläget att kyrkorna blir medvetna om uppskattningen från samhällets sida av deras ungdomsverksamhet och därigenom får ökad möjlighet att intensifiera ledarutbildningen.

I den allmänna förändringens tid vi lever måste vi ha klart för oss att nya krav också ställs på kyrkornas verksamhet, krav som i hög grad aktualiserats i den pågående kyrka—stat-debatten. Vi måste ge kyrkan möjligheter att fylla kraven på ungdomsledarutbildningen.

Herr talman! Jag skall inte här ställa något yrkande; jag nöjer mig med att utskottet vid behandlingen av motionen har fastslagit att man inte *nu* är villig att tillstyrka den. Jag hoppas att detta innebär att man kanske i framtiden ställer sig mera positiv till syftemålet med motionen om den återkommer eller vid den samlade bedömning som skall göras 1969 enligt herr Lindholm.

I detta anförande instämde herr Åkerlind (h).

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

6* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 14*

dels ock på bifall till reservationen E 1); och fann herr talmannen den första propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen E 1) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 34 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag vid voteringen under moment 1 avsåg att rösta ja men råkade trycka på nej-knappen.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen E

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20) mom. 3) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen E 2) av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 35 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen E 3 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20) mom. 4) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen E 3 a) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Westberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 93 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 21***Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 66, s. 105—106) föreslagit riksdagen att till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 616 av fru *Elvy Olsson* och fru *Nilsson* samt II: 586 av herrar *Boo* och *Larsson* i Borrby hade hemställts att riksdagen måtte a) i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla att nedre åldersgränsen för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp måtte sänkas från 12 till 10 år samt b) till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 616 och II: 586 i vad de avsåge sänkning av gällande åldersgräns för fritidsgrupper,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 616 och II: 586 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 12 400 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande sänkning av nedre åldersgränsen för fritidsgrupper av herrar *Thorsten Larsson, Johan Olsson, Mattsson* och *Sjönell* (samtliga cp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 616 och II: 586, såvitt nu var i fråga, besluta att nedre åldersgränsen för statsbidragsberättigad fritidsgrupp skulle fr. o. m. den 1 juli 1968 vara 10 år;

2) beträffande anslagsberäkningen av herrar *Thorsten Larsson, Johan Olsson, Mattsson* och *Sjönell* (samtliga cp), som under förutsättning av bifall till reservationen 1) ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 616 och II: 586 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Det är väl bekant och av ingen bestrift att ungdomsorganisationerna är ett utmärkt instrument att tillgå när det gäller att fånga in ungdomen till en meningsfull och stimulerande fritidsverksamhet. Det är därför ytterst angeläget att samhället på

olika sätt utnyttjar de organisationer och sammanslutningar av olika slag som sysslar med junior-, scout- och liknande verksamhet. Det måste för ett demokratiskt samhälle med ambitioner att ge sin ungdom bästa möjliga fostran och en god grund för en sund personlighetsutveckling vara angeläget att försöka få en seriös kontakt med ungdomen på tidigast möjliga stadium. Det finns i dag uppenbarligen, framför allt i de största tätorterna, allvarliga risker för att ungdomen redan mycket tidigt, om den inte omhändertas av ideella fritidsgrupper av skiftande slag, kan komma in i andra, mindre önskvärda grupper. Jag åsyftar de rikligt förekommande gäng- och gruppbildningarna av mer eller mindre asocialt slag som utgör ett stort och växande samhällsproblem.

När det gäller att leda in ungdomarna på de rätta och för deras egen karaktärsdanning lämpligaste utvecklingslinjerna och hindra dem att komma utanför hemmet, skolan och ungdomsorganisationernas inflytande, är fritidsgruppen säkerligen ett av de effektivaste medlen. Emellertid medför den genomgripande förändringen av vårt skolväsen att många ungdomar för att kunna fullgöra sin skolgång tvingas till långa och tröttande resor. Detta får till konsekvens att svårighet uppkommer att hålla kontakten med denna ungdom och att intressera den för den kontinuerliga föreningsverksamheten. Det måste därför vara av allra största intresse för samhället att på alla tänkbara sätt söka stödja de frivilliga ungdomsorganisationerna i deras strävanden att nå så många ungdomar som möjligt och intressera dem för ungdomsorganisationernas olika verksamhetsgrenar.

Som jag nyss påpekade spelar fritidsgrupperna en avgörande roll när det gäller att söka framgångsrikt förverkliga denna målsättning. Kommunerna på många håll i landet har också insett det angelägna i att söka nå så många ungdomar som möjligt för den

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

fostrande och utbildande verksamhet som bedrivs i fritidsgrupperna. Sålunda redovisar 1962 års ungdomsutredning att ungefär en tredjedel av de borgerliga primärkommunerna kompletterar det statliga fritidsgruppstödet med kommunala fritidsgruppsbidrag. Utredningen konstaterar att »jämförelsevis många städer och större landskommuner har fattat beslut härom och uppskattningsvis torde de bidragsgivande kommunerna omfatta bort emot två tredjedelar av befolkningen».

Ungdomsutredningen upplyser också om att de med statsstödet förenade villkoren som regel även tillämpas på det kommunala planet, dock med det viktiga undantaget att avvikelser förekommer bl. a. i fråga om åldersgränserna. Härvidlag gäller undantaget vanligen den nedre av dessa gränser vilken har satts vid 10 år och ibland ännu lägre.

I motion II: 586, på vilken våra reservationer vid denna punkt bygger, begärs också att åldersgränsen skall sänkas till 10 år även när det gäller det statliga bidraget till fritidsgrupper. En sådan sänkning av den nedre åldersgränsen har tidigare föreslagits av bl. a. skolöverstyrelsen liksom nu även av 1962 års ungdomsutredning. Det kan, herr talman, i sammanhanget erinras om att 1967 års riksdag, som beslöt att frågan slutgiltigt skulle prövas i samband med det definitiva ställningstagandet till 1962 års ungdomsutredning, uttalade att »skäl tala för en viss justering av den nedre åldersgränsen».

I avvaktan på detta riksdagens ställningstagande till den nu avlämnade ungdomsutredningen finns det enligt min mening bärande motivering till en sådan delreform, att den nedre åldersgränsen sänks till 10 år för deltagande i statsbidragsberättigad fritidsgrupp.

Vad slutligen uppräkningsen av anslaget med 600 000 kronor beträffar, torde denna vara väl motiverad, med hänsyn dels till önskvärdheten att stimulera fritidsgruppverksamheten, dels till de

konsekvenser i kostnadshänseende som en till 10 år sänkt nedre åldersgräns skulle medföra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna F 1 och 2 vid punkten 21 i statsutskottets utlåtande nr 43.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Denna punkt är ett typ-exempel på att det kan behövas en närmare prövning av utredningens förslag. Jag vill erinra om att utredningen har föreslagit att den lägsta åldersgränsen skall sänkas från 12 till 10 år. I sitt remissvar har skolöverstyrelsen föreslagit att den skall sänkas till 7 år. Nog är det väl ändå ganska olämpligt att nu, innan frågan är slutgiltigt utredd och beredd, fatta beslut om en sänkning till 10 år. Det måste ju innebära en finger-visning att enligt riksdagens mening bör det vara 10 år. Men det kanske finns starka sakliga skäl för skolöverstyrelsens ståndpunkt. Är det inte riktigare att då avvakta på den punkten tills de olika meningar som finns bakom de framlagda förslagen har prövats mera ingående?

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr SJÖNELL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om det är på det sättet som herr Lindholm säger nämligen att skolöverstyrelsen går in för en nedre åldersgräns av 7 år och det skulle bli det slutliga resultatet kan man säga att ett genomförande av vårt förslag att åldersgränsen skall sänkas till 10 år skulle kunna utgöra en etapp på vägen mot det slutliga målet. Det kan i varje fall inte vara något fel att sänka åldersgränsen i första omgången på sätt vi föreslagit.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Då skulle vi enligt herr Sjönells mening i år ha en viss uppfattning om vilken åldersgräns som skall

gälla och nästa år justera den till en annan.

Vi får väl ändå inte hatta på det viset i en sådan här fråga.

Herr SJÖNELL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa herr Lindholms uppmärksamhet på att jag sade, att om det en dag till äventyrs skulle fastslås att den nedre åldersgränsen skall vara 7 år, kan det vara en etapp på vägen att nu sänka den till 10 år.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Skall man fatta herr Sjönell's uttryck »till äventyrs» som en reservation emot en sänkning av åldersgränsen till 7 år? Jag för min del måste fatta det på det sättet.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Fritidsgruppen är ett bra instrument för att nå ungdomar i låga åldrar och det bör också utnyttjas. Det måste anses riktigt att fånga in så många ungdomar som möjligt i organiserad gruppverksamhet innan de sugts upp av gäng- och gruppbildningar utanför hemmets, skolans och organisationernas inflytande och ledning. Erfarenheterna visar också att det är lätt att nå ungdomar i allt lägre åldrar i och för positiva aktiviteter i fritidsgrupperna.

Den gällande nedre åldersgränsen, 12 år, måste anses vara alltför hög, ty redan nu kan man konstatera att det finns många ungdomar i 10—11-årsåldern i fritidsgrupperna. Det skapar onekligen en viss irritation och självklart också ekonomisk belastning för gruppen att inte statsbidrag kan utgå för dessa ungdomar. Detta har lett till att många kommuner, som ger bidrag till denna verksamhet fyller ut statens uteblivna stöd, vilket naturligtvis i och för sig är tacknämligt, men det bör givetvis eftersträvas likformighet på detta område.

Från centern har vi under en följd av år yrkat på en sänkning av den lägre åldersgränsen till 10 år för rätt till stats-

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

bidrag. En sådan sänkning har också tidigare förordats av skolöverstyrelsen. Nu har skolöverstyrelsen tänkt sig möjligheten att ytterligare sänka gränsen, men jag vill liksom herr Sjönell understryka att den föreslagna sänkningen av åldersgränsen med två år ju innebär ett steg på den av skolöverstyrelsen förordade vägen. Detta har även föreslagits av 1962 års ungdomsutredning.

Förra året tog riksdagen ställning principiellt och uttalade att skäl finns för en justering av den nedre åldersgränsen. I år har utskottsmajoriteten ingen mening alls härvidlag utan hänvisar till en kommande översyn av utredningens förslag.

Jag skulle, herr talman, som slutvinjett till diskussionen under denna punkt liksom under punkterna 19 och 20 vilja referera ett par meningar i ett uttalande från centerns ungdomsförbund, som nyss kom i min hand. Förbundet skriver:

»Den förlamande brist på resurser som nu råder hos flertalet ungdomssammanslutningar får inte fortsätta. En uppräknig av de statliga anslagen i den storleksordning som föreslås av 1962 års ungdomsutredning måste ske redan för budgetåret 1968/69. Resultatet av den förestående riksdagsbehandlingen kommer av ungdomarna att betecknas som en samhällets viljeytring. En utebliven anslagshöjning kan inte ursäktas med det statsfinansiella läget.» Jag tror att den uppfattningen delas av flertalet ungdomsorganisationer i vårt land.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen F 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emeller-

Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor

tid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 21) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen F 1) av herr Thorsten Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 48 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 22***Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 67, s. 106—107) föreslagit riksdagen att till Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 245 av herr *Brundin* och II: 312 av herr *Krönmark m. fl.* hade hemställts a) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag för budgetåret 1968/69 på 600 000 kr. till statens ung-

domsråd vars verksamhet därigenom förutsattes upphöra samt b) att riksdagen till Sveriges ungdomsorganisationers landsråd måtte bevilja ett anslag för budgetåret 1968/69 på 200 000 kr.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 245 och II: 312 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 245 och II: 312 i vad de icke behandlats under 1.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin, Kaijser, Ottosson, Bohman* och *Björkman* (samtliga h), som ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 245 och II: 312 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.,

2. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 245 och II: 312 i vad de icke behandlats under 1. ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om dispositionen av anslaget.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Reservationen G vid punkten 22 grundar sig på motionerna I: 245 av herr *Brundin* och II: 312 av herr *Krönmark m. fl.* Motionärerna har hemställt att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag för budgetåret 1968/69 på 600 000 kronor till statens ungdomsråd.

Under den debatt som förts tidigare i dag har man flera gånger åberopat ungdomsutredningens betänkande Statens stöd till ungdomsverksamhet. I det betänkandet lämnas en redogörelse för

Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.

statens ungdomsråd, vilken enligt motionärernas mening bestyrker uppfattningen att den ifrågavarande verksamheten inte som hittills bör uppdras åt ungdomsrådet. Utredningen skriver att andra organ eller sammanslutningar, vilka skulle kunna vara ett gemensamt forum för de riksomfattande ungdomssammanslutningarna, saknas. Detta är inte riktigt. Vi har en sådan rikssammanslutning, Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, som även enligt utredningens mening ligger närmast till hands. Men enligt samma utredning måste detta uteslutas alldenstund verksamheten enligt stadgarna huvudsakligen är inriktad på samarbete kring internationella frågor.

Detta är riktigt, men den utvecklingen av landsrådets verksamhet är en följd av ungdomsrådets tillkomst, och det finns varken formella eller reella skäl som hindrar att landsrådet övertar statens ungdomsråds uppgifter i enlighet med vad som föreslagits i motionerna. Vi har därför yrkat bifall till motionerna, innebärande att anslaget på 600 000 kronor icke skall utgå. Vi föreslår i stället att Sveriges ungdomsorganisationers landsråd erhåller ett anslag på 200 000 kronor för sin verksamhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen G vid punkten 22.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Även denna fråga hör till dem som prövas i den departementsutredning som för närvarande arbetar, och under sådana förhållanden finns det enligt utskottets och min mening ingen anledning att nu ändra på medelsdispositionen.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen G);

och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 22) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen G) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 176 ja och 28 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkterna 23 och 24

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 25***Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Föreläsningsverksamheten i vårt land har sina allvarliga problem. De består inte i att folk ej skulle komma till de föreläsningar, som anordnas, eller i att man inte skulle vara intresserad av denna form av bildningsengagemang. Intresset är nu tvärt-

Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder

om större än tidigare. Då man ibland i diskussionen vill påstå motsatsen, vill jag gärna klargöra, hurdan situationen verkligen är.

Den stora vändpunkten kom efter 1963, när staten grep in med en omläggning och kraftig ökning av stödet till folkbildningen, omfattande också föreläsningsverksamheten. Statsanslaget skrevs upp med nära en tredjedel till 2,1 miljoner kronor för föreläsningsverksamheten. Intill denna tidpunkt — det är riktigt — hade föreläsningen som bildningsform haft stora svårigheter under ganska många år både därför att den genom brist på förnyelse haft svårt att konkurrera om publiken och därför att folkbildningsorganisationerna suttit ekonomiskt trångt.

Men det ökade statsstödet gjorde, att föreläsningsarrangörerna kunde börja satsa på något modernare metoder, friskare ämnesval och — vilket inte är minst viktigt — mera kvalificerade föreläsare, och folk strömmade till. Ett länge uppdämt behov inom studieförbunden och hos allmänheten av tidsenliga föreläsningar skapade helt plötsligt, nästan oväntat, en ström av statsbidragsansökningar till den centrala föreläsningsbyrån, och expansionen fortsatte år efter år. Man måste till och med för något år sedan kvotera de bidragsberättigade föreläsningstimmarna, för att det skulle bli någon rättvisa mellan de olika studieförbunden, som låg på med sina ansökningar hos den centrala föreläsningsbyrån.

Någon balans mellan tillgång och efterfrågan fanns inte under arbetsåret 1966/67 och kommer inte heller att finnas under innevarande verksamhetsår 1967/68. Ett studieförbund, som jag väl känner till, har redan uttömt den kvot av föreläsningar, som förbundet tilldelats, trots att gallringen av föreläsningarna inom förbundet varit ytterligt hård, och förhållandena torde vara enahanda inom de flesta studieförbund.

Skolöverstyrelsens förslag om en höj-

ning av bidraget till den allmänna föreläsningsverksamheten med 140 000 kronor för budgetåret 1968/69 är alltså väl motiverat och, som jag tror, tilltaget i underkant. I motionsparet I: 619 och II: 780 har man tagit fasta på detta skolöverstyrelsens förslag. Utskottet förutsätter nu — och det är man tacksam för — att Kungl. Maj:t vid anslagsbedömningen för nästa budgetår, 1969/70, kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på de i motionerna angivna problemen. Det är alltså de ekonomiska problemen — några andra problem finns inte.

Denna skrivning kan man, som jag ser det, knyta vissa förhoppningar till. Den är under alla förhållanden positiv, och jag har följaktligen inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Med vad jag sagt har jag endast velat belysa situationen sådan den upplevs av dem som är verksamma inom detta bildningsområde.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 26

Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder

Kungl. Maj:t hade (punkt B 71, s. 111—112) föreslagit riksdagen att till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 246 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 315 av herr *Svanberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att nu utgående anslag till tidningen Samefolket skulle höjas till 100 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 315 av herrar *Schött* och *Eskilsson* samt II: 390 av herr *Björkman m. fl.*,

dels motionen II: 450 av herr *Björkman m. fl.*

Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 246 och II: 315 i vad de avsåge höjt bidrag till tidningen Samefolket,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 315 och II: 390 i vad de avsåge bidrag till Estniska folkhögskolan,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 315 och II: 390 i vad de avsåge bidrag till Stockholms Judiska Centers verksamhet,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 450 i vad den avsåge bidrag till tidskriften Rahvuslik Kontakt,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 246 och II: 315, I: 315 och II: 390 samt II: 450, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Mattsson* (cp), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), som ansett att

dels utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 246 och II: 315, såvitt nu var i fråga, bevilja ett med 50 000 kr. höjt bidrag till tidningen Samefolket;

dels utskottet under 5. under förutsättning av bifall till yrkandet beträffande 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 246 och II: 315 samt med avslag å motionerna I: 315 och II: 390 ävensom II: 450, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 540 000 kr.;

b) av herr *Björkman* (h), utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **STERNE** (fp):

Herr talman! Vid förevarande punkt finns en reservation av folkpartiets, högerens och centerns ledamöter i statsutskottet. Den gäller bidraget till samernas tidning Samefolket, och vi reserverar yrkar bifall till de likalydande motionerna I: 246 och II: 350, vari föreslagits att bidraget till tidningen Samefolket skall utgå med 100 000 kronor i stället för av departementschefen föreslagna 50 000 kronor. — Jag vill stryka under att motionerna är underskrivna av ledamöter från samtliga de fyra största partierna. Motioner av liknande innebörd väcktes redan vid 1965 års riksdag och rönt då mycket stor uppslutning här i kammaren. Detta är inte förvånande då man vet att anslaget till tidningen varit oförändrat sedan 1964 och att tidningen har en stor uppgift att fylla.

Samefolkets levnadsförhållanden ändras mycket snabbt. Turismen börjar prägla den norra delen av vårt land, och vattenregleringarna påverkar renskötseln. Nu senast har frågan om Vindelälven visat hur ingripande sådana åtgärder påverkar samernas levnadsförhållanden. Samerna är på sitt sätt kanske den enda verkligt inhemska minoritet som finns i vårt land. Sedan århundraden tillbaka är den en del av vårt folk med ett eget språk och på visst sätt också en egen kultur. Det är enligt mitt förmenande ett nationellt intresse att hela vårt folk medverkar till att samerna, samtidigt som de naturligtvis skall känna hemhörighet bland oss andra, skall ha en möjlighet att slå vakt om sin egenart.

Det är helt naturligt att en liten folkgrupp som samerna har ett starkt behov av en egen tidning, där man kan ventilera och föra till torgs sina åsik-

Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder

ter om de problem som tid efter annan har sitt intresse för ifrågavarande folkgrupp. Lika självklart är att en tidning av sådan karaktär som Samefolket, med en jämförelsevis liten läsekrets utspridd på ett stort område, måste ha tillräckligt stöd från det allmänna för att över huvud taget kunna existera. Det belopp på ytterligare 50 000 kronor som samerna själva anser vara behövt är ett litet belopp med tanke på den miljorullning som varje vecka beslutas i riksdagen. Det borde därför enligt min och andras mening vara möjligt för årets riksdag att visa samerna gesten att öka anslaget till deras tidning med 50 000 kronor. Det är min förhoppning att frågan vid voteringen på intet sätt skall bli en partipolitisk fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen H a av herr Virgin m. fl.

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Jag har tidigare talat om den estniska minoriteten. Även under förevarande punkt behandlas några motioner rörande denna minoritet. Jag skall emellertid inte ytterligare utveckla min argumentation därvidlag men vill säga ett par ord om en annan minoritet, nämligen den judiska minoriteten i Stockholm.

Motionsparet I: 315 och II: 390 gäller bl. a. ett anslag till föreningen Chinuch, som grundades år 1955. Föreningen driver undervisningsanstalter och stöder genom stiftelsen Judaica även Stockholms Judiska Center, som uppbär ett visst men icke tillräckligt kommunalt bidrag. De institutioner som föreningen Chinuch står för gör det möjligt för den judiska folkminoriteten i Sverige att bibehålla den kulturella egenart som nu är väl inarbetad i landets kulturliv. Om sorgen om den uppväxande generationen och ansvaret för familjens samhörighet har varit ledmotiv såväl för Esternas representation i Sverige, som jag tidigare talat om, som för föreningen

Chinuch i deras arbete på här ifrågavarande områden.

Då dessa syften är av allmänt samhällsgagnande slag bör det enligt vår mening ligga i vårt lands intresse att bistå de nämnda organisationerna i deras strävanden.

Våra förslag har lika litet som de tidigare jag har talat om vunnit utskottets öra. Men utskottets skrivning är positiv när det gäller den estniska folkhögskolan. Därför har jag avstått från att reservera mig för bifall till motionerna. Jag har nöjt mig med en blank reservation och jag hoppas att den positiva skrivningen i utskottets utlåtande också skall kunna leda till resultat.

Beträffande bidraget till Stockholms Judiska Centers verksamhet yrkar utskottet avslag utan någon motivering, vilket jag finner beklagligt. Någon liten motivering borde ändå utskottet ha kunnat kosta på sig för att ange skälen till varför utskottet inte anser det värt att stödja denna minoritet.

I samtliga fall rör det sig alltså om minoriteter i vårt land, vilkas kulturella verksamhet vi borde finna det särskilt angeläget att stödja och uppmuntra.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Såvitt jag kan förstå finns det åtskilliga punkter i den budget vi nu behandlar där man kan önska ett större bidrag hit och ett större bidrag dit. Om alla dessa önskningar skulle tillgodoses på det sätt motionärerna yrkat, skulle det väl betyda att vi sprängde ramen för budgeten.

Jag erinrar mig den remissdebatt där det från oppositionens sida framhölls att den budget som presenterades var relativt svag med hänsyn till den stora upplåning som skulle bli nödvändig. Om man summerar ihop alla de punkter på vilka oppositionen vill öka anslagen betyder det alltså att oppositionen ytter-

Bidrag till speciella folkbildningsåtgärder

ligare vill försvaga en budget som tidigare har ansetts vara väl svag.

Herr talman! Så kan man också se på problematiken när man handhar budgetfrågor. Man kan, om man vill, ställa ett anslag på 50 000, 100 000 eller ett par miljoner kronor emot totalbudgetens slutsumma. Om man har många sådana belopp och de beloppen i sin tur föder yrkanden på andra områden — exempelvis herr Björkmans önskan att vissa minoriteter skall tillgodoses — måste enligt min mening ställas krav på tillgodoseende av behoven hos ytterligare minoriteter. Ur rättvisesynpunkt måste det vara så, om vi skall stödja minoriteternas möjligheter att utveckla sin egenart, att vi inte bör begränsa oss utan bör få buketten full.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller inte för utslutet, herr Lindholm, att vi i framtiden kommer att få ge betydligt högre anslag till minoriteterna i vårt land än vi gör nu. När vi väl fått riktlinjer för invandrings- och minoritetspolitiken, om vilken vi så småningom skall få en utredning, är jag ganska säker på att vi i framtiden kommer att besluta om högre anslag.

Man måste vara medveten om att dessa minoriteter inte har samma möjligheter som andra medborgare i vårt land att insamla medel. Därför är det angeläget att tillvarata deras intressen när det för dem gäller att fortleva och bedriva verksamhet.

I det fall jag just nu har talat om, herr Lindholm, var det inte fråga om högre bidrag hit och högre bidrag dit utan om ett litet anslag åt ett håll, nämligen till den judiska föreningen Chinuch för att den skulle kunna driva Stockholms Judiska Center. Det var vad det var fråga om under denna punkt.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Man kan mycket väl formulera det hela på det sätt herr Björkman gjorde, nämligen så att det inte var fråga om högre bidrag utan om ett litet anslag. Men även ett litet anslag, som ges många gånger, blir en stor summa.

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! År 1919 startades tidningen Samefolket. Det skall villigt erkännas att det är fråga om en tidning av mycket ringa omfattning och med liten upplaga, men den har inte desto mindre stor betydelse för samerna som deras speciella informationsorgan och kulturförmedlare.

Det torde vara känt för samtliga ledamöter av denna kammare vilka svårigheter en folkminoritet har att kämpa med. Samerna utgör härvidlag inte något undantag. Det finns skäl att särskilt beakta den omständigheten att de utgör en kvarleva av nordskandinavisk ursprungsbefolkning till skillnad från många andra minoriteter i vårt land. Illa stämmer det överens med vårt myckna tal om minoriteters rättvisa krav på existensmöjligheter, om vi inte är beredda att ge dem den lilla handräckning på några tiotusental kronor, som dock skulle både vara reell hjälp och ge dem den känsla av flertalets vilja till solidarisering, som är minst lika värdefull för den som befinner sig i en trängd situation.

Det rör sig om en mycket liten summa, herr talman, och jag vill därför yrka bifall till den reservation H a som avser att ge samerna det högre anslaget.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen H a) av herr Virgins m. fl. i motsvarande del;

Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.

och biföll kammarkens utskottets hemställan.

Mom. 2—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 28***Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Med tillfredsställelse kan man i år konstatera några visserligen små men dock ökning av anslagen till olika former och organ för information i alkoholfrågan. På Kungl. Maj:ts förslag höjs anslaget till Centralförbundet för nykterhetsundervisning med 50 000 kronor, och som ett resultat av en flerpartinotion, som jag burit fram i denna kammare och herr Bengtson i första kammaren, höjs anslaget Bidrag till nykterhetsorganisationer också med 50 000 kronor.

Statsutskottets attityd i år är som symptom på oron i vida kretsar över utvecklingen av stort intresse. Bland annat har narkotikaproblemet, som nykterhetsorganisationerna tagit upp på sitt arbetsprogram, i båda fallen med rätta använts som argument för anslagshöjningarna.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, för att peka på hur i det motionspar som jag nyss åberopade, nr I: 607 och II: 591, även behovet av en höjning av det svenska bidraget till Internationella byrån i Lausanne mot alkoholismen anförts såsom motiv för en höjning av totalanslaget till nykterhetsorganisationerna; detta bidrag ingår i nämnda anslag.

Sveriges bidrag till denna byrå har länge upptagits med oförändrat belopp, varigenom dess värde starkt urholkats.

Byrån har för några år sedan i viss mån reorganiserats. Den är den viktigaste clearingcentralen för internationella informationer på alkoholfrågans område och har ett bibliotek, som torde vara utan motsvarighet i världen vad gäller kvantiteten och allsidigheten av vetenskaplig och annan litteratur i detta ämne. Byrån medverkar i sin mån vid förarbetet till den vart fjärde år anordnade världskongressen angående alkohol och alkoholism. En ny och mycket stor sådan kongress skall hållas i september i Washington D.C. Den väntas samla världseliten av vetenskapsmän från olika forskningsfält av betydelse för alkoholproblemets belysning och möjligheterna till dess lösning. Som arrangör står International Council on Alcohol and Alcoholism i Lausanne.

I motionsparet yrkas en höjning av totalanslaget med 50 000 kronor, dock utan speciellt angivet ändamål. Där nämns dock bl. a. behovet av en anslagshöjning till denna informationsbyrå i Lausanne att av Kungl. Maj:t beaktas vid anslagsfördelningen. Statsutskottet säger emellertid uttryckligen att det förordade bifallet till motionerna bör avse förstärkning av det s. k. grundbidraget till nykterhetsorganisationerna.

Jag vill givetvis inte göra någon invändning mot detta utskottets uttalande, då behovet av den nämnda förstärkningen också är mycket stort. Kanske kan, herr talman, en höjning av bidraget till Lausanne-byrån vara möjlig, exempelvis till nästa år. Jag har med detta, liksom redan gjorts i motionerna, bara velat rikta uppmärksamheten på ett ytterligare behov, som i sinom tid behöver täckas genom anslagshöjning. Jag hoppas alltså för min del att detta kan bli fallet redan nästa år.

Jag har på grund av utskottets enhälliga utlåtande inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 29***Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 74, s. 114—117) föreslagit riksdagen att till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 1 975 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 67 av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Sörenson* samt II: 94 av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 612 av herr *Nils Theodor Larsson m. fl.* och II: 590 av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl., vari bl. a. hemställts att anslaget till De blindas förenings biblioteksverksamhet uppräknades till 940 000 kr.,

dels motionen II: 731 av herr *Rimperfors m. fl.*

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 67 och II: 94 i vad de avsåge höjt bidrag till framställning av studielitteratur för synskadade universitetsstudierande,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 612 och II: 590 i vad de avsåge höjt bidrag till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 612 och II: 590 i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående kostnaderna för de blindas bokförsörjning,

4. att riksdagen måtte avslå motionen II: 731 i vad den avsåge höjt bidrag till konsulentverksamhet inom handikapporganisationerna,

5. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 67 och II: 94, I: 612 och II: 590 samt II: 731, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 1 975 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajiser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Mattsson* (cp), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), som ansett att

dels utskottet under 2. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 612 och II: 590, såvitt nu var i fråga, bevilja ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 100 000 kr. höjt bidrag till De blindas förenings allmänna biblioteksverksamhet;

dels utskottet under 5. under förut-sättning av bifall till yrkandet beträffande 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 612 och II: 590 samt med avslag å motionerna I: 67 och II: 94 samt II: 731, samtliga motioner i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 2 075 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STERNE (fp):

Herr talman! Vid punkten 29 finns en reservation från folkpartiet, högern och centern för bidrag till De blindas förening för biblioteksverksamhet och då speciellt för framställning av talböcker.

Vid det besök som statsutskottets femte avdelning gjorde på De blindas förening för en tid sedan förstod vi mer än någonsin tidigare vilken oerhörd tillgång biblioteket är för de blinda i vårt land. Det berättades för oss om ungefär 81 000 lån per år från biblioteket, och vi kunde själva konstatera att rekvisitioner av talböcker och andra blindskrifter kom från läntagare över hela vårt land.

Det bör stå klart för oss alla att den enda möjligheten för blinda människor att följa med händelserna på kultur-

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

området, nya böcker av såväl skönlitterär som vetenskaplig och teknisk karaktär, ligger i att dessa böcker kan göras tillgängliga för de blinda antingen i form av blindskrift eller i form av talböcker. Särskilt talböckerna har under senare år givit större möjligheter för bredare grupper blinda än tidigare att följa med det som händer i vår tid. Men talböcker är dyra i framställning; det är en ganska invecklad procedur, vilket vi också vid besöket hade tillfälle att konstatera.

Enligt mitt förmenande kan det inte vara mänskligt att i ett fall som detta genom njuggighet med anslag omöjliggöra för en grupp människor att till fullo tillägna sig vad vi andra utan svårighet har möjlighet till. När nu De blindas förening konstaterar, att den med nuvarande anslag inte har möjlighet att under det kommande året i tillräcklig omfattning översätta nyutkommen litteratur till talböcker, är detta skäl nog att bifalla motionerna I: 612 och II: 590.

Det förtjänar att här starkt understrykas att skolöverstyrelsen är av samma uppfattning. Knappt 60 procent av utgifterna för biblioteksverksamheten stöddes av det allmänna, och något mer än 25 procent, eller i pengar räknat 400 000 kronor, måste föreningen själv skaffa genom litterär och annan verksamhet. Vilket annat bibliotek måste finansiera sin verksamhet på ett sådant sätt?

Med hänsyn till detta är ett ytterligare anslag på 100 000 kronor mycket välmotiverat. Ett avslagsyrkande med hänsyn till att en utredning pågår kan jag för min del inte acceptera. Ett beslut om anslag till ett behov som är så klart verifierat som detta skall inte uppskjutas under hänvisning till pågående utredning.

Under sådana förhållanden, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen I vid punkten 29. Jag kommer också att begära rösträkning.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag kan mycket väl hålla med herr Sterne om att detta är en utomordentligt betydelsefull fråga, och jag delar också den allmänna uppfattningen att samhället har betydande skyldigheter gentemot grupper som drabbats av olycksödet att förlora sin syn.

Ett betänkande har nyligen avlämnats, vilket för närvarande är ute på remiss. I detta betänkande behandlas bl. a. dessa spörsmål. När detta betänkande väl har remissbehandlats, är det min förhoppning att Kungl. Maj:t i avslutning till betänkandet och de synpunkter som kan framkomma i remissvaren förelägger riksdagen ett förslag, så att vi kan ge en effektivare hjälp. Jag tror att det på denna punkt liksom i andra sammanhang är klokt att avvakta resultatet av denna utredning. Den omständigheten att vi under tidigare år beviljat betydande höjningar på dessa områden får väl ändå ses som ett uttryck för att man inte vill vinka med kalla handen. Däremot vill man givetvis att de förslag som framläggs skall vara genomarbetade på ett sådant sätt att vi i olika avseenden uppnår vad som avses med medelsbeviljandet.

Utskottsmajoritetens avstyrkande innebär alltså inget som helst uttryck för någon ovilja mot att göra en större insats på detta område utan uteslutande ett uttryck för vad som är traditionellt för statsutskottet. Utskottet vill ha ett fast underlag för beslutets fattande.

Med hänvisning härtill hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Trots den invändning mot reservanterna som utskottets ärade talesman nu har anfört ber jag såsom huvudmotionär i detta ärende att få anlägga några synpunkter till motivering för ett förbättrat stöd till biblioteksverksamheten för blinda.

Nyss har framlagts proposition nr

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

41 angående vissa frågor om hjälpmedel för handikappade. Där föreslås att nuvarande anslag på 500 000 kronor till De blindas förening till inköp och distribution av bandspelare till blinda skall överföras till det anslag, som regleras genom hjälpmedelskungörelsen avseende de handikappade. Anslaget gäller i princip bidrag för att täcka alla kategorier handikappades behov av hjälpmedel. Anslaget föreslås höjt med 7 miljoner kronor.

Även de blindas möjligheter att anskaffa bandspelare torde då komma att förbättras, eftersom den totala anslagsramen kan väntas så väsentligt öka. Detta har, herr talman, enligt min mening stor betydelse för det sammanhang vi nu talar om. Det har visat sig att talboken — som en god möjlighet för blinda att få del av både studie- och skönlitteratur — från omkring år 1955, då denna boktyp började användas, medverkat till att de blinda kommit åtminstone ett litet stycke längre på vägen mot praktiska möjligheter till kulturkonsumtion på det litterära området, som är likvärdiga andra medborgares. Vi har dock ännu en *lång* väg att gå för att de blinda skall nå upp till full jämställdhet med medborgarna i stort i detta avseende, detta bl. a. på grund av att alla blinda trots allt ännu inte torde vara kända, även om just hjälpmedlet talboken väsentligt bidragit till att allt flera genom anhöriga eller på annat sätt givit sig till känna.

Om nu möjligheterna för blinda att använda bandspelare ökar, så ökas självfallet samtidigt behovet av talböcker. Behovet förstärks alltså inte bara genom att flera blinda blir kända utan också genom att flera bandspelare kan komma i bruk bland de blinda.

Talboken och bandspelaren har många fördelar jämfört med böcker i blindskrift. Den blinde behöver inte lära sig att läsa blindskrift. Att lära sig detta är t. ex. för människor, som på grund av ålder blivit synskadade, svårt

eller för vissa rent av omöjligt. Vidare kan man på enklare sätt skaffa kopior av en talbok än vad som är möjligt med blindskriftsböckerna.

Om man har ambitionen att även blinda så långt detta är möjligt skall ha samma chanser som andra att ta del av litterära alster fattas alltså ännu mycket. Av de skäl som jag anfört kommer bristen att bli allt större, om inte nyproduktionen av talböcker väsentligt ökar.

För närvarande finns i De blindas förenings bibliotek 4 000 nummer talböcker. Då det finns flera kopior av vissa skönlitterära verk uppgår antalet talböcker totalt till cirka 30 000 i föreningens bibliotek. Om man utgår från den antagligen för låga siffran av 10 000 blinda skulle det bli tre talböcker för varje blind person. Om detta skulle förefalla någon relativt tillfredsställande är det nog en felsyn. Vi skall ju komma ihåg att talboken är det *enda* medel för att tillgodogöra sig litteratur som står de flesta blinda till buds, medan seende t. ex. kan ha ett eget litet bibliotek, kan komplettera det genom att köpa nya böcker när de så önskar, de kan ständigt läsa tidningar och tidskrifter obehindrat, kan låna böcker av varandra och på vanliga bibliotek osv.

Det nu ganska begränsade beståndet av talböcker innehåller vidare bara mer undantagsvis olika skönlitterära författares *hela* produktion. Det är därför utmärkande för biblioteket att man på grund av brist på medel alltjämt bara har en del »smakprov» på de olika författarna, ett slags litterär »sallad» och inte litterär »föda» i tillfredsställande urval att bjuda på.

Intresset för talböckerna är stort och ökar, vilket kan beläggas t. ex. med uppgiften att 81 000 boklån expedierades under förra året. Ökningen av lånen kommer säkerligen att fortsätta som ett resultat av att man nu givit ut en tryckt bokkatalog som står till

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

de blindas och deras anhörigas förfo-
gande.

För behov som täcks av de anslag vi här talar om beräknade De blindas förening ett belopp av totalt cirka 2,3 miljoner kronor för nästa budgetår. Regeringen föreslår i statsverkspropositionen att detta anslag, som ju även omfattar andra handikappade, t. ex. döva, skall upptas med 1,95 miljon kronor och motiverar den kostnadsökning, som ligger inbakad i detta belopp, med en hänvisning till den i och för sig riktiga målsättningen att varje handikappad skall lämnas bästa möjliga förutsättningar för ett normalt arbets- och kulturliv eller en utbildning bestämd av hans intresse och anlag — inte av hans ekonomiska förhållanden.

Statens ekonomiska stöd åt biblioteksverksamheten för blinda är alltså en del av detta anslag. Detta stöd har — räknat på litet längre sikt — relativt sett minskat trots att kostnaderna ökat, bl. a. just för produktion av talböcker. En ordinär talbok, dvs. en bok med en speltid av cirka tio timmar, kostar i produktion för ett originalexemplar och tio kopior totalt cirka 1 300 kronor. Bara produktionen av cirka 500 talböcker — den produktion som De blindas förening hoppats kunna genomföra under nästa budgetår — går då på 650 000 kronor. Av regeringen i år föreslaget anslag räcker inte härtill, och statsbidraget till De blindas förenings biblioteksverksamhet har som sagt relativt sett minskat. År 1955 täcktes 10 procent av bibliotekskostnaderna av staten, 1964 var man uppe i 72 procent — det var alltså en god utveckling — men 1966 hade bidraget sjunkit till 58 procent av dessa kostnader.

I medvetande om statens ansvar även för de blindas bokförsörjning framlade skolöverstyrelsen efter en särskild utredning i sina anslagsäskanden för budgetåret 1962/63 ett förslag om överförande till staten av biblioteksverksamheten för blinda. Efter förhandlingar

mellan representanter för dåvarande ecklesiastikdepartementet och De blindas förening träffades dock en överenskommelse om att föreningen åtminstone tills vidare skulle upprätthålla verksamheten. Det förutsattes dock uttryckligen att kostnaderna skulle bestridas av statsmedel. Och så genomfördes den stegvisa höjning av anslagen som jag förut antytt.

I sitt förslag till anslag för budgetåret 1967/68 frångick emellertid Kungl. Maj:t den träffade överenskommelsen och äskade endast en obetydlig anslagshöjning. Detta var så mycket mer kännbart som De blindas förening var bunden av avtalsuppgörelse mellan bibliotekariernas organisationer och olika samhällsorgan och därför fick söka själv bära betydande kostnadsökningar. Det föreligger också i föreningens verksamhet underskott, som för år 1966 uppgick till 325 000 kronor och för 1967 beräknas uppgå till 375 000 kronor.

Utskottet säger att bidraget till biblioteksverksamheten sedan 1962/63 ökat med 540 000 kronor; jag tror att även herr Lindholm var inne på den saken. Jag har emellertid påpekat att bidraget till biblioteksverksamheten sedan 1964 *relativt* sett har sjunkit. Att en successiv anslagsökning skett under några år beror på överenskommelsen att man efter hand skulle nå full kostnadstäckning för denna verksamhet. Den överenskommelsen blev dock som sagt naggad i kanten förra året, då anslagsökningen i kronor räknat var obetydlig. Både det mycket stora och växande behovet av talböcker för att om möjligt ställa de blinda i fråga om bildningsmöjligheter i nivå med övriga medborgare och de ökade kostnaderna bl. a. för personallöner medför enligt motionärernas mening att man nu inte får tveka att öka anslaget med det belopp som skolöverstyrelsen föreslagit, dvs. 200 000 kronor, i stället för med 100 000 kronor som Kungl. Maj:t föreslagit.

Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen I av herr Virgin m. fl.

Jag vill gärna tillägga att det förhållandet att vissa utredningsförslag är under utarbetande eller prövning ju inte behöver utgöra något hinder för en höjning av anslaget till talboksproduktion — behovet av talböcker växer ju och de finns ju alltid kvar som ett värde i blindföreningens bibliotek hur man än reformerar detta biblioteks verksamhet och produktion av talböcker.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* och *Gustafsson* i Borås (båda fp).

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservation I) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sterne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29) mom. 2) i utskottets utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 106 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 5

Kammaren biföll reservationen I) av herr Virgin m. fl. i motsvarande del.

Punkterna 30 och 31

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 3

Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.

I de likalydande motionerna I:6 av herr *Hübinette* och II:14 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. hade hemställts att riksdagen måtte 1. besluta att av statens till 478,5 milj. kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 milj. kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 100 kr. per aktie till en marknadsmässig

Försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

emissionskurs, varvid särskilt skulle tillses att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnas, 2. besluta att under budgetåret 1968/69 utbudet av aktier bestämdes till nominellt 50 milj. kr. samt 3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 6 och II: 14.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser, Ottosson, Bohman* och *Björkman* (samtliga h), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 6 och II: 14

1. besluta att av statens till 478 500 000 kr. uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 000 000 kr. skulle erbjudas allmänheten i valörer på 100 kr. per aktie till en marknadsmässig emissionskurs, varvid särskilt skulle tillses att köpare av lägre antal aktier skulle äga förtur vid övertäckning och att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vunnas,

2. besluta att under budgetåret 1968/69 utbudet av aktier bestämdes till nominellt 50 000 000 kr.,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de förberedelser som emissionen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Under återopande av den argumentering som vi under elva år framfört för en försäljning till allmänheten av aktier i LKAB ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Kaijser m. fl.

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! Med hänvisning till att det finns starka sakliga skäl för att riksdagen även i år bifaller utskottets hemställan yrkar jag bifall till denna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 45, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 170 ja och 32 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

I de likalydande motionerna I: 7 av herr *Hübinette* och II: 13 av herr *Magnusson* i Borås m. fl. hade hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen varvid särskilt beaktades att sådana former för aktieförsäljningen ordnades som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 7 och II: 13.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Mattsson* (cp), *Tobé* (fp), *Björkman* (h), *Westberg* (fp), *Sjönell* (cp) och *Sterne* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 7 och II: 13 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om försäljning av aktier i statliga företag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Eftersom mitt anförande i det förra ärendet var så kort, skall jag tillåta mig att säga litet mera i detta ärende. Det har en vidare syftning än det förra. Det gäller försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag och de lämpliga formerna härför, som vi har ansett böra utredas av den nyligen tillkallade delegationen för frågor rörande de statliga företagen eller i annan ordning.

Här vill jag tillägga att i höstas besökte en delegation från riksdagen Italien. I den delegationen ingick bl. a. utskottets ärade talesman, herr Lindholm. Delegationen studerade bl. a. IRI, ett holdingbolag för en stor del av de

statsägda företagen. Staten har inte alltid hela aktiekapitalet, kanske inte ens majoriteten av aktierna. En central princip var samarbetet mellan enskilda och statliga intressen. Det kanske kunde vara något att allvarligt överväga även i vårt land?

Vi, den borgerliga minoriteten, har alltså ansett att en försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag under lämpliga former bör utredas av den delegation som nyligen har tillkallats.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr *Axel Andersson* m. fl.

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag var med i en delegation som studerade IRI-företagen i Italien. Det var en utomordentligt intressant resa, och jag vill uppmana dem av kammarens ledamöter som har möjlighet att få göra en sådan resa någon gång att utnyttja tillfället. Samtidigt vill jag också konstatera att det var ett mycket intressant uttalande av herr *Björkman*, då han tar IRI-företagen som en förebild för hur vi bör ha det här i Sverige. Jag är inte riktigt övertygad om att herr *Björkman*, därest man skulle vilja genomföra den organisationsformen här, skulle vilja vara med och säga ja. Förmodligen blir det väl så att han kommer att säga nej, när han skall ta konsekvenserna av sitt uttalande i dag.

Vad beträffar reservationen är den likadan i år som förra året. Man tycks leva i den underbara föreställningen att man kan örönmärka aktierna och förbjuda folk att sälja aktier till en som tidigare har ett visst antal. Det blir ett underligt förhållande på aktiemarknaden om de borgerliga partiernas principer skall tillämpas i enlighet med deras uttalande i reservationen.

Men varför begränsar man sig då till de statliga aktierna? Det finns ju även andra aktieposter. Är herrarna beredda

Utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

att på aktiemarknaden tillämpa ett system där man från statens sida begränsar inköpsrätten för att på så sätt få till stånd en spridning? Men, herr Björkman, hur går det om någon vill sälja och den enda som vill köpa är en som har för många aktier förut? Förstår inte herr Björkman att de principer, man talar om i reservationen, i det praktiska livet är fullständigt hopplösa?

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det finns ingenting, herr Lindholm, som hindrar att man i en bolagsordning inskriver vad röstvärdet skall vara på de olika aktierna. Nog har vi väl klarat mer komplicerade problem i detta land än att se till att genom registrering av aktier eller på annat sätt förhindra att en majoritet hamnar på ett fåtal händer.

Nu säger herr Lindholm att jag har talat om IRI som om det skulle vara en förebild för Sverige. Nej, herr Lindholm, jag uttryckte mig mycket försiktigt och frågade om det kanske kunde vara något att överväga även i vårt land. Det var tydligen så, herr Lindholm, att frågetecknet inte hördes, men det finns med i mina anteckningar. Jag tycker, herr Lindholm, att när ni på socialdemokratiskt håll nästan varje dag talar i allt ivrigare ordalag om att det måste bli insyn i de privata företagen så finns det skäl också till insyn i de statliga.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björkman upplyste oss om att han hade med ett frågetecken, och jag förstår att det måste ha funnits med något litet frågetecken som viskades fram på ett sådant sätt att vi skulle få intryck av att IRI är den verkliga modellen i hans tankefär!

Det var också rätt intressant att höra

att herr Björkman vill ha en lagstiftning som innebär en begränsning av rösträtten i bolagen, ty herr Björkman kan väl inte mena, att vi skall ha en lagstiftning som begränsar rösträtten enbart i de statliga bolagen, under det att gamla rösträttsformer skall behållas i de privata. Jag får kanske tillägga att IRI-modellen med samägande i viss mån redan tillämpas inom den statliga förvaltningen.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte herr Lindholm riktigt. Vi har ju redan nu sådana bestämmelser. Det finns preferensaktier som inte medför någon rösträtt, och det finns också bolagsordningar där det föreskrivs en inskränkning av rösträtten då det gäller vissa aktier, så detta kan ju inte vara någon nyhet.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björkman kämpar alltså för att vi skall få en samling aktieägare som saknar inflytande i det företag där de äger aktier.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag instämmer med herr Lindholm beträffande modellen IRI i Italien. Detta är någonting som just den delegation som herr Björkman åberopade bör studera och ta efter. I juni i år får vi ju också besök från IRI, varvid riksdagen står som inbjudare, och jag tycker vi skall ta vara på möjligheterna och bygga upp ett IRI-system. Detta innebär att den statliga företagsgruppen arbetar som Wallenberg-gruppen, Johnson-företagen och KF.

Men det intressanta härvidlag är ju att högern driver linjen att vi skall sälja företagen innan en IRI-grupp byggts upp, dvs. att pengarna inte skall användas till industriinvesteringar utan till något annat. IRI säljer aktier i vissa av sina företag, behåller pengarna och startar nya företag, så IRI minskar allt-

Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

så inte sin förmögenhet utan bygger upp sin statliga företagsgrupp. Det är väl också vad herr Björkman vill.

Högerförslaget innebär att de som har gott om pengar skall få köpa aktier i de statliga företag som ger vinst, medan de medborgare, som är fattiga och inte har råd att köpa aktier i sådana företag, får vara med och betala förlusterna på de statliga företag som sedan finns kvar. Vore det inte lämpligare att hjälpa upp statens finanser — som ju herr Björkman är ute efter — genom att föreslå att staten skall sälja inlandsbanan? Då kunde ju högerpartiet köpa den för en del av sina valanslag och därmed bidra till utvecklingen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till studiesociala ändamål jämte motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 3***Bidrag till hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag ber att få säga några ord vid denna punkt med anledning

av fyrpartimotionerna I:316 och II:400. Jag har själv varit med om att underteckna den senare.

Till grund för statens stöd till motionsidrotten bland studerande har legat ett arbete som utförts av en arbetsgrupp inom ecklesiastikdepartementet. Gruppen föreslog att man som riktmärke skall ha att varannan student blir i tillfälle att motionera en gång i veckan, men det sades att till en början bör man endast räkna med en 25-procentig aktivitetsgrad. Meningen var att studenternas egna organisationer på kårorterna skulle ta hand om och administrera verksamheten. Departementschefen anslöt sig i huvudsak till detta arbetsgruppens förslag.

Beträffande anslaget i framtiden skrev departementschefen i propositionen nr 48:1967 följande: »Den framtida utvecklingen av motionsverksamheten bör bli beroende av det intresse som kommer att visas från de studerandes sida.» Därefter föreslog departementschefen en gemensam nämnd för hälso- och sjukvård.

I årets statsverksproposition har departementschefen endast föreslagit en ökning med 30 000 kronor, vilket skulle motsvara ökningen av antalet studenter. Studentorganisationerna bestrider att ökningen motsvarar det ökade antalet studerande, men den saken skall jag här inte ingå på. Anslagsökningen betyder att det anslås 7 kronor per studerande vid högskolorna eller 14 kronor per man och år om man utgår från att hälften av de studerande skall utnyttja motionstillfällena. Detta är ju inte något stort belopp.

Idrottens samarbetsnämnd, som tillsatts av handelsministern, föreslog efter behandling av framställningen att det skulle anslås 230 000 kronor mer än tidigare. Därigenom skulle beloppet bli 9 kronor per studerande eller 18 kronor om man räknar med att hälften av dem motionerar. Man räknar då med en ökad aktivitetsgrad på 5 procent i

Nordiskt institut för samhällsplanering

Uppsala och 10 procent i övriga kårorter utom Lund.

Nu har utskottet blivit upplyst om att denna 25-procentiga aktivitetsgrad inte har uppnåtts. Från den utgångspunkten anför utskottet att det inte räknar med att aktivitetsgraden ens under följande budgetår skall uppnås, och med denna motivering avstyrkes motionen om en ökning av anslaget.

Jag skulle bara med anledning härav vilja göra den reflexionen att det, om man inte ökar anslaget, troligen inte heller blir någon höjning av aktivitetsnivån. Det har på de kårorter, med vilka jag haft tillfälle att upprätthålla kontakt, visat sig, att det för att aktivera de studerande till att ta till vara dessa motionstillfällen fordras en organisation, som det inte nu finns medel för. Man kommer inte upp till den önskade motionsaktiviteten bland de studerande utan att få tillgång till de nödvändiga medlen.

Såsom läget var i andra avdelningen och i statsutskottet i dess helhet fann jag det inte möjligt att yrka bifall till motionerna. Vi beklagar utgången vid detta tillfälle men skall komma igen. Vi hoppas, att förslagen om ökade anslag därvid skall kunna underbyggas och att först departementschefen och sedan riksdagen skall gå med på ett förhöjt anslag till följande budgetår. Jag har inget särskilt yrkande på denna punkt.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Nordiskt institut för samhällsplanering

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nordiskt institut för samhällsplanering jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt E 66) beräknat medel till ett nordiskt institut för sam-

hällsplanering, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 20, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 2 februari 1968, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats sluta överenskommelse med Danmark, Finland och Norge om inrättande och finansiering av ett nordiskt institut för samhällsplanering, dels besluta att institutet skulle inrättas den 1 juli 1968, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta de i statsrådsprotokollet förordade tjänsterna som professor i Uo 27, dels till Nordiska institutet för samhällsplanering för budgetåret 1968/69 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 263 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 752 av herr *Fälldin m. fl.* och II: 959 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av ifrågavarande proposition måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i vad det avsåge inrättande av en professur i trafik- och kommunikationsteknik och en professur i ekonomisk geografi med samhällsplanering, bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en professur i Uo 27 i regional och kommunal ekonomi och en professur i Uo 27 i kulturgeografi,

dels de likalydande motionerna I: 753 av herr *Högström* och II: 960 av herr *Wiklund* i Härnösand,

dels motionen II: 958 av herrar *Bergman* och *Svanberg*, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av ifrågavarande proposition måtte uttala att den vid det nordiska institutet för samhällsplanering föreslagna professuren i trafik- och kommunikationsteknik borde utbytas mot en professur i ett samhällsvetenskapligt ämne.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till

Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 753 och II: 960

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats sluta överenskommelse med Danmark, Finland och Norge om inrättande och finansiering av ett nordiskt institut för samhällsplanering,

b) besluta att institutet skulle inrättas den 1 juli 1968,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 752 och II: 959 samt II: 958 bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta de i statsrådsprotokollet förordade tjänsterna som professor i Uo 27,

3. att riksdagen måtte till Nordiska institutet för samhällsplanering för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 263 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Virgin* (h), fru *Wallentheim* (s) samt herrar *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Högström* (s), *Bohman* (h), *Bergman* (s), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Tobé* (fp) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 752 och II: 959 samt II: 958 bemyndiga Kungl. Maj:t att vid Nordiska institutet för samhällsplanering inrätta tre professurer i Uo 27 med i första hand den ämnesinriktning som förordats av reservanterna och i andra hand den som förordats i statsrådsprotokollet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **TURESSON** (h):

Herr talman! Vi vet alla att samhällsplaneringen har en mängd olika faser och aspekter. Vi talar om översiktlig planering och detaljplanering, och verksamheten kan delas in i huvudområden såsom riksplanering, regionplanering och generalplanering. Den planerings-

Nordiskt institut för samhällsplanering

form, som kommer oss närmast när vi ute i kommunerna har att ta befattning med dessa planer, är väl detaljplanerna för olika ändamål i tätorter, för permanent bosättning och för fritidsändamål. Vi har när vi tar ställning till dessa planeringsfrågor anledning att ta hänsyn till en hel rad olika synpunkter, såsom miljö- och trivsselfrågor och naturvård. Men först och sist tror jag att vi alltmera behöver tänka på de ekonomiska konsekvenserna av planeringsverksamheten.

Jag tror inte det är någon överdrift att säga att förhållandena i dag vid en sammanvägning av alla dessa olika synpunkter på planeringen framstår som ganska otillfredsställande. Det gäller inte minst möjligheterna att bedöma de ekonomiska följderna av olika former av planering. Vanligen saknar de kommunala myndigheter, som har att ta ställning till stads- och byggnadsplaneförslag, alternativa lösningar, och jag försäkrar att det i allra högsta grad är nödvändigt att ha tillgång till sådana. Varje planering kan göras på en mängd olika sätt. Jag kan nämna sådana i och för sig banala detaljer som grundförhållandena, förutsättningarna för ett ekonomiskt utbyggande av vatten och avlopp, trafikutvecklingen och det referensplan, på vilket man nivåmässigt lägger stads- eller byggnadsplanen, för att ta några av de olika förhållanden som inverkar på planens ekonomi. Jag försäkrar att det i allmänhet saknas möjlighet att på ett vederhäftigt sätt bedöma inverkan av sådana faktorer. Därför blir det ofta hasardartade beslut som fattas, och kommunerna runtom i landet har många bittra erfarenheter då det gäller att förverkliga planerna, då det gäller att ta de ekonomiska konsekvenserna av de beslut som fullmäktige församlingarna fattat utan att ha en aning om vilka kostnader besluten medför.

Om man bedömer planverksamheten från sådana här utgångspunkter ligger

Nordiskt institut för samhällsplanering

det nära till hands att önska en bättre utbildning, en bättre forskning och en ökad förståelse för nödvändigheten av att de beslutande instanserna får olika alternativ att välja mellan när de har att ta ställning till planfrågorna. Det är väl också sådana synpunkter som legat bakom initiativet i Nordiska rådet om ett nordiskt institut för samhällsplanering. Det gäller komplicerade frågor, det är dyrbart att forska på området, och eftersom förhållandena i de nordiska länderna är så likartade har det befunnits lämpligt att länderna går samman om ett sådant här institut. Utbildningen vid det nya institutet, varom man efter långvarigt utredningsarbete enat sig i Nordiska rådets organ, bör — och det tror jag är mycket angeläget — få en annan inriktning än den konventionella utbildningen av samhällsplanerare.

Det förslag som föreligger och som behandlas i statsutskottets förevarande utlåtande är enligt min och ett flertal andra reservanters åsikt alltför hårt präglad av traditionellt tänkande på planläggningsväsendets område. Det överbetonar de tekniska planeringsämnen, och jag anser därför att det är angeläget att man bereder möjlighet för en annan inriktning av ett par av de professurer som skall finnas vid institutet. Jag tror inte att vi behöver en så renodlat teknisk professur som den föreslagna i trafik- och kommunikationsteknik, hur viktiga dessa ämnen än är, och jag tror att den föreslagna professuren i ekonomisk geografi med samhällsplanering alltför nära sammanfaller med de professurer vi har vid universiteten. Det vore ur de synpunkter som jag här har skisserat därför värdefullt med en professur i regional och kommunal ekonomi och med en professur i ett ämne som jag närmast skulle vilja kalla kulturgeografi.

Nu sägs det att propositionen — som alltså bygger på ett utredningsarbete i Nordiska rådets regi — är preliminärt

godkänd av de övriga ländernas regeringar och att man därför är förhindrad att ändra på dess innehåll — sådana ändringar skulle innebära att man får börja om från början, att man försenar upprättandet av institutet. Inför den argumenteringen kan vi naturligtvis fråga oss: Vad är det för mening med att riksdagen skall behandla propositionen och förslaget om riksdagen inte skall få säga sin mening, om riksdagen inte skall ha någon möjlighet att påverka utformningen?

Men låt oss acceptera den tes som påstås vara sann och riktig, alltså att propositionen är preliminärt godkänd och att en ändring av propositionens innehåll skulle föranleda nya förhandlingar, nya överläggningar och en onödig tidsutdräkt. I det läget finns det emellertid en annan möjlighet att få till stånd en omprövning av de båda professurernas ämnesinnehåll — och den vägen anvisar reservationen, nämligen att ge Kungl. Maj:t ett bemyndigande att efter förhandlingar med de andra nordiska ländernas regeringar göra de ändringar som kan befinnas nödvändiga. Vi har utformat reservationen på det sättet att den innehåller ett förslag till bemyndigande från riksdagens sida till Kungl. Maj:t i detta avseende.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen. Dessutom vill jag uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t måtte ha förståelse för de synpunkter som jag här framfört och ta upp de överläggningar som jag anser är så utomordentligt nödvändiga för att vi skall kunna få den samhällsekonomiska bedömning av planväsendet som vi tyvärr alltför länge saknat här i landet.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Ingvar Svanberg och jag har i anledning av proposition nr 20 väckt en motion, nr II: 958, i frågan. Bengt Wiklund i denna kammare och Ivar Högström i första kammaren har väckt de likalydande motionerna I: 753

Nordiskt institut för samhällsplanering

och II: 960, och herr Turesson har här pläderat för reservationen, som bygger på motionsparet I: 752 och II: 959. Alla dessa motioner har samma ärende och riktar sig i sin kritik av propositionen mot samma punkt. De har utformats något olika i sina yrkanden, men de har som sagt ett gemensamt syfte, nämligen att åstadkomma en ändrad sammansättning av ämnena i det nordiska institutet för samhällsplanering, beträffande vilket vi nu står i begrepp att fatta beslut.

Som propositionen är utformad har de estetiska och tekniska sidorna blivit överdimensionerade när det gäller de professorer som skall inrättas vid detta institut. Förslaget innefattar bl. a. en professur i fysisk planering — ett arkitektämne — en i trafik- och kommunikationsteknik — ett tekniskt ämne — och en inom kulturgeografins område i ekonomisk geografi. Det är den enda professur där ordet ekonomi förekommer. Dessutom föreslås att professorn i arkitektur från konsthögskolans arkitekturavdelning och professorn i svensk och jämförande arkitekturhistoria från samma institution skall knytas till institutet.

Denna dominans av estetiker och tekniker är rätt betänkelig med hänsyn till vad detta institut skall syssla med. Man skall alltså ägna sig åt samhällsplanering i stort och det är inte en exklusiv arkitektuppgift. Arkitekterna anses kunna väldigt mycket, men allt kan de inte.

I propositionen beskrivs detta institut som ett som skall syssla med dels fysisk planering, dels verksamhetsplanering, för att ta de två huvudområdena. Det är bara det ena området som täcks av arkitekt- och teknikerkompetens. Verksamhetsplanering är någonting som ekonomer och samhällsvetare har kompetens för. De förekommer inte i ledningen på det sätt de borde göra i detta institut. De kommer självfallet att finnas som lärare, men de får inte det inflytande på utvecklingen, ämnesgrupperingen och forskningen som de

rätteligen borde få. Därför har Ingvar Svanberg och jag i vår motion yrkat att en av de föreslagna professorerna skall bytas ut mot en inom samhällsvetenskapligt område som antingen är inriktad på samhällsekonomi eller på sociologi. Detta är en sak som man inte i detalj skall stanna för i en sådan här debatt, men ämnet bör fastställas med tanke på hur de andra ämnesgrupperna avskiljes inom sina respektive områden.

I denna diskussion har framhållits — det framgår också av utskottsutlåtandet — att förslaget är bundet vid en nordisk överenskommelse och att vi egentligen inte skall tala om det. Vi skall bara besluta. Vi skall inte låta våra hjärnor vara med bakom själva beslutet, utan vi skall godta propositionens förslag. Något annat återstår tydligen inte för oss, ty det vore att stjälpna det hela, och ingen människa vill göra det. Detta är ett rätt egendomligt förfaringsätt. Om vi över huvud taget skall ha denna fråga uppe till diskussion, skall vi naturligtvis ha möjlighet att uttrycka vad vi tänker i både tal och beslut. Jag föreställer mig emellertid att vi kommer att få höra argumentet att denna fråga faller i och med att vi inte godtar exakt den utformning som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Det vore i och för sig intressant att få en diskussion om hur frågor som gäller de nordiska länderna skall handläggas. Jag tror att vi dåligt tjänar nordiskt samarbete, om vi inte får behandla sådana ärenden på ett realistiskt sätt med klar dokumentation om vilka åsikter som har förefunnits i respektive länder efter utredningsarbetets genomförande och om vilka skäl — nu utsagda, nu odokumenterade — som de andra länderna kan andraga för att vi skall stanna för precis detta beslut, medan inga andra synpunkter får göra sig gällande.

Praktiskt taget alla remissinstanser — kommunförbund och en rad organisa-

Nordiskt institut för samhällsplanering

tioner; jag skall inte räkna upp dem — har uttalat samma kritik som motionärerna. Det förekommer nyanser och avvikelser, men alla har samma inriktning. Den som har noterat detta kan tro att propositionen skall innehålla en ändring av planerna, men där finns ingenting i det avseendet. Några små formuleringar visar väl att vederbörande har insett att detta är en kritisk punkt i ärendet, men något uttryck för en ändrad inställning finner man inte.

De motionärer och liktänkande som har varit med vid behandlingen i statsutskottet har nu alla samlat sig kring en reservation, som inte är ett konkret uttryck för varje motion i och för sig men som är så mjuk och hänsynsfull som en reservation kan vara för att kunna kallas reservation. Vi reser vanter yrkar att Kungl. Maj:t skall beredas möjlighet att pröva huruvida de synpunkter som finns uttryckta i reservationen kan vinna gillande i de andra länderna. Blir inte detta fallet, ger vi oss och accepterar propositionen i det skick vari den befinner sig. Denna prövning borde man dock kunna godta, ty vårt ställningstagande ger uttryck för stor respekt för den märkvärdighet som det tydligen utgör att lösa en fråga över de nordiska ländernas gränser.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Först och främst skulle jag vilja uttrycka min glädje över att vi får en proposition med detta innehåll. Vi klagat många gånger över att Nordiska rådet gör uttalanden som aldrig blir verklighet, men här har vi ett förslag som framlades år 1962 av en dansk, en norsk och en svensk deltagare i Nordiska rådets session detta år; den svenske deltagaren var herr Henning Gustafsson i Skellefteå.

Nu har vi alltså fått ett förslag från regeringen, som är utformat i samråd med de andra nordiska regeringarna.

Jag behöver inte gå in på de förändringar beträffande professurerna som herrar Turesson och Bergman har nämnt; jag vill bara påpeka att ett utbyte av professuren i trafik- och kommunikationsteknik mot en ekonomiskt inriktad professur är ganska svårt att avväga. Vi vet ju hur viktig trafikplaneringen är i våra dagar. Man vill ha trafikdifferentiering, det talas om parkeringsfrågor, trafiksäkerhet, bullerproblem osv. Vi vet också att en del trafikexperter kanske får en smal sektor att arbeta i. De behöver alltså komma samman med andra människor som har med planering att göra. Jag hade därför gärna sett att bägge dessa slag av expertis hade kunnat vara representerade i professorskollegiet.

I valet mellan en trafikexpert och en person med ekonomiska kunskaper — regional och kommunal ekonomi, som det har kallats i motionerna — föredrar jag emellertid med samma motivering som herrar Turesson och Bergman en professur i det sistnämnda ämnet.

Beträffande reservationen vill jag också säga som föregående talare, att den är mycket måttfull: den vill inte fördröja utvecklingen på något sätt, den vill ge utbildningsministern större befogenheter än han har begärt — vi skulle inte här bestämma ämnena för de båda professurerna, utan detta skulle utbildningsministern få göra efter kontakter med vederbörande i Danmark, Finland och Norge, om enighet i uppfattning kunde nås.

Vilket resultatet av reservationen än kan bli hoppas jag att det i varje fall skall bära frukt i den framtida utvecklingen av institutet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag kan i många styc-ken instämma i de synpunkter som herr Bergman har framfört, men jag måste

också inledningsvis beklaga att statskottet inte har kunnat biträda de tankegångar som framförts i motionsparet I: 753 och II: 960.

Motionerna utmynnar i att det nordiska institutet borde anknytas till tekniska högskolan. I propositionen föreslås som bekant konsthögskolans arkitekturskola. Jag tycker detta är så mycket mera beklagligt som en rad betydande remissinstanser med stark kommunal anknytning haft samma uppfattning i sina remissvar som den som kommer till uttryck i de nämnda motionerna.

Jag tror inte man kan betrakta förläggandet av institutet som en fråga av underordnad betydelse. Jag skall därför citera något av vad vi har uttalat i motionsparet. Där står: »Vi står här inför ett viktigt avgörande där inriktningen av institutet i hög grad kommer att präglas av det anknytningsalternativ som väljes. Anser man att de estetiska frågorna är de tyngst vägnande i dagens samhällsplanering då är det gjorda ställningstagandet riktigt.»

Mot bakgrunden av att jag delar herr Bergmans synpunkt, att det är en hel rad drag i samhällsplaneringen som borde sammanföras, vill jag, herr talman, citera några rader ytterligare ur motionsparet: »Finner man däremot att dagens samhällsbyggande är en funktion av näringsmässiga, ekonomiska, miljömässiga, tekniska och estetiska frågor då bör en annan anknytning definitivt väljas.»

Vid remissbehandlingen har också från många håll tekniska högskolan i Stockholm framförts såsom en lämplig moderorganisation för ett livskraftigt nordiskt institut sådant som det som nu föreslås i propositionen.

Självfallet avser jag inte att i detta läge yrka bifall till motionerna — jag kommer i stället att rösta för reservationen, som innebär ett steg i riktning mot vad jag anser vara den bättre lös-

Nordiskt institut för samhällsplanering

ningen, nämligen att anknyta denna verksamhet till tekniska högskolan.

Herr talman! Jag biträder med dessa ord reservationens yrkande.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Tobé sade inledningsvis att det var svårt att välja mellan en professor i trafik- och kommunikationsteknik å ena sidan och en samhällsekonomisk professor å den andra men han slutade med att ta ställning till förmån för den samhällsekonomiska.

För min del har det inte varit svårt att välja. Det finns nämligen på tekniska högskolan en professor i kommunikationsteknik. Det ämnet är alltså redan företrätt. Däremot har vi som sysslar ute i kommunerna med planfrågor länge känt på oss att det föreligger en skriande brist på kommunalekonomisk och regionalekonomisk forskning och utbildning just på detta område. Därför var valet inte så svårt.

Med anledning av herr Wiklunds i Härnösand anförande vill jag gärna säga att jag kände mig ganska frestad att biträda hans motionsyrkande om en förläggning av institutet till tekniska högskolan. Jag avstod av två skäl. För det första ville jag inte göra större ändringar i propositionsförslaget än som var absolut nödvändigt. Det är av denna anledning som reservationen är så mjukt och hänsynsfullt utformad som den är. För det andra var jag — trots att många skäl talade för en förläggning till tekniska högskolan — rädd för att man genom en sådan förläggning skulle överbetona de tekniska dragen på bekostnad av de samhällsekonomiska. Eftersom jag har en så stark känsla av att de ekonomiska avsnitten behöver få ett vidgat utrymme, lät jag den synpunkten ta överhanden.

Fröken OLSSON (s):

Herr talman! Vi har väl alla vid det här laget kommit underfund med hur

Nordiskt institut för samhällsplanering

svårt det är att verkligen omsätta det nordiska samarbetet i praktiskt handlande. Vi vill alla i Norden ha detta samarbete. Det har under årens lopp, både i Nordiska rådet och på andra håll, kommit fram många goda uppslag. Men när det har gällt att verkligen få fram någon samnordisk organisation har det gått långsamt och det har varit motigt.

Efter många års utredningsarbete och överläggningar föreligger nu ett förslag till ett samnordiskt institut. Det är klart att vi har full rätt att sakpröva detta förslag. Vi skall inte bara säga ja och amen till ett förslag som framlägges, utan vi måste behandla det med något större försiktighet än vi behandlar ett förslag som bara rör oss själva.

Här har de svenska remissinstanserna åberopats. Såvitt jag kan förstå har dessa sett det hela ur svensk synvinkel. Vad behöver vi, vad vill vi främst ha, har man frågat sig. De har inte tagit någon större hänsyn till att det är fråga om ett samnordiskt institut.

Nu skall institutet förläggas till Sverige, och det skall så att säga skötas från Sverige. Detta gör att det är så mycket viktigare för oss att ta all hänsyn till de andra ländernas önskemål. Det har man varit fullt medveten om vid reservationens utformande. Den är mycket försiktig, ja, mycket försiktigare än motionerna just därför att man inte på något sätt velat äventyra det nordiska samarbetet. Om vi skall hålla oss till etikettsfrågor, vill jag säga att man kunde ha nått precis samma resultat på ett trevligare sätt med ett särskilt yttrande. Herr Tobé snuddade just vid den synpunkt jag skulle vilja lägga på de i reservationen framförda förslagen, nämligen att de framför allt bör gälla framtiden. När vi här diskuterar saken och framför kritiska synpunkter och önskemål om hur detta institut skall arbeta, bör det framför allt ha betydelse för institutets fortsatta utbyggnad. Där har vi full frihet, där ändrar vi inte

på något som redan är överenskommet. Där kan man alltså ta hänsyn till dessa synpunkter.

Beträffande institutets förläggning tror jag inte att det skäl som herr Turesson anförde är huvudskälet mot denna, utan det är att man därmed gör detta dock ganska lilla institut så att säga till en avdelning vid en stor, rent svensk institution sådan som tekniska högskolan. Det skulle beröva institutet dess självständiga nordiska ställning, och det tror jag inte vore särskilt lyckligt.

Utskottsmajoriteten har inte heller i sak varit övertygad om att reservanterna har rätt. Mycket starka skäl talar för de professorer som reservanterna vill ha, men vi har ansett att de skäl som talar för de föreslagna professorerna är minst lika starka och att det därför i denna första omgång inte finns anledning att inte bifalla förslaget som det är — gärna med framhållande av önskemålet att institutet snart byggs ut med den ekonomiska sakkunskap som efterlysts. Att nu skicka tillbaka ärendet till Kungl. Maj:t med anmodan att ta förnyad kontakt med de andra nordiska länderna tror vi inte skulle gagna saken och inte heller leda till någonting. Kungl. Maj:t har haft tillgång till remissyttrandena, där de synpunkter som reservanterna företräder har framförts från flera håll. Det är alltså inte fråga om annat än att dessa synpunkter prövats innan den slutgiltiga överenskommelsen träffas. Det är därför knappast någon mening i att försöka få en ny överenskommelse till stånd.

Om detta institut skall komma i gång som det är tänkt och snabbt finna sin form för att sedan ytterligare byggas ut anser vi att förslaget bör accepteras som det nu är utformat. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TURESSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Olsson varnade för att ändra på något som är över-

enskommet. Jag skulle vilja fråga vad som är överenskommet. I Nordiska rådets utredningsserie, där detta förslag presenterats, står det beträffande den kommitté, som har gjort utredningsarbetet: »Kommittén har avstått från att definiera innehållet i de enskilda professurerna och menar, att det bör ankomma på institutets ledning att fastställa programmen för de professorer och lärartjänster som skall inrättas.»

Det har alltså inte på utredningsstadiet överenskommit något om vilka ämnesområden de olika professurerna skall täcka. Om det på propositions-skrivningsstadiet gjorts sådana överenskommelser vet inte jag, men det finns i varje fall inte dokumenterat i de handlingar som kommit den svenska riksdagen till del. Det är naturligtvis möjligt att det finns sådana överenskommelser, men i så fall borde vi få se dem innan vi svär på magistrernas ord.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Olsson karakteriserade reservationen på ett försynt och fint sätt och sade att den var mycket hänsynsfull, och det är jag glad över. Vi har också behandlat denna fråga med större försiktighet än vi behandlar andra frågor som vi skall fatta beslut om.

Sedan sade emellertid fröken Olsson att vi i stället kunde ha avgivit ett särskilt yttrande. Det är ett egendomligt önskemål, eftersom man ju inte kan yrka bifall till ett särskilt yttrande. Här föreligger en reservation, till vilken man kan yrka bifall och som kan bifallas av riksdagen och innebära ett klart ställningstagande till frågan, men vars genomförande blir beroende av de andra länderna.

Jag vill till slut bara notera att det antyds i propositionen att utformningen skall gälla tills vidare. Men de tre tjänster, som föreslås inrättade, är inte, såsom det föreslogs av utredningen, förordnandetjänster utan ordinarie tjänster

Nordiskt institut för samhällsplanering utan tidsbegränsning. De är alltså låsta en gång för alla. Att inrätta ytterligare professorer utöver dessa blir säkert inte så lätt. Vi vet hur svårt det brukar vara att inrätta nya professorer; vi har alltid ekonomiska ramar att hålla oss inom.

Fröken OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att man inte kan yrka bifall till ett särskilt yttrande. Det är just därför som jag tycker att ett särskilt yttrande hade varit mer sympatiskt vid detta tillfälle. Då hade man kunnat framföra sina synpunkter och uttala önskemål för framtiden utan att därmed göra någonting som kan uppfattas som ett försök att stjälpa denna överenskommelse.

Det är visserligen sant att man på utredningsstadiet inte direkt lade fram något förslag om professorernas inriktning. Men när propositionen utarbetades skedde hela tiden underhandskontakter. Det har vi fått besked om. Man rider nu hårt på att dessa underhandskontakter inte fått formen av skrivna överenskommelser eller protokoll, men det går ju inte till så. Att det skett kontakter har vi förvissat oss om, och propositionen är alltså i den utformning den nu fått förhandsgodkänd av de andra nordiska länderna. Det är alltså knappast någon idé att ta förnyade kontakter och säga, att ni har visserligen godkänt vad vi en gång föreslagit, men nu föreslår vi någonting annat i stället. Vi tycker inte att det är det rätta sättet att starta detta samarbete, att man från ensidigt svenska utgångspunkter försöker ändra på denna överenskommelse, som dock träffats med hänsynstagande till samtliga nordiska länder.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Efter fröken Olssons inlägg kan jag fatta mig ytterligt kort. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens

Nordiskt institut för samhällsplanering

och reservanternas uppfattning är inte stor. Jag har i och för sig ingenting emot den rubricering på professurerna som reservanterna tänkt sig. Men detta är en nordisk fråga, och vi är i tidsnöd. Det är precis så som fröken Olsson sade, att den nordiska tanken är starkt levande vid Nordiska rådets möten, men att den inte alltid är lika lätt att praktiskt förverkliga i konkreta åtgärder. Man måste ta hänsyn till varandra och kompromissa. I detta fall har vi särskilt stor anledning att kompromissa eftersom detta institut skall ligga i Sverige och att när det gäller inriktningen ta största möjliga hänsyn till de övriga nordiska länderna.

Redan kommittén hade föreslagit, att de tre professurerna skulle samlas kring de huvudämnen som nu präglar samhällsplaneringen: fysisk planering, trafik- och kommunikationsteknik samt ekonomisk geografi. Vi har följt det förslaget, och vi har varit överens på den punkten.

Vi vill nu ha i gång denna verksamhet den 1 juli 1968. Det betyder att departementet omedelbart efter riksdagsbeslutet får börja ordna alla de praktiska detaljerna. Skulle man nu ta en ny förhandlingsomgång, som verkligen vore meningsfylld, så skulle det hela försenas. Vidare vore det, som fröken Olsson nämnde, inte den allra bästa starten på detta nordiska samarbete att i sista stund försöka ändra benämning på professurerna.

Just det som herr Turesson läste upp visar att man när det gäller de sökande till och konkurrensen om dessa professurer kan ha en ganska vid tolkning; det framgår redan av kommittébetänkandet. Men framför allt är vår förhoppning att detta relativt lilla institut ändå i framtiden skall växa och bli någonting större om det är framgångsrikt, och då har man ju alla möjligheter att ytterligare bredda intresseinriktningen på forskartjänsterna och utbildningstjänsterna vid detta institut.

Därför tror jag att det är klokt att hålla sig till det som vi kommit överens om med våra nordiska grannar i denna fråga.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! Liksom herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet kan jag efter fröken Olssons anförande fatta mig kort. Jag skulle också gärna i långa stycken vilja instämma med henne. Fröken Olsson talade om — och man talar mycket ofta om det — att Nordiska rådets handlande präglas av maktlöshet. Det är väl i viss mån riktigt, men det beror naturligtvis på att samtliga de nordiska parlamenten och kanske också i viss mån de nordiska regeringarna är livrädda för att släppa ifrån sig något uns av sin nationella suveränitet. Man vill i själva verket inte veta av någon överstatlig institution, och det är endast på otroligt små fält som Nordiska rådet har kommit att fungera som en överstatlig institution.

Jag skall inte alls lägga mig i själva sakfrågan, om professurers inrättande osv. — det har jag ingen mening om. Men jag har velat ta upp detta problem om förhållandet mellan det nordiska samarbetet och de enskilda nordiska parlamentens sätt att agera.

Det är alldeles klart att varje nordiskt parlament är suveränt och har kompetens att vägra gå med på en överenskommelse eller att gå med på den, att pröva den och förändra den. Parlamenten gör som de vill. Men om de gör som de vill, hur skall man då kunna åstadkomma samfälliga nordiska lösningar? Jag kan inte se att det är möjligt. Statsrådet Palme talade om nödvändigheten av att föra ingående förhandlingar med representanter för de nordiska länderna. Det måste man kunna göra om man skall komma fram till nordiska problemlösningar. Man kan inte bara från värdlandets sida — särskilt inte, skulle jag vilja understryka, om det är det

största landet — kommendera sig fram, utan man måste se till att de andra också blir någorlunda belåtna med de lösningar som kommer till stånd.

Om vi nu skulle peta i denna överenskommelse och säga att så och så vill vi ha den förändrad, varför skulle man då inte göra detsamma från dansk sida, från finsk sida och från isländsk sida och, i högsta grad, från norsk sida? Det är möjligt att reservanterna har rätt i sak, att institutet skulle bli bättre med deras uppläggning. Men även om det skulle bli bättre i startögonblicket enligt reservanternas förslag än det blir enligt propositionens, vill jag med hänsyn till möjligheterna att åstadkomma konkreta resultat av nordiskt samarbete icke biträda reservationen. Jag yrkar bifall till och kommer att rösta för utskottets hemställan.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Jag är angelägen om att framhålla att den åsikt som jag här framfört grundar sig på en viss erfarenhet. Den är inte bara uttryck för någon sorts exklusiv svensk ståndpunkt, utan det är en personlig åsikt som jag tillägnat mig under ett ganska långvarigt arbete som planman och kommunalman. Jag är fullkomligt övertygad om att vi behöver en ekonomiskt baserad forskning och utbildning på planfrågornas område, och det behovet tillgodoser inte detta institut som i och för sig är mycket bra och som vi han ha nytta av i alla de nordiska länderna.

Jag kan inte riktigt förstå att man nu, bara därför att det är ett nordiskt initiativ och ett nordiskt förslag, vill att jag skall acceptera en lösning som enligt min mening inte är bra. Jag tycker det vore bättre att vi gemensamt försökte få till stånd ett så värdefullt och så bra institut som möjligt, även om det litet grand kan verka irriterande på de nordiska samarbetssträvandena. Jag tror för min del inte att det är så farligt med det. Jag är inte övertygad om att

Nordiskt institut för samhällsplanering

inte samma synpunkter som de jag här har framfört kan framföras i Norge, Danmark och Finland. Vi vet för litet om det, när vi i riksdagen skall ta ställning till denna fråga. Vi har inte sett några remissyttranden från de andra nordiska ländernas olika remissinstanser. Vi har bara sett de svenska remissinstansernas yttranden. Jag kan därför herr talman, inte fråntråda mitt yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 79 nej, varjämte 2 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Beskattningen av totalisatorvinster

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Beskattningen av totalisatorvinster

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 11, med anledning av motion angående beskattningen av totalisatorvinster.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WERNER (h):

Herr talman! Också detta år har herr Fridolfsson i Stockholm och jag motiverat om en rättvisare beskattning av totalisatorvinster vid hästtävlingar.

Till grund för detta yrkande ligger den enkla principen att arbetsfri inkomst inte skall beskattas så blygsamt, när arbetsinkomst drabbas så hårt av skatt. Före 1945 hade vi vanlig inkomstbeskattning av totalisatorvinst, och det tycker jag var sunt. Om man enligt gällande lag skall betala skatt på vinst vid pokerspel såsom »vinst av tillfällig förvärvsverksamhet» borde väl andra spelvinster också kunna behandlas likartat. Jag är emellertid helt på det klara med att ett sådant system medför administrativa besvärligheter, och jag förmodar också att herr Strängs intäkter på pokervinstskatt inte är särskilt betydande. När totalisatorvinsterna undantagits från förordningen om skatt på lotterivinster vet vi, att tävlingsanordnaren i stället har att göra ett större eller mindre vinstavdrag på omsättningen. Av detta vinstavdrag går en del till staten och en del till anordnarens omkostnader. Vinstavdraget varierar enligt ganska invecklade beräkningsgrunder, beroende på typen av hästtävlingar och på omsättningen.

Vinstavdraget kan följaktligen variera från ganska blygsamma procenttal till 35 procent; det sistnämnda gäller V-5-spel.

Det är alltså att märka att detta avdrag inte odelat tillfaller staten. De som menar att totalisatorvinster dock är föremål för en tillräcklig hög beskattning bör lägga märke till att staten för budgetåret 1968/69 endast räknar med att 97 miljoner kronor skall inflyta, vilket i medeltal utgör 15 procent av omsättningen, och i sammanhanget inte kan anses vara någon hög siffra.

Vi föreslår helt enkelt att det beskattningssystem som i princip gäller för företag i gemen också bör gälla för dem som ordnar hästtävlingar. En företagsvinst beskattas liksom också den utdelning som aktieägare får på sina aktier. I det här fallet rör det sig visserligen om en ganska säregen produktion som företaget presterar. Utskottet anför »rekreation, spänning och förströelse». Man har lust att lägga till ytterligare ett ord, nämligen förstörelse — i varje fall av mångas ekonomi.

Vi berör också i förbigående den sociala aspekten på den här spelverksamheten, ty man kan inte blunda för den personliga tragik som hör ihop med den tilltagande lidelsen för spel. Begrepp som Solvalla, Åby och Jägersro återkommer ofta i samtal vid äktenskapsmedling. Nu tror jag inte att en ökad skatt röjer den problematiken ur världen, men det skulle i varje fall kunna ske en dämpning. Och det finns alls ingen anledning att skattemässigt favorisera en företeelse som har sådana bekymmer i släptåg.

Utskottet delar vår uppfattning om denna problematik och vår syn på de sociala aspekterna men anser »att det saknas förutsättningar att förhindra sådana följder genom generellt verkande beskattningsåtgärder». Emellertid skriver utskottet att V-5-spelet sjönk mycket kraftigt, då det nuvarande vinstavdraget infördes. Vad menar egent-

Skatt på utlandsresor

ligen utskottet med det? *Antingen* verkar vinstskatten dämpande på spelintresset och därmed mindre ödeläggande för den enskilde, *eller också* har en beskattningsåtgärd inte den inverkan som utskottet anför i sina slutrader.

Vi har väl inte haft stora förhoppningar om motionen men tycker ändå att den i år har fallit framåt. Vi skall inte heller i år besvara kammaren med något yrkande, eftersom reservanternas inte har någon skrivning att komma med.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag tycker att herr Werners argumentation är något egendomlig, när han säger att beskattningen på totalisatorvinster är för låg i förhållande till skatten på arbetsinkomster. Systemet att höja skatten på vinsterna för att nå jämvikt förefaller mig mindre tilltalande. Det synes vara bättre att gå andra vägen för att åstadkomma en utjämning.

Herr Werner gjorde också en jämförelse med lotteriförordningen, men det är anledning observera att skatten på totalisatorvinster befinner sig i ungefärlig paritet med skatten på lotterivinster. Sådana vinster som inte uppgår till 50 kronor är skattefria i lotterispel, och de flesta belopp som betalas ut på totalisatorspel är också under 50 kronor och skulle sålunda bli skattefria. Skatten på totalisatorvinster är i dag ungefär densamma som skatten på lotterivinster. Detta gäller i alldeles speciell grad vinster i V-5-spel, där avdraget är 35 procent.

Herr talman! Jag tycker inte det finns någon anledning att här argumentera ytterligare utöver den mycket utförliga argumentation som utskottet fört och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Det må så vara att åtskilliga vinnare får vinster på 50 kronor, men det förekommer ju inte så sällan på V-5-spel att också ganska höga vinster betalas ut, vinster på flera tusental kronor. Det är väl rimligt att så stora vinster blir beskattade.

När herr Magnusson i Borås anför att det ändå utgår 35 procent i skatt, glömmer han att detta är ett vinstavdrag som också inkluderar anordnarens omkostnader för tävlingen i fråga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Skatt på utlandsresor

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 13, med anledning av motioner om skatt på utlandsresor.

I de likalydande motionerna I: 632 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* samt II: 798 av herrar *Elmstedt* och *Sundkvist* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till avgiftsbeläggning, motsvarande inom landet gällande konsumtionsbeskattning, av resor (resevaluta och/eller biljettkostnad) som svenska medborgare företog utanför riket.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 632 och II: 798.

Reservation hade avgivits av herrar *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora (båda cp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till motionerna I: 632 och II: 798, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till avgiftsbeläggning, motsvarande inom landet gällande konsumtionsbeskattning, av resor som svenska medborgare företog utanför riket.

Skatt på utlandsresor

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Vid förevarande betänkande nr 13 från bevillningsutskottet har av undertecknad och en kamrat i bevillningsutskottet fogats en reservation. I ett motionspar från centerpartiet har framställningar gjorts om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om förslag till avgiftsbeläggning, motsvarande inom landet gällande konsumtionsbeskattning, av resor, som svenska medborgare företar utanför riket. Det är visserligen, såsom utskottet uttalat och såsom även framhållits i ett av finansministern lämnat interpellationssvar i denna fråga år 1966, en rätt komplicerad sak. Under de två senaste åren har emellertid denna fråga upptagits till behandling i en del andra länder. Skatter eller regleringar av den nämnda typen har sålunda införts i USA, i Storbritannien och i Danmark. Även Finland har infört en tioprocentig skatt på resor. En sådan åtgärd borde enligt vår mening inte vara mera komplicerad att genomföra här än i dessa länder.

Valutautflödet synes öka mycket kraftigt varje år. Under 1967 års tre första kvartal uppgick det till inte mindre än 1 117 miljoner kronor. Under samma tid hade vi ett inflöde av utländsk resevaluta på 450 miljoner kronor. Nettoutflödet var följaktligen under berörda tidsperiod inte mindre än 667 miljoner kronor och beräknades vid årets utgång uppgå till i runt tal 900 miljoner kronor.

Mot bakgrunden av de nämnda siffrorna torde klart framgå att det inte rör sig om några småaffärer. Om jag inte missminner mig har för övrigt också finansministern vid något tillfälle ansett sig med bekymmer se på utvecklingen på detta område.

Av berörda skäl har vi ansett oss böra avge vår reservation med hem-

ställan om att Kungl. Maj:t skall närmare utreda frågan.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande nr 13.

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Bara några få ord i egenskap av motionär i detta ämne.

Framsta skälet till att motionen väckts är vår uppfattning att den nuvarande ordningen för konsumtionsbeskattning innebär en orättvisa mot de människor, som tvingas använda hela sin inkomst till livets nödortf. De som har ekonomiska möjligheter att företa utlandsresor undgår ju beskattningen på denna konsumtion. Ett gynnande av denna, såsom den måste betecknas, exklusiva konsumtion måste av de många lägre inkomsttagarna uppfattas som en utmaning och stridande mot det rättvisekrav vilket måste prägla vårt skattesystem.

Ett annat skäl som kan anföras mot nuvarande ordning är det utflöde av svensk resevaluta som förekommer. Nettoutflödet uppgick till cirka 900 miljoner kronor under år 1967 och till ungefär 2,5 miljarder kronor under den senaste fyraårsperioden.

Vidare hör vår egen turistnäringssituation beaktas. I vår motion tar vi upp förslag som skulle öka förutsättningarna till konkurrens på mera likvärdiga villkor, och på en del håll i landet satsar man redan stora belopp för att den svenska turistnäringen skall kunna överleva.

Utskottsmajoriteten har i sin motivering för avslag på motionen gått förbi rättvisetanken. Däremot instämmer man i vad som i motionen uttalas om valutafrågan. Motionen avfärdas med ett resonemang om tekniska problem. Utskottet menar att det för närvarande saknas förutsättningar för en åtgärd i enlighet med motionärernas förslag och att det därför skall bli vid det gamla.

Den reservation som herrar Vigelsbo

Rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

och Eriksson i Bäckmora fogat till utskottsutlåtandet ansluter till motionskravet, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Sundkvist* (cp).

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! I reservationen anføres att motionärerna menar att »konsumtionen utomlands i princip bör beläggas med samma skatt som den vi har inom landet». Av tekniska skäl är det naturligtvis omöjligt för oss här i Sverige att besluta om en skatt som skall tas ut i utlandet. Man skulle då ta ut skatten på de resevalutor som vi skall sälja till personer som reser utanför landets gränser för att fira sin semester. Med hänsyn till våra åtaganden gentemot Internationella valutafonden torde det inte vara möjligt att sälja denna resevaluta till ett annat pris än det som i allmänhet gäller. Dessutom torde det föreligga synnerligen svåra praktiska hinder för en beskattning på denna väg, vilket utskottet utförligt redovisat i utlåtandet.

Det är väl också fel att säga som herr Elmstedt, att det skulle vara uttryck för en speciellt exklusiv livsföring att i dag resa utanför landets gränser på sin semester. Så är väl näppeligen förhållandet. Att människorna reser utomlands beror ju delvis på de klimatiska förhållandena men också på att det är betydligt billigare att leva på många utländska semesterorter än på våra egna semesterorter. Kostnadsläget i vårt land spelar naturligtvis in härvidlag.

Jag har inget att invända mot resonemanget att det vore önskvärt med en utjämning, så att antalet utlandsresor inte blev så stort som för närvarande. En sådan utjämning bör väl också kunna åstadkommas genom att man driver en något hårdare propaganda för att vi bör se Sverige innan vi reser utanför landets gränser. Jag tror att en sådan propaganda skulle göra verkan, och un-

der alla förhållanden anser vi inom utskottsmajoriteten att det för närvarande inte finns förutsättningar för att genomföra motionärernas förslag. Av den anledningen finner vi inte anledning att förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utredning av frågan, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herrar Vigelsbo och Eriksson i Bäckmora; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 14, med anledning av motioner angående beskattningen av handikappades motorfordon, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 26, med anledning av motioner om rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 177 av herr *Kaijser m. fl.* och II: 232 av fröken *Ljungberg m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde, att handikapputredningen genom tilläggsdirektiv finge i uppdrag att närmare undersöka dels frågan om de handikappades skatteproblem i vad avseende rätt till avdrag för av handikapp betingade särskilda kostnader för intäkternas förvärvande, dels frågan om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnads-kostnader;

Rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

2) de likalydande motionerna I: 649 av herr *Sveningsson* samt II: 805 av herr *Hedin* och fröken *Wetterström*, i vilka hemställts, att riksdagen beslutade att avdragsrätt vid taxeringen beviljades för handikappades kostnader för tekniska hjälpmedel m. m.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 177 och II: 232 samt
- 2) motionerna I: 649 och II: 805.

Reservationer hade avgivits

A) av herrar *Yngve Nilsson* (h), *Gösta Jacobsson* (h), *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Lothigijs* (h) och *Öhval* (fp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av

- 1) motionerna I: 177 och II: 232 samt
- 2) motionerna I: 649 och II: 805

i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att handikapputredningen finge i uppdrag att undersöka de handikappades skatteproblem;

B) av herrar *Sundin*, *Vigelsbo* och *Eriksson* i Bäckmora (samtliga cp), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Reservationen A bygger på de likalydande motionerna I: 177 av herr *Kaijser* m. fl. och II: 232 av fröken *Ljungberg* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 649 av herr *Sveningsson* samt II: 805 av herr *Hedin* och fröken *Wetterström*, i vilka hemställts att de handikappades skatteproblem skall undersökas. Det gäller dels frågan om de handikappades skatteproblem i vad avser rätt till avdrag för av handikapp betingade särskilda kostnader för intäkternas förvärvande, dels frågan om extra avdrag på grund av de handikappades högre levnadskostnader. I reservationen — bakom vilken utskottets folkparti- och högerledamöter — föreslås att riksdagen »i skrivelse till

Kungl. Maj:t begär att handikapputredningen får i uppdrag att undersöka de handikappades skatteproblem».

Utskottets socialdemokratiska majoritet vill inte vara med om detta utan hänvisar till vad statsmakterna hittills gjort för de handikappade. Utskottsmajoriteten åberopar vidare handikapputredningen, som framlagt och kommer att framlägga nya förslag.

Det finns i denna kammare liksom även inom utskottet en stark enighet om att man på olika sätt måste åstadkomma lättnader för dem som råkat bli handikappade. Meningarna delar sig när reservanternas vill ha skattesituationen utredd och begär undersökning om avdragsrätten för de kostnader som ett handikapp medför. För reservanternas står det alldeles klart att ett definitivt ställningstagande för en sådan avdragsrätt ger de handikappade bättre jämställdhet på det ekonomiska området med dem som är lyckliga nog att inte ha något handikapp. Vi är också på det klara med att det behövs särskilda bidrag och förbättringar i övrigt efter de bl. a. i handikapputredningen skisserade riktlinjerna. Men handikappet i sig självt försvårar för dem som drabbats därav att nå de inkomster som de eventuellt skulle kunna få om de inte vore handikappade.

Det finns alltså inget försvar — anser jag — för att gradera den handikappades ställning på grundval av inkomsten såsom sker genom de vanliga inkomstskatterna, som utgår för oss alla med den nuvarande utformningen av skattesystemet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen A.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Frågan om avdrag för omkostnader i samband med sjukdom och vid invaliditet har mycket stor aktualitet för många människor och har kommit att spela en framträdande roll i olika diskussioner. För några år sedan

Rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

beslutade vi oss här i riksdagen för att åtminstone beträffande en grupp handikappade uttala oss mycket förstående. Men vi har också hållit fast vid att eventuella avdrag skall göras enligt kommunalskattelagens 50 §, d. v. s. med hänsyn till den reella skatteförmågan, och efter ett uttalande av bevillningsutskottet för några år sedan har praxis faktiskt blivit enhetligare och i viss mån mer förstående. Riksskattenämnden har hänvänt sig till taxeringsintendenterna, och överallt i taxeringsnämnderna har man tagit upp denna fråga på ett likformigt sätt. Man har medgett avdrag efter de normer som åberopas i utskottets betänkande.

Från visst håll har det klagats över att normerna varit för rigorösa. En inkomst om 25 000 kronor har varit den gräns under vilken en handikappad, som har familj, kunnat få göra ett avdrag på kanske 500—800 kronor. För ensamstående har gränsen satts vid en inkomst av ungefär 16 000 kronor. Ibland har det sagts att man inom taxeringsnämnderna uppfattat dessa anvisningar nästan som ett dekret. Man har kanske inte så noggrant som en taxeringsnämnd har möjlighet till prövat, huruvida inte en handikappad med familj har mycket stor försörjningsbörd och om man inte med hänsyn därtill och till hans handikapp borde sätta inkomstgränsen högre än annars.

Utskottet åberopar att det funnits mycket högt satta inkomstgränser för sådana här avdrag, men jag har aldrig hört talas om att man har sträckt sig längre än till 25 000 kronor och då har man oftast inte tagit hänsyn till andra omständigheter, som gör det svårare för en handikappads familj att försörja sig än vad det är för andra familjer i samma inkomstläge. Det skulle vara värdefullt om vi fick fastslaget att taxeringsnämnderna har mycket större svängrum än de har utnyttjat och att det finns möjlighet att ta mycket mera hänsyn.

Vi kommer då över till den andra frågan: Skall det över huvud taget förekomma behovsprövning när det gäller dessa avdrag? Borde man inte alltid, när man har extrakostnader på grund av sjukdom, få ett avdrag, oavsett vilken inkomst man har att leva på? Det är en uppfattning som vi i riksdagen ständigt har ansett vara oriktig. Vi har sagt att en önskad utjämning inte skall åstadkommas avdragsvägen utan i stället genom bidrag av olika sorter, som kan göras mer differentierade än ett skatteavdrag. Skall vi ha ett differentierat skatteavdrag, måste det alltid bli behovsprövat med hänsyn till en rad omständigheter, vilket kan verka en aning diskriminerande. Det måste vara riktigare med schablonmässiga bidrag som utgår utan att den som skall ha förmånen behöver förhöras så noga om sina tillgångar och möjligheter att klara sig.

Det är alltså på längre sikt en betydligt smakligare väg att skapa ett mer differentierat och mer utbyggt bidragssystem. Invalidersättningarna är skattefria, och i och med detta är de av större värde om de kan ges generösare än i dag.

Vi har i allmänna beredningsutskottet just behandlat motioner, i vilka det krävs ett större hänsynstagande till de handikappades existensmöjligheter. Vi har fått de bestämda uppgifterna att statskontoret nu kartlägger de rent organisatoriska frågorna om samarbete och samordning mellan sjukvård, arbetsvård, försäkringskassa och socialvård — alltså en samordning mellan olika former av bidrag och ersättningar till handikappade. Det har också uppgivits att vissa delar av prövningen när det gäller de handikappade ligger hos pensionsförsäkringskommittén. När denna undersökning blir färdig, skulle man vara beredd att av den dra slutsatser som skulle leda till bättre ersättningar.

Jag vet att önskemålet om ett gene-

Rätt för handikappade till särskilda avdrag vid beskattningen

rellt, alltså icke behovsprövat avdrag är allmänt, men jag är inte säker på att man skapar större rättvisa med ett sådant system, eftersom skatteavdrag alltid har större värde för den som har större inkomster och följaktligen inte medför någon reell utjämning. Framför allt går vi väl ändå fram mot ett skattesystem, inom vilket avdragen skall bli färre i stället för fler.

Jag skulle alltså önska att bevillningsutskottet starkt betonade att det i det nuvarande systemet finns möjlighet att ta mer hänsyn än man har gjort till speciella svårigheter för en familj, att inkomstgränserna, som nu i viss mån har blivit en norm, inte är absoluta och att man således har större svängrum än man har utnyttjat. Men utskottet borde också betona att de faktiska möjligheterna att genom skatteavdrag skapa rättvisa aldrig kan bli idealiska och att vi i stället hoppas på de fortsatta utredningarna och den fortgående förbättringen av de direkta bidragen.

Jag kommer inte att rösta med reservationen, ehuru jag väl känner önskemålet att gå denna väg för att hjälpa de handikappade. Jag tror inte på denna metod. Eftersom jag är mycket invävd i frågan kommer jag emellertid att lägga ned min röst såsom en liten protest mot den nuvarande tillämpningen.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Med anledning av den blanka reservation som centerpartiledamöterna har fogat till bevillningsutskottets betänkande vill jag framhålla att vi väl i sak är av samma mening som motionärerna och reservanterna. I utskottet klargjordes det dock att en proposition med betydande förbättringsförslag för de handikappade var att vänta inom den närmaste tiden. Av den anledningen ansåg vi oss först böra avvakta och se vad som skulle komma att föreslås i denna proposition, som

också numera har avlämnats till riksdagen.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! De aspekter som kan läggas på denna fråga har redan framförts här. Eftersom folkpartiets ledamöter tillhör reservanterna vill jag emellertid helt kort meddela att vi har kommit till slutsatsen, att någonting måste göras för de handikappade, och eftersom handikapputredningen väl är rätt forum att ta upp dessa problem, tycker jag att bland andra fru Eriksson i Stockholm borde ha understött denna reservation. Det är helt enkelt på det sättet, att handikappade människor får vidkännas större kostnader för inkomstens förvärvande än andra, att många av dem måste ha vissa hjälpmedel för att kunna klara sig eller är försatta i en situation där de av medicinska skäl måste ha ett kosthåll som är dyrare än ett normalt.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till reservationen A vid bevillningsutskottets betänkande nr 26.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig mycket kort.

Det råder ju allmän enighet om att man bör hjälpa de handikappade, en grupp som kan ha nog så besvärligt. I utskottets betänkande redogöres för en hel rad åtgärder som statsmakterna i detta syfte redan har vidtagit — jag skall inte tynga kammaren med att läsa upp denna redogörelse. Även på andra områden pågår en omfattande planerings- och utredningsverksamhet. Handikapputredningen har framlagt två betänkanden, och en proposition med vissa förslag beträffande de handikappade har, såsom herr Eriksson i Bäckmora redan sagt, nyligen avlämnats. Också på skatteområdet har en mängd åtgärder vidtagits, och alla som är lands-

Värdeinskingsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse

tingsmän känner till vad landstingen gör för att hjälpa de handikappade.

Om man skall kunna underlätta tillvaron för denna grupp på ett riktigt sätt, bör man inte, understryker utskottet, främst göra det skattevägen, utan genom att vidta sådana åtgärder som utskottet pekat på här. Utskottet vidhåller sin tidigare framförda åsikt, att den skattskyldiges ekonomiska ställning bör vara avgörande för om extra avdrag skall medges. För en skattskyldig med mera betydande inkomst kan skatteförmågan knappast anses vara väsentligen nedsatt med mindre denne fått vidkännas en avsevärd ekonomisk utgift.

Det är riktigt att i rättspraxis har medgetts extra avdrag för de handikappade vid inkomster ända upp till 30 000—40 000 kronor men vi anser att man främst bör hjälpa denna grupp genom andra åtgärder än skattemässiga, och därför vidhåller utskottet sitt avstyrkande.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lothigius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 118 ja och 68 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Värdeinskingsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 15, med anledning av motioner angående värdeinskingsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse.

Bevillningsutskottet hade upptagit till behandling i ett sammanhang följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 123 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 168 av herr *Jonsson m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om sådan ändring i avskrivningsreglerna för byggnader i jordbruk och rörelse, att bättre överensstämmelse med den verkliga värdeinskningen uppnåddes bl. a. genom högre initialavskrivning, i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 254 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 324 av herr *Hedlund m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till 1969 års riksdag om samlade åtgärder för ökade möjligheter till konsolidering och självfinansiering i jordbruket i syfte att främja rationalisering och effektivisering av jordbruksdriften i enlighet med motionernas syfte;

Värdeminskningsavdrag för byggnader i jordbruk och rörelse

3) de likalydande motionerna I: 490 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 799 av herr *Eliasson* i Moholm *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om en allsidig utredning om jordbrukets kapital- och skatteproblem i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 641 av fru *Nilsson* och herr *Åkesson* samt II: 809 av herr *Larsson* i Borrbby *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde en skyndsam utredning för att skapa bättre avskrivningsmöjligheter för växthus.

De under 2) och 3) upptagna motionerna behandlades i detta betänkande, såvitt avsåge frågan om avdrag för värdeminskning av byggnader. Motionerna i övrigt behandlades av utskottet i andra sammanhang.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte med anledning av

- 1) motionerna I: 123 och II: 168,
- 2) motionerna I: 254 och II: 324,
- 3) motionerna I: 490 och II: 799 samt
- 4) motionerna I: 641 och II: 809

i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1969 års riksdag om liberalare regler i fråga om värdeminskningsavdrag för byggnader i inkomstkällorna jordbruk och rörelse,

B) att de under A) upptagna motionerna, i vad de behandlades i detta betänkande och icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anført och hemställt, måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson, Einar Eriksson, Wärnberg, Tage Johansson, Wirmark, Brandt, Engkvist, Asp, Andersson* i Essvik och *Kristenson* (samtliga s), vilka ansett, att utskottet bort hemställa

att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 123 och II: 168,
- 2) motionerna I: 254 och II: 324, i vad de behandlades i detta betänkande,

3) motionerna I: 490 och II: 799, i vad de behandlades i detta betänkande, samt

4) motionerna I: 641 och II: 809.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BRANDT** (s):

Herr talman! Vid den lottdragning inom utskottet, som företagits och som inte så sällan inträffar, har socialdemokraterna denna gång kommit i minoritet och står alltså för reservationen.

Vi hänvisar i denna till att företagskatteutredningen snart — kanske redan under våren — kommer att lägga fram sitt betänkande med förslag till nya bestämmelser om värdeminskningsavdrag för byggnader. Det finns därför enligt vår uppfattning inte någon anledning att biträda föreliggande motionsyrkanden.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation som framlagts av herr *John Ericsson m. fl.*

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Avskrivningsreglerna i fråga om byggnader i jordbruk och rörelse är klart otidsenliga. Den avskrivningsprocent som nu tillämpas förutsätter en varaktighetstid hos byggnaderna på 100 år, och det säger sig självt att den ekonomiska livslängden för jordbrukets driftbyggnader i dagens läge måste bedömas utifrån den rationalisering som kännetecknar dagens jordbruk och vars riktlinjer fastlagts av riksdagen. Mot den bakgrunden kan det inte vara rimligt att behålla de nuvarande föräldrade avskrivningsreglerna — de motverkar rationaliseringstakten i jordbruket. Den anpassning till produktionsinriktningen som jordbrukets driftbyggnader måste ha kräver en generösare avskrivningsmetod.

I både Norge och Danmark tilläts initialavskrivning på ända upp till 12 procent för byggnader i jordbruk och rörelse. Jag tror att denna princip är

Rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet

riktig, eftersom den största värdeminskningen inträder under de första åren. Med de ogynnsamma avskrivningsregler som vi har kan det i många fall ur skattesynpunkt vara fördelaktigare att reparera en driftbyggnad än att bygga nytt, ehuru reparationen på sikt kanske är en helt oekonomisk investering.

Bevillningsutskottets majoritet har tillstyrkt några motioner i vilka gynnsammare avskrivningsregler yrkas. Vid utskottets betänkande har fogats en reservation, för vilken herr Brandt nyss talade. Reservanternas vill i första hand avvakta företagsskatteutredningens förslag, medan utskottsmajoriteten föreslår att riksdagen redan nu i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag till 1969 års riksdag om gynnsammare avskrivningsregler för byggnader i jordbruk och rörelse.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 96 ja och 105 nej.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 12

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, med anledning av motioner beträffande missbruk av teknisk sprit.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 23, med anledning av motioner angående rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Till detta betänkande har jag och ett par andra ledamöter av utskottet fogat ett särskilt yttrande. Det har föranletts av en motion i denna kammare av herrar Bengtson i Solna och Ringaby, vari det begärs att ägare av en- och tvåfamiljsfastigheter skall medges avdrag för reparations- och underhållskostnader på upp till 2 000 kronor. Givetvis skall den som yrkar sådant avdrag ha varit mantalsskriven på fastigheten under beskattningsåret.

Vi vet att det i detta land finns ett mycket stort antal en- och tvåfamiljsfastigheter som är i stort behov av kontinuerligt underhåll, och vi vet också

Rätten till avdrag för reparations- och underhållskostnader på en- och tvåfamiljsfastighet

hur dyrt fastighetsunderhållet är. Det är, framhåller vi i yttrandet, angeläget från samhällets synpunkt att dessa fastigheter hålls i gott skick. Vi framhåller vidare, att det för samhället finns anledning att stimulera till sunda och riktiga familjebostadsförhållanden, som medverkar till goda livsbetingelser inte minst för barnfamiljer.

Förra året infördes en inkomstberäkning efter differentierade procentsatser på taxeringsvärdet enligt en viss schablon. För fastighet med taxeringsvärde icke överstigande 100 000 kronor upptas bruttointäkten till 2 procent av taxeringsvärdet. För den del av taxeringsvärdet som ligger mellan 100 000 och 200 000 kronor upptas bruttointäkten till 4 procent och för den del av taxeringsvärdet som ligger över 200 000 kronor till 8 procent. Denna inkomstberäkning anses vara så pass lågt tilltagen, att den bör kompensera vissa underhållskostnader. Är fastighetsägaren fysisk person, som är mantalsskriven på fastigheten, medges dessutom ett extra avdrag med 200 kronor.

I betänkandet heter det: »Främst motiverades övergången till schablonmetoden med att den innebar en nödvändig förenkling av deklarations- och taxeringsarbetet.» Jag anser emellertid att frågan kommit i ett nytt läge i och med att procentsatsen gjorts progressiv. Vi anser att det därför inte längre kan göras gällande att schablonmetoden genomgående tar hänsyn till reparationskostnader.

Det är emellertid av stor betydelse, att man på detta området har ett enkelt deklarations- och taxeringsförfarande. Därför har vi inte reserverat oss utan endast fogat ett särskilt yttrande till betänkandet. Vår avsikt är att till nästa års riksdag försöka framlägga ett förslag om ett mer ändamålsenligt deklarationsförfarande på detta område.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort, eftersom det inte framställts något särskilt yrkande.

Vi bör nog erinra oss de förhållanden som rådde före 1955 då schablon-taxeringen infördes. Före denna tid formligen översvämmades taxeringsnämnderna av besvärliga deklARATIONER, enahanda var det för de rättsinstanser som hade att pröva alla besvär. Vi har nu en ordning som fungerar hyggligt.

Den utredning som föregick beslutet om schablonavdragen hade föreslagit, att den inkomst som beräknades till en viss procent av taxeringsvärdet skulle reduceras med ett visst belopp, för att fastighetsägaren på så sätt skulle kompenseras för de kostnader han hade för reparation och underhåll. Jag vet att det samtidigt företogs utredningar inom utskottet, och de utredningarna gav samma resultat som den stora utredningen. Då har vi väl ingen anledning att återgå till ett system som alla med undantag av högermännen var ense om var otidsenligt och icke ändamålsenligt.

Det intressanta tycker jag är de motiva man nu anför för att på nytt ta upp frågan. Man talar om att förhållandena har ändrats genom den progressiva fastighetsbeskattning som infördes för två år sedan och som i år för första gången tillämpas. Vid den utredning som föregick denna ändring beräknades att 12 000 villor skulle beröras av progressionen. Då hade man emellertid utgått från en progressiv procentsats för fastigheter med taxeringsvärde som översteg 125 000 kronor. Nu ändrade ju finansministern detta till fastigheter med taxeringsvärde som översteg 100 000 kronor, vilket i sin tur måste innebära att antalet villor som kommer i fråga höjs till det dubbla eller någonting sådant. Men under alla omständigheter är det ett försvinnande litet antal villaägare som berörs av detta. Vad jag tyc-

Frivillig särbeskattning

ker är anmärkningsvärt är att man har funderingar om att ge dessa en favör i form av ett extra bidrag för reparationer vid sidan av det avdrag som får göras enligt schablonregeln. Jag undrar om man avser med detta att sväva ut över hela fältet eller inskränka sig till villor som är taxerade till mer än 100 000 kronor?

Jag vill med det anförda, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! För det första ställde jag ju inget yrkande. Vi högerledamöter i utskottet är själva medvetna om att taxeringsförfarandet beträffande fastigheter är besvärligt och önskade därför fundera på saken. Av den anledningen framförde vi bara vår uppfattning i ett särskilt yttrande.

För det andra kan jag besvara herr Anderssons i Essvik fråga med att säga att vi vill stimulera alla villaägare att göra reparationer. Vi i högerpartiet anser att den egna villan är en riktig boendeform som är värd att befrämja och detta gäller villor av alla storlekar.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Frivillig särbeskattning

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 25, med anledning av motioner angående frivillig särbeskattning.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, nämligen

1) motionen II: 480 av fru *Kristensson* och herr *Hedin*, vari hemställts, att riksdagen beslutade att taxeringsmyndighet från och med 1968 års taxering — utan ansökan från skattskyldig — skulle särbeskatta makar i de fall detta ledde till lägre skatt och att vederbörande utskott utarbetade härför erforderliga författningsändringar; samt

2) motionen II: 803 av herrar *Hedin* och *Nordstrandh*.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

1) motionen II: 480 och

2) motionen II: 803.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Lothigius* (samtliga h), vilka ansett att utskottet under 1) bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionen II: 480 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t undersökte möjligheterna att genom skattemyndigheternas försorg bereda tillfälle till särtaxering för sådana äkta makar, för vilka särbeskattning skulle ge sammanlagt lägre skatt men vilka ej i behörig tid ingivit ansökan härom.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Vid detta betänkande är fogad en reservation, vilken bygger på en motion i denna kammare av fru *Kristensson* och herr *Hedin*.

När den nya frivilliga särbeskattningen häromåret genomfördes var det många som gick miste om möjligheten att utnyttja denna beskattnings fördelar. Det kan vara besvärligt att göra klart för sig vilka fördelar den innebär. Det dröjer också, det är vi alla medvetna om, innan en ny skattereform får genomslagskraft, så att alla uppmärksammar de rätta förhållandena.

Utskottet erinrar om att allmänna skatteberedningen i sitt betänkande skisserade ett system för frivillig särbeskattning, när båda makarna hade förvärvsinkomst och sambeskattnings av dem skulle leda till högre skatt. Därvid diskuterades frågan, om särbeskattningsregeln skulle tillämpas ex officio av myndigheterna. Visserligen sade utredningen att vissa skäl talade för en sådan ordning, men den förordade lik-

Frivillig särbeskattning

väl att särbeskattning inte skulle ske annat än på initiativ av den skattskyldige.

Emellertid torde ett tillrättaläggande från skattemyndigheternas sida inte vara så besvärligt, anser vi, som här framhålls. Det är alldeles klart att när ADB-systemet en gång införs blir det möjligt att på automatisk väg få en rättelse till stånd. Men varför skall man vänta till dess? Det torde vara angeläget att skattemyndigheterna, när de uppmärksammat att särbeskattning ger den beskattade vissa fördelar, hos deklaranten efterhör, huruvida han önskar en sådan särbeskattning.

Vi föreslår att man ger möjlighet till denna arbetsform, som vi tycker är rättvis och riktig, och jag yrkar bifall till reservationen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Vi har nu en frivillig särbeskattning. Den kostade förra året statskassan minst 100 miljoner kronor. Det är skattepengar som ganska stora inkomsttagare genom denna lagstiftning har sluppit ifrån och som de som har lägre inkomst i stort sett får vara med om att betala. Enligt min mening är inte denna övervältring särdeles sympatisk, men den är ändå ett faktum.

Förutsättningen har varit som här har sagts att makar hemställt om särbeskattning. Nu önskar man alltså att taxeringsmyndighet fr. o. m. årets taxering ex officio skall särbeskatta makar i de fall det skulle leda till lägre skatt. Allmänna skatteberedningen ville inte förorda detta, därför att det skulle medföra ett väsentligt och onyttigt merarbete i alla de fall där först efter omständliga uträkningar kunde konstateras att särbeskattningen var ogynnsam. Därtill kunde det ju resultera i att en make vid särbeskattning påfördes en högre skatt än vid sambeskattning, trots att den sammanlagda skatten för makarna blev lägre. Vidare skulle en särbeskattning inte vara lämplig vid

söntring i äktenskap och i liknande fall.

Av utskottsbetänkandet framgår hur redan det nuvarande ansökningsförfarandet förorsakar skattemyndigheterna ett avsevärt merarbete. Jag skall inte citera de exempel som anförs från Stockholms stad utan hänvisar till betänkandet. Nu är det emellertid meningen att det skall bli en sådan utformning av ADB-systemet att de här problemen kanske löses och att det blir möjligt åstadkomma ett ex officio-förfarande.

Med hänsyn härtill har utskottsmajoriteten inte velat tillstyrka motionsyrkandena. Om de skattskyldiga har underlåtit att inom föreskriven tid framställa yrkande om särskild skatteberäkning, kan detta enligt vår åsikt inte bero på bristande information från myndigheternas sida. När riksdagen fattade beslut om den frivilliga särbeskattningen hade detta föregåtts av en ganska omfattande publicitet och information. Bevillningsutskottet är därför inte berett att tillstyrka en lagstiftningsändring och vill inte heller gå med på reservationens skrivning.

Jag ber, herr talman, att med det sagda få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Herr Brandts argumentering var lång men enligt min mening gäller det här bara en teknisk fråga om hur det skall kunna skapas rättvisa i en situation, där man ännu inte känner till de verkliga skatteförhållandena. Något annat är det strängt taget inte fråga om.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Låt mig bara tillägga ett par ord till vad herr Lothigius yttrade.

När man jämför yrkandet i den av herr Lothigius nämnda motionen med yrkandet i en annan motion, som be-

Beskattningen av företagsvinster

handlats i utskottet och som syftar till en retroaktiv skatteberäkning för alla dem som missade ansökan om frivillig särbeskattning förra året, tycker jag att det framstår klart att en ex officio-prövning är det enda riktiga.

När det gäller yrkandet om retroaktiv skatteberäkning för förra årets taxering — det gäller alltså dem som har försummat att lämna in ansökan därför att de inte känt till föreskrifterna — säger utskottet att det inte finns någon anledning att undanröja olägenheterna, utan att vederbörande får stå sitt kast. Har man den inställningen anser jag att det finns skäl att åtminstone försöka att för framtiden skapa en ex officio-prövning. I den reservation som fogats till betänkandet yrkas därför bara att Kungl. Maj:t skall undersöka möjligheterna att genom skattemyndigheternas försorg bereda tillfälle till en ex officio-prövning, och härom borde man enligt min mening ha kunnat enas.

Herr talman! Jag ber också att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lothigius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

8* — Andra kammarens protokoll 1968. Nr 14

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lothigius begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 28 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Beskattningen av företagsvinster

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 28, med anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster.

I motionerna I: 643 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 817 av herr *Nordgren m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att Kungl. Maj:t överlämnade motionerna — syftande till en avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar — till företagsskatteutredningen att tas i beaktande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 643 och II: 817.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Lothigius* (samtliga h), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 643 och II: 817, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t överlämnade motionerna

Beskattningen av företagsvinster

till företagsskatteutredningen att beaktas vid fullgörande av dess uppdrag;

2) av herrar *Sundin* (cp), *Lundström* (fp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Vigelsbo* (cp), *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Öhvall* (fp), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! I bevillningsutskottets förevarande betänkande behandlas ett motionspar, där vi yrkat att dubbelbeskattningen av ekonomiska föreningar och aktiebolag borttages. Beskattningen av sådana företag och föreningar är för närvarande hård, och de utdelningar som göres får vederbörande betala skatt på. Sedan är det inte mycket kvar. Följden blir att kapitalförsörjningen via aktieteckning eller andelsteckning i ekonomiska föreningar blir mycket dyrbar för företagen. Det är ytterst angeläget att här få en rättelse till stånd, och därför har vi nu återkommit med detta yrkande i våra motioner.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen 1 av herr Yngve Nilsson m. fl.

Herr **ÖHVALL** (fp):

Herr talman! Folkpartiets och centerpartiets ledamöter i bevillningsutskottet har fogat en blank reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 28. Det är en stor fråga som behandlas i betänkandet. En viss uppmjukning av bestämmelserna gjordes 1967, men vi är på det klara med att en hel del brister alltjämt kvarstår. De bör rättas till. Bland annat påverkas valet av finansieringsform av de bestämmelser som nu gäller. Aktiebolag och ekonomiska föreningar bör självfallet behandlas lika i skattehänseende.

Eftersom denna fråga ingår i företagsskatteutredningens arbetsuppgifter har vi emellertid inte ansett det nöd-

vändigt att nu ställa något särskilt yrkande.

Herr **BRANDT** (s):

Herr talman! Med den s. k. Annellagen har den påtalade dubbelbeskattningen i viss mån uppmjukats, och företagsskatteutredningen kommer också att undersöka möjligheterna att variera de permanenta skattereglerna i olika konjunktursituationer och att differentiera reglerna efter företagets storlek. I det omprövningsarbetet ingår också frågan om dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar som en analys av erfarenheterna av Annellagen. Jag skall emellertid inte närmare ingå på innebörden av den lagen utan ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-

Ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt

propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 31 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt jämte motioner.

I en den 26 januari 1968 dagtecknad proposition, nr 24, hade Kungl. Maj:t under återopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Lagen om rikets mynt föreslås bli ändrad så att mynt i valörerna två kronor och en krona i fortsättningen skall kunna präglas av kopparnickel. Dessa mynt präglas nu av silver, närmare bestämt en legering som innehåller minst 40 % silver. Frågan om en lagändring av detta slag har väckts av 1966 års myntkommitté; anledningen härtill är det på sistone kraftigt stegrade världsmarknadspriset på silver. I propositionen redogöres även för den tilltänkta tekniska utformningen av de nya två- och enkronemynten. De senare avses bli tillverkade av ett pläterat material med ytskikt av kopparnickel och ett

mellanskikt av en legering som innehåller huvudsakligen koppar.

I anledning av propositionen hade väckts

dels de likalydande motionerna I: 755 av herr Åkerlund och II: 962 av herr Nordgren, vari hemställdes att riksdagen skulle avslå propositionen,

dels motionen II: 963 av herrar Turesson och Björkman, vari hemställdes i första hand att riksdagen skulle avslå propositionen och i andra hand — under förutsättning att nämnda hemställan icke vunne riksdagens beaktande — att riksdagen för sin del skulle »besluta att en- och tvåkronorsmynten må präglas i en metallegering bestående av 75 % koppar och 25 % nickel samt att Kungl. Maj:t må utforma härför erforderlig lagtext».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med avslag på

- 1) motionerna I: 755 och II: 962,
- 2) motionen II: 963

bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 24.

Reservation hade avgivits av herrar Åkerlund och Enarsson (båda h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 755 och II: 962 samt förstahandsyrkandet i motionen II: 963 avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 24.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! I förevarande utlåtande från bankoutskottet föreslås att riksdagen bifaller proposition nr 24, i vilken hemställas att den 40-procentiga silverhalten i en- och tvåkronor slopas och att mynten i stället tillverkas av kopparnickel.

I ett motionspar av herr Åkerlund i första kammaren och av mig själv i andra kammaren har yrkats avslag på propositionen, och i en motion av herrar Turesson och Björkman har yrkats

Ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt

i första hand avslag på propositionen, i andra hand att nämnda mynt skall präglas av 75 procent koppar och 25 procent nickel.

Ett bifall till propositionen skulle enligt vår mening helt förändra kronans karaktär. Tillverkning av mynt med hög nickelhalt — s. k. sandwich-mynt — kommer att eliminera det »inre värde» som räkneenheten, kronan, nu har, och mynten skulle i stället få karaktären av nödmynt. Särskilt olyckligt skulle detta vara under nu rådande förhållanden, vilka kännetecknas av en fortgående inflation och starkt expanderande cirkulation av pappersmynt. Det skulle rent av kunna vara psykologiskt farligt att komplettera pappersmyntcirkulationen med nya metallmynt, vilkas karaktär av nödmynt är uppenbar för var och en.

Enligt vår mening spelar det stor roll att man har kronan gjord av en värdefull metall som silver. Även ur estetisk synpunkt har det betydelse att det är riktig metall i mynten — vi hade i bankoutskottet tillfälle att se exempel på mynt präglade av den aktuella legeringen.

I detta sammanhang kan det förtjäna påpekas att man i flera europeiska länder för närvarande präglar mynt med t. o. m. högre silverhalt än den vi har i våra svenska mynt. Farhågorna för en omfattande nedsmältning av övervärdiga mynt är också enligt vår mening starkt överdrivna.

Herr talman! Vi motionärer och — det är jag övertygad om — många med oss vill inte ha några nödmynt i Sverige. Jag ber därför att få yrka bifall till den vid utlåntandet fogade reservationen av herrar Åkerlund och Enarsson.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Det är på något sätt symtomatiskt — det gäller på detta likasom på så många andra områden — att ju mera vårt samhälle utvecklas tekniskt och ekonomiskt och ju större re-

surser som samhällets produktiva krafter skapar, desto sämre kvalitet får vi på en rad områden. Det är rätt märkligt att vi i vårt utvecklade samhälle inte skall anses ha råd att längre hålla oss med mynt som uppfyller ens elementära krav på standard och estetik.

Nu är det naturligtvis så — det håller jag gärna med om — att själva penningvärdet naturligtvis är viktigare än myntets utseende och värde. Men jag tror att det finns ett samband mellan halten av samhällets soliditet och myntens gedigenhet. De gamla silvermynten, som vi hade fram till 1942 och som innehöll 80 procent silver, gav ett intryck av att vara gedigna. År 1942 måste man minska på silverhalten därför att penningvärdet hade sjunkit så mycket att silvervärdet i en enkrona översteg myntets nominella värde. Det ledde till sådant missbruk som nedsmältning av mynten — sådan nedsmältning lönade sig. Mot den 1942 genomförda ändringen har jag väl inte så mycket att invända, även om den naturligtvis var beklaglig både ur myntkvalitetssynpunkt och med hänsyn till den negativa utveckling av vårt penningvärde som åtgärden markerade. År 1942 infördes den 40-procentiga silverhalten, som vi nu har i enkronor och tvåkronor, och därvidlag finns det ingen risk för att man genom nedsmältning kan utvinna silver med ekonomiskt gynnsamt resultat. Dels är silvervärdet i en enkrona inte mer än 98 öre och dels är det så svårt att genom nedsmältning få fram silver att det inte lönar sig att göra det.

De skäl som fanns 1942 för att minska silverhalten i kronan finns alltså inte i dag, utan skälet är helt brutalt att penningvärdet sjunkit så mycket att det nominella värdet på myntet snart understiger silvervärdet.

Sedan rätt många år har vi haft kopparnickelmynt i valörerna 10, 25 och 50 öre. Jag har inte så värst mycket emot dessa mynt. De är gedigna och på grund av att legeringen är mycket hård är de

Ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt

också mycket slitstarka. De behåller sin fräschör och präglingens pregnans.

De nu föreslagna enkronorna och tvåkronorna skall inte vara gedigna utan pläterade. Det innebär att de skall bestå av en kopparkärna, på vilken skall ligga ett tunt lager av nickellegering. Det går inte att tekniskt utföra detta på sådant sätt att pläteringen täcker hela myntet utan om man tittar på myntet från sidan kommer man att se kopparkärnan. Det är oestetiskt och kommer minst av allt att ge ett gediget intryck. Som skäl för detta utförande anför man att automathandeln kräver det och att man inte kan få fram andra mynt av denna metall som kan användas i automaterna. Jag måste säga att det är ett mycket svagt argument för att införa nödmynt.

Jag beklagar om riksdagen kommer att besluta om denna s. k. reform. Det är en reform i bakvänd riktning. Mynten kommer att se fula ut redan som nya och bristen på gedigenhet kommer att bli uppenbar för envar som tar dem i sin hand. De kommer fort att bli slitna, fläckiga och fula och de kommer att utgöra en dålig reklam för vårt land och vår svenska valuta.

Jag yrkar bifall till reservationen, vilken innebär avslag på propositionen.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Herr Turesson hoppades innerligt att riksdagen inte skulle besluta i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition. Det skulle innebära, sade han, en reform i bakvänd riktning. När man läser motionerna undrar man hurvida det inte varit lämpligare om de hade väckts vid svearnas ting för tusen år sedan, ty då var onekligen den problematik aktuell som motionärerna för fram i dag.

Herr Åkerlunds motion ömmar för myntet som »värdemynt», herr Turessons motion ömmar för myntet som smycke. För tusen år sedan fanns faktiskt mycket goda grunder för att upp-

märksamma båda dessa funktioner. Guld- och silvermynt var då helt enkelt metallstycken, där halt och vikt garanterades genom att man slog myntet. Att reagera mot en försämrad halt, som på den tiden infördes av många romerska kejsare, var helt naturligt för en god got lika väl som det skulle vara naturligt för oss att nu reagera mot att man hällde vatten i mjölken.

Och mynten representerade då ett stort värde. Grävde man ned en kruka full med guld- och silvermynt på tunet, så hade man sin ålderdom garanterad, ansåg man i varje fall.

Det är denna metalltrygghet som herr Åkerlund eftersträvar. Han vill kunna sätta oxeltänderna i pengarna och känna att det smakar ordentligt av silver. Gör det inte det säger han: Usch, nödmynt!

Herr Turesson har liknande synpunkter på kvaliteten, men han är dessutom estet. För allt i världen, också den inställningen till myntet har gamla traditioner. Alla har inte varit benägna att gräva ned sina pund och spara dem för ålderdomen, utan somliga har velat ha dem till att hänga på sig själva eller sina kvinnor. I sådant fall vill man att de skall skramla och blänka bra. Gör de inte det säger man som herr Turesson nyss gjorde: Detta mynt uppfyller inte elementära estetiska krav.

Tiden har emellertid löpt från både värdemynt och smyckemynt. Vårt ekonomiska utgångsläge borde tillåta oss, heter det i herr Turessons motion, att göra fina silvermynt. Visst skulle vi kunna bringa ett sådant offer åt vår status — jag tror att vi också från högerhåll måste erkänna att vårt land befinner sig i den ekonomiska situationen — men det skulle vara oförnuftigt — sådana offer är det i allmänhet.

Numera är mynten varken värdemynt eller smycken; de är helt enkelt skiljemynt, växel för sedlarna, småpengar som göres av metall därför att metall är slitstark. Myntverkets uppgift är att förse allmänheten med skiljemynt i fill-

Ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt

räcklig mängd och i ett utförande som folk trivs med och som uppfyller tekniska krav, t. ex. från automathandeln. Allt detta skall göras till en rimlig kostnad för staten. Härvidlag åberopar jag på nytt den politiska grupperingen och förklarar att detta är en synpunkt som inte minst vi inom högern borde vara tacksamma att man anlägger.

Propositionen är ägnad att svara mot alla dessa krav som kan ställas på skiljemynt. Motionärernas yrkande går tvärt emot dem. De sätter den goda försörjningen i fara genom att fresta till hamstring, till nedsmältning och till export. De lägger fram förslag som innebär tekniska svårigheter för automathandeln, som bl. a. har en anordning som på elektrisk väg gör det möjligt att skilja mellan norska och svenska enkronor. Det sekundära yrkande som framföres i herr Turessons motion skulle göra detta utförbart. Resultatet blev stora kostnader för omställning av dessa automater. Slutligen skulle de statusbetonade önskemålen betyda en väsentlig merkostnad för staten.

Nu söker man bagatellisera dessa invändningar, men man är inte riktigt väl-informerad. Herr Nordgren talade t. ex. om att farhågorna var »starkt överdrivna» för att ett mynt med högre silvervärde skulle komma att dras ur handeln med vad det innebär av besvärigheter för småföretagare som inte kan få sina växeltransaktioner utförda, för banker som skall rusa runt och plocka samman enkronor på diverse platser — vilket vi har varit med om förut — och för landet som ser sitt silver gå ut över gränserna.

Jag noterar så sent som ur den pålitliga tidningen Svenska Dagbladet för i går en notis: »Den schweiziska regeringen vidtog på måndagen drastiska åtgärder för att sätta stopp för den silverrush, som hotar fömma landet på småmynt.

På måndagen infördes nämligen omedelbart förbud mot hamstring, utförsel

och nedsmältning av alla silvermynt sedan rapporter från flera länder — speciellt Västtyskland — berättat om stor utförsel av schweiziska silvermynt. — — — småmyntexportörer har gjort vinster på upp till 36 %.»

Det är sådant man riskerar genom att arbeta med ett silvervärde som kan komma över det nominella värdet. Här talas om vad schweizarna råkat ut för i Västtyskland. För att tala tyska, uppmanar motionärerna till att man på nytt skall världen över tala om »die dummen Schweden».

Så noterar jag också att herr Turesson menar att man nu har blandat ihop de svenska myntens metaller så finurligt, att hamstrare och nedsmältare förgäves göre sig besvär. Till skillnad mot herr Nordgren är herr Turesson inte med i bankoutskottet och har kanske därför inte uppmärksammat att vi där hört ett föredrag av myntdirektören, som har förklarat att en sådan »denaturering», som den tekniska termen tycks lyda, inte effektivt hindrar raffinering. — Vi känner kanske till ordet denaturering huvudsakligen från andra varor än metaller och vet hur mycken fiffighet som har visats i det sammanhanget — allt ifrån franskbrödsskivor och upp till mera sofistikerade apparater har kommit till användning för att göra det denaturerade åter användbart.

På samma sätt försäkras det, att inte bara en »kökskemist» i all enkelhet, utan också ett stort företag mycket väl kan klara av att raffinera myntmetallen så att man får fram den i rent skick och sedan kan göra de penningvinster, som nu olika profitörer gör bl. a. på de schweiziska mynten. Det är alltså inte särskilt konstigt. Kostnaden för hanteringen uppges bli ungefär 2 öre per krona eller tvåkrona — då behöver inte övervärdet vara stort för att sådan köskemi skall bedrivas eller för att den större industriella hanteringen skall komma till stånd inom eller utom landet. — Också på den punkten måste jag

Ändrad lydelse av § 6 lagen om rikets mynt

alltså notera att motionärerna icke var välinitierade.

Dessa överväganden har gjort det till helt naturlig sak för den överväldigande majoriteten inom utskottet att säga ja till propositionen och nej till motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Det är klart att det är lätt att uttala sin uppskattning av ett anförande av den art som bankoutskottets ärade ordförande har hållit här. Innehållet var till en del sakligt, till en del innehöll det uttryck som det inte är så vanligt att höra i en högermans mun — uttrycken profit och profitörer kanske förekom litet väl många gånger. Dessutom noterade jag att talaren åberopade exempel som jag inte tycker är särskilt relevanta.

I det historiska svepet, som gick tillbaka tusen år eller någonting sådant, förbisåg bankoutskottets ärade ordförande att det för tusen år sedan inte fanns några automater, varför det skälet, som nu anfördes, inte var relevant. — Jag tror inte heller att man kan, liksom de gamla goterna, spara mynt och gräva ned dessa för att ha dem till hands för sin ålderdom; deras situation kan inte jämföras med dagens — sparar man mynt i dag och låter dem ligga tillräckligt länge har man sannoligen ingen trygg ålderdom med hänsyn till penningvärdeutvecklingen!

Jag vill också säga att jag har litet svårt att förstå varför herr Regnell införde prydnadsmotivet såsom ett argument som han ville tillvita mig. Jag har veterligen inte, vare sig på mig själv eller på mina kvinnor, hängt några mynt!

Slutligen skulle jag vilja säga att det var ganska onödigt att åberopa romerska kejsare för att få exempel på härskare som har fördärvat mynten.

Vi behöver i vårt land inte gå längre tillbaka än till Görtz som ett avskräckande exempel. Om denna proposition går igenom, får vi i fortsättningen ännu aktuellare namn att anföra.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Som högerman generar jag mig inte ett ögonblick för att ingripa mot profitänkande och profitörer. Jag anser tvärtom att vi från högerhåll ständigt bör ingripa för att därigenom göra klart för folk att vi inte på något sätt är solidariska med sådana strävanden. Skulle man i vårt land få det dithän att myntverket efter hand präglar mynt med så högt metallvärde, att vissa människor — sådana kommer alltid att finnas — missbrukar detta med att plocka ut metallen i dem för att göra affärer med den, förbehåller jag mig rätten att kalla dem profitörer — de må rösta med högern eller inte. Jag förbehåller mig också rätten att som riksdagsman tala mot ett arrangemang som skulle inleda människorna i frestelse. Man skall inte inleda folk i frestelse. De faller för den.

Herr Turessons kritik har vi i utskottet faktiskt tolkat som utslag av esteticism. Vi skriver: »Den kritik som i motionen II: 963 riktas mot förslaget är huvudsakligen estetiskt betingad.»

Beträffande Görtz kan jag också — jag har laddat upp riktigt — komma med ett citat. I Svenska Dagbladet har funnits en artikel, »Från guld till nickel», med synpunkter som överensstämmer med herr Turessons och herr Åkerlunds. Den kommenterades i gårdagsnumret av Svenska Dagbladet av numismatikern, museiintendenten Ernst Nathorst-Böös i en artikel som han kallar »Monetär romantik» och där han säger beträffande den artikel som han bemöter och som bl. a. inför Görtz i sammanhanget, att den gav en »vrångbild» av den svenska mynthistorien.

Härmed var överläggningen slutad.

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Åkerlund och Enarsson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 177 ja och 14 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

Bankoutskottet behandlade i detta utlåtande i ett sammanhang

dels motionen II: 239 av herr *Lund-*

berg, vari hemställdes »att riksdagen måtte besluta

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte utreda och om möjligt till nästa års riksdag komma med förslag till ett väsentligt ökat statligt inflytande i större och för svensk ekonomi och sysselsättning betydelsefulla nyckelindustrier och naturtillgångar;

att om möjligt till höstriksdagen komma med ett lagförslag, som kan hindra industrier och företag att till främmande land, med underbetald arbetskraft, social och kulturell nöd samt ofrihet, överflytta sin verksamhet, innebärande att staten i sådana fall ges förköpsrätt till att övertaga dessa företag till ett jämkat pris eller utan direkt ersättning, för att på så sätt säkra industriell verksamhet, den fulla sysselsättningen och tryggheten i vårt land; samt

att arbetsmarknadsmyndigheterna får i uppdrag att se till att den 'friska' arbetskraft som icke uppnått pensionsåldern och finns inom landet beredes tillgång till meningsfullt arbete, inkomst och en normal livsföring, innan import av arbetskraft från andra länder får ske, samt att företagen som regel genom bindande ekonomiska garantier skall påtaga sig ersättning och ansvar gentemot arbetskraft, som utan mycket starka skäl permitteras eller avskedas från en arbetsplats, till dess att nytt och likvärdigt arbete kan erhållas»;

dels de likalydande motionerna I: 74 av herr *Werner* och II: 64 av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt dessa avsåge hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära »förslag till 1968 års höstriksdag angående befogenhet för staten att — utan ersättning till ägarna — överta driften vid nedläggning av företag eller vid större avskedanden till dess andra arbeten eller omskolningsmöjligheter föreligger».

I sistnämnda motioner ställdes ytterligare två yrkanden, om samordning av den statliga företagsgruppen

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

och om översyn av reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning. Dessa yrkanden behandlade utskottet i sitt utlåtande nr 19 — redovisat i det följande — respektive i ett senare utlåtande.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte avslå motionerna I:74 och II:64, såvitt nu var i fråga;

2) att riksdagen måtte avslå motionen II:239.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! I den föregående debatten har vi lyssnat på många förespråkare för att de rikas ställning i det svenska samhället skall skyddas. En liten del av svenska folket kan naturligtvis mycket väl slå vakt om smycken och kalla ett mynt för ett nödmynt om legeringen förändras.

Den motion som jag väckt och till vilken jag yrkar bifall behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 18. Den behandlar de lågavlönades problem. Det är naturligtvis roligare att tala om dem som har pengar och som kallar pengar för nödmynt än att tala om de människor i detta land som är lågavlönade och verkligen lider nöd.

Det skulle varit önskvärt att bankoutskottets ärade ordförande, som jag sätter högt värde på som en rättskaffens man, hade ägnat denna fråga mer uppmärksamhet än vad han förefaller ha gjort. Utskottsutlåtandet är inte bara magert — det är i allra högsta grad ett »nödmynt».

I min motion har jag hemställt att riksdagen måtte besluta

»att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte utreda och om möjligt till nästa års riksdag komma med förslag till ett väsentligt ökat statligt inflytande i större och för svensk ekonomi och

sysselsättning betydelsefulla nyckelindustrier och naturtillgångar;

att om möjligt till höstriktsdagen komma med ett lagförslag, som kan hindra industrier och företag att till främmande land, med underbetald arbetskraft, social och kulturell nöd samt ofrihet, överflytta sin verksamhet, innebärande att staten i sådana fall ges förköpsrätt till att övertaga dessa företag till ett jämkat pris eller utan direkt ersättning, för att på så sätt säkra industriell verksamhet, den fulla sysselsättningen och tryggheten i vårt land; samt

att arbetsmarknadsmyndigheterna får i uppdrag att se till att den 'friska' arbetskraft som icke uppnått pensionsåldern och finns inom landet beredes tillgång till meningsfullt arbete, inkomst och en normal livsföring, innan import av arbetskraft från andra länder får ske, samt att företagen som regel genom bindande ekonomiska garantier skall påtaga sig ersättning och ansvar gentemot arbetskraft, som utan mycket starka skäl permitteras eller avskedas från en arbetsplats, till dess att nytt och likvärdigt arbete kan erhållas.»

Anledningen till att jag väckt denna motion är att vi nu börjar få en mer »normal» efterkrigstid, och då visar det sig att det uppstått en situation med arbetslöshet och problem för de lågavlönade när det gäller inkomster och försörjning som för mig ter sig som mycket allvarlig. Jag är inte orolig bara för — som utskottet säger — »den osäkerhet som för närvarande präglar arbetsmarknaden bl. a. till följd av den pågående strukturomvandlingen inom näringslivet». Jag har nämligen haft i tankarna den arbetslöshet som vi hade före kriget och efter krisen på 1930-talet, och den vill jag icke ha tillbaka, ty det vore allvarligt för arbetskraften. Jag har också sagt ifrån att staten måste se till att rätten till arbete blir en rätt för alla medborgare i detta land.

Jag har också sagt att jag anser att samhället på något sätt måste skydda

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

sig och ta till vara arbetskraftens intressen gentemot industrier som utan bärande skäl och utan samråd med samhälle och arbetskraft lägger ned sin verksamhet. Mot detta säger utskottet: »Åtgärder av den typ som sålunda föreslagits skulle vara av klart konfiskatorisk natur. Utskottet finner dylika åtgärder vara främmande för svensk rättsuppfattning och är inte berett att tillstyrka utredning därom.» Jag vill då ställa frågan: Vad innebär det att man bygger upp en industri om inte att man konfiskerar en hel del kapital från både allmänhet och arbetskraft? När en industri lägger ned verksamheten och folk ställs utan arbetsmöjligheter, innebär inte det för en egna-hemsägare en konfiskation av kanske alla de medel som han under sitt liv kunnat spara ihop?

När det gäller samhället är det ju ändå på det sättet att när det etableras en industri på en ort, så tvingas samhället bygga serviceanläggningar m. m. När industrin sedan slår igen, så innebär det ju för samhället och för de människor som skall leva kvar där en konfiskation av ganska allvarlig art.

Det är märkligt att utskottet enhälligt ansett att åtgärder för att skydda arbetskraften och tillvarata samhällsintressena innebär konfiskation. Man blir inom utskottet litet förvånad över att sådana här frågor tas upp. När det gäller avstängningen gentemot diktaturstater vill jag säga att vi i detta sammanhang måste beakta vissa tendenser ute i världen och att det med hänsyn härtill är självklart att den svenska arbetskraften har rätt att skydda sina intressen gentemot främmande makt.

När jag i min motion framhåller att vi inte bör importera utländsk arbetskraft, anför utskottet att den utländska arbetskraften har varit en värdefull tillgång för det svenska samhällslivet och för utvecklingen här i landet. Jag måste fråga: Kan det vara rimligt att ta in utländsk arbetskraft i vårt land och sätta

in den i industrier som nästan är dömda att tyna bort? Kan det vara rimligt att flytta industrier till låglöneländer, där arbetsinkomsterna är synnerligen låga och där det tillika råder social, ekonomisk och kulturell nöd av ett slag som vi, som tillhör höglönegrupperna, inte vill acceptera? Men man anser att denna arbetskraft bör tas in, eftersom den importen i första hand drabbar låglönegrupperna och eftersom alla som har högre inkomster kan skyddas.

Det är ett cyniskt betraktelsesätt som utskottet anlägger, och man har tydligen den uppfattningen att dessa stora låglönegrupper är dömda att leva på livets skuggsida på samma sätt som de har gjort sedan urminnes tider och att det inte kommer att ske någon ändring av den situationen.

När jag läste det enhälliga utskottsutlåtandet frågade jag mig: Har ingen av utskottets ledamöter läst arbetarrörelsens efterkrigsprogram? Det tillkom under andra världskrigets senare del. I det framhålles bl. a., att den värld vårt folk skall leva i sedan freden återställts måste i mycket bli en ny värld. Förkrigstidens ekonomiska system kommer inte att kunna lösa de problem framtiden ställer oss inför. Det gav upphov till ständigt återkommande kriser med arbetslöshet, produktionsinskränkningar m. m.

Det står vidare att krigets anspråk tvingade olika länder att helt utnyttja produktionsmedel och arbetskraften. Man var också förvissad om att vid en återgång till fredshushållning kan man inte säkert vänta att rustningsproduktionen skall avlösas av en lika intensiv produktion för fredsbehov. Kris och stagnation har tidigare följt i krigets spår. Den första uppgiften för vår ekonomiska politik är att vid återgång till fredsekonomi förhindra kriser och massarbetslöshet.

I detta program sägs också klart och tydligt ifrån, att en huvuduppgift för efterkrigstiden var att samordna den

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

ekonomiska verksamheten till en planmässig hushållning, så att arbetskraft och materiella tillgångar stadigt utnyttjas för en effektiv produktion. En sådan samordning bör ske under samhällets ledning och med en sådan inriktning att enskilda intressen underordnas de mål som samfällt eftersträvas. Man sade även i detta sammanhang ifrån att man skulle söka klara medborgarnas möjligheter att kunna förbättra sina livsbe-tingelser och sin levnadsstandard. Man hade åtminstone under efterkrigstiden den uppfattningen att man skulle försöka åstadkomma att svensk företagsamhet präglades av ett mera demokratiskt synsätt. Man talade t. o. m. om industriell demokratisering.

Efter krigs- och efterkrigstidens onormala efterfrågan är vi nu i den situationen att vi kan säga att vi under efterkrigstiden har haft en politisk situation i vårt land som inneburit att vi har kunnat genomföra olika reformer, kulturella, sociala och ekonomiska. Vi har väl också haft en känsla av att svensk industri aldrig haft så goda betingelser. Men i och med övergången till mera normala tider visar det sig att det s. k. enskilda näringslivet icke kan fungera under normal fredstid utan endast under ofärdstider, då ett ohämmat vinstintresse har högkonjunktur.

I min motion har jag tagit upp en del av de problem som man möter i detta sammanhang. Jag kan inte förstå att därför att enbart de lågavlönade grupperna drabbas skall dessa vid 50 å 60 års ålder ställas utan samhällets skydd mot inkomstbortfall och man skall importera arbetskraft utifrån för att på så sätt påverka de svenska låglönegruppernas inkomster och lönestandard.

Utskottet resonerar ungefär som om vi skulle ha ett statiskt samhälle, och det förefaller som om det inte lagt märke till att tekniska, vetenskapliga, ekonomiska och andra resurser i dag står till förfogande. Det gäller nu för oss att för medborgarna i gemen utnyttja dessa

resurser. Det har visat sig att arbetarrörelsens efterkrigsprogram har glömts bort. Man har, för all del, lyckats åstadkomma förändringar med avseende på det ekonomiska tänkandet hos grupper, som tidigare ansåg det vara självklart att också söka värna de lägre inkomsttagarnas rätt.

När det gäller idéer rör det sig om krafter som tycks vara starkare än alla andra. Jag skulle vilja erinra om vad lord Keynes säger om den väntade utvecklingen. Han skriver bl. a. följande:

»Socialekonomernas och de politiska tänkarnas idéer ha, både när de äro riktiga och när de äro felaktiga, större inflytande än man vanligen förstår. I själva verket är det föga annat som styr världen. Praktiska män, som tro sig vara alldeles opåverkade av varje intellektuellt inflytande, äro vanligen slavar under någon avliden socialekonom. Maktägande galningar, som höra röster i luften, destillera ut sitt vanvett från någon akademisk skriftställare, som verkat för några år sedan. Jag är förvissad om att man oerhört överdriver egendomsintressenas inflytande i jämförelse med idéernas gradvisa framträngande. Visserligen icke omedelbart, utan efter en viss tidrymd...»

När man läser detta utskottsutlåtande, måste man väl säga att utskottet vid behandlingen har resonerat ungefärligen så, som man gjorde i det romerska samhället i fråga om juridiken, när man sade att juridik är kunskap om gudomliga och mänskliga ting, vetenskap om det rätta och orätta. Man skulle väl med en fri översättning här kunna citera Östen Undéns uttalande i Juridik och politik, nämligen att »den gällande rätten kan, bedömd efter moraliska normer, befinnas mer eller mindre orättfärdig. Det är logiskt möjligt och i verkligheten icke ovanligt att högsta rätt blir högsta orätt.» Någoting av detta kan man spåra i det förhållandet att låglönegrupperna tycks vara en av Vår Herre eller någon annan inrättad in-

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

stitution, som man inte skall röra vid. De är för tid och evighet dömda till att leva under de villkor de en gång fått.

När jag menar att samhället här måste gå in och försöka styra utvecklingen i rätt riktning, så är det därför att jag inte tror att vi kan fortsätta med att bevara klassamhället genom att förändra dess struktur men inte dess idémässiga innehåll och syfte.

Den statliga utredning som vi fått visar en maktkoncentration inom svenskt näringsliv som är oerhörd. Ett fåtal människor behärskar huvuddelen av de väsentliga industrier som har ett bestämmande inflytande över vår livsföring och över den svenska ekonomin. Svensk industri arbetar till huvudsaklig del med lejd arbetskraft och kollektivt hopsparade medel. I en sådan situation är det orimligt att ett fåtal människor skall bestämma över tusentals människors liv, vara och inte vara.

Denna koncentration i jättestora nationella och internationella enheter medför endast att vi i fortsättningen måste räkna med kollektivt ägda företag och så stora enheter, att samhället måste träda in. Då säger man kanske som så, att vi inte kan komma ifrån de stora enheterna, och det håller jag med om. Men de stora enheternas mening måste ligga i att man utnyttjar resurserna för att åstadkomma vissa ingrepp som garanterar människorna möjlighet att leva vidare.

Genom överflyttning av svenska industrier till andra länder kan vi få en situation där både svensk industri och vår arbetskraft kommer att underkastas de lagar som gäller i andra länder där den ohämmade kapitalismen finns.

I veckans nummer av tidskriften Arbetsgivaren kan man läsa hur en skribent med stolthet förklarar att vi under det gångna året lyckades utrationalisera 20 procent av arbetskraften och därmed pressa ned arbetskraftspri-

set, vilket varit nödvändigt. Vi är kanske också stolta över att ha en arbetslöshetsförsäkring som ger de utrationaliserade, som inte kan erhålla annat arbete, en ersättning på 800—900 kronor i månaden. De människorna tvingas emellertid att leva på en orimligt låg standard.

På tal om löner vill jag erinra om att vi här i landet har ett statligt löne-reglemente där lönerna i olika lönegrader varierar från något över 900 till över 10 000 kronor per månad. Är det rimligt att inom staten, landstingen och kommunerna ha kvar en lönesättning som medför att låglönegrupperna tvingas leva under förhållanden som vi andra aldrig skulle acceptera?

Även inom den privata industrin finns låglönegrupper med mindre än 1 000 kronors inkomst per månad och chefslöner som närmar sig 1 miljon kronor per år. När man ser hur en avdankad direktör här i landet får 550 000 kronor i pension och drygt 100 000 kronor i nålpengar, frågar man sig nästan om vårt nuvarande samhälles ekonomiska struktur egentligen är någonting att slå vakt om och om vi inte måste vidta radikala åtgärder i detta stycke för att det skall kunna tjäna alla medborgare.

Jag läste i dagens nummer av Svenska Dagbladet en artikel, där det framhålls att vi alla bör ha rätt till en bostad. Jag ställer mig dock frågan om det inte vore rimligare att vi sade oss att alla grupper skulle ha rätt till inkomster som räckte till hyran för en ordentlig bostad. Men det är självfallet för mycket begärt att vi, som nu här i kammaren håller nattplenum, skall tänka på låglönegrupperna, ty dessa brukar vi aldrig annars tänka på, utan det är i regel dem som har det bättre ställt som vi gör något för. Vi talar om solidaritet men glömmer att visa solidaritet med låglönegrupperna.

Med anledning av högerans angrepp på socialdemokratin i bostadsfrågan vill

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

jag bara konstatera att vi har byggt över 100 000 bostäder under föregående år men att folk inte har råd att bo i dessa. Det finns enligt Svenska Dagbladet 150 000 lågavlönade i vårt land med en inkomst som ligger under 18 000 kronor per år.

I detta sammanhang uttalar Dagens Nyheter som sin uppfattning att det skall ges mer åt alla. Det är Bertil Ohlin som där har framträtt och menat att samhällets uppgift enbart är att sköta ambulanstjänsten när industriföretag går omkull.

Herr talman! Jag anser att bankoutskottet borde ha ägnat dessa frågor lika stor uppmärksamhet som spörsmålet hur mycket silver som skall blandas in i den legering våra mynt är gjorda av. Men en estetisk syn på pengarna blir kanske det väsentliga för de människor som har mycket av dem. Det torde dock också vara ganska väsentligt att samhället fås att fungera på ett bättre sätt.

Jag har i fullt medvetande om de be- tingelser under vilka riksdagen arbetar tagit tiden i anspråk för att säga några ord om ett problem, som berör låglönegrupperna. Jag har ansett att det icke är riktigt att konsekvenserna av samhällets problem i dag övervältas på låglönegrupperna. Man har icke sinne för de justeringar som är nödvändiga.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionen nr 239 i denna kammare. Jag gör det med full vetskap om att det inte kommer att röna lika mycket intresse som frågan om kronan. Här gäller det ju människor som lider nöd och har det besvärligt, och sådana människor vill man ju helst inte se, i varje fall inte när man håller på med skatter, pengar och andra värden.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! I de frågor som vi nu diskuterar har jag i mycket samma upp-

fattning som herr Lundberg, och jag kan därför uttrycka mig relativt kort, särskilt vid den här tidpunkten.

Den grundfråga det gäller är hur man skall komma till rätta med de selsättningssvårigheter som drabbar många löntagare och oroar många fler. Enligt vår uppfattning är huvudlinjen för att lösa problemen att gå över till en helt ny näringspolitik som inte nöjer sig med att reparera redan inträffade skador utan i stället har som målsättning att förhindra att skadorna inträffar.

I motionen nr II: 64 har vi utförligt redovisat vad vi anser vara nödvändiga delar av en sådan ny näringspolitik, och jag skall inte upprepa vad som finns skrivet där. Vi har i det sammanhanget också tagit upp de omedelbara åtgärder som krävs i dag för att undanröja den arbetslöshet och de samhällsekonomiska skador som redan finns. Motionen utmynnar i ett antal punktkrav, som delvis av formella skäl redovisats i form av yrkanden i olika följdmotioner. Till dem återkommer vi i olika sammanhang, när utlåtandena från de utskott till vilka de remitterats föreligger här i kammaren.

Det delkrav, nr 1 av närmare ett tiotal, som av bankoutskottet behandlas i dess utlåtande nr 18, gäller vårt förslag om en lagstiftning om befogenhet för staten att, utan ersättning till ägarna, överta driften vid nedläggning av företag eller vid större avskedanden, till dess att andra arbeten eller omskolningsmöjligheter föreligger. Det handlar här givetvis inte om någon skyldighet för staten att överta nedlagda företag. Vi är inte några anhängare av linjen att nationalisera bankruttede- bolag. Vårt förslag syftar till en tillfällig åtgärd.

Det kan enligt vår mening vara motiverat, att samhället under en viss tid tar hand om driften vid ett nedlagt företag till dess andra arbetsmöjligheter eller omskolningsmöjligheter förelig-

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

ger. Det kan bli billigare för samhället, särskilt med hänsyn till de stora samhällseliga investeringar som ofta är knutna till ett företag, att under en tid fortsätta driften, även om den ger förlust. Det kan bli billigare än att organisera beredskapsarbeten, betala arbetslöshetsersättning o. s. v.

Utskottets invändning mot att man prövar en sådan metod är ytterst märklig. Utskottet påstår, såsom herr Lundberg redan har refererat, att de åtgärder som föreslås i vår motion liksom i herr Lundbergs skulle vara av klart konfiskatorisk natur och att de skulle vara främmande för svensk rättsuppfattning. Jag vill ställa frågan: Vad är svensk rättsuppfattning för någonting? Såvitt jag förstår är det ett metafysiskt och mycket grumligt begrepp som bankoutskottet här laborerar med.

Bankoutskottets ordförande, herr Regnéll, sade i en föregående debatt om våra nya nödmynt, att argumenten hos ett par högermotionärer hörde bättre hemma på svearnas ting för tusen år sedan. Jag skall inte vara riktigt så hård när det gäller att karakterisera bankoutskottets inställning. Men jag vill bestämt hävda att efter den moderna rättsforskningens utveckling verkar termen »svensk rättsuppfattning» konservativt 1800-tal, och det förvånar mig att de socialdemokratiska ledamöterna kunnat gå med på en sådan formulering. Det förvånar mig också att bankoutskottets ordförande, herr Regnéll, efter sin mycket varmhjärtade och bestämda attack mot profitörerna i våra dagars kapitalistiska samhällen kan skriva på sått som skett i utlåtandet. Jag tycker att det finns en mycket bestämd motsättning mellan vad herr Regnéll deklarerade i sitt anförande här i kammaren och vad som står i bankoutskottets utlåtande.

Det finns, som alla vet, i vårt land olika rättsuppfattningar på denna punkt. Att vi i vår motion ställt ett sådant här förslag och att herr Lundberg

föreslagit något liknande är ju ett klart vittnesbörd på den punkten. Hade bankoutskottet i stället skrivit att den föreslagna åtgärden inte står i överensstämmelse med *gällande svensk rätt*, hade vi med större behållning kunnat diskutera saken. Vad vi föreslagit och vad herr Lundberg, såvitt jag förstår, också syftar till är emellertid en förändring av *gällande rätt*, av *gällande lag*. Även i det fallet skulle alltså utskottets motivering innebära att man slog in öppna dörrar.

Jag kan, herr talman, inte avstå från att säga ytterligare några ord om utskottets s. k. rättsuppfattning.

Skulle det alltså enligt bankoutskottet stå i överensstämmelse med en försvarbar och rimlig rättsuppfattning att människor kastas ut i arbetslöshet sedan de kanske ägnat hela sitt vuxna liv åt uppbyggandet av ett företag? På den punkten vill jag i så fall bestämt protestera, liksom herr Lundberg gjorde tidigare. Jag har en helt annan mening och anser det vara en grym och omoralisk åtgärd att beröva en människa arbete och inkomst.

Det är i hög grad befogat att man vidtar effektiva åtgärder för att hindra sådant. Det är även befogat att i det syftet, utan ersättning till ägarna, övertaga företag som läggs ned eller gör omfattande avskedanden. Vi betrider att aktieägarna skulle ha någon ensamrätt till de värden som finns i ett företag. De har endast satsat en summa pengar och sett sina aktier öka i värde. De anställda har utfört det arbete som skapat företagets produkter, som gett aktieägarna utdelning och kommit kapitalet att växa. Samhället har genom sina insatser, som ofta varit större än aktieägarnas, gjort företagets utveckling möjlig.

Löntagarna och samhället bör alltså ha det avgörande ordet, särskilt om aktieägarna inte längre vill driva företaget. Att tala för aktieägarnas ensambestämmanderätt inom näringslivet

Ökat statligt inflytande inom vissa industrier m. m.

motsvarar möjligen en borgerlig rättsuppfattning, men absolut inte en socialistisk.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till de likalydande motionerna I: 74 och II: 64 i den del som berörs i detta utskottsutlåtande.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Då jag nu yrkar bifall till ett enhälligt bankoutskotts utlåtande förstår jag att kammarens ledamöter håller mig räkning för att jag fattar mig mycket kort.

Herr Lundberg har i sitt mångordiga och engagerande anförande, fyllt av starkt patos, givit luft åt sina känslor. Han har sagt att han är missbelåten med bankoutskottets nödmyns utlåtande.

Herr talman! Alla de saker som åberopats, både av herr Lundberg och i det kommunistiska motionsparet, är föremål för den aktiva arbetsmarknadspolitik som vi för i vårt land. Alla de synpunkter som framkommit utreds i en eller annan form.

Därför har utskottet menat att vi inte behövde vara så mångordiga i utlåtandet utan kunde hänvisa just till dessa saker. Jag skulle, herr talman, kunna detaljerat ta upp detta, men herr Lundberg har ju refererat och analyserat både sin motion och bankoutskottets utlåtande, och därför är det väl alldeles onödigt att jag upprepar vad utskottet har sagt.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag hade nästan väntat mig att utskottets företrädare skulle förklara, att den här frågan var så ointressant ur utskottets och hans synpunkt att han ville fatta sig kort — den gällde ju grupper som inte stod honom nära, och då kunde man mycket väl säga: »Vad angår det mig att huvuddelen av svenska folket lever på en lön under

18 000—20 000 kronor om året när jag själv har stora inkomster?» Det är just en sådan inställning från utskottets sida som jag måste reagera mot. Och jag vill säga till herr Berglund, att när det gällde legeringen i våra mynt och estetiska synpunkter på myntens utseende, hade herr Regnéll lagt ned mer arbete och intresse än utskottet visat för de problem om gäller tiotusentals, ja, hundra tusentals arbetare här i landet.

Det är märkligt att vi här i riksdagen över huvud taget inte vill diskutera låglönegruppernas problem. Nu som alltid annars säger man: vi har ju en utredning, vi har en arbetsmarknadspolitik. Ja, jag skulle vilja fråga: Tror herr Berglund att han skulle vilja leva på 700—800 kronor i månaden och klara både hyra och andra utgifter för familjen? Jag tror det inte. Eftersom de flesta av oss är i den situationen att vi har vida större inkomster än låglönegrupperna, visar vi ett förstrött intresse i denna fråga. Det är det jag har protesterat mot i detta sammanhang.

Det kan inte vara rimligt att samhället bara skall vara ambulansförare och sjukvårdare åt den privata företagssamheten, när så ringa personlig insats görs från storindustrins sida gentemot arbetskraften. Vi kan aldrig lösa de problem som vi här diskuterar med mindre än att samhället också känner ansvar gentemot de bredare folklagren, som har rätt att få lön, inte bara nödhjälp. Samhällsinflytandet inom industrin måste stärkas.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Man har gjort mig uppmärksam på att herr Regnéll inte har deltagit vid bankoutskottets behandling av detta ärende. Jag hade nr 19 av bankoutskottets utlåtande uppslaget, som finns i samma häfte, och därunder stod herr Regnélls namn. Jag vill ha det antecknat till protokollet, eftersom

Effektivisering av statliga företag, m. m.

jag nämnde honom i mitt föregående anförande. Han är alltså oskyldig till de något dubiösa uttalanden som bankoutskottet har gjort i sin motivering för att avslå vår motion.

Jag vill emellertid också påpeka, ehuru väl varje läsare av protokollet kommer att märka det, att herr Berglund inte på något sätt i sak har argumenterat för bankoutskottets uppfattning. Han har inte svarat på de frågor som har ställts i debatten. Enligt min mening borde en talesman för ett utskott ha till uppgift att besvara frågor. Annars är det rätt meningslöst att över huvud taget ha någon debatt här i riksdagen.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Jag är tacksam för att herr Hermansson korrigerade sig själv på denna punkt. Jag var litet förvånad över att jag både av honom och av herr Lundberg ställdes som ansvarig för en del formuleringar i utskottsutlåtandet. De talade också om den bristande uppmärksamhet som utskottet hade ägnat ärendet. Man tycker kanske att deras egen uppmärksamhet då kunde ha sträckt sig dithän att de hade sett vem som undertecknat utlåtandet.

Detta är i och för sig en bagatell, och efter herr Hermanssons beriktigande hade jag inte behövt gå upp, om han inte hade talat om de »dubiösa formuleringarna» i utskottets utlåtande och på något sätt antytt att jag kanske inte var alldeles solidarisk med dem. På den punkten får det inte råda något tvivel. Fast jag inte varit med om att utforma utskottsutlåtandet, ansluter jag mig helt till vad där står. Jag tycker att avvägningen är lämplig och formuleringarna goda och instämmer alltså till fullo i utskottets hemställan att riksdagen måtte avslå de här aktuella motionerna.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag anser mig då naturligtvis tvungen att ta tillbaka min

ursäkt till herr Regnéll, eftersom han helt och hållet ställer sig bakom vad som står i bankoutskottets utlåtande. — Om hans namn står inunder detta eller inte spelar alltså mindre roll i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 74 och II: 64 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 239; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Effektivisering av statliga företag, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 19, i anledning av motioner om effektivisering av statliga företag, m. m.

Bankoutskottet hade i ett sammanhang upptagit till behandling

dels de likalydande motionerna I: 659 av herr *Fälldin* och II: 829 av herr *Antonsson*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att frågan om den statliga företagsgruppens effektivisering måtte prövas av en parlamentarisk kommitté,

dels de likalydande motionerna I: 74 av herr *Werner* och II: 64 av herr *Hermansson m. fl.*, såvitt däri hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära förslag om samordning av den statliga företagsgruppen genom ett eller flera förvaltningsbolag.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte avslå motio-

nerna I: 74 och II: 64, såvitt nu var i fråga;

2) att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 659 och II: 829 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört om parlamentarisk representation i delegationen för frågor rörande de statliga företagen m. m.

Reservation hade avgivits av herrar *Stähle, Åke Larsson, Lundin, Larfors, Franzén* i Motala, *Bengtsson* i Landskrona och *Ekström* i Iggesund (alla s), vilka ansett att utskottet under 2) bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 659 och II: 829.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BENGTSSON** i Landskrona (s):

Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande behandlar två motionspar, som syftar till att effektivisera och samordna de statliga företagen.

Båda motionsparens syfte är enligt mitt förmenande vällovligt, och allt som kan göras bör därför också göras för att se till att den statliga företagsgruppen blir så effektiv och därmed också så konkurrenskraftig som möjligt.

Jag föreställer mig att motionärerna bakom motionsparet I: 74 och II: 64 känner sig helt tillfreds, eftersom den delegation, som statsrådet Wickman tillkallat, i sina direktiv har fått sig förelagt att pröva formerna för ett organiserat samarbete mellan olika företag, ägda av staten och inom den statliga gruppen som helhet. Detta är såvitt jag förstår ett absolut bifall till motionsyrkandet.

Jag hade trott att även de centerpartister som svarar för det andra motionsparet skulle ha varit nöjda med den tillsatta delegationen, vilken fått sig förelagt att utreda just de frågor som motionärerna har önskat. Så blev emellertid inte fallet. Kammarrens ledamöter kan också se, att den borgerliga

Effektivisering av statliga företag, m. m.

hälften av utskottet genom lottens hjälp har kommit att stå för utskottsutlåtandet.

I motionerna har man begärt — det upprepas i utskottets skrivning — att den kommitté som skall utreda frågan får en parlamentarisk sammansättning. Den socialdemokratiska delen av utskottet, som svarar för reservationen, har anfört att eftersom den kommitté som tillsatts till övervägande del består av chefer för olika statliga företag och av företrädare för de största arbets- tagarorganisationerna, finner reservanterna denna sammansättning lämplig. Vi kan därför inte biträda det borgerliga yrkandet, att kommittén skall ha en parlamentarisk sammansättning.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen under punkten 2.

Herr **HERMANSSON** (vpk):

Herr talman! Utskottet erinrar om att motioner med samma yrkande som i motionen II: 64, alltså om en samordning av den statliga företagsgruppen genom ett eller flera förvaltningsbolag, väcktes redan till fjolårets riksdag. Det stämmer. I fjol avstyrkte bankoutskottet motionen med motiveringen att man borde avvakta de initiativ, som skulle kunna tas av regeringen.

Nu har regeringen efter det att årets motion inlämnades tillkallat en delegation för att behandla frågan om den statliga företagspolitiken.

Bankoutskottets inställning tycks vara att vad far gör, dvs. vad regeringen gör, alltid är rätt och det enda möjliga. Tyvärr har far varit mycket långsam av sig i det fallet och dröjt flera år med att bara tillsätta en utredning. Regeringen borde ha kunnat handla för länge sedan i denna fråga.

Jag skall emellertid inte klaga, när vi motionärer sent omsider fått åtminstone första delen av vårt förslag bifallen. Jag hoppas bara att det inte skall dröja

Effektivisering av statliga företag, m. m.

alltför länge, innan utredningen framlägger sina förslag, att de är vettiga och att regeringen lägger fram sin proposition därefter.

Det finns en borgerlig synpunkt i denna fråga, och den tycks vara begränsad till att de borgerliga partierna inte har någon representant med i den av statsrådet Wickman tillkallade delegationen. Men i varje fall finns ju en gammal välkänd högerman med, nämligen numera generaldirektören, förre partisekreteraren och förre riksdagsmannen Gunnar Svärd. Denne har väl ändå inte helt socialiserats genom sin nya anställning utan behållit något av sin borgerliga ideologi.

De borgerliga partierna har inte förut visat något större intresse för frågan om en effektivisering av de statliga företagen, och de förefaller inte ha det nu heller. Jag är förvånad över att de inte vill ha med samtliga i riksdagen representerade partier, om syftet verkligen skulle vara att skapa en kommitté med parlamentarisk förankring.

Herr talman! Jag anser att riksdagen direkt borde ha begärt ett förslag från regeringen om en samordning av de statliga företagen genom ett förvaltningsbolag, men jag avstår i detta läge från att ställa något yrkande.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! I detta ärende har utskottet kunnat konstatera, att motionärernas önskemål i långa stycken är uppfyllda. Det är då fullt konsekvent att detta utsäges av utskottet och att man därför avslår de motioner, som yrkar på ett agerande av det slag som redan har kommit till stånd.

Det återstår endast ett detaljönskemål och det är att den kommitté som nu tillsatts skulle haft parlamentarisk förankring. Det önskemålet gäller inte bara i denna fråga utan i många andra sammanhang, där vi tycker oss märka en tendens till att man övergår till utredningar inom departementen eller

inom kretsar av personer, där de politiska partierna inte blivit tillfrågade om vilka representanter de skulle önska.

Detta kan innebära en försvagning av riksdagens ställning, en minskad möjlighet för oss som enskilda riksdagsmän att få informationer på ett tidigt stadium. Detta är bakgrunden till att den borgerliga majoriteten i utskottet har hemställt om att riksdagen i anledning av motionerna skulle ge till känna vad utskottet anfört beträffande önskemålen om parlamentarisk representation.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Landskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 19, röstar

• Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Ståhle m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resul-

tat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 90 ja och 94 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Ståhle m. fl.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde fredagen den 29 innevarande mars.

§ 19

På hemställan av herr andre vice talmannen beslöt kammaren, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 10 i nu nämnd ordning skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 20

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 116, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen den 8 mars 1968.

§ 21

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 59, angående ändrade former för reglering av priserna på fisk, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

Effektivisering av statliga företag, m. m.

§ 22

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 17 april—den 23 april 1968 för beivrande av Interparlamentariska Unionens Rådsmöte i Dakar, Senegal.

Stockholm den 27 mars 1968

Bertil von Friesen

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 23

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr RIMMERFORS (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 101, angående långtidsplan för det statliga utvecklingsbiståndet m. m., och nr 68, angående ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, måtte med hänsyn till ärendenas omfattning ytterligare utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, dvs. första plenum efter fredagen den 5 respektive lördagen den 6 nästkommande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 0.58 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson